Gustave **Flaubert**
Salammbo
Traducere de Alexandru Hodoş
Editura Eminescu
Coperta colecţiei: Val Munteanu
Ilustraţia copertei: Cristina Crinteanu
Bucureşti, 1973
Gustare Flaubert **SALAMMBO**
Editions Gallimard
(Bibliotheque de Ia Pleiade) 1951

ospăţul

ERA LA MEGARA, SUB ZIDURILE Cartaginei, în grădinile lui Iiamilcar.

Soldaţii care luptaseră sub porunca lui în Sicilia se întîlneau la un mare ospăţ, sărbătorind amintirea bătăliei de la Eryx; şi fiindcă erau mulţi, iar stăpînul lipsea de acasă, beau şi mîncau în deplina lor voie.

Căpitanii, purtînd coturni de bronz, se rînduiseră de-a lungul drumului din mijloc, sub un acoperămînt de purpură cu ciucuri de aur, care se întindea de la zidul grajdurilor pînă la cea dinţii terasă a palatului. Gloata ostaşilor se răspîndise printre copaci, în preajma şirului de clădiri cu acoperiş neted: cramele, pivniţele, hambarele, brutăriile şi arsenalul; mai departe erau gropile cu fiare sălbatice, curtea elefanţilor şi temniţele pentru sclavi.

O perdea de smochini împrejmuia bucătăriile; dumbrava sicomorilor se prelungea pînă în desimea frunzişui ui, unde rodiile străluceau peste tufişurile albe de bumbac; coardele de viţă, încărcate cu ciorchini grei, se încolăceau pe braţele puternice ale pinilor înalţi; un cîmp de trandafiri se întindea sub platani; crini în floare se legănau risipiţi pe pajişti; cărările erau presărate cu nisip negru şi pulbere de mărgean, iar de la un capăt la celălalt, chiparoşii se înălţau de-a lungul drumului despărţitor, ca două rînduri de. obeliscuri verzi.

În fundul grădinii, palatul zidit din marmură de

Numidia cu pete galbene îşi înălţa pe temelii cuprinzătoare cele patru caturi ale lui, răspunzînd pe tot atîtea terase. Cu scara lui largă şi dreaptă, tăiată în lemn de abanos, purtînd de o parte şi de alta a fiecărei trepte prora unei corăbii cucerite, cu porţile lui roşii, însemnate cu o cruce neagră, cu împletitura de aramă care îl ferea, la pămînt, de primejdia scorpionilor, şi cu auritele zăbrele care închideau sus locurile de trecere, palatul lui Hamilcar, in cumplita lui bogăţie, li se părea soldaţilor tot atît de măreţ şi de nepătruns ca şi chipul stăpînului.

Aşa hotărîse Marele Sfat al Cartaginei, ca în acest loc să se ţină ospăţul. Răniţii adăpostiţi în templul lui Eşmun porniseră la drum odată cu zorile, tîrîndu-se în cîrji. în fiecare clipă soseau alte cete. Şirurile de ostaşi se scurgeau necontenit pe toate potecile, ca nişte şuvoaie pornite să se reverse în cuprinsul aceluiaşi lac. Sclavii de la bucătării forfoteau printre arbori, zăpăciţi şi pe jumătate goi; gazelele speriate goneau prin iarbă, behăind; soarele cobora spre asfinţit, iar mireasma lămîilor înfloriţi înteţea mirosul greu de sudoare pe care. îl răspîndea mulţimea înfierbîntată.

Se găseau adunaţi laolaltă oameni din toate neamurile: liguri, baleari, negri, luzitani şi fugari din cetatea Romei. Alături de rusticul grai doric, răsunau frînturile de cuvinte ale celţilor, rostogolindu-se ca uruitul carelor de luptă; silabele ionice se întretăiau cu consoanele deşertului, aspre ca un lătrat de şacal. Grecul se cunoştea după trupul lui zvelt; egipteanul după umerii lui înalţi; cantabrul după pulpele lui zdravene. Carienii îşi legănau cu trufie penele coifurilor; arcaşii din Capadochia purtau pe pielea lor flori mari, vopsite cu suc de ierburi; fi cîţiva lidieni, fluturînd cercei la urechi, se ospătau in papuci, înveşmîntaţi femeieşte; unii erau boiţi ca de sărbătoare cu roşu, părînd de departe statui cioplite în mărgean.

Soldaţii stăteau răsturnaţi pe perne sau mîncau aşezaţi pe vine în jurul tăvilor mari; unii, culcaţi pe burtă, înşfăcau bucăţile de carne şi înfulecau sprijiniţi în coate, ca leii deşertului cînd au răgaz să-şi sfîrtece prada pe îndelete.

Nou-veniţii, rezemaţi de copaci, priveau mesele joase, pe jumătate ascunse sub perdelele roşii, aşteptîndu-şi rînd'ul în picioare.

Bucătăriile lui Hamilcar dovedindu-se neîndestulătoare, Sfatul Cartaginei trimisese un adaos de sclavi, de vase şi de paturi. Ca pe un cîmp de luptă unde se ard morţii, se aprinseseră în mijlocul grădinii focuri mari, la flacăra limpede a cărora se rumeneau boi întregi. Pîini presărate cu praf de anason se perindau, laolaltă cu roţile mari de caş, mai grele decît discurile. Treceau vase pline cu vin şi amfore cu apă; grămezi de flori umpleau panerele lucrate în filigran de aur. în ochii tuturor strălucea plăcerea îndelung dorită de-a mînca şi de-a bea pe săturate. Apoi porniră să răsune cîntecele.

Ospăţul a început eu o risipă de păsări fripte, înotînd în sos de verdeţuri pe talere roşii de lut, încondeiate cu desene'negre; apoi felurite scoici, aduse de pe ţărmurile punice; grîu fiert, păsat de orz, terci de bob şi melci aromaţi cu chimen, pe tăvi de chilimbar auriu. în sfîrşit, mesele s-au acoperit cu cărnuri de toate soiurile: antilope, cărora li se lăsase podoaba coarnelor, păuni dichisiţi cu evantaiul lor de pene, miei stropiţi în frigare cu vin dulce, pulpe de cămilă şi de bivol sălbatic, arici în saramură de peşte, greieri şi hirciogi prăjiţi în unsoare, iar în străchini mari de lemn de Tamrapani, hălci de slănină dreasă cu şafran. Toate înotau în prisos de sosuri, de trufe şi de *assafoelida.* Mormane de fructe se revărsau peste plăcintele cu miere. N-a fost dată uitării nici acea mîncare, scîrnavă pentru gustul altor neamuri, dar preţuită de cartaginezi: dini dolofani şi trandafirii, îngrăşaţi cu borhot de măsline.

Fiecare fel nou de bucate aţîţa pofta pîntecelor nesătule. Galii, cu părul adunat pe creştetul capului, zvîntcUi iiarbujii ronţăiau l$mîile cu coajă cu tot. Negrii nu văzuseră niciodată languste şi îşi însîngerau gura muşeînd din crusta lor stacojie. Grecii, bărbieriţi cu grijă, mai albi la trup decît marmura, aruncau peste umăr resturile de mîncare de pe talere; păstorii din Brutium, înfăşuraţi în

piei de lup, hăpăiau tăcuţi, cu nasul în strachină.

Se înserase. Sclavii strînseră velariul întins peste cărarea chiparoşilor şi aduseră facle.

Flăcările tremurătoare ale smoalei care ardea în vasele de porfir au speriat în vîrful cedrilor maimuţele juruite lunii. Ţipetele lor i-au înveselit pe soldaţi.

Lumini piezişe tremurau pe platoşele de aramă; o puzderie de scîntei sclipea pe tăvile încrustate cu pietre scumpe. Pe pîntecul de oglindă al carafelor, chipurile se răsfrîngeau mărite, – iar soldaţii, îmbulzindu-se în jurul lor, îşi schimonoseau faţa, holbau ochii şi făceau haz. Azvîrleau unii în alţii, pe deasupra meselor, cu scaune de fildeş şi spatule de aur. Beau pe nerăsuflate vinurile greceşti din burdufuri, vinurile de Campania din amfore, Vinurile de Cantabriadin butoaie, fără a dispreţui pe cele de zizif, de lotus şi de dafin. Pe pămîntul plin de băltoace, paşii lor alunecau. Aburul cărnurilor fripte se risipea printre ramurile înfrunzite, de-a valma cu duhul răsuflărilor de om. Clămpăni tul fălcilor se împletea cu larma glasurilor, cu sunetul cîntecelor, cu clinchetul cupelor, cu zgomotul amforelor sparte şi, din cînd în cînd, cu ecoul limpede al unei tăvi mari de argint.

Pe măsură ce se ameţeau de băutură, soldaţii se gîndeau tot mai stăruitor la nerecunoştinţa Cartaginei. Adevărul era că Republica, istovită de pe urma războiului, lăsase să se strîngă în cetate toate legiunile înarmate, care se întorceau de pe cîmpul de luptă. Generalul lor, Giscon, se arătase destul de prevăzător, dîndu-le drumul să plece pe rînd, pentru a face mai lesnicioasă plata soldei ce li se datora; iar Sfatul Cartaginei nădăjduia că se vor învoi să primească şi mai puţin. Ajunsese să urască ostaşii pe care nu mai era în stare să-i plătească. Datoria aceasta i se părea poporului o povară tot atît de grea ca şi cei trei mii două sute de talanţi-cuboizi ceruţi de Lutaţiu. Mercenarii Cartaginei îi erau acum duşmani ca şi

Roma. La rînclul lor, ei au înţeles că sînt nedoriţi, şi revolta care îi cuprinsese izbucnea în porniri dezlănţuite şi cumplite ameninţări. In aşteptare, ceruseră să se adune

laolaltă pentru a sărbători una din biruinţele lor. Susţinătorii păcii cu Roma s-au învoit, ca o răzbunare împotriva lui Hamilcar, care dorise războiul cu atîta înverşunare. Lupta luase sfîrşit împotriva tuturor străduinţelor lui, iar Hamilcar, nemaiavînd nimic de aşteptat din partea Cartaginei, lăsase comanda armatei pe seama lui Giscon. Trimiţînd pe soldaţi să-şi ţină ospăţul în palatul lui Hamilcar, cîrmuitorii cetăţii abăteau asupra acestuia o parte din ura pe care o purtau mercenarilor. Cheltuielile erau mari şi aproape toate cădeau în sarcina gazdei care lipsea.

Mîndri de a fi impus Voinţa lor Republicii, mercenarii nădăjduiau că se vor întoarce în sfîrşit la casele lor, ducînd în gluga mantalei preţul sîngelui vărsat. Privind prin aburul beţiei încercările prin care trecuseră, li se păreau supraomeneşti şi prea puţin răsplătite. îşi arătau unii altora rănile, povesteau bătăliile la care luaseră parte; înşirau drumurile pe care le străbătuseră şi îşi aminteau vînătorile din ţara lor. Săreau şi răcneau ca fiarele sălbatice. Veni apoi rîndul celor mai dobitoceşti rămăşaguri; îşi virau capul pînă peste urechi în pînteeele amforelor şi beau în neştire ca nişte cămile însetate. Un uriaş din Luzitania se plimba printre mese, vărsînd flăcări pe nări şi purtînd cîte un om în fiecare mină. Lacedemonienii săltau cu paşi grei, fără să mai scoată platoşele. Alţii se legănau pe şolduri cu umblet de femeie, îmbiindu-se cu mişcări neruşinate. Cîţiva se dezbrăcaseră pînă la piele şi luptau goi ca gladiatorii printre cupele de vin, pe cînd o ceată de greci jucau împrejurul unui vas cu nimfe, iar un negru bătea cu un os de bou intr-un scut de aramă.

Apoi s-a pornit dintr-o dată un cîntec plîngător, puternic şi totuşi blînd, care se înălţa în văzduh şi cobora, ca bătaia din aripi a unei păsări săgetate.

Era oftarea sclavilor din temniţă. Cîţiva soldaţi s-au smuls de la locul lor şi au plecat să-i scoată la lumină. S-au întors într-un nor de praf, strigînd şi gonind din urmă o ceată de vreo douăzeci de bărbaţi, galbeni la faţă şi

purtînd pe creştetul lor ras o scufie de postav negru cu vîrful ţuguiat. In picioare tîrau sandale de lemn, iar paşii lor sunau ca legăturile de fier ale unui car mergînd pe pietre.

Ajungînd în drumul chiparoşilor, s-au răspîndit în mulţime, întîmpinaţi cu o ploaie de întrebări. Unul din ei a. rămas la o parte, în picioare. Sub tunica sfîşiată i se vedeau umerii goi, brăzdaţi de semnele adinei ale unor răni vechi. Proptindu-şi bărbia în piept, privea în jurul lui cu bănuială, iar lumina orbitoare a torţelor îl silea să închidă ochii pe jumătate. Văzînd că nici unul din acei oameni înarmaţi nu-i voia răul, a scos un oftat din adîncul pieptului; a început să îngîne frînturi de cuvinte, rîzînd printre lacrimile care-i scăldau obrazul. Apoi, prinzînd de toarte o amforă plină, a ridicat-o cu braţele lui, pe care atîrnau lanţurile şi, îndreptîndu-'şi ochii spre cer, a închinat:

— Mărire ţie, Baal-Eşmun, dezrobitorul, pe care oamenii din ţara mea îl numesc Esculap! Mărire vouă, zeităţi ale izvoarelor, ale pădurilor şi ale luminii, duhuri ascunse în măruntaiele munţilor şi în peşterile de sub pămînt! Mărire vouă, bărbaţi puternici în strălucite zale, care m-aţi redat vieţii!

Lăsă jos amfora şi-şi spuse povestea. îl chema Spendius. Cartaginezii il prinseseră în lupta de la Egina. Vorbind pe rînd limba greacă, ligură şi punică, a mulţumit încă o dată soldaţilor, sărutîndu-le mîinile şi făcîndu-le urări pentru plăcuta lor ospătare. Şi-a arătat apoi mirarea că nu zăreşte pe masă potirele Legiunii Sacre. Aceste potire, cizelate în chipul foilor de' viţă şi încrustate cu smaralduri pe fiecare din cele şase feţe ale lor, aparţineau unui corp de oaste alcătuit din cei mai înalţi războinici, aleşi printre tinerii patricieni ai Cartaginei. Era un drept deosebit al lor şi o cinste aproape sacerdotală; de aceea, nici una din comorile Republicii nu era mai mult rîvnilă de mercenari. Urau din pricina lor Legiunea Sacră, şi mulţi şi-ar fi pus viaţa în primejdie pentru neasemănata plăcere de a bea din acele cupe.

Au cerut să fie aduse. Potirele se aflau in păstrarea sisiţilor, a negustorilor care obişnuiau să prînzească împreună. Sclavii s-au întors cu mîiniie goale. La acel ceas al zilei, sisiţii dormeau.

— Să-i trezească! au strigat soldaţii.

După o a doua încercare, a venit răspunsul că sisiţii erau închişi în templu.

— Să deschidă!

In cele din urmă, cînd sclavii au mărturisit, tremurînd, că potirele sînt sub puterea generalului Giscon, mercenarii au răcnit:

— Să le aducă!

N-a trecut mult şi generalul se ivi din umbra grădinii însoţit de o pază a Legiunii Sacre. Purta pe cap o mitră de aur bătută cu pietre scumpe, şi pînă aproape de copitele calului era înfăşurat într-o lungă mantie neagră, care se pierdea în întunericul nopţii. Nu i se zăreau decît barba albă, strălucirea mitrei şi întreitul colan cu plăci. albastre, săltîndu-i pe piept.

Soldaţii, zărindu-1 venind, l-au întîmpinat cu o furtună de strigăte:

— Potirele! Potirele!

Giscon începu prin a spune că, ţinînd seama de vitejia lor, sînt cu adevărat vrednici să bea din ele.

Mulţimea bătu din palme, izbucnind în urlete de bucurie.

Nimeni nu ştia mai bine cu cît curaj luptaseră, decît generalul care îi comandase şi se întorsese în Cartagina cu ultima’ cohortă, pe cea din urmă galeră.

— Adevărat! Adevărat! încuviinţau mercenarii.

Republica, vorbi mai departe Giscon, a ţinut seama de credinţa şi de obiceiurile lor deosebite: erau liberi în Cartagina! Dar potirele Legiunii Sacre nu aparţin cetăţii, ci sînt bunuri numai ale unora. Abia rosti aceste cuvinte, cînd un gal se desprinse fără veste de lingă Spendius, sări peste mese şi se năpusti asupra iui Giscon, amenințîndu-1 cu tăişurile a două săbii.

Fără a-şi pierde cumpătul, generalul îl izbi în creştet cu

buzduganul său de fildeş. Barbarul se prăbuşi la pămînt. Galii începură să urle, iar furia lor întinzîndu-se asupra celorlalţi, ameninţa pe legionari. Văzîndu-i pălind, Giscon ridică din umeri. împotriva acelor fiare îndîrjite, orice îndrăzneală ar fi fost zadarnică. Amînînd pedeapsa

n

pentru altă dată, o lăsă pe seama vicleniei. Făcu un semn soldaţilor care îl însoţeau şi se depărta fără a arăta grabă-: Ajuns sub. poartă întoarse capul şi strigă mercenarilor că se vor căi de nesupunerea lor.

Ospăţul reîncepu. Soldaţii se temeau, totuşi, că Giscon ar fi putut să se întoarcă şi, împresurîndu-i sub zidurile cetăţii, să-i zdrobească.' Oricît erau de mulţi, se simţeau singuri, şi îi cuprinse dintr-o dată îngrijorarea, privind în umbra nopţii marele oraş care dormea la picioarele lor, cu îngrămădirea lui de trepte, cu înaltele clădiri întunecate şi cu zeii plini de taină, mai cruzi decît oamenii. Deasupra portului, pînă departe, se legănau luciri de felinare, iar în templul lui Khamon se zăreau lumini aprinse. Barbarii îşi aduseră aminte de Iiamilcar. Unde putea să se afle? De ce, după încheierea păcii, îi părăsise? Poate că neînţelegerile lui cu Sfatul Cartagineî nu fuseseră decît un joc viclean pentru a-i pierde. Ura lor îndîrjită se întorcea acum asupra lui. II blestemau, întărîtîndu-se unii pe alţii cu propria lor mînie. Cîţiva se strînseseră sub platani şi priveau un negru care se zvîrcolea la pămînt, zvîcnind din mîini şi din picioare, cu gîtul strîmb, cu ochii încremeniţi şi cu spume la gură.

— E otrăvit! a strigat unul.

Toţi se credeau otrăviţi. Se năpustiră asupra sclavilor, cu izbucniri de urlete înfricoşătoare, şi o pornire oarbă a distrugerii se abătu ca un vîrtej asupra mulţimii ameţite de băutură. Izbeau în toate, părţile, fără socoteală, spărgeau, sfărîmau, ucideau. Unii azvîrleau torţe aprinse in frunzişul copacilor. Alţii, aplecîndu-se peste groapa leilor, îi sîngerau cu lovituri de săgeţi; cei mai îndrăzneţi se repeziră asupra elefanţilor, să le reteze trompa şi să le taie fildeşul.

Între timp, cîţiva baleari aruncători-cu-praştia, doritori

de a jefui mai lesne, ocoliseră palatul şi se opriseră în faţa unei împrejmuiri împletite din trestie de India. Au tăiat cu jungherul curelele care legau încuietorile porţii şi au pătruns într-b grădină cu pomi tunşi, de unde se zărea în depărtară Cartagina. Straturi de flori albe, unduindu-se că nişte risipiri de stele, brăzdau pămîntul in arcuri largi cu răsfrîngeri de lumină. Tufişurile pline de umbră răspîndeau în aer miresme încropite şi dulci ca mierea. Trunchiurile arborilor vopsiţi cu cinabru se înălţau ca nişte columne însîngerate. în mijlocul grădinii, pe douăsprezece piedestaluri de aramă, străluceau tot atîtea globuri de sticlă, în golul cărora tremurau pîlpîiri de jăratec, ca luminile încă vii ale unor ochi de uriaş. Soldaţii, purtînd făclii aprinse, coborîră pe un povîrniş arat adine, poticnindu-se la fiecare pas.

Înaintea lor zăriră un lac, nu prea încins, împărţit în mai multe ochiuri de apă printr-o reţea de stăvilare albastre. Faţa lacului era atît de limpede, încît lumina tremurătoare a torţelor pătrundea pînă în adine pe patul de pietriş alb, presărat cu pulbere de aur. în unda răscolită lunecau solzi sclipitori, şi peşti mari, purtînd în gură pietre preţioase, se iviră deasupra apei.

Soldaţii, făcînd mare haz, le-au înfipt degetele în urechi, i-au scos afară din apă şi s-au întors cu ei la masă.

Erau peştii sacri ai neamului lui Barca. Se înmulţiseră din prăsila celei dintîi lostriţe, în al cărei ou sfînt stătuse ascunsă Zeiţa. Plăcutul gînd că săvîrşiseră o nelegiuire stîrni din nou pofta de mîncare a mercenarilor. Aşezară în grabă pe foc cratiţele de aramă şi se adunară să rida cum peştii cei frumoşi se zbateau în apa clocotită.

Între timp, învălmăşeala soldaţilor creştea. Nu le mai era teamă. începură din nou să bea. Miresmele care le curgeau de pe frunte căpeau în picuri mari pe tunicile lor zdrenţuite. Sprijinindu-se în pumni pe masa care li se părea că se clatină ca o corabie pe valuri, îşi roteau de jur împrejur ochii lor mari, înfierbîntaţi de băutură, ca şi cum ar fi vrut să fure cu privirea tot ce nu puteau să apuce cu mina. Alţii, călcînd peste tipsiile împrăştiate pe

învelitoarea de purpură, spărgeau cu piciorul scăunelele de fildeş şi cupele de sticlă fenicianâ. Cîntecele se amestecau de-a valma cu horcăitul sclavilor care trăgeau să moară printre cioburile împrăştiate. Cereau vin, de mîncare şi aur. Toţi strigau să li se aducă femei. Răcneau în o sută de graiuri felurite. în boarea care-i înconjura, unii îşi închipuiau că sînt la baia de aburi; alţii, crezîndu-se la vînătoare, îşi fugăreau vecinii de masă, ca pe nişte fiare sălbatice. Focul se întindea de la un copac la altul, şi din tulpinele înalte se ridicau valuri de fum alb, ca de pe creasta unui vulcan aprins. Larma se înteţea, şi leii săgetaţi mugeau în întunericul nopţii.

Terasa cea mai înaltă a palatului se lumină dintr-o dată şi poarta din mijloc se deschise. O femeie se ivi în prag, înveşmîntată în negru. Era fiica lui Hamilcar. Coborî scara piezişă a catului de sus, apoi scara a doua, a treia, şi se opri pe terasa cea mai apropiată, în vîrful treptelor împodobite cu boturi de corabie. Nemişcată, cu fruntea spre pămînt, privea de sus mulţimea soldaţilor.

In urma ei, de-o parte şi de alta a scării, se înşira alaiul a două rinduri de oameni palizi, înfăşuraţi în rochii albe, cu ciucuri roşii, care le atingeau călcîiele. N-aveau păr pe cap, nici barbă, nici sprîncene. In mîinile lor strălucind de inele ţineau cî-te o liră mare şi cantau toţi cu glas înalt un imn de slavă către zeiţa Cartaginei. Erau preoţii castraţi ai templului lui Tanit, pe care Salammbo ii chema adeseori la ea.

Fiica lui Hamilcar coborî în cele din urmă seara corăbiilor. Preoţii o urmau. Se îndreptă spre drumul chiparoşilor, păşind încet printre mesele căpitanilor, iar aceştia se dădură la o parte ca s-o privească trecînd.

Părul ei presărat cu o pulbere viorie era împletit pe creştet în chip de turn, după vechiul port al fecioarelor din Canaan, făcînd-o să pară mai înaltă. Şiraguri de perle ii îmbrăţişau tîmplele, coborînd pînă la colţul gurii ei, roşie ca o rodie despicată în două. Pe piept îi strălucea o podoabă' de pietre scumpe, într-un amestec de culori amintind solzii unei murene. Braţele ei goale, împodobite

cu diamante, răsăreau dintr-o tunică neagră, fără mineci, înstelată cu flori roşii. Gleznele amîndouă ii erau prinse cu un lanţ subţire de aur, care-i măsura pasul, iar pe umeri îi flutura o mantie largă de purpură întunecată, croită dintr-o stofă neştiută, plutind în urma ei ca un val care o însoţea.

Preoţii îşi înstrunară lirele, făcînd să vibreze din cînd în cînd acorduri înăbuşite; în răstimpul de tăcere al cîntecului, se auzea zăngăni tul uşor al – lanţului de aur, în ritmul egal al sandalelor de papirus.

Nici unul din cei de faţă n-o cunoştea. Ştiau numai atît, că trăieşte singuratică în mijlocul rugăciunilor ei. Soldaţii *u* o zăriseră de cîteva ori. noaptea, pe treptele înalte ale palatului, ■ stîncl în genunchi cu faţa la stele, învăluită în fumul jertfelor aprinse. Obrazul ei pălise la lumina lunii şi un abur abia văzut o împresura, ca şi cum zeii înşişi s-ar fi aflat în preajma ei. Părea că priveşte departe, dincolo de spaţiile pămînteşti. Mergea purtînd capul puţin înclinat şi ţinea în mîna ei dreaptă o liră mică, din lemn de abanos.

Un murmur se desprinse de pe buzele ei:

— Morţi… Toţi sîntem morţi… Şi nu veţi mai răspunde glasului meu ca altădată, cînd veneam pe marginea lacului şi aruncam sîmburi de pepene gurilor voastre deschise. In adîncul ochilor voştri, taina necuprinsă a lui Tanit era mai limpede decit unda apei. (li chema pe numele lor, numele lunilor anului.) Siv! Sivan! Tamuz! Elul! Tişri! Şebar! O, îndură-te, ai milă de mine, Zeiţă!

Soldaţii, fără să priceapă cuvintele ce le rostea, se îngrămădiseră în jurul ei, tulburaţi de podoabele pe care ie purta. îndreptîncl asupra lor o privire înfricoşată şi stăruitoare, ea înălţă umerii, întinse braţele în lături şi şopti de mai multe ori:

— Ce-aţi făcut? Ce-aţi făcut? Nu v-am dat, pentru a vă sătura, pîine, carne, ulei, şi tot malobatrul hambarelor noastre? Am adus, ca să vă hrănim, boi din Heoatompyle şi am trimis vînători pînă la nisipurile deşertului. (Glasul ei se înăspri şi obrajii i se aprinseră.) Unde socotiţi că vă aflaţi? Intr-un oraş cucerit, sau în palatul unui. stăpîn? Şi ce stăpîn! Tatăl meu Hamilcar, sufletul Cartaginei şi

slujitorul lui Baal! Armele, pe care voi le-aţi înroşit în sîngele sclavilor lui, el n-a voit să le închine lui Lutaţiu. Aţi cunoscut vreodată, în ţara voastră, un războinic mai viteaz decît el? Priviţi! De pe fiecare treaptă a palatului nostru vorbeşte semnul unei biruinţe! Iiai, sfîrşiţî ce-aţi început: daţi-i foc! Voi lua cu mine zeul ocrotitor al casei noastre, şarpele negru care doarme acolo sus pe frunze de lotus. îl voi fluiera şi mă va însoţi; iar dacă va fi să pornim pe mare, va înota lunecînd pe creasta valurilor în urma corăbiei mele.

Nările ei subţiri tremurau. îşi rupea unghiile, frămîntînd nestematele ce-i scîntei au pe piept. Apoi, dintr-o dată. asprimea din privirile ei se domoli şi – vorbi mai departe:

— O, sărmană Cartagină! Cetate vrednică de plîns! Unde sînt, ca să te apere, bărbaţii tăi puternici de-odinioară, care străbateau mările şi înălţau temple pe ţărmuri depărtate? Toate neamurile celelalte se osteneau pentru tine, iar apele brăzdate de lopeţile tale îţi legănau secerişul!

Începu să cînte isprăvile lui Melkarth, zeul Sidonului şi părintele neamului ei.

Spunea cum a suit munţii Ersiphoniei şi a ajuns la Tartessus; cum a luptat împotriva lui Masisabal, pentru a răzbuna pe regina şerpilor.

— A mers prin pădure drum lung, pe urma acelei zmeoaice. Rîu de-argint, şerpuia coada fiarei pe patul de frunze-arămii. Tîrziu a ajuns la o pajişte, unde femei cu trup de balaur păzeau rezemate în coadă, de jur-împrejur, un foc cu văpăi uriaşe. Luna însîngerată strălucea intr-un cerc străveziu, iar limbile despieate-n două ale acelor zmeoaice se întindeau peste flăcări ca nişte hărpoane.

Apoi, Salammbo, fără a se opri, spuse mai departe povestea, cum Melkarth, după ce l-a răpus pe Masisibal, i-a tăiat capul şi l-a legat la prora corăbiei.

— La fiecare bătaie a valului, capul se scufunda sub ■spume. Arşiţa soarelui îl usca, întărindu-1 ca aurul. Numaiochii lui plîngeau necontenit, picurîndu-şi mereu

lacrimile în mare…

Cînta cuvintele în vechiul grai din Canaan, pe care nu-1 înţelegeau barbarii. Se întrebau, uimiţi, ce putea să spună, şi ce rost aveau acele mişcări de spaimă ale braţelor cu care îşi însoţea vorbirea; îngrămădiţi de jur împrejur, pe mese, pe paturi, pe crengile sicomorilor, căscau gura şi întindeau *gîturîle,* încercînd *să ghicească înţelesul acelei* povestiri nelămurite, care se desprindea parcă din noaptea cea dintîi a zeilor, ca o stafie purtată, de nori.

Numai preoţii fără barbă o înţelegeau pe Salammbo. Mîinile lor zbîrcite tremurau pe strunele lirei, şi din cînd în cînd dădeau glas unor acorduri îndurerate: mai bicisnici decît femeile bătrîne, îi înfiorau deopotrivă patima credinţei şi teama de puterea bărbătească. Barbarii nu-i băgau de seamă: ascultau cîntarea tinerei fecioare.

Nici unul n-o privea cu-atîta încordare.ca un prinţ din Numidia, care stătea la masa căpitanilor printre războinicii de-acelaşi neam cu el. Purta atît de multe săgeţi la cingătoare, încît mantia lui, prinsă de tîmple cu legături de curele, părea, în jurul mijlocului, umflată de vînt. Aripile veşmîntului căzînd pe umeri ii umbreau faţa, lăsînd să se vadă numai flacăra ochilor lui pătrunzători. Venise la ospăţ din întîmplare. Se afla de mai multă vreme în casa lui Barca, trimis de tatăl său, după obiceiul regilor care ţineau să întărească prin ostateci din sîngele lor legătura de prietenie cu marii dregători ai Republicii. De şase luni de cînd Narr'Havas venise în Cartagina, n-o văzuse pe Salammbo niciodată. înfipt în călcîie, cu bărbia rezemată de minerul suliţei, o privea cu nesaţ, umflîndu-şi nările ca un leopard la pîndă în desişul trestiilor de bambu.

De cealaltă parte a meselor îşi făcuse loc un libian de o statură uriaşă, cu păr negru, scurt şi inelat. Nu păstrase pe umerii lui decît tunica de soldat, ale cărei zale de aramă sfîşiaseră învelitoarea de purpură a patului. în părul care-i umbrea pieptul se întrezărea un colan, închipuind o lună de argint. Picături de sînge îi stropiseră faţa. Stătea sprijinit în cotul sting şi surîdea cu gura larg deschisă.

Salammbo sfîrşise stihurile ei sacre. Cunoştea graiul

tuturor seminţiilor barbare şi, pentru a potoli pornirea soldaţilor, cu o femeiască gingăşie, le vorbi pe înţelesul lor. Grecii, ligurii, campanienii, negrii o ascultau în tăcere, regăsind parcă în cuvîntul ei frumuseţile patriei, întru preamărirea trecutului, Salammbo cînta acum războaiele Cartaginei împotriva Romei; soldaţii băteau din palme. Seînteierile tăişurilor de spadă o înflăcărară pe Salammbo; ridicînd braţele spre cer, dădu glasului ei o putere sporită. Apoi, lăsînd să-i cadă lira din mînă, tăcu, şi apăsîndu-şi inima cu amîndouă mîinile, rămase cîteva clipe cu pleoapele închise, gustînd din plin frămîntarea acelei mulţimi de bărbaţi.

Mîtho, ostaşul din Libia, a întors capul s-o privească. Fără să-şi dea seama, Salammbo s-a apropiat de el, şi ascultînd poate îndemnul unei mîndrii măgulite, ii turnă vin înti'-o cupă de aur, drept semn al împăcării ei cu armata.

— Bea!

Libianul prinse cupa în mîini şi o duse la gură, cînd acelaşi gal care îl ameninţase pe Ciscon îl bătu vesel pe umăr, azvîrlindu-i o glumă în limba, ţării sale. Spendius, care se afla pe aproape, se arătă gata s-o tălmăcească.

— Spune! îi porunci Mîtho.

— Zeii să te ocrotească, ai să ajungi om bogat. Pe cînd nunta?

— Care nuntă?

— A ta. La noi. spuse galul, cînd o femeie îi dă să bea unui soldat. înseamnă că doreşte să-şi împartă aşternutul cu el.

Nu sfîrşi vorba bine, şi Narr'Havas, sărind de la locul lui, smulse o lance din cingătoare şi, sprijinindu-şi piciorul drept pe marginea mesei, o azvîiii asupra lui Mîtho.

Lancea şuieră printre cupe şi, străpungind braţul libianului, i-1 pironi pe masă cu atîta putere, încît minerul armei începu să tremure.

Cu o mişcare repede, Mîtho îşi smulse fierul din braţ. N-avea asupra lui nici un fel de armă. Era gol. Smulse cu amîndouă mîinile masa încărcată, şi o aruncă în pieptul lui

Narr'Havas, peste mulţimea care se îngrămădise între ei. învălmăşiţi cum erau, numizii şi ceilalţi ostaşi nu izbuteau să tragă săbiile. Mîtho se năpusti lovind cu capul, dar cînd ridică privirea, Narr'Havas se făcuse nevăzut. ŞI nici Salammbo nu mai era.

Îşi îndreptă ochii. spre palat şi văzu porţile roşii ale catului de sus închizîndu-şi crucile negre. Urcînd în fugă treptele între cele două rînduri de galere, ajunse pînă la a treia terasă, apoi, oprindu-se în faţaporţii închise, o izbi cu toată greutatea trupului. Abia suflînd, se rezemă de zid şă nu cadă.

Un om mersese pe urma lui. Luminile ospăţului nu se mai zăreau de după colţul palatului. în umbra nopţii, Mîtho îl recunoscu pe Spendius.

— Pleacă! îi porunci.

Sclavul, fără să răspundă, începu să-şi destrame tunica, sfîşiind-o cu dinţii. Apoi, îngenunchind alături de libian, ii prinse uşor braţul înşîngerat, încercînd pe întuneric să dibuiască rana.

La lumina lunii care luneca printre nori, Spendius zări o tăietură adîncă în mijlocul braţului. Legă rana cu o fîşie de pînză, în vreme ce Mîtho, întărîtat îi striga: „Lasă-mă! Lasă-mă!"

— Nu! răspunse Sclavul. Tu m-ai scos din temniţă, sini al tău. îmi eşti stăpîn. Porunceşte.

Mîtho se strecură de-a lungul zidurilor, dîncl ocol terasei. Pîndea zvonul fiecărui pas şi privea departe, printre trestiile aurii, spre odăile cufundate în întuneric şi tăcere. Copleşit de descurajare, se opri.

— Ascultă, îi spuse sclavul. Nu mă dispreţul, văzîndu-mă atît de firav. Am trăit în acest palat şi ştiu să mă strecor pe lingă ziduri ca o năpîrcă. Vino! Sub fiecare lespede din Odaia Străbunilor se află ascuns un drug de aur. Cunosc drumul care duce pe sub pămînt pînă la mormintele lor.

— Nu-mi pasă! spuse Mîtho.

Spendius tăcu. Se aflau deasupra terasei. O împletire de umbre uriaşe se întindea în faţa lor, asemeni valurilor încremenite ale unui ocean de întuneric.

O singură geană de lumină se întrezărea spre răsărit, l-a stînga lor, pe cîmpie, canaturile Megarei însemnau şerpuiri albe pe verdele grădinilor. în lumina străvezie a zorilor, începeau să se desluşească acoperişurile conice ale templelor în şapte unghiuri, terasele şi meterezele cetăţii; iar de jur împrejurul limbii de pămînt pe care era zidită Cartagina, plutea un brîu de spumă albă. Marea, cu răsfrîngerile ei de smarald, împietrise parcă în răcoarea dimineţii. Apoi, pe măsură ce bolta trandafirie a cerului îşi lărgea cuprinsul, casele semănate pe povîrnişul ţărmului se adunau laolaltă, ca o turmă de capre negre care ar fi coborît din munte. Străzile pustii se prelungeau. în palmierii care străjuiau crestele zidurilor nu tremura nici o frunză. Cisternele pline păreau scuturi de argint aruncate în mijlocul curţilor. Farul de pe ţărmul Iiermaeumului începuse să pălească. în pădurea de chiparoşi, pe culmea Acropolei, caii lui Eşmun, simţind apropierea zorilor, pipăiau lespezile de marmură cu copitele lor şi nechezau spre zarea de unde avea răsară soarele.

Soarele răsări! Spendiusridică braţele, şi un strigăt izbucni din pieptul lui.

O lumină roşie tremura pretutindeni, ca şi cum zeul, desehizîndu-şi vinele, ar fi revărsat asupra Cartaginei, în. mii de raze, ploaia de aur a sîngelui său. Pintenii galere-., lor scînteiau; templul lui Khamon părea încins de flăcări; prin porţile deschise se zăreau luminile din adîncul altarelor. — Carele cu poveri veneau de pe cîmp, roţile lor „grele uruiau pe pardoseală străzilor. Cămilele încărcate coborau pe treptele de lemn. Pe la răspîntii zarafii ridicau obloanele tarabelor. Stoluri de berze îşi luau zborul, – şi pînze albe fluturau în văzduh. în crîngul lui Tanit se auzea murmurul de tamburine ale curtezanelor sacre şi, pe culmea Mappalelor, începuseră să fumege cuptoarele unde se ardeau sicriele de humă.

Spendius se aplecă asupra terasei. Buzele îi tremurau, şi rostea mereu aceleaşi cuvinte:

— Da… da… stăpîne… Ştiu acum pentru ce nu vrei să jefuieşti. palatul…

Mîtho tresări ca din somn, auzind acel glas şuierînd: Părea că nu înţelege. Spendius voi'bi din nou-:

— Ce de bogăţii! Iar oamenii care le stăpînesc n-aunici - atît fier cit le-ar trebui ca să le apere.

' întinse apoi braţul drept şi, arătînd o ceată care se îndrepta dincolo de stăvilare'să caute fire de aur în nisi^ pul apei, spuse:.

— Priveşte! Cartagina seamănă cu aceşti nefericiţi: se apleacă peste marginea tuturor mărilor, înfige mîinile ei lacome în pamîntul tuturor ţărmurilor, iar vuietul valurilor îi sună atît de puternic în urechi, incit nu mai e în stare să audă, la spatele ei, paşii unui alt stăpîn, care se apropie…

Îl purtă pe Mîtho pînă la celălalt capăt al terasei şi-i arătă grădina, unde străluceau la soare săbiile soldaţilor, agăţate în copaci.

— Priveşte! Sîrit acolo bărbaţi puternici, a căror ură. nu cunoaşte margini. Nimic nu-i leagă de Cartagina. Nici singele lor, nici jurămintele, nici zeii.

Mîtho rămase sprijinit de zid. Spendius sa apropie de el şi-i şopti:

— Nu înţelegi, ostaşule? Ne vom plimba înveşmîntaţi în purpură, ea satrapii. Ne vom îmbăia în miresme; voi avea şi eu sclavi! Nu te-ai săturat să dormi pe pămîntul gol, să bei oţetul taberei şi să auzi mereu sunînd goarna? Ai să te odihneşti mai tîrziu, nu-i aşa? Cînd îţi vor culege platoşa de jos, iar stîrvul ţi-1 vor azvîrli la vulturi! Sau eînd, sprijinit în cîrji, orb, olog şi neputincios, vei rătăci fără puteri din poartă în poartă, povestindu-ţi tinereţea copiilor străini şi vînzătorilor de peşte sărat. Aminteşte-ţi toate nedreptăţile ce ai îndurat, nopţile dormite în zăpadă, drumurile fără sfîrşit sub arşiţa verii, asprimea poruncilor şi necontenita ameninţare a morţii pe cruce. După atîtea primejdii şi după atîta trudă, ţi-au legat în semn de cinste un colan de gît, cum agăţi măgarului clopoţei, ca să-l zăpăceşti şi să nu simtă osteneala poverii! Un bărbat ca tine, mai viteaz decît Pirus! Ar îi de ajuns să vrei. Ah! cît de bine te vei simţi într-o odaie largă şi răcoroasă, culcat pe un pat de flori, ascultînd cîntecele lirei, cu femei frumoase lîngă tine şi

veseli măscărici în jurul tău! Să nu spui că nu e cu putinţă. N-au fost mercenarii stăpîni în Regiuni şi în atîtea cetăţi ale Italiei? Cine să-ţi stea împotrivă? Iiamilcar lipseşte de acasă; poporul îi urăşte pe Bogaţi; în jurul lui Giscon sînt numai mişei care nu-1 ascultă. Tu eşti puternic, pe tine te vor asculta! Porunceşte-le! Cartagina e a noastră. S-o stăpînim!

— Nu, răspunse Mîtho. Asupra mea apasă blestemul lui Moloh. Mi-am citit osînda în ochii lui. Am văzut în templu, adineauri, un berbec negru care s-a ferit din calea mea. Apoi, privind în jurul lui, întrebă: Unde e *ea?*

Spendius înţelese tulburătoarea lui nelinişte şi nu mai îndrăzni să vorbească.

În jurul lor copacii mai fumegau încă; de pe crengile făcute scrum căzdeau din cînd în cînd peste mese trupuri de maimuţe pe jumătate arse. Soldaţii beţi sforăiau cu gura larg căscată, alături de stîrvuri, iar cei care nu dormeau îşi frecau ochii, buimăciţi de lumină. Bălţi de sînge acopereau pămîntul bătătorit. Elefanţii îşi legănau printre stîlpii curţii lor trompele însîngerate. în hambarele cu uşile date de perete se zăreau saci de grlu risipiţi pe jos, iar pe sub porţi, de-a valma, carele sfărîmate de barbari; păunii, căţăraţi în frunzişul cedrilor, îşi roteau cozile lor înstelate şi ţipau.

Tăcerea lui Mîtho îl uimea pe Spendîus. Uriaşul pălise şi, cu pumnii încleştaţi pe marginea terasei, privea ţintă în zare, ca şi cum ar fi urmărit o vedenie. Spendius, aplecîndu-se, înţelese încotro se îndreptau privirile lui. Un strop de aur scînteia în praful răscolit pe drumul Utieei; era osia unui car tras de doi catîri; un sclav alerga la capătul oiştei, ţinînd catîrii de căpăstru. Coama catîrilor era strînsă între urechi cu o reţea de mărgăritare albastre, după obiceiul perşilor. în car stăteau două femei. Spendius le recunoscu şi-şi înăbuşi un strigăt.

Pe urma lor, o pînză largă flutura în bătaia vîntului.

TABĂRA DIN SICCA

DOUA ZILE MAI TÎRZIU, MERCEnarii părăseau Cartagina.

I se dăduse fiecăruia cîte un ban de aur, în schimbul făgăduielii că îşi vor muta lagărul la Sicca. Fuseseră îndulciţi cu tot felul de vorbe măgulitoare.

— Voi sînteţi mîntuitorii Cartaginei! Dar rŞmînînd mai departe în oraş, veţi sfîrşi prin a-1 înfometa, iar noi nu vom avea de unde să vă plătim. Strămutaţi-vă tabăra în altă parte. Republica vă va fi recunoscătoare. Vom pune dări asupra cetăţii şi veţi primi solda voastră întreagă. între timp, vom pregăti corăbiile cu care să vă întoarceţi acasă.

Soldaţii nu mai ştiau cum să răspundă atîtor cuvîntări. Bărbaţii aceştia deprinşi cu războaiele se plictiseau în oraş. Nu se lăsară prea mult rugaţi, iar poporul se sui pe ziduri ca să-i vadă pierind.

Arcaşii şi hopliţii treceau în şiruri lungi pe drumul Khamonului şi pe poarta Cirtei, căpitanii de-a valma cu ostaşii, grecii cot la cot cu luzitanii. Mergeau în pas semeţ, sunînd din coturnii lor grei pe lespezile de piatră. ’Platoşele mai purtau încă urmele catapultului, iar feţele soldaţilor erau înnegrite de arşiţa bătăliilor. Strigăte răguşite izbucneau din bărbile lor stufoase. Zalele sfîşiate atîrnau peste minerul săbiilor. Prin găurile aramei sfîrtecate se zăreau şoldurile goale, ca nişte cumplite unelte de luptă. Vîrfurile suliţelor, securile, ţăruşii, căciulile de postav şi coifurile de bronz se legănau purtate de acelaşi val. Prealunga îmbulzeală de ostaşi umplea strada copleşind zidurile, şi se întindea pînă departe, curgînd fără răgaz între cele şase caturi ale caselor unse cu smoală. în dosul gardurilor de fier şi de după zăbrelele de trestie, femeile, cu obrazul ascuns sub văluri, priveau în tăcere cum pleacă barbarii.

Terasele, meterezele, toate zidurile erau pline de mulţimea cartaginezilor în veşminte negre. Tunicile marinarilor apăreau ca nişte pete de sînge pe un cîmp de întunecate umbre. Copiii, aproape goi, cu braţele prinse în brăţări de aramă lucitoare, făceau semne cu mîna din frunzişul care înfăşură columnele şi de pe ramurile înalte ale palmierilor. Unii din bătrînii cetăţii se urcaseră pe acoperişul turnurilor, şi nimeni n-ar fi putut să spună

pentru ce, din loc în loc, un om cu barbă lungă stătea de strajă, cu ochii pierduţi în visare; se zărea de departe pe albastrul cerului, tulbure ca ’o fantomă şi nemişcat ca o stană dc piatră.

Aceeaşi nelinişte îi stăpînea pe toţi. Se temeau ca nu cumva barbarii, bizuindu-se pe puterea lor, să se răzgîndească şi să rămînă în oraş. Ei plecau însă atît de încrezători, încît cartaginezii nu pregetau să se amestece printre soldaţi, copleşindu-i cu îmbrăţişări şi jurăminte. Unii împingeau atît de departe jocul făţărniciei şi îndrăzneala şireteniei, încît îi rugau să nu plece. Azvîrleau în calea lor flori, miresme şi bănuţi de argint. Le împărţeau talismane purtătoare de noroc, ca să-i ferească de molime, ziceau ei, clar scuipaseră asupra lor de trei ori cu descîntece de moarte şi le umpluseră cu păr de şacal, care îmnoaie puterile bărbatului celui mai viteaz. Cereau cu glas tare să-i ocrotească Melkarth, iar printre dinţi il rugau să-i blesteme.

În urmă veneau cîrdurile animalelor de povară şi cetele soldaţilor sleiţi de puteri, care nu puteau ţine pasul cu ceilalţi. Bolnavii gemeau pe spinarea cămilelor; alţii se tîrau şchiopătînd, sprijiniţi în cîte-o curmătură de ţăruş. Beţivii duceau cu ei burdufuri de vin; mîncăcioşii luaseră hălei de carne, plăcinte, fructe, unt păstrat în frunze de smochin şi fructe îngheţate în saci de pînză. Unii purtau în mină umbrele; alţii, pe umăr, cîte un papagal. în spatele lor zburdau dulăi, gazele şi pantere. Femeile din Libia, călare pe măgari, azvîrleau ocări urîta negreselor care părăsiseră lupanarele din Malqua, înhăitîndu-se cu soldaţii. Altele îşi alăptau pruncii purtaţi la sin în leagăn de curele. Catîrii, îmboldiţi cu vîrful săbiilor, îşi încovoiau spinarea sub greutatea corturilor. Urmau cetele slugilor şi ale cărătorilor de apă, străvezii la faţă, galbeni de friguri şi spuziţi de rîie; drojdia plebei cartagineze, care se scurgea cu barbarii laolaltă.

După trecerea ultimelor rînduri, porţile cetăţii s-au închis, dar mulţimea rămase mai departe pe creasta zidurilor. Armata, împrăştiindu-se pe întreaga fîşie de

pămînt dintre ape, se împărţi în pilcuri întîmplătoare. Suliţele se mai zăriră cîtva timp, ea un cîmp mişcător de ierburi înalte, apoi se pierdură într-un nor de praf. Mercenarii nu mai deosebeau, în urma lor, decît zidurile prelungi ale Cartaginei, ridicînd spre cer crenelurile lor pustii.

Deodată răsună un strigăt puternic. Barbarii şi-au închipuit că o ceată de-a lor, rămasă în oraş (nici ei nu mai ştiau cîţi sînt), tăbărîse asupra unui templu, ca să petreacă jefuindu-1. Rîseră cu poftă şi porniră mai departe.

Erau bucuroşi că se regăsesc laolaltă, străbătînd ca altădată întinderea cîmpiei; iar grecii începură să cînte vechiul lor cîntec memertin: „Cu suliţa şi spada mea, eu ar pămîntul şi mi-1 secer. Sînt singurul stăpîn pe brazdă, iar cei ce-n mînă arme n-au, se-aştern supuşi în faţa mea şi mă cinstesc ca Domn şi Rege“.

Săreau şi strigau. Glumeţii începură să spună snoave. Vremea ostenelilor trecuse. Sosind în Tunis, băgară de r seamă că o ceată de ţintaşi baleari lipsea. Nimeni nu Ie purta de grijă; prea mult nu mai puteau să întîrzie.

Se adăpostiră, unii prin case, alţii sub corturile ridicate în preajma zidurilor cetăţii, iar oamenii din oraş veneau să stea de vorbă cu soldaţii.

Toată noaptea se zăriră arzînd focuri, departe în zarea Cartaginei. Luminile lor se prelungeau pe nemişcarea apei, ca nişte torţe uriaşe. Nimeni n-ar fi pntut să spună în cinstea cărei sărbători ardeau.

A doua zi, barbarii străbătură un cîmp brăzdat de semănături şi ogoare. în lungul drumului se înşirau pămînturile date în dijmă de patricienii bogaţi; în pădurile de palmieri se zăreau şanţuri cu apă; şiruri lungi de măslini însemnau pe pămînt hotare verzi; un abur trandafiriu plutea pe firul văilor; culmile albastre ale munţilor străjuiau deasupra colinelor. Bătea un vînt cald. In frunzişul cu foi late ale cactuşilor se zăreau căţărîndu-se cameleonii.

Barbarii îşi încetiniră pasul.

Mergeau în cete răsfirate, perindîndu-se unii după. alţii.

Culegeau struguri în mai'ginea viilor şi se culcau în iarbă, privind nedumeriţi coarnele boilor mari, răsucite de mina omenească, oile înveşmîntate în scurteici de piele, ca să nu li se vatăme lina, brazdele care se întretăiau alcătuind romburi eigale şi' livezile de rodii, stropite cu silfiu. Tot acest belşug al pămîntului şi toate aceste dibace născociri ale omului îi uimeau.

Seara se culcară peste pînzele corturilor, fără să le mai ridice pe ţăruşi, şi adormind cu faţa la stele „le părea rîu după ospăţul lui Hamilcar.

Spre miezul nopţii mănătoare, ostaşii poposiră pe ţărmul unui rîu, într-un crîng de leandri. Azvîrliră la pămînt suliţele, scuturile, centurile. Intrară să se scalde, strigară, scoaseră apă în coifuri, iar alţii se întinseră pe burtă să bea, în mijlocul catîrilor, de pe spinarea cărora poverile cădeau.

Speridius, căţărat pe-o cămilă furată din curţile lui Hamilcar, zări de departe pe Mîtho, care, cu capul gol şi cu braţul legat peste piept, îşi adăpa catîrul, privind cu ochii plecaţi curgerea apei. Spendius o luă la goană prin mulţime, strigînd: „Stăpîne! Stăpîne!"

Mîtho nu se osteni să-i răspundă, dar Spendius, făcîn-1 du-se că nu bagă de seamă, porni în urma lui, întorcînd din cînd în cînd priviri tresărite spre Carfcagina.

Acest Spendius era fiul unui retor grec şi al unei tirfe din Campania. Se îmbogăţise într-o vreme, făcînd negoţ de femei. Apoi, pierzîndu-şi tot avutul pe mare, luptase alături de păstorii din Samnium împotriva romanilor. Fusese prins, izbutise să scape şi căzuse din nou în mîinile duşmanului. Muncise în carierele de piatră; se înăbuşise la gura cazanelor cu aburi; uriaşe în chinurile schingiuirii; schimbase nenumăraţi stăpîni şi cunoscuse toate disperările. într-o zi, dorindu-şi moartea, se azvîrlise în mare din înălţimea triremei unde trăgea la lopeţi. Marinarii lui Hamilcar îl culeseseră din valuri aproape mort şi-l duseseră la Cartagina, aruncîndu-1 în ergastula sclavilor din Megara. Şi fiindcă Republica trebuia să1 predea romanilor pe toţi fugarii, Spendius se folosise de

învălmăşeala plecării mercenarilor, amestecîndu-se printre ei.

Tot drumul nu se dezlipi de Mîtho. îi aducea de mîncare şi îl ajuta să descalece, iar seara venea să-i aştearnă un covor sub căpătîi, încetul cu încetul, Mîtho se lăsă înduioşat de atîta grijă, iar buzele lui începură să-i zîmbească.

Mîtho se născuse pe ţărmul Syrtei. Tatăl său îl închinase de mic copil templului lui Amon. în tinerele vînase elefanţi în pădurile garamanţilor; apoi intrase în slujba Cartaginei. După biruinţa de la Drepanum se alesese cu rangul de tetrarh. Republica îi datora patru cai, douăzeci şi trei de medine de grîu şi solda pe-o iarnă. Se temea de zei şi dorea să moară pe pămîntul ţării sale.

Spendius îi vorbi despre ţinuturile pe care le cutreierase şi despre templele pe care le cunoştea. Se pricepea ia o mulţime de treburi; să coasă sandale, să cioplească ţăruşi, să împletească năvoade, să îmblînzească fiarele sălbatice şi să frigă peştii.

Se oprea cîteodată din mers şi scotea din adîneul pieptului un strigăt răguşit. Catîrul lui Mîtho iuţea pasul, iar ceilalţi se sileau să-l ajungă. Spendius răcnea din nou, urmărit parcă de o spaimă. Abia în a patra seară se mai linişti.

Mergeau alături, la dreapta armatei, pe coasta unui deal. întinderea cîmpiei se pierdea în negurile nopţii. Şirurile de soldaţi se perindau prin întuneric la picioarele lor, ca nişte talazuri de umbră. Din cînd în ’cînd, treceau peste un dîrnb luminat de razele lunii; sclipiri de stele tremurau în vîrful suliţelor, coifurile scînteiau o clipă, apoi se topeau în noapte, ca să răsară din urmă altele. Undeva departe, turmele trezite din somn porneau să behăie şi o blîndă, pace fără sfîrşit părea că înfăşoară pămîntul.

Spendius, cu capul răsturnat pe spate şi cu ochii pe jumătate închişi, sorbea răcoarea vîntului, suspinînd adînc; desfăcea braţele în lături şi pipăia aerul cu degetele răsfirate, ca şi cum ar fi voit să simtă mai aproape dulcea mîngîiere care îi îmbrăţişa trupul. Dorul răzbunării

renăscuse în el şi îi dădea aripi. îşi lipea palma de buze ea să-şi potolească plînsul şi, aproape ameţit de bucurie, lăsase frîul cămilei, care îşi urma calea ei cu pas cumpănit. Mîtho mergea călare pe catir; picioarele îi atîrnau pînă aproape de pămînt, iar ierburile biciuindu-i coturnii scoteau un şuierat necontenit. O adîncă mîhnire îi cuprinsese inima.

Drumul se prelungea şi părea că nu se mai sfîrşeşte. Trecea peste întinderea cîmpiei, urca apoi pe umărul unui podiş, ca să coboare din nou în altă vale. Munţii puneau hotar zărilor şi se îndepărtau mereu, lunecînd tot mai departe. Un rîu se ivea din cînd în cînd pe sub ramurile unei dumbrăvi de tamarini, pierzîndu-se după cotitura dealului. O stîncă uriaşă se' înălţa pe-alocuri, semănînd cu un piept de corabie sau cu piedestalul cine ştie cărui colos dispărut.

La aceeaşi depărtare unele de altele, se înşirau de-a lungul drumului temple mici în patru unghiuri, unde' făceau popas credincioşii plecaţi să se închine zeilor din Sicca. Erau zăvorite ca nişte morminte. Libienii bătură cu-putere la poartă, aşteptînd să li se deschidă. Nimeni dinăuntru nu răspunse.

Cîmpurile arăte se făcură din ce în ce mai rare. Fîşii de nisip se aşterneau în cale, la marginea. tufişurilor cu mărăcini. Turme de oi păşteau printre pietre; o femeie încinsă' peste mijloc cu un brîu de lină albastră stătea să le păzească. Zărind dincolo de stînci vîrful suliţelor, o luă la fugă ţipînd.

Soldaţii mergeau acum de-a lungul unui drum şerpuind între două şiruri de măguri arămii, cînd simţiră dintr-o dată un miros greu şi li se păru că zăresc în vîrful unui roşcov o privelişte uimitoare: capul unei fiare, care se înălţa deasupra frunzelor.

Alergară într-acolo. Era un leu, pironit cu cele patru labe pe cruce, ca un tîlhar. Botul lui uriaş îi căzuse peste piept; labele dinainte, pe jumătate ascunse sub coama revărsată, stăteau desfăcute în lături ca aripile unei zburătoare; sub pielea întinsă i se puteau număra coastele;

picioarele dinapoi, puţin încovoiate, erau bătute in cuie, unul peste altul; un sînge negru se scurgea prin păr, închegîndu-se ca nişte stalactite la rădăcina cozii, care atîrna ţeapănă de-a lungul crucii. Soldaţii se strînseră în jurul leului, făcînd haz. îl numeau consul şi cetăţean al Romei şi îi azvîrleau pietre în ochi, ca să gonească muştele.

La o. sută de paşi mai departe zăriră alţi doi. Apoi deodată un şir întreg de cruci, pe care spînzurau trupuri de lei. Unii muriseră de mult şi pe stîlpii de lemn nu mal rămăseseră decît oasele lor albe. Alţii, putreziţi pe jumătate, î'înjeau schimonosindu-şi fălcile într-o groaznică strîmbătură. Erau cîţiva atît de grei, încît braţele crucii se clătinau sub povara lor, legănîndu-se în vînt, pe cînd stoluri de corbi se roteau deasupra capetelor lor, fără să contenească o clipă. în acest fel se răzbunau ţăranii cartaginezi împotriva fiarelor pe care izbuteau să le prindă, socotind că le vor înspăimînta pe celelalte. Cuprinşi de o adîncă uimire, barbarii încetaseră să mai rîdă. „Ce fel de oameni sînt aceştia, cărora le place să răstignească leii pe cruce?“

Adevărul e că toţi, mai ales cei din ţinuturile de la miazănoapte, se simţeau neliniştiţi, tulburaţi, unii chiar bolnavi. îşi sîngerau mîinile în spini de aloes, le bîzîiau ţînţarii în urechi şi începuseră să iasă afară cu sînge. îngrijoraţi că nu vor ajunge la Sicca, se temeau să nu se piardă în deşert, rătăcind drumul pe întinderea fără de sfîrşit a nisipurilor şi a spaimei. Erau destui care şovăiau să meargă mai departe; cîţiva o luară înapoi spre Cartagina.

În sfîrşit, a şaptea zi, după ce străbătură un drum lung pe sub poalele muntelui, făcînd un scurt ocol spre dreapta, zăriră deodată un şir de ziduri, pe culmea unor stîncî albe, abia deosebindu-se de ele. Apoi, deodată, se ivi oraşul în întregimea lui. Văluri albastre, galbene şi albe fluturau pe ziduri în lumina de purpură a înserării. Erau preotesele lui Tanit, care alergaseră în întîmpinarea armatei. Se rînduiseră de-a lungul zidurilor, bătînd din tamburine,

pieurîrud din liră şi scuturîndu-şi clopoţeii, iar razele soarelui care asfinţea dincolo de munţii Numidiei se împleteau cu strunele harfelor, luminînd prelunga unduire a braţelor goale. Cîntecul instrumentelor amuţea din cînd în cînd, şi dintr-o dată izbucnea ca un lătrat un sunet pătrunzător şi neîntrerupt, pe care-1 scoteau femeile lovind cu limba colţurile gurii. Unele stăteau sprijinite în coate, cu bărbia în palme, mai nemişcate decît sfincşii, ţintind privirile ochilor lor negri asupra ostaşilor care se apropiau..

Sicca, deşi cetate a închinărilor, nu putea să adăpostească între zidurile ei atîta mulţime de oameni. Templul, cu adaosurile lui, cuprindea singur o jumătate a oraşului. Barbarii se simţiră. mai la largul lor aşezîndu-şi tabăra pe cîmpie j unii urrnînd mai departe rinduiala ostăşească şi împărţindu-se în trupe regulate, alţii strîngîndu-se laolaltă după neamul din’ care făceau parte; cei mai mulţi se rostuiră cum le veni mai la îndemînă.

Grecii îşi ridicară, unul lingă altul, corturile lor de piele; iberii îşi aşezară în cerc şatrele lor de pînză; galii îşi îneheiară barăci de seînduri, libienii, colibe de piatră; negrii îşi săpară culcuşul cu unghiile şi se cuibăriră în nisip. Mulţi, negăsind unde să se adăpostească, rătăceau fără ţintă în vălmăşagul taberei; noaptea dormeau pe pămînt, înfăşuraţi în mantiile lor zdrenţuite.

Cîmpia se întindea în jurul lor, străjuită de culmile munţilor. Ici-colo, un palmier îşi legăna frunzişul deasupra unui dîmb de nisip; pilcuri de brazi şi de stejari puneau pete verzi pe povîrnişurile deşertului. Cîteodată, căderea de apă a unei furtuni brăzda cerul cu lungi fîşii de pinză. în vreme ce cîmpia rămînea învăluită pretutindeni într-o lumină azurie şi limpede; apoi vîntul încropit gonea departe vîrtejurile de praf răscolit.

Un pîrîu cobora în cascade de pe culmea unde templul Venerei Caiîagineze, stăpîna cetăţii, îşi înălţa pe columne de aramă acoperişul lui cu lame de aur. Sufletul zeiţei părea că se revarsă pretutindeni. Unduirile pămîntului, trecerile schimbătoare ale vremii, acum rece, acum

fierbinte, jocurile luminii, toate oglindeau ciudata ei' putere şi frumuseţea zîmbetuiui ei fără moarte. Culmile munţilor semănau cu secera lunii, iar altele păreau piepturi de femeie, întinzînd sinii lor plini. Barbarii simţeau cum peste toate ostenelile lor cobora o dulce şi învăluitoare sfîrşeală.

Spendius, cu preţul cămilei lui, cumpărase un sclav. Dormea ziua întreagă în faţa cortului lui Mîtho. Se trezea cîteodată, părîndu-i-se că aude în vis şuieratul biciului. îşi mîngîia zîmbind urmele rănilor pe care i le încleştaseră la glezne lanţurile purtate atîta vreme; apoi adormea din nou.

Mîtho îl primise alături de el şi de cîte ori ieşea din tabără, Spendius,. purtînd o spadă la şold, îl însoţea ca un lictor. Mîtho mergea privind departe, şi fiindcă grecul nu era înalt,. îşi rezema braţul pe umărul lui.

Într-o seară, pe cînd se plimbau de-a lungul taberei, zăriră cîţiva oameni înfăşuraţi în mantii albe; printre ei se afla NarrTIavas, prinţul din Numidia. Mîtho tresări.

— Dă-mi sabia! strigă. Vreau să-l ucid…

— Nu acum, îi şopti Spendius, oprindu-1.

NarrTIavas se apropie de ei şi-şi sărută vîrful degetelor în semn de prietenie, ca şi cum ar fi uitat duşmănia care izbucnise între ei în noaptea de beţie a ospăţului. Vreme îndelungată vorbi apoi împotriva Gartaginei, fără să arate pentru ce pornise laolaltă cu barbarii.

„Să-i trădeze? sau să pornească împreună cu ei asupra Cartaginei?“ se întreba Spendius. Şi fiindcă plănuia să tragă folos de pe urma oricărei tulburări, îi era recunoscător lui NarrTIavas pentru toate uneltirile viitoare pe care i le bănuia.

Căpetenia numizilor rămase printre mercenari. Părea că doreşte să se apropie de Mîtho. îi trimitea capre grase, pulbere de aur şi pene de struţ. Libianul, copleşit de atîtea daruri, nu ştia prea bine dacă trebuia să-i răspundă cu aceeaşi măsură sau să se înfurie. Spendius izbutea să-l potolească, iar Mîtho se lăsa îndrumat de sclav, şovăind în faţa oricărei hotărîri. Se simţea cuprins de-o copleşitoare toropeală, asemeni celor care au sorbit odată dintr-o

băutură-ucigătoare.

Într-o dimineaţă, pe cînd porniseră tustrei la vînătoare de lei, Narr'Havas ascunse sub mantie un pumnal. Spendius nu-1 pierdu din ochi nici o clipă şi tăişul jungherului rămase în teacă.

Altădată, Narr'Havas îi purtă pînă aproape de hotarul ţării lui. Ajungînd într-o strîmtoare a muntelui, le spuse rîzînd că a rătăcit drumul. Spendius îl găsi.

Pierdut în gînduri ca un augur, Mîtho pleca adesea odată cu zorile, rătăcind fără ţintă pe cîmpie. Se culca în nisip şi rămînea nemişcat pînă seara.

Întrebă de-a rîndul pe toţi ghicitorii din tabără; pe cei care tălmăceau mersul şerpilor, pe cei care citeau în stele, pe cei care suflau peste cenuşa morţilor. Bău galbanum, şesil şi venin de viperă care îngheaţă sîngele. Femeile negrilor îi descîntară litanii barbare, şi îi împunseră pielea frunţii cu ace de aur. Se încărca de brăţări şi amulete. Se rugă pe rînd lui Baal-Khamon, lui Moloh, celor şapte Cabiri, lui Tanit şi lui Venus a grecilor. Scrise un nume pe o foaie de aramă şi o îngropă în nisip sub pragul cortului. Spendius îl auzea cum geme şi vorbeşte singur.

Într-o noapte a intrat în cort.

Mîtho zăcea culcat cu pieptul la pămînt pe o blană de leu, gol ca un mort, cu obrazul ascuns în palme. O lampă atîrna deasupra capului său, luminînd armele agăţate de'catargul cortului.

— Suferi? îl întrebă sclavul. Ce-ţi lipseşte? Răspunde!

Îl scutură de umeri şi-l strigă de mai multe ori:

— Stăpîne! Stăpîne!

Intr-un tîrziu, Mîtho ridică spre el privirea ochilor lui tulburi:

— Ascultă, îi spuse în şoaptă, punînd un deget pe buze. Zeii se răzbună... Fiica lui I-Iamilcar mă urmăreşte... Spendius, mi-e frică!

Se strîngea la pieptul sclavului, ca un copil speriat de. —o nălucă.

— Vorbeşte-mi! Sînt bolnav! Vreau să mă vindec. Am încercat toate leacurile. Dar tu, tu cunoşti poate zei mai

puternici şi rugăciuni mîntuitoare?

— Ce vrei? întrebă Spendius.

Mîtho răspunse lovindu-şi fruntea cu pumnii:

— Să scap de ea!

Apoi, cu goluri între cuvinte, ca şi cum ar fi vorbit cu el însuşi, murmură:

— A făgăduit să mă jertfească zeilor… Mă ţine legat cu un lanţ nevăzut. Paşii mei pornesc deodată cu ai ei. Cînd ea se odihneşte, mă opresc. Privirile ei mă ard. îi aud glasul. Mă înfăşoară, mă răscoleşte, mă străpunge, în sufletul meu e ea! Şi totuşi, ca şi cum ne-ar despărţi valurile unei mări fără sfîrşit, o simt departe de mine şi nu pot s-o ajung! Frumuseţea ei străluceşte în juru-i ca un nor de lumină, şi uneori mi se pare că n-am zărit-o cu adevărat niciodată… că nici nu există aievea… că totul e un vis…

Mîtho plîngea în întuneric. Barbarii dormeau. Privindu-1, Spendius îşi aducea aminte de acei tineri care veneau să-l roage, cu vase de aur în mîini, cînd cutreiera oraşele cu alaiul lui de tîrfe. îl cuprinse un simţămînt de milă şi spuse:

— Fii tare, stăpîne! încordează-ţi puterile voinţei şi nu mai chema pe zei în ajutor. Zeii nu aud strigarea oamenilor. De ce să plîngi ca un netrebnic? Nu ţi-e ruşine să suferi din pricina unei femei?

— Mă socoteşti un copil? spuse Mîtho. îţi închipui că mă mai tulbură trupul şi cîntecele femeilor? Sînt la noi în Drepanum atîtea, că poţi să măturі grajdurile cu ele! Au fost ale mele în iureşul bătăliilor, cînd zidurile se prăbuşeau şi catapultul mai şuiera încă!… Dar femeia aceasta, Spendius, femeia aceasta…

Sclavul îi tăie vorba:

— Dacă n-ar fi fata lui Hamilcar…

— Nu! strigă Mîtho. Nu seamănă cu fiica nici unui om de pe lume! N-ai văzut ochii ei mari, cum ardeau sub arcul sprîncenelor ca două lumini de soare sub o poartă de triumf? Adu-ţi aminte cum au pălit toate faclele, ••cînd s-a ivit ea’! Sub rîurile de diamante strălucea sinul ei gol; în jurul ei pluteau parcă miresmele altarului, şi din toată

fiinţa ei se desprindea un fannec mai dulce decît vinul… mai înfricoşător decît moartea! S-a apropiat de noi… apoi s-a oprit…

Mîtho rămase pierdut în gînduri, cu fruntea la pămînt şi privirea rătăcită.

— O vreau! Nu pot să trăiesc fără ea! Mă sfîrşesc! La gîndul că aş putea s-o strîng în braţe mă cuprinde o bucurie nebună, şi totuşi, Spendius, o urăsc! Aş biciui-o! Ce să fac? M-aş vinde ca să ajung sclavul ei! Tu ai văzut-o, o cunoşti, vorbeşte-mi despre ea. In fiecare noapte – nu-i aşa? — suie treptele spre terasa palatului. O, cum tremură lespezile de piatră sub paşii ei, şi cum se apleacă stelele s-o privească!

Se prăbuşi din nou la pămînt, gemînd ca un taur rănit.

Apoi începu, să cînte: „Mergea prin pădure drum lung, pe urma acelei zmeoaice… Rîu de-argint, şerpuia coada fiarei cumplite, pe patul de frunze-arămii…” îşi legăna glasul, încercînd să cînte la fel ca Salammbo, iar mîinile lui, ca alte mîini uşoare, mîngîiau în aer strunele unei lire.

Spendius încerca să-i aline durerea, dar primea mereu acelaşi răspuns; nopţile lor treceau în gemetele unuia şi îmbărbătările celuilalt.

Mîtho căută uitarea în vin; se trezea din beţie mai trist ca înainte. Se apucă să joace în zaruri şi pierdu, una după alta, toate lamele colanului său de aur. Se lăsă purtat pînă la altarul Zeiţei, dar coborî muntele plîngînd în hohote, ca şi cum s-ar fi întors de la o îngropăciune.

Spendius, dimpotrivă, se arăta din ce în ce mai cutezător şi mai vesel. Colinda pe rînd toate cîrciumile de sub umbrare şi stătea de vorbă cu soldaţii. Făcea să joace cuţitele, ştia să dreagă platoşele rupte, şi pleca pe cîmp să culeagă ierburi pentru bolnavi. Era dibaci, vorbăreţ, plin de născociri şi de glume. Izbutise să se facă iubit, şi bai’barii se obişnuiseră cu îndemînările lui. /

între timp, aşteptau să se ivească un trimis al Cartaginei, cu coşuri încărcate de aur pe spinarea catîrilor; ••ocoteau şi iar socoteau, însemnînd numerele cu degetul pe nisip. îşi făceau fel de fel de planuri: cîte femei

o să ţină, cîţi sclavi o să-şi cumpere, cît pămînt au să semene. Unii gîndeau că ar fi mai bine să îngroape banii; alţii visau să-şi încerce norocul pe-o corabie. Neavînd nici o treabă, oamenii se făcuseră cîrcotaşi. Se luau mereu la bătaie, călăreţii cu pedestraşii, grecii cu barbarii, iar pretutindeni se amestecau, ameţitoare, glasurile ascuţite ale femeilor.

În fiecare zi se iveau cete de oameni aproape goi, cu smocuri de iarbă pe cap ca să se apere de arşiţa soarelui; erau ţăranii fugari, îndatoraţi bogătaşilor cartaginezi şi osîndiţi în schimb să le muncească pămînturile. Mai veneau, din Libia, plugarii sărăciţi de povara birurilor, izgoniţii, răufăcătorii. Se adunaseră, de asemeni, negustorii care aşteptau zadarnic să fie plătiţi pentru vinul şi uleiul vîndut. Erau furioşi şi ocărau Republica. Spendius le ţinea isonul. în scurtă vreme începură să se împuţineze merindele. Soldaţii se sfătuiau să pornească asupra Cartaginei, iar unii ziceau că ar trebui să-i cheme pe romani.

Intr-o seară, la ceasul obişnuit al cinei, se auziră apropiindu-se bătăile unui clopot dogit; apoi, pe deasupra valurilor de nisip, se arătă în depărtare o umbră roşie. Era o lectică mare, îmbrăcată în purpură şi împodobită la colţuri cu mănunchiuri din pene de struţ. Deasupra perdelelor lăsate, fluturau lanţuri de cristal şi ciucuri de mărgăritare. în urma lecticei veneau cămile, făcînd să sune clopotul cel mare ce le atîrna de gît, iar de jur împrejur săltau călăreţi, înzăuaţi de la umeri pînă-n călcîie în armuri cu solzi de aur.

La trei sute de paşi în drumul lor spre tabără, se opriră scoţînd din coburii de la spatele cailor scutul lor rotund, sabia eu tăişul lat şi coifurile beoţiene. Cîţiva rămaseră lîngă cămile; ceilalţi se apropiară. în sfîrşit, se arătară şi steagurile de lemn albastru ale Republicii, în vîrful lor purtînd unele capete de cal, altele ştiuleţi de brad. Barbarii se ridicară în picioare, bătînd din palme. Femeile se repeziră în calea legionarilor să le îmbrăţişeze picioarele.

Lectica se apropia, purtată pe umeri de doisprezece

negri, care îşi potriveau cu grijă, unul după altul, paşii lor repezi şi mărunţi. îşi făceau drum la întîmplare, în linie frîntă, împiedicîndu-se de frînghiile corturilor, de vitele care umblau răzleţe şi de frigările în care se rumeneau cărnurile. Din cînd în cînd, o mînă puhavă şi încărcată de inele dădea la o parte perdelele, un glas răguşit izbucnea în sudalme, iar purtătorii lecticii se opreau, ca să-şi croiască altă cale de-a curmezişul taberei.

În cele din urmă, perdelele de purpură se desfăcură şi un cap burzuluit se ivi, nepăsător, pe perne; sprîncenele lui se îmbinau ca două arcuri de abanos; în părul lui creţ luceau fluturi de aur, iar obrazul îi era atît de alb, încît părea presărat cu praf de marmură. Restul trupului era înfundat în blănurile lecticii.

În omul purtat astfel, soldaţii recunoscură pe sufletul Hannon, cel care, cu zăbava lui, pricinuise pierderea bătăliei din ostroavele Aegate. Dacă se arătase îndurător' faţă de libienii pe care îi zdrobise la Hecatompyle, o făcuse numai din lăcomie, credeau barbarii, ca să poată vinde pe cei prinşi în luptă, după ce dăduse de veste Republicii că fuseseră ucişi pînă la unul.

Căutînd un loc potrivit de unde să vorbească soldaţilor, făcu un semn şi lectica se opri. Sprijinit de subsuori de doi sclavi, Hannon coborî, clătinîndu-se pe picioare.

Purta botfori de postav negru, însemnaţi cu lune de argint. Picioarele îi erau învăluite în fîşii de pînză, ca ale mumiilor; printre legăturile prea strînse ţîşnea carnea. Pîntecele i se revărsa din mantia stacojie care abia îi putea cuprinde şoldurile. Cutele de sub bărbie îi cădeau peste piept, ca pielea de pe gîtul boului. Tunica de stofă înfloratăîi plesnea la subsuori. Purta eşarfă şi cingătoare, peste veşmîntul negru cu două i'înduri de găetane la mîneci. Scumpetea hainelor, colanul greu de pietre albastre, copcile de aur şi cerceii grei din ureche îi scoteau şi mai mult la iveală sluţenia, făcîndu-1 cu atît mai respingător; o coajă de pecingine albă, întinsă pe toată pielea, îi dădea înfăţişarea unui trup neînsufleţit. Numai nasul lui, încovoiat ca un plisc de vultur, se zbătea să răsufle aerul,

iar ochii iui mărunţi, cu gene încleiate, aveau o strălucire tăioasă, de fier. Ţinea în mînă o lopăţică de aloes, cu care îşi scărpina pielea.

În cele din urmă, doi crainici sunară din cornurile de argint. Larma se potoli şi Iiannon începu să vorbească.

Aduse slavă zeilor şi lăudă Republica; barbarii puteau să fie mîndri că o slujiseră. Acum era rîndul lor să se arate înţelegători: „Vremurile sînt grele. Cînd stăpînul nu mai are în toată casa decît trei măsline, nu-i oare drept să oprească pentru el măcar două?“

Bătrînul sufet amesteca în cuvîntarea lui tot felul de pilde şi zicători, făcînd mereu semne cu capul, ca şi cum ar fi cerut încuviinţarea ascultătorilor.

Vorbea însă în graiul punic, iar mercenarii care îl înconjurau – cei fără arme se strînseră mai în grabă – erau din Campania, din Galia şi din Grecia; nu pricepeau nici o silabă. Iiannon băgă de seamă şi se opri din vorbă, legănîndu-se cu toată greutatea trupului cînd pe un picior cînd pe altul şi chibzuind.

Îi veni în gînd să cheme la el pe căpitani. Crainicii strigară porunca în greceşte, limba în care, de pe vremea lui Xantipa, se dădeau comenzile în oastea cartagineză.

Legionarii din gardă împrăştiară cu pleasna biciului gloata soldaţilor, iar căpeteniile falangelor spartane şi ai cohortelor de barbari se înfăţişară, purtînd semnele gradului lor şi armura neamului din care făceau parte. Se lăsase noaptea. Tabăra fremăta de larmă. Ici-colo ardeau focuri. Oamenii se întrebau unii pe alţii: „Ce s-a întîmplat? Pentru ce sufetul nu împarte soldele?“

Iiannon le arătă căpitanilor datoriile care apasă asupra Republicii. Vistieria era goală. Tributul pe care trebuia să-l plătească romanilor o sleise. „Nu ştiu cum vom putea s-o scoatem la capăt. Cartagina a ajuns de plîns! “

Din cînd în cînd îşi scărpina picioarele cu lopăţica de aloes. Se oprea din vorbă, şi luînd din mîna unui sclav o cupă de argint, sorbea încet o băutură făcută din sparanghel fiert în oţet cu cenuşă de nevăstuică; îşi ştergea buzele cu un şervet de purpură şi cuvînta mai

departe:

— Ce cumpăram mai înainte cu un siclu de argint costă astăzi trei şecheli de aur. Cîmpurile părăginite în vremea războiului nu mai dau rod. Am pierdut toate ţărmurile unde pescui am purpura, iar mărgăritarele au ajuns la preţuri de neînchipuit. Abia mai avem destulă unsoare pentru slujbele zeilor. Nu mai vorbesc despre bucate, e un adevărat prăpăd! Nu mai avem corăbii şi nu mai sosesc de nicăieri mirodenii. Nici silfiu nu se mai găseşte, din pricina răscoalelor de la hotarul Cirenei. în Sicilia, de unde aduceam atîţia sclavi, nu mai putem pătrunde. Nu mai departe decît' ieri, pentru un băiaş şi patru ajutoare la bucătărie, ' am dat mai mulţi şecheli decît altădată pe o pereche de elefanţi!

A desfăşurat un lung sul de papirus, şi fără să sară o cifră, a dat citire cheltuielilor pe care le făcuse cîrmuirea cu repararea templelor, cu pardosirea străzilor, cu clădirea corăbiilor, cu pescuitul mărgeanului, cu mărirea templului sisiţilor şi cu săpatul minelor din Cantabria.

Nici căpitanii nu pricepeau însă cartagineza mai bine decît soldaţii, cu toate' că mercenarii se salutau între ei în graiul punic. Republica trimitea de obicei ci ţi va ofiţeri ca tălmaci pe lîngă cohortele barbare; dar după sfîrşitul războiului, tălmacii se ascunseseră de teama răzbunării, iar Hannon nu se gîndise că va avea nevoie de ei. Acum, glasul lui spart se pierdea în bătaia vîntului.

Grecii, cu mijlocul strîns în cingătoarea de fier, ciuleau urechile, încercînd să prindă înţelesul cuvintelor străine; oamenii de la munte, acoperiţi de blănuri ca nişte urşi, îl priveau pe Hannon cu bănuială şi căscau, rezemaţi în bîtele lor bătute cu ţinte de aramă; galii, batjocoritori, îşi scuturau cu nepăsare chica lor lungă, iar bărbaţii deşertului ascultau nemişcaţi, înfăşuraţi în veşmintele lor de lînă sură; alţii se îngrămădeau la spatele lor; îmbrînciţi de mulţime, legionarii lui Hannon se clătinau în şa; negrii purtau în mîini crengi de brad aprinse, în vreme ce cartaginezul burtos îşi depăna cuvîntarea lui suit pe un maldăr de iarbă.

Barbarii fremătau de nerăbdare şi începuseră să murmure înfruntîndu-1; Hannon îi ameninţa cu lopăţica:

3S

poruncindu-şi unii altora să tacă, fiecare striga mai tare decît ceilalţi, sporind cu atît mai mult gălăgia.

Deodată, un om firav la înfăţişare, se năpusti la picioarele lui Hannon, smulse goarna unui crainic şi suflă în ea. Spendius – el era – dădu de veste că are de spus lucruri de cea mai mare însemnătate. Rosti aceste cuvinte cît putu mai repede, în cinci graiuri deosebite: al grecilor, al latinilor, al galilor, al libienilor şi al balearilor. Căpitanii, pe jumătate uimiţi, pe jumătate înveseliţi, îl îndemnară: „Vorbeşte! Vorbeşte!“

Spendius şovăi o clipă. Tremura. Apoi, îndreptîndu-se spre libieni, care erau mai mulţi, le spuse:

— Aţi auzit groaznicele ameninţări ale acestui om!

Hannon tăcu: aşadar nu pricepea limba libienilor.

Spendius repetă încercarea, reluînd aceleaşi cuvinte în celelalte graiuri ale barbarilor.

Ostaşii se uitau unii la alţii nedumeriţi, apoi, ca şi cum ar fi înţeles cu adevărat cuvîntarea lui Hannon, dădură din cap în semn de încuviinţare.

Spendius vorbi mai departe, cu glasul înăsprit de mînic:

— A spus că toţi zeii celorlalte neamuri nu sînt decît nişte biete umbre, pe lîngă zeii Cartaginei. V-a făcut mişei, mincinoşi şi hoţi, cîini şi feciori de căţele! Dacă n-aţi fi fost voi (aşa a spus!) Republica n-ar fi fost silită să plătească tribut romanilor; dezmăţul vostru a păgubit-o de mirodenii, de miresme, de sclavi şi de silfiu; sînteţi înţeleşi cu nomazii de la hotarele Cirenei! Dar vinovaţii vor fi pedepsiţi, aşa v-a ameninţat, înşirîndu-vă toate muncile care vă aşteaptă: să pietruiţi drumurile, să smoliţi corăbiile, să înfrumuseţaţi templele sisîţilor, să răscoliţi măruntaiele pămîntului în Cantabria.

Spendius repetă aceleaşi cuvinte galilor, grecilor, campanienilor şi balearilor. Auzind unele nume care le rămăseseră în urechi, mercenarii erau încredinţaţi că sufetul aşa vorbise într-adevăr. Cîţiva îi strigară lui

Spendius: „Minţi!“ dar glasurile lor se pierdură în larma mulţimii. Spendius spuse mai departe:

— N-aţi văzut că a lăsat grosul călărimii în afara taberei? Nu aşteaptă decît un semn, să năvălească asupra voastră şi să vă spintece pe toţi!

Barbarii se întoarseră să privească într-acolo. Atunci, în mijlocul mulţimii care se trăgea la o parte, se ivi o fiinţă cu chip de om, un necunoscut. Era aproape gol, slab şi cu spinarea încovoiată; mărăcini şi frunze veştede îi zburliseră părul plin de praf, care îi cădea încîlcit peste umeri. îşi încinsese mijlocul şi îşi oblojise genunchii cu smocuri de paie şi fîşii de cîrpe zdrenţuite. Pielea zbîrcită şi pămîntie îi atîrna pe picioarele descărnate, ca o otreapă spînzurată pe o creangă uscată. Mergea sprijinindu-se într-un toiag de măslin şi tremura din mîini fără încetare.

Ajungînd în apropierea negrilor care purtau torţele, privi în jurul lui mulţimea barbarilor, cu ochi holbaţi de spaimă şi cu un rînjet idiot, care îi descoperea gingiile albe.

Scoase un ţipăt înfricoşat şi se ascunse la spatele soldaţilor. Apoi, arătînd spre călăreţii în zale lucitoare care îl însoţeau pe I-Iannon, începu să bîlbîie: „Ei sînt... Ei sînth:. Caii frămîntau pămîntul în copite, zăpăciţi de flacăra făcliilor care pîlpîiau în noapte. Umbra de om se zbătea şi urla: „I-au ucis pe toţi!“

Auzind aceste cuvinte rostite în limba lor, balearii se apropiară şi recunoscură pe unul de-al lor; fără să le răspundă, el îngîna mereu:

— I-au ucis pe toţi! Da, pe toţi! I-au zdrobit ca pe nişte boabe de struguri! Ce frumoşi flăcăi erau! AruncătOrii-cu-praştia! Fraţii voştri şi ai mei!

Îi dădură să bea. Izbucni în plîns şi începu să povestească cele întîmplaţe.

Spendius nu-şi putea stăpîni bucuria, tălmăcind grecilor şi libienilor groaznicele fapte pe care le destăinuia Zarxas; se minuna el însuşi ce bine se potrivise. Balearii păliseră la faţă, aflînd de ce moarte pieriseră fraţii lor.

Fusese o ceată de trei sute de aruncători-cu-praştia,

sosiţi în Cartagina cu o zi înainte de plecarea mercenarilor; se treziseră din somn mai tîrziu. din pricina ostenelii drumului, iar cînd ajunseseră în piaţa lui Khamon, se pomeniseră singuri şi fără apărare. Gloanţele de lut ars le rămăseseră în sacii încărcaţi pe cămile. Cartaginezii îi lăsară să treacă pe strada Sathebului, pînă sub poarta cea mare de stejar, îmbrăcată în aramă. Aici, mulţimea se năpusti asupra lor, căsăpindu-i.

Soldaţii îşi aduseră aminte de acel strigăt cumplit; Spendius, care se grăbise să fugă cu primele rînduri, nu-1 auzise.

Morţii fuseseră aruncaţi grămadă la marginea templului lui Khamon, în braţele Zeilor-Pateci. Ei trebuiau să ispăşească toate crimele de care erau învinuiţi mercenarii: lăcomia şi jafurile lor, batjocurile şi pîngăririle, uciderea peştilor din grădina lui Salammbo. Trupurile' lor au fost ciopîrţite în chip josnic; preoţii le-au ars părul, ca să li se chinuiască sufletele; hălci de carne însîngerată atîrnau la măcelării, şi unii s-au desprins din mulţime ca să le sfîşie cu dinţii. Apoi totul se sfîrşise la căderea nopţii, cu ruguri aprinse pe la răspîntii.

Erau flăcările care se zăriseră jucînd pe faţa lacului. Dar fiindcă focul se întinsese cuprinzînd cîteva case, rugurile fuseseră stinse, iar ceea ce mai rămăsese din stîrvuri a fost azvîrlit în grabă dincolo de ziduri, dimpreună cu trupurile celor care trăgeau să moară. Zarxas stătuse ascuns între trestii, pe malul lacului, pînă a doua zi. Rătăcise apoi pe cîmp, în căutarea urmelor de paşi ai armatei. în zorii zilei se ascundea prin peşteri, iar noaptea pornea din nou, cu trupul sîngerînd de răni, bolnav şi flămînd. Se hrănea cu rădăcini şi resturi de hoituri, într-o dimineaţă a zărit vîrfuri de suliţi şi s-a îndreptat spre ele, cu mintea tulburată de atîtea suferinţe şi spaime.

Mînia soldaţilor, abia ţinută în frîu cît timp A^orbise zîarxas, se dezlănţui ca o furtună. Barbarii erau gata să năvălească asupra călăreţilor şi să-i măcelărească, începînd cu sufetul. Cîţi\ra izbutiră cu greu să potolească mulţimea, spunînd că vor să ştie mai întîi dacă vor fi

plătiţi. Toţi strigară într-un glas: „Vrem banii noştri!“ Hannon răspunse că a venit cu ei.

Soldaţii se năpustiră la cuferele sufetului şi le aduseră în mijlocul corturilor. Fără să mai aştepte ajutorul sclavilor, le-au deschis. Găsiră în ele rochii de hiacint, bureţi pentru baie, răzuitoare, perii, miresme şi creioane de antimoniu pentru încondeierea sprîncenelor. Erau ale călăreţilor din gardă, tineri bogaţi, deprinşi de-acasă cu asemenea gingaşe îngrijiri. Mai era, purtată pe spinarea unei cămile, o cadă mare de bronz, în care se îmbăia sufetul. Luase cu el, prevăzător, pînă şi euştile cu nevăstuici de Hecatompyle, pe care le ardea de vii pentru fiertura lui de fiecare zi. Şi fiindcă boala de care suferea îi pricinuia o straşnică poftă de mîneare, se încărcase din belşug cu vinuri de soi şi de-ale gurii: sărături, cărnuri afumate, peşte îndulcit cu mier. e, borcănele de eomagen şi grăsime de gîscă păstrată în culcuş de paie cu zăpadă. Se rostuişe cu de toate, şi pe măsură ce ieşeau la iveală bunătăţile din coşuri, hohotele de rîs ale soldaţilor izbucneau ca nişte talazuri lovindu-se între ele.

Solda mercenarilor încăpuse toată în două panere de răchită. Unul din ele era plin cu rotocoale de piele, banii cei noi pe care îi folosea Republica în locul celor de argint. Şi ’-fiindcă. mercenarii se arătau nemulţumiţi, I-Iannon le spuse că socotelile lor erau foarte încurcate, iar Sfatul Bătrînilor n-avusese răgaz să le lămurească. Pînă una-alta, le trimitea ce se vede.

Atunci, dintr-o dată, toate au fost răsturnate cu josul în sus: catîrii, slujitorii, lectica, mîncărurile, cuierele. Soldaţii smulgeau banii de piele din panere şi îi aruncau în capul lui Hannon. Acesta izbuti cu mare greutate să încalece pe un măgar, şi fugea ţinîndu-se de coama dobitocului, burduşit şi scuturat, văicăxîndu-se şi chemînd asupra armatei blestemele tuturor zeilor. Colanul lui de pietre scumpe îi sălta pînă peste urechi, şi ţinea în dinţi mantia lui lungă, în vreme ce, de departe, barbarii strigau:

— Cară-te, ticălosule! Porcule! Scîrnăvia lui Moloh. Ia-o din loc, cu aurul şi cu ciuma ta! Mai repede, mai repede!

j Călăreţii aduşi să-l păzească fugeau zăpăciţi pe urma lui, în goana mare.

Furia barbarilor nu se potoli. îşi aduseră aminte că mulţi din cei porniţi înapoi spre Cartagina nu se mai văzuseră. Fuseseră, fără îndoială, ucişi. Atîta cruzime îi răzvrătea. începuseră să smulgă ţăruşii corturilor, să-şi împătrire mantiile şi să pună şeile pe cai. Fiecare îşi lua sabia şi coiful, pregătindu-se de plecare. Cei ce n-aveau arme intrară în pădure şi-şi ciopliră suliţi.

Se lumina de ziuă. Treziţi din somn. oamenii din cetate coborîseră pe străzi. „Pornesc spre Cartagina!“ strigau toţi, şi zvonul se răspîndi curînd în toată împrejurimea.

De pe toate dealurile şi de pe toate cărările răsărea mulţime de lume. Păstorii veneau. în goană, coborînd din văile munţilor.

Călărind pe armăsarul lui punic, Spendius privea cum pleacă barbarii. Apoi dădu ocol cîmpiei, însoţit de sclavul care venea din urmă cu al treilea cal.

Un singur cort mai rămăsese în picioare. Spendius intră:

— Scoală, stăpîne! scoală! plecăm!

(— Unde plecaţi? a întrebat Matho.

— La Cartagina! strigă Spendius.

Mîtho se aruncă în şa, pe calul cu care sclavul îl aştepta la uşa cortului.

SALAMMBO

LUNA SE RIDICASE DEASUPRA VAlurilor mării; în întunericul care mai învăluia încă cetatea, scînteiau ţinte de lumină şi străluceau pete albe; oiştea unui car într-o curte; o fîşie de pînză fluturînd; creasta unui zid; o salbă de aur lucind pe pieptul unui zeu nevăzut. Globurile de sticlă de pe acoperişul templelor sclipeau ca nişte diamante uriaşe; cu atît mai întunecate apăreau în umbră grădinile, limbile negre de pămînt şi linia nelămurită a vechilor ziduri ruinate; pe ţărmul de jos al Malquei, năvoadele pescarilor se întindeau de la o casă la *alta, ca* aripile unor *lilieci gigantici.* Scîrţîitul roţilor de lemn, care ridicau apa pînă la catul de sus al palatului, încetase;

cămilele odihneau pe culmea teraselor, culcate pe burtă ca struţii. Paznicii caselor dormeau în stradă, pe treptele din faţa porţii; umbra enormelor statui se' prelungea peste pieţele pustii; departe, prin acoperişul de bronz, se destrăma ici şi colo fumul unei jertfe care mai ardea; prin aerul greu treceau adieri de miresme, laolaltă cu mirosul sărat al mării şi cu răsuflarea fierbinte a zidurilor, care mai păstrau în ele arşiţa soarelui. Unde încremenite de lumină străluceau împrejurul Cartaginei; luna îşi revărsa deopotrivă razele ei asupra ochiului de mare străjuit de munţi şi peste lacul Tunisului, unde fenicopterii se întrezăreau printre dunele de nisip, ca nişte rîuri prelungi şi trandafirii; sub Catacombe, marea lagună sărată sclipea ca o panglică de argint. Bolta albastră a cerului se pierdea de-o parte în pulberea cîmpiei, de cealaltă parte în negurile mării; iar pe culmea Acropolei, mărginind ca nişte piramide templul lui Eşmun, chiparoşii se legănau în vînt, cu acelaşi murmur ca şi valurile alinate ale măi'ii, care mîngîiau ţărmul sub zidurile cetăţii.

Salammbo a urcat pe terasa palatului, sprijinită de-o sclavă, care purta cărbuni aprinşi pe o tipsie de fier.

În mijlocul terasei se afla un pat îngust de fildeş, aşternut cu blăni de rîs şi cu perne din pene de papagal, pasărea fatidică închinată zeilor; iar în cele patru colţuri se înălţau patru trepieduri cu nard, tămîie, cinamomă şi mirt. Sclava aprinse miresmele. Salammbo ridică ochii spre steaua polară, se înclină încet spre cele patru unghiuri ale zării, îngenunchind pe pămîntul presărat cu pulbere albastră şi cu sclipiri de aur, ca bolta cerului. Lipindu-şi apoi coatele de şolduri şi întinzînd jumătatea braţelor cu palmele deschise, îşi răsturnă capul pe spate în revărsarea razelor de lună:

— O, Rabbetna! Baalet! Tanit! Glasul ei tremura prelung şi plîngător ca o chemare. Anaitis! Astarteea! Derceto! Astoret! Mylitta! Athara! Elissa! Tiratha! întru semnele tale de taină, întru cîntecul cistrelor, întru brazdele pămîntului, întru veşnicul repaus şi veşnica rodnicie, tu, stăpînă a valurilor de întuneric şi a ţărmurilor

albastre, regină a apelor, mărire Ţie!

Îşi legănă trupul de două ori, apoi încă o dată, şi căzu cu fruntea la pămînt, întinzînd braţele.

Sclava o ajută să se ridice; aşa cerea datina, ca pe cel aflat în rugăciune un altul să-l smulgă din uitarea – de-sine, arătîndu-i astfel că zeii îi sînt prielnici. Doica lui Salammbo nu lăsa niciodată neîndeplinită această pioasă îndatorire.

Venise de mică în Cartagina, unde o vînduse un negustor de sclavi din GetuliaDarytieenă; iar după ce stănînii îi dăruiseră libertatea, nu voise să-i părăsească, aşa cum arăta gaura care-i străpungea urechea dreaptă. Purta o fustă cu dungi de culori felurite care îi strîngea coapsele coborînd pînă la gleznele prinse în cîte-o brăţară de cositor. Faţa ei, puţin turtită, era galbenă ca şi haina care o înveşmînta. Părul îi era prins la spate eu ace lungi de argint, înmănuncheate ca razele soarelui. într-o nară avea încrustat un năsturaş de mărgean. Aştepta în picioare, la căpătîiul patului, cu ochii închişi, mai dreaptă decît statuia lui Hermes.

Salammbo făcu cîţiva paşi pînă la marginea terasei. Privirea ei îmbrăţişă o clipă largul zării; apoi coborî asupra cetăţii adormite. Suspină adînc, şi sînii ei, ridicîndu-se, făcură să tremure de sus pînă jos lunga haină albă care o învăluia, fără copci şi fără cingătoare. Sandalele cu vîrfuri răsucite abia se zăreau de sub podoaba lor de smaralde, iar părul ei despletit se revărsa într-o reţea ţesută din fire de purpură.

Salammbo ridică fruntea să/privească luna, apoi murmură, împletind frînturi de cîntec printre cuvinte:

— „O, cît de lin aluneci pe undele eterului nevăzut! împrejurul tău, tu dai văzduhului strălucire! Mişcarea ta neîncetată dezleagă vînturile şi dăruieşte pămîntului rouă care-1 ajută să rodească. Aşa cum creşte şi descreşte discul tău, se fac mai mari şi-apoi mai mici ochii pisicilor şi petele de pe blana panterei. Femeile strigă numele tău în durerile facerii. Tu rotunjeşti coaja scoicilor; tu aţîţi vinul şi îl faci să fiarbă; tu ajuţi să putrezească morţii; tu semeni în genunea mărilor, mărgăritare!

„In adîncul nopţilor tale umede, Zeiţă, se plămădesc toate roadele!

„Cînd tu răsări, linişte deplină se aşterne peste pămînt, florile adorm, talazurile se potolesc, oamenii îşi scaldă pieptul ostenit în razele tale, iar lumea, cu munţii şi mările ei, îşi priveşte chipul pe faţa ta. ca într-o oglindă. Tu eşti neprihănită şi albă, blîndă şi luminoasă, ocrotitoare, senină şi purificatoare! “

Cornul lunii, de partea cealaltă a golfului, plutea peste muntele Apelor-Calde, între cele două culmi ale lui. Un nimb străveziu se înfiripa în înaltul cerului, iar dedesubt sclipea stropul unei stele. Salammbo vorbi mai departe:

— „Şi totuşi, ce stăjDÎnă necruţătoare eşti! Tu zămisleşti monştrii, stafiile spaimei şi visurile amăgitoare! Privirea ta macină piatra zidurilor, iar maimuţele zac bolnave, de cîte ori faţa ta reîntinereşte…

„încotro te îndrepţi? De ce te schimbi la chip necontenit? Subţire-o trup şi arcuită, aluneci uneori în nesfîrşit ca o corabie fără catarg; alteori te-asemeni printre stele cu un păstor care îşi păzeşte turma; sau treci peste creasta munţilor, strălucitoare şi rotundă ca roata unui car.

„O, Tanit, tu mă iubeşti, nu-. i aşa? Atît de îndelung te-am privit! Dar tu, în zborul tău, străbaţi tăriile albastre. iar eu rămîn legată mereu de-ncremenitul părnînt!“

— Ia nebalul tău, Taanah, şi ciută încet pe struna de argint, căci inima mea e mîhnită…

Sclava prinse în mîini harfa triunghiulară de abanos, mai înaltă decît ea şi, sprijinind vîrful deltei înstrunite pe un glob de cristal, începu să cînte cu toate degetele.

Sunetele se fugăreau surde şi grăbite, ca murmurul unui roi de albine; apoi, din ce în ce mai limpezi, se pierdură în noapte, laolaltă cu suspinul valurilor şi freamătul copacilor bătrîni de pe culmea Acropolei.

— Taci! strigă Salammbo.

— Ce gînduri te frămîntă, stăpînă? Unda uşoară a vîntului, norul care trece, toate te tulbură şi te neliniştesc. Ce ai?

— Nu ştiu nici eu…

— Preaîndelungatele rugăciuni te istovesc.

— O, Taanah, aş vrea să mă topesc în adîncul lor, ca floarea într-o amforă cu vin!

— Sau, înoate, fumul aromelor aprinse îţi face rău.

— Nu, răspunse Salammbo. în adierea plăcutelor miresme sălăşluieşte duhul zeilor.

Sclava îi vorbi apoi despre tatăl ei, Hamilcar. Se zvonise că s-ar fi îndreptat spre Ţara Chihlimbarului, dincolo de columnele lui Melkarth.

— Iar dacă nu se va mai întoarce, va trebui să te supui voinţei lui şi să-ţi alegi un soţ dintre fiii Bătrînilor. în braţele unui bărbat, mîhnirea ta se va risipi.

— De ce? întrebă tînăra fecioară.

Bărbaţii pe care îi, întîlnise pînă atunci o dezgustaseră cu rîsul lor de fiară şi mîinile lor noduroase.

— Simt uneori, Taanah, cum din adîncul fiinţei. mele se ridică valuri fierbinţi, mai cotropitoare decît răsufletul unui vulcan. Aud glasuri care mă cheamă, o flacără mare îmi încinge pieptul, mă înăbuşă, mă ucide. Apoi o undă dulce coboară în mine din creştet pînă în tălpi, înfiorîndu-mi carnea trupului; o mîngîiere blîndă mă învăluie şi mă copleşeşte, ca şi cum un zeu s-ar apleca asupră-mi. O, aş vrea să mă pierd în negura nopţii, în apa fîntînilor, în mustul arborilor; să mă desprind din mine însămi, să nu mai fiu decît boarea vîntului, o rază de lumină, să lunec şi să mă ridic pînă la tine, o, Mamă.!

A ridicat braţele cît a putut mai sus, arcuindu-se din ■ mijloc, palidă şi uşoară în largul ei veşmînt, asemenea lunii. Apoi se lăsă să cadă pe culcuşul ei de fildeş, răsuflînd adînc şi greu. Taanah îi prinse în jurul gîtului o salbă din boabe de chihlimbar şi dinţi de delfin, ca să-i gonească spaima, iar Salammbo spuse cu glasul aproape stins:

— Du-te şi cheamă-1 aici pe Şahabarim.

Tatăl ei nu voise ca Salammbo să intre în rîndul preoteselor, şi nici măcar să cunoască credinţa poporului despre Tanit. îşi păstrase fata pentru o însoţire care să slujească planurilor lui. Salammbo trăia singură în palat.

Mama ei murise de mult.

Fusese crescută în post şi cumpătare, înconjurată numai de lucruri frumoase şi cuminţi, cu trupul scăldat în miresme şi sufletul purificat in rugăciuni. Nu gustase niciodată un strop de vin, nu mîncase carne, nu atinsese cu mina ei un animal spurcat şi nu pusese piciorul în casa nici unui mort.

Nu se închina nici unui zeu al neruşinării; căci fiecare dintre zeii Cartaginei aveau însuşiri deosebite, iar slujbele lor nu semănau între ele, cu toate că mărturiseau aceeaşi credinţă. Salammbo îşi slăvea zeiţa aleasă în întruchiparea ei sideralâ. Fecioara trăia sub vraja lunii. Cînd discul ei scădea, Salammbo îşi simţea puterile pierind, tînjea ziua întreagă şi numai apropierea asfinţitului o înviora. In timpul unei întunecimi a lunii, era odată să moară.

Dar Rabbet se răzbuna, mînioasă, împotriva fecioarei care nu i se jertfise, şi o chinuia trimiţîndu-i gînduri tulburătoare, cu cit mai aprige şi mai nelămurite, cu atît mai adine răscolite de credinţa ce le pătrundea.

Fiica lui Hamilcar era necontenit tulburată de Tanit. Ştia toate drumurile ei, toate lucrările şi toate numele ei, pe care le rostea necontenit fără să-şi poată da seama de înţelesul lor felurit. Ardea de dorinţa de a pătrunde pînă în cele mai ascunse adîncuri ale credinţei sale; ar fi voit să străbată pînă la încăperea cea de taină a Templului, unde se afla, în minunatu-i veşmînt, vechiul idol de care era legată soarta Cartaginei; căci ideea despre zei nu se desprindea în întregime de chipul în care erau înfăţişaţi, şi a purta imaginea lor, sau măcar a o privi, însemna a le lua o parte din putere şi, într-o măsură, a-i slănini.

Salammbo întoarse capul, auzind sunetul clopoţeilor de aur care tiveau poala hainei lui Şahabarim.

Şahabarim urcă scările şi se opri pe pragul terasei, încrucişîndu-şi braţele.

Ochii lui adinei străluceau ca luminile unui mormînt, trupul lui înalt şi subţire se pierdea în mantia largă de in, împovărată de clopoţei şi de ciucuri cu boabe de smarald. Avea braţele firave, fruntea piezişă şi bărbia ascuţită;

pielea părea să-i fie rece, iar faţa lui galbenă, brăzdată de cute adînci, chinuită parcă de o dorinţă neîmplinită şi de-o nesfîrşită durere.

Era marele preot al lui Tanit, care o crescuse pe Salammbo.

— Vorbeşte! o îndemnă Şahabarim. Ce doreşti?

— Aş fi voit… Mi-ai făgăduit…

Glasul ei şovăi o clipă, apoi deodată începu să vorbească:

— De ce mă dispreţuieşti? Cu ce-au greşit rugăciunile mele? Tu eşti învăţătorul meu, şi mi-ai spus că nimeni nu ştie mai bine decît mine să aducă închinare zeilor. A mai rămas vreo taină pe care nu vrei să mi-o dezvălui, părinte?

Şahabarim, aducîndu-şi aminte de poruncile lui Hamilcar, răspunse:

— Nu mai ai nimic de învăţat.

— O zeiţă stăpîneşte peste dragostea mea. Am urcat treptele templului lui Eşmun, stăpînul lumii şi al cugetării. Am dormit sub măslinul. de aur al lui Melkarth, ocrotitorul căminurilor tyriene. Am trecut pe sub porţile lui Baăl Khamon, dărui torul de roade şi de lumină. Ara adus jertfe Cabirilor subpămînteni, zeilor vîntului, ai pă~ durilor, ai rîurilor şi ai munţilor; dar ei sînt prea sus, prea departe, prea nepăsători! înţelegi? *Ea* face parte însă din viaţa mea, sufletul meu e plin de fiinţa ei, o simt fremătînd în mine ca şi cum ar vrea să-şi ia zborul – şi mă înfior! Aştept să-i zăresc chipul, să-i aud glasul, dar un fulger parcă mă orbeşte şi mă cufund intr-o noapte adîncă…

Şahabarim tăcea. Salammbo îndreptă ’spre el o lungă privire rugătoare. Marele preot făcu un semn, cerînd să plece sclava care nu era ele sînge canaanean. Taanah se făcu nevăzută, iar Şahabarim, ridicînd braţul deasupra capului, vorbi astfel:

— Înainte de a se naşte zeii, stăpînea întunericul; şi peste toate plutea o suflare grea, nedesluşită, ca gîndurile unui om care visează. Acel duh s-a închegat, născînd Eterul şi Voinţa, din care s-a înfiripat Substanţa cea dinţii, o apă mlăştinoasă, rece ca gheaţa, neagră şi adîncă. în

unda ei tulbure se învălmăşeau monştri fără simţire, ’ părţile risipite ale formelor care aveau să ia fiinţă, aşa cum sînt zugrăvite pe pereţii altarelor.

SO

„Apoi s-a întrupat Materia, alcătuind la început un ou: iar oul acesta s-a desfăcut în două. Jumătate a zămislit Pămîntul, cealaltă jumătate Cerul. Ivitu-s-au pe rînd soarele, luna, vînturile şi norii, iar la sunetul trăsnetului s-au trezit fiinţele cugetătoare. Eşmun s-a răspîndit pe bolta înstelată. Kha’mon a aprins soarele, pe care Melkarth l-a împins cu braţele lui dincolo de Gades. Cabirii au coborît în adîncul vulcanilor, pe cînd Rabbetna, ca o mamă, s-a aplecat asupra lumii, dăruindu-i laptele alb al luminii şi învăluind-o în veşmîntul nopţii.”

— Şi pe urmă? întrebă Salammbo.

Povestindu-i taina genezei, Şahabarim o purtase pe calea tăriilor înalte; dar cuvintele lui din urmă stîrniră din nou neliniştea fecioarei. Marele preot, îndouplecîndu-se pe jumătate, spuse:

— Ea trezeşte iubirea oamenilor şi o călăuzeşte.

— Iubirea oamenilor… murmură Salammbo, ca într-un vis.

— Ea e sufletul Cartaginei. Lumina ei se răspîndeşte pretutindeni, iar sălaşul ei e aici, sub vălul sacru.

— Părinte! strigă Salammbo. O voi vedea, nu-i aşa? Mă vei călăuzi pînă la ea! Am stat şi am şovăit multă vreme, dai’ dorinţa de a-i cunoaşte taina mă arde… Ajută-mă! Ai milă! Să mergem!

Şahabarim o respinse cu o mişcare scurtă şi plină de mîndrie.

— Niciodată! Nu ştii că oricine o atinge moare? Baalii-hermafroditi nu ni se arată decît nouă, celor care avem minte bărbătească şi slăbiciune de femeie. Dorinţa ta e o nelegiuire! Mulţumeşte-te cu cele ce-ai putut să cunoşti.

Salammbo căzu în genunchi, ducînd cîte un deget la fiecare ureche, în semn de pocăinţă. Biruită de cuvintele marelui preot, plîngea cu hohote, păstrînd împotriva lui un simţămînt de mînie, de spaimă şi de umilinţă. Şahabarim o

privea de sus pînă jos zbuciumîndu-se la picioarele lui şi, mai nesimţitor decît lespezile terasei, simţea o bucurie ascunsă văzînd-o cum suferea pentru zeiţa a cărei taină el însuşi nu putea s-o cuprindă pe de-a-ntregul.

Păsările începuseră să cînte. Un vînt rece pornise să sufle, şi nori subţiri se fugăreau pe cerul tat mai străveziu. Atunci se zări deodată, dincolo de Tunis, o negură uşoară, care se tîra pe pămînt. Apoi, în volbura unei mulţimi învălmăşite, după o perdea de pulbere cenuşie, se iviră gîturi de cămilă, suliţe şi scuturi. Era oastea barbarilor care venea asupra Cartaginei.

SUB ZIDURILE CARTAGIM EI

OAMENII CÎMPULUI, CALĂRI PE măgari sau fugind pe jos, năvăliră în oraş într-un iureş nebun, îngălbeniţi de spaimă şi cu sufletul la gură. Fugeau de groaza armatei. în trei zile, soldaţii făcuseră drumul de la Sicca la Cartagina, porniţi pe jaf şi pe măcel.

Porţile cetăţii se închiseră. Barbarii n-au întîrziat să se ivească, dar se opriră la jumătatea istmului, pe marginea lacului.

În primele zile nu se arătară duşmănoşi. Trimiseră soli de pace, cu ramuri de palmier în mină. Cartaginezii ii primiră cu o ploaie de săgeţi; atît erau de înfricoşaţi.

După apusul soarelui şi înainte de revărsatul zorilor, iscoade dădeau tîreoale în preajma zidurilor. Nu lipsea niciodată un omuleţ înfăşurat cu grijă într-o mantie lungă, ferindu-şi faţa sub un coif cu obrăzarul lăsat. Stătea ceasuri întregi să privească apeductul, cu atîta stăruinţă, / ca şi cum ar fi voit să înşele pe cartaginezi asupra adevăratelor lui gînduri. ll Însoţea totdeauna un bărbat cu capul gol. Un uriaş.

Cartagina era bine apărată pe toată lungimea istmului. Mai întîi printr-un şanţ adine; apoi printr-un şir de metereze ascunse sub iarbă şi printr-un zid de piatră cu două caturi, înalt de treizeci de coţi. Aici se aflau grajdurile celor trei sute de elefanţi, şi magaziile unde se păstrau valtrapurile, opritoarele şi hrana animalelor. Alte rînduri de grajduri adăposteau patru mii de cai, cu orzul şi

hamurile lor; douăzeci de mii de ostaşi îşi păstrau la îndemînă în cazărmi platoşele şi armele lor de luptă.. Turnuri crenelate se înălţau din loc în loc peste catul al doilea al zidurilor, purtînd pe faţa lor scuturi de bronz atîrnate în cîrlige.

In imediata lui apropiere, acest zid înconjurător apăra Malqua, partea oraşului unde locuiau vopsitorii şi corăbierii. Ici-colo se zăreau catargele pe care se uscau vălurile de purpură, iar pe terasele înalte ardeau cuptoarele de lut, unde se punea la fiert saramura de peşte.

Dincolo de ziduri, oraşul îşi înălţa în amfiteatru casele lui pătrate, clădite din piatră, seînduri, lut amestecat cu trestie, sfărîmături de scoici şi pămînt bătut. Grădinile templelor apăreau ca nişte lacuri verzi, risipite pe un munte de clădiri multicolore. Pieţele publice netezeau povîrnişul la distanţe neegale, şi de sus pînă jos îl brăzdau, încrucişîndu-se, nenumărate ulicioare. Se mai deosebeau încă hotarele despărţitoare ale celor trei cartiere vechi ale oraşului, contopite acum laolaltă. Zidurile rămase în picioare se înălţau din loc în loc, ca nişte muchii de stîncă, întinzindu-şi pereţii lor uriaşi, pe jumătate acoperiţi cu flori, înnegriţi de weme şi stropiţi din belşug cu necurăţenii. Străzile noi treceau prin spărturile lor ca nişte rîuri pe sub pîntecele podurilor.

Colina Acropolei se pierdea în mijlocul Byrsei, – sub o învălmăşeală de clădiri. Sprijinite pe columnele lor răsucite, templele îşi înălţau capitelurile de bronz, lanţurile de fier, conurile de piatră cu dungi albastre, cupolele de afamă, arhitravele de marmură, contraforturile babiloniene şi obeliscurile cu vîrful în jos, că nişte torţe răsturnate. Peristilurile sprijineau înălţimea frontoanelor, volutele se unduiau între colonade, acoperişurile de olane ocroteau pereţii de granit şi se încălecau, trecînd unele peste altele într-un chip minunat şi greu de înţeles. Se simţea adaosul neîntrerupt al veacurilor şi stăruia amintirea vechilor căminuri străbune rămase departe.

Dincolo de Acropole, pe pămîntul de humă roşie, se

aşternea drumul mărginit de morminte al TVIappalelor, ducînd de-a dreptul de la ţărm la Catacombe; clădiri mari se înşiruiau mai departe în mijlocul grădinilor. Megara, oraşul nou, cel de-al treilea cartier al cetăţii, se întindea pînă la marginea coastei înalte, pe-a cărei culme farul uriaş se aprindea în fiecare noapte.

Astfel se înfăţişa priveliştea Cartaginei, soldaţilor tăbărîţi în cîmpie.

Se sileau să recunoască din depărtare pieţele şi răspîntiile, certîndu-se între ei asupra aşezării templelor. Templul lui Khamon, în faţa sisiţilor, avea acoperămîntul de aur: Melkarth, în stînga lui Eşmun, purta deasupra streşinilor ramuri de mărgean: templul lui Tanit îşi rotunjea cupola aurie în frunzişul palmierilor; întunecatul Moloh se ridica printre cisterne, în apropierea farului. Pe linia frîntă a frontoanelor, pe creasta zidurilor, la întretăierea străzilor, pretutindeni se zăreau zei cu frunţi pătrate, cu capete enorme şi hidoase, cu burţi turtite şi uriaşe, cu gura căscată, cu braţele desfăcute, ţinînd în mînă furci, suliţe şi lanţuri. Albastrul mării stăpînea dincolo de povîrnişul străzilor, care păreau din depărtare şi mai piezişe.

O mulţime zgomotoasă forfotea pe străzi, din zori şi pînă în noapte. Băieţandri strigau în poarta băilor, sunînd din clopot. Tarabele cu băuturi fierbinţi fumegau. Văzduhul era plin de larma nicovalelor. Cocoşii albi juruiţi soarelui cîntau pe terase. Boii înjunghiaţi în temple mugeau. Sclavii alergau, purtînd panere pe creştetul capului, iar din umbra porticelor se ivea, ici şi colo, un preot înveşmîntat în negru, cu o scufie ţuguiată pe cap şi cu picioarele goale.

Priveliştea Cartaginei îi aţiţa pe barbari. O admirau şi o urau totodată. Ar fi dorit s-o dărîme şi le-ar fi plăcut să fie a lor. Ce putea să se ascundă în portul corăbiilor de război, întărit cu trei rînduri de ziduri? Mai departe, în adîncul Magarei, la marginea oraşului, mai înalt decît Acropole, stăpînea palatul lui Hamilcî'r.

Mîtho îşi îndrepta necontenit privirile spre palat. Urca dealul Măslinilor şi îşi punea palmele streaşină deasupra

ochilor. Grădinile păreau pustii, iar poarta roşie cu cruce neagră nu se deschidea niciodată.,

A dat ocol zidurilor de douăzeci de ori, căutînd zadarnic un loc de trecere. într-o noapte se azvîrli în valuri şi înotă fără răgaz vreme de trei ceasuri. Răzbi pînă la ţărmul Mappalelor şi încercă să se caţăre pe mal; îşi rupse unghiile, îşi însîngera genunchii şi căzu în mare, făcînd cale întoarsă.

Cu cit se dovedea mai neputincios, cu atît îşi ieşea mai mult din fire. Ura cetatea care o ţinea închisă pe Sa■ lammbo cum ar fi urît pe bărbatul care ar fi stăpînit-o. Nu mai era frămîntat de gînduri, dar îl cuprinsese o dorinţă nepotolită de-a săvîrşi fapte nebuneşti. Cu obrazul aprins, cu priviri aţîţate şi cu glasul înăsprit, străbătea în goană cîmpul şi se oprea pe ţărmul mării, ascuţind pe nisip tăişul săbiei lui grele. Săgeta vulturii din zbor, iar furtuna din sufletul lui izbucnea în cuvinte nestăpînite.

— Lasă mînia să te poarte ca un car în goana mare! îi spunea Spendius. Strigă şi blestemă! Zdrobeşte şi ucide! Sîngele vărsat alină durerea. De nu poţi să-ţi îndestulezi dragostea, hrăneşte ura care îţi dă putere!

Mîtho se întorsese la ostaşii pe care îi avea sub porunca lui şi începu să-i înstrunească fără cruţare. Cunoscîndu-i vitejia şi, mai ales, putei'ea, oamenii se supuneau. întreaga lui fiinţă le trezea o teamă tulburătoare; spuneau că noaptea stă de vorbă cu stafiile. Ceilalţi căpitani îi urmară pilda, şi în scurtă vreme oastea barbarilor îşi strînse din nou rîndurile sub semnul ascultării. Din pragul casei. lor, cartaginezii auzeau glasul de metal al goarnelor care scandau ritmul pasului ostăşesc. încetul cu încetul, barbarii se apropiară de zidurile cetăţii.

Pentru a-i înfrînge pe fîşia de pămînt unde tăbărîsei'ă, două corpuri de oaste ar fi trebuit să pornească asupra lor şi să le cadă în spate. Unul venind dinspre mare, pe ţărmul golfului Utic, celălalt coborînd de pe muntele Apelor-Calde. Ce putea să facă însă Legiunea Sacră, una silise.

gură, care nu număra mai mult ele şase mii de oameni? Dacă barbarii ar fi pornit spre răsărit alăturîndu-se

nomazilor, ar fi tăiat drumul Cyrenei şi legătura cu deşertul. Dacă s-ar fi retras înspre apus, ar fi stîrnit răscoala întregii Nuinidii. Mai curînd sau mai tîrziu, rămaşi fără hrană, s-ar fi abătut ca lăcustele asupra cîmpurilor învecinate. Bogaţii, cuprinşi de spaimă, îşi vedeau primejduite deopotrivă palatele, viile şi semănăturile.

Hannon veni cu planurile lui, pe cit de crude, pe atît de zadarnice. El voia să pună un preţ mare pe capul fiecărui barbar ucis, şi să dea foc taberei cu ajutorul aruncătoarelor de flăcări de pe corăbii. Generalul Giscon zicea altfel; el cerea ca mercenarii să fie plătiţi. Cunoscînd renumele de care se bucura în mijlocul poporului, Bătrînii îl urau de moarte. Se temeau de ivirea unui nou stăpîn şi, gîndindu-se cu groază la o întoarcere a monarhiei, se străduiau să risipească toate resturile din care ar mai fi putut să renască.

Dincolo de zidurile cetăţii, trăia un neam de alt sînge, a cărui obîrşie nu se cunoştea. Erau vînătorii-de-arici, mîncătorii-de-melci şi de şerpi. Se furişau prin peşteri şi prindeau în capcană hiene vii, iar petrecerea lor cea mai plăcută era să le fugărească după apusul soarelui pe nisipurile Megarei, printre pietrele stelare ale mormintelor. Colibele lor, plămădite din noroi şi iarbă de mare, spînzurau pe povîrnişul malului ca nişte cuiburi de rîndunici. Pe cît de slăbănogi pe-atît de cruzi, îşi duceau traiul lor amestecaţi de-a valma, fără zei şi fără cîrmuire. Umblau goi din cap pînă în picioare, iar poporul Cartaginei îi privea cu scîrbă, văzînd spurcăciunile pe care le mînc'au. într-o dimineaţă, străjerii care stăteau de pază au băgat de seamă că vînătorii-de-arici se făcuseră nevăzuţi.

În cele din urmă, Sfatul cel Mare se hotărî. Dregătorii cetăţii, purtînd sandale uşoare ca pentru un drum în vecini, fără centux-i şi fără colane, se înfăţişară în tabăra barbarilor. Se apropiară cu paşi liniştiţi, dînd bineţe căpitanilor şi, oprindu-se să stea de vorbă cu soldaţii, le spuseră că cererile lor drepte vor fi îndeplinite. Astfel, totul se va sfîrşi cu bine.

Cei mai mulţi dintre ei pătrundeau pentru întîia oară

într-un lagăr al mercenarilor. în locul învălmăşelii la care se aşteptau, se văzură întîmpinaţi de-o rînduială întru totul înfricoşătoare. Tabăra era împrejmuită cu un taluz înalt, acoperit cu iarbă, alcătuind o apărare pe care catapultele nu puteau s-o vatăme. Drumurile erau proaspăt stropite cu apă, iar prin deschiderea corturilor se zăreau scînteind în umbră luminile unor priviri sălbatice. Lăncile strînse în mănunchi şi panopliile cu arme străluceau ca nişte oglinzi orbitoare. Trimişii cetăţii vorbeau în şoaptă şi păşeau cu gi'ijă, nu cumva să răstoarne ceva cu poalele veşmintelor prea lungi.

Ostaşii cerură de mîncare, învoindu-se ca preţul hranei să li se scadă din solda care li se cuvenea.

Cartagina le trimise boi, berbeci, bibilici, mazăre, fructe uscate, niprale şi acele faimoase scrumbii afumate, pe care negustorii din cetate le vindeau peste mare în toate porturile. Mercenarii dădeau tîrcoale vitelor mari şi frumoase privindu-le cu dispreţ, şi găsind tot felul de cususuri bunătăţilor pe care le rîvniseră. Socoteau berbecul pe preţul unui porumbel, iar pentru trei capre nu dădeau mai mult decît pe-o rodie. Amestecîndu-se în vorbă, ca mai pricepuţi, mîncătorii-de-scîrnăvii M îndemnau să nu se lase păcăliţi; iar barbarii scoteau săbiile, porniţi pe vărsare de sînge.

Împuterniciţii Marelui Sfat se apucară să numere anii slujiţi sub arme de fiecare mercenar. Dar nimeni nu mai ştia cîţi ostaşi fuseseră înrolaţi, iar Bătrînii se înspăimîntară văzînd ce datorii uriaşe aveau de plătit. Ar fi trebuit să vîndă tot silfiul Cartaginei şi să pună biruri grele pe negustorii oraşelor. Mercenarii se arătau din zi în zi mai nerăbdători. Tunisul trecuse de partea lor. Hărţuiţi deopotrivă de furia lui Hannon şi de mustrările potrivnicului său, Bogaţii sfătuiră pe cetăţenii Cartaginei să cîştige prietenia barbarilor; să-şi aducă aminte de cei pe care îi cunoşteau, să-i caute şi să-i cerceteze. Această dovadă de încredere i-ar linişti.

Negustorii, scribii, lucrătorii arsenalului, unii cu nevestele şi copiii, veniră în mijlocul barbarilor.

Soldaţii le-au dat voie să pătrundă în tabără, dar le-au lăsat o intrare atît de îngustă, încît abia aveau loc să treacă, unul lingă altul, cot la cot, patru oameni. Spendius, în picioare, stătea de pază la hotarul taberei, scotocinci pînă la piele pe toţi cei care intrau. Mîtho, alături de el, privea cu luare-aminte mulţimea, nădăjduind să recunoască vreunul din chipurile pe care le văzuse în preajma lui Salammbo.

Lagărul luase înfăţişarea unui adevărat oraş, plin de frămîntare şi de larmă. Două lumi deosebite se amestecau fără să se contopească. Una în straie de pînză şi de lînă, purtînd pe creştetul capului scufii de pîslă asemeni ştiuleţilor de brad; alta, înveşmîntată în fier, cu arama coifurilor pe frunte. In mulţimea slugilor şi a vînzătorilor care îşi plimbau marfa dintr-un loc în altul, mişunau femei de toate neamurile; unele cu pielea bronzată ca a curmalelor coapte, altele cu faţa verzuie ca măslinele sau galbenă ca năramzele; muieri vîndute în tîrg de marinari, culese din gunoiul cocioabelor infecte, răpite în mersul caravanelor sau de pe uliţele oraşelor jefuite. Slujeau pînă la istovirea trupului pofta de dragoste a bărbaţilor; apoi, snopite în bătăi cînd îmbătrîneau, erau lăsate să moară la marginea şanţurilor, lîngă lăzile azvîrlite în drum, laolaltă cu vitele care nu puteau să mai tragă. Femeile nomazilor îşi fluturau pînă la călcîie rochiile lor ţesute în pătrăţele din păr roşcat de cămilă; cîntăreţele din Cyrenaica, înfăşurate în văluri viorii, cu sprîncenele încondeiate, îşi mlădiau glasul încrucişîndu-şi picioarele pe rogojini; negresele, cu sinii atîrnîndu-le, ştrîngeau baligă pentru foc şi o uscau la soare; femeile din Siracusa purtau în păr spelci de aur; luzitanele, salbe de scoici; femeile galilor îşi acopereau cu piei de lup pieptul lor alb. Copii voinici, plini de păduchi şi goi, netăiaţi împrejur, se repezeau cu capul în burta trecătorilor şi, ca nişte pui de tigri, le muşcau mîinile pe la spate.

Cartaginezii se plimbau de-a lungul taberei, uimiţi de cîte putea să cuprindă gospodăria soldaţilor. Cei fricoşi nu izbuteau să-şi ascundă neliniştea; ceilalţi se sileau să pară

nepăsători.

Barbarii îi băteau pe umeri şi căutau să-i înveselească glumind. Cînd zăreau în mulţime -un om de seamă, îl pofteau să ia parte la jocurile lor. Aruncînd discul, aveau grijă să le strivească picioarele, iar cînd se luptau în pumni le mutau fălcile de la cele dintîi lovituri. Dibăcia aruncătorilor-cu-praştia îi înspăimînta pe cartaginezi, ca şi viperele îmblînzitorilor de şerpi, sau armăsarii greu de înstrunit ai călăreţilor. Oamenii aceştia, deprinşi cu obiceiurile lor paşnice, îndurau toate umilinţele, plecîndu-şi fruntea şi încercînd să zîmbească. Unii, căutînd să-şi dovedească îndrăzneala, arătau prin senine că ar dori să ••ntre în rîndurile oastei. Mercenarii îi puneau să crape lemne şi să ţesale catîrii. îi legau cu frînghie de-o platoşă şi îi dădeau de-a dura ca pe nişte butoaie. Cînd îi vedeau că se pregătesc de plecare, barbarii se prefăceau că-şi smulg părul din cap şi îşi răsuceau trupul. în zvîrcoliri caraghioase.

Din neştiinţă sau din prostie, mulţi îşi închipuiau că toţi cartaginezii erau bogaţi şi se ţineau după ei rugîndu-i să le dăruiască ceva: un inel, o centură, o pereche de sandale, ciucurii de la manta, orice li se părea atrăgător. Iar cînd cartaginezul, despuiat, striga: „Nu mai am nimic, ce mai doreşti?“, ei răspundeau: „Pe nevastăta! “ sau mai scurt: „Viaţa ta!“

Socotelile privitoare la solda ostaşilor fură înmînate căpitanilor; căpitanii le dădură citire mai departe, primind pe de-a întregul învoirea tuturor. Armata ceru corturi; i se dădură. Polemarcii grecilor doriră cîteva din frumoasele armuri care se făureau în Cartagina; Marele Sfat încuviinţă să fie cumpărate pe cheltuiala Republicii. Călăreţii îşi arătară dreptul lor de a fi despăgubiţi pentru caii pe care îi pierduseră; unuia îi căzuseră trei în nu ştiu care luptă; altuia cinci, în nu ştiu care marş; altuia îi pieriseră paisprezece într-o prăpastie. Li s-au făgăduit în schimb armăsari din Hecatompyle; soldaţii preferau să fie răsplătiţi cu bani.

Au cerut apoi să li se. plătească – în bani de argint, nu

în monezi de piele – grîul care li se datora. îl socoteau la preţul cel mai mare cu care se vînduse pe timpul războiului, aşa încît o măsură de făină revenea de patru sute de ori mai scumpă decît dăduseră ei pe un sac întreg de grăunţe. O asemenea nedreptate i-a scos din fire pe cartaginezi; dar pînă la urmă fură nevoiţi să se învoiască.

Împuterniciţii soldaţilor ajunseră la împăcare cu trimişii Marelui Sfat, jurînd, unii pe geniul ocrotitor al Cartaginei, ceilalţi pe zeii lor barbari. Cu temeneli şi vorbă-lungă îşi cerură iertare unii altora, măgulindu-se. Ca o dovadă de prietenie, soldaţii cerui'ă pedepsirea trădătorilor, care prin uneltirile lor îi aţîţaseră împotriva Republicii.

Marele Sfat se prefăcu a nu înţelege. Soldaţii vorbiră mai limpede, cerînd capul lui Hannon. Ieşeau afară din tabără de mai multe ori pe zi. Se plimbau de-a lungul zidurilor, cerînd să li se arunce scăfîrlia sufetului şi îşi întindeau mantalele s-o primească.

Marele Sfat le-ar fi făcut poate pe plac, dacă armata n-ar fi venit cu încă o cerere, mai umilitoare decît toate celelalte; să li se dea căpeteniilor soţii alese dintre fecioarele celor mai de seamă familii ale Cartaginei. Ideea fusese a lui Spendius, şi ostaşii o găsiră îndreptăţită. Dar îndrăzneala barbarilor de-a voi să amestece sînge punic în neamurile lor i-a scos din fire pe cartaginezi. Răspunseră scurt şi tăios că nu mai au nimic de dat. Soldaţii începură să strige că au fost înşelaţi; dacă în trei zile nu vor primi dreptul lor, vor veni ei înşişi în Cartagina să şi-l ia.

Mercenarii nu erau atît de necinstiţi pe cit îi socoteau duşmanii lor. Hamilcar le făcuse făgăduieli mari, destul de nelămurite ce-i drept, dar foarte solemne şi repetate de mai multe ori. Erau îndreptăţiţi să creadă că, odată ajunşi în Cartagina, li se va da în stăpînire oraşul şi li se vor împărţi avuţiile lui; văzînd că abia dacă li se va plăti solda, se simţeau dezamăgiţi, deopotrivă, în mîndria şi în lăcomia lor.

Nu dobîndiseră în războaie nemăsurate averi Denys, Pirus, Agatocle şi generalii lui Alexandru? Nu lumina întreaga zare a taberelor de luptă amintirea lui Hercule,

pe care cananienii îl asemuiau cu soarele? Ostaşi de rînd ajunseseră să poarte pe frunte diademă regească. Împărăţiile care se prăbuşeau îl făceau pe gal să viseze în pădurile lui de stejar şi pe etiopian în nisipuri. Se găsea totdeauna o cetate gata să cheme sub steagurile ei pe războinici. Tîlharul izgonit de tribul lui, paricidul fugar pe drumuri străine, pîngăritorul de altare urmărit de pedeapsa zeilor, toţi flămînzii şi toţi prigoniţii se îndreptau spre portul unde trimişii Cartaginei căutau mercenari. De obicei, Cartagina îşi ţinea făgăduielile. De data

CI

aceasta, pătimaşa-i zgîrcenie o împinsese pe calea plină de primejdii a înşelăciunii. Numizii, libienii, Africa întreagă pornise asupra Cartaginei. Drumul mării îi mai rămăsese deschis, dar aici o pîndeau romanii. Ca un om împresurat de ucigaşi, simţea cum moartea o aştepta pretutindeni.

Marele Sfat se văzu nevoit să cheme în ajutor pe Giscon. Barbarii primiră să stea de vorbă cu el. într-o dimineaţă lanţurile portului coborîră în apă şi trei corăbii cu fundul neted trecură prin canalul Teaniei intrînd în lac.

La prora celei dinţii corăbii stătea Giscon. In spatele lui se zărea o ladă uriaşă, înaltă ca un catafalc, împodobită cu inele mari, atîrnînd ca nişte coroane. Ceva mai departe venea legiunea tălmacilor, purtînd pe cap văluri de sfinx şi avînd pe pieptul lor, tatuat, un papagal. în urma lor se îmbulzeau prieteni şi sclavi, toţi fără arme, atît de mulţi încît stăteau îngrămădiţi umăr lîngă umăr. Cele trei corăbii, pline mai-mai să se scufunde, se apropiau în uralele armatei care se strînsese să le privească.

Giscon puse piciorul pe uscat şi mercenarii se grăbiră să-l întîmpine. Vorbind de pe o grămadă de saci, generalul începu prin a spune că nu se va întoarce pînă nu va plăti pînă la un ban toate soldele.

Îi răspunse o furtună de aplauze, şi o bucată de vreme nu mai putu să rostească nici un cuvînt.

Reluînd firul vorbirii recunoscu greşelile Republicii, dar nu pregetă să-i mustre pe barbari. Vina o purtau cîţiva bezmetici, care înspăimîntaseră Cartagina cu răzvrătirea

lor. Cetatea îşi dovedea gîndurile bune trimiţîndu-1 drept mijlocitor pe el, potrivnicul de totdeauna al sufetului Hannon. Cartaginezii, zicea, nu erau atît de proşti să stîrnească mînia războinicilor, nici atît de nerecunoscători ca să le tăgăduiască drepturile. Giscon purcese apoi la plata soldelor, începînd cu libienii. Şi fiindcă soldaţii nu recunoscuseră drept bune socotelile Marelui Sfat, generalul nu se sluji de ele.

Soldaţii se perindau după neamul din care făceau parte, arătînd pe degete anii slujiţi sub arme. Scribii îi însemnau cu vopsea verde pe braţul stîng, scoteau banii clin lacla deschisă şi cu un stilet făceau o gaură intr-o foaie de plumb.

În şirul celor mulţi se înfăţişă un bărbat care umbla cu pas greu, ca boul cînd trage o povară.

— Suie lingă mine, spuse sufetul bănuind o înşelătorie. Cîţi ani ai servit?

— Doisprezece, răspunse libianul.

Giscon îi pipăi cu degetele pe sub falcă urma celor două bătături pe care le lăsa cu vremea, de o parte şi de alta, cureaua de sub bărbie a coifului. Ostaşii le numeau *roşcove*; nu aveau *roşcove* decît veteranii.

— Tîlharule! strigă sufetul. Semnele care îţi lipsesc în obraz o să ţi le găsesc pe spinare! Şi sfîşiindu-i tunica, îi dezgoli umerii însîngeraţi de rîie. Era un plugar din Hippo-Zaryt. Soldaţii îl acoperiră cu huiduieli şi-i retezară capul.

La căderea nopţii, Spendius se duse să-i trezească pe libieni şi le spuse:

— Ligurii, grecii, balearii, oamenii din Italia îşi vor primi soldele şi se vor întoarce acasă. Voi, cei din Africa, veţi rămîne pe loc, risipiţi fără apărare pe la triburile voastre. Republica nu va întîrzia să se răzbune împotriva voastră. Temeţi-vă de drumul pe care îl veţi face la întoarcere! Nu vă încredinţaţi în vorbele lor! Cei doi sufeţi sînt înţeleşi între ei. Giscon vă înşală! Aduceţi-vă aminte de ostrovul Osemintelor şi de Xantip, pe care l-au trimis înapoi în Sparta pe o galeră putredă!

— Ce să facem? întrebară libienii.

— Să vă gîndiţi!

În cele două zile următoare veniră la rînd oamenii din Magdala, Leptis şi Hecatompyle. Spendius se strecură printre gali.

— I-au plătit pe libieni; vor urma grecii, balearii, apoi asiaticii şi toţi ceilalţi. Voi sînteţi mai puţini, n-o să primiţi nimic! N-au să vă dea corăbii şi n-o să mai revedeţi căminele voastre niciodată. Vă vor ucide, ca să nu mai cheltuiască hrănindu-vă!

Galii se înfăţişară sufetului. Autharit, omul pe care Giscon îl lovise la ospăţul armatei, îl înfruntă şi-i ceru să răspundă. Giscon, împins de la spate de sclavi, ’ se făcu nevăzut, strigînd că se va răzbuna.

f, S

Nemulţumirile şi plîngerile creşteau. Unii, mai stăruitori, intrau în cortul sufetului şi, pentru a-1 înduioşa, îi prindeau mîinile, silindu-1 să le pipăie gingiile fără dinţi, braţele firave şi urma rănilor nevindecate. Soldaţii care nu fuseseră încă plătiţi murmurau, cei care primiseră solda mai cereau încă una pentru cai; cerşetori şi fugari, lepădături fără căpătîi, furau armele soldaţilor şi strigau că sînt lăsaţi pe dinafară. In fiecare clipă veneau alte valuri de oameni, corturile se prăbuşeau pîrîind, mulţimea îngrămădită între hotarele întărite ale taberei se tălăzuia din margini pînă la mijloc, într-o larmă asurzitoare. Cînd tumultul se înteţea, Giscon, şprijinindu-se în cot pe sceptrul lui de fildeş, privea în largul mării, fără să clipească din ochi, cu degetele înfipte în barbă.

Mîtho se depărta din cînd în cînd, ca să vorbească cu Spendius; apoi se întorcea în faţa sufetului, iar Giscon îi simţea privirile pătrunzătoare, săgetîndu-1 ca două aruncătoare de flăcări. îşi trimiseră unul altuia ocări pe deasupra mulţimii, dar nu le auziră. împărţeala, în vremea aceasta, mergea mai departe. Sufetul se pricepea să ocolească, dibaci, toate piedicile.

Grecii se arătaseră nemulţumiţi cu deosebirea dintre monede; li se dădură lămuririle cuvenite şi plecară liniştiţi. Negrii au cerut scoici albe, cu care ştiau că se face negoţ

în toată Africa; li s-a dat răspuns să aştepte, pînă vor fi aduse din Cartagina. Nu mai stăruiră şi primiră să fie plătiţi în bani, ca toţi ceilalţi.

Balearilor li se făgăduise ceva mai bun, adică femei. Sufetul îi linişti, spunîndU-le că va sosi în curînd^ pentru ei o caravană întreagă de fecioare. Calea fiind însă lungă, trebuiau să mai treacă încă şase luni pline. Fetele vor fi încărcate în corăbii şi trimise în porturile baleare, grase, frumoase şi parfumate cu ulei de benzoe.

Zarxas, înzdrăvenit acum şi mai chipeş ca niciodată, sări cu o iuţeală de saltimbanc pe umerii prietenilor săi şi strigă, arătînd în Cartagina poarta lui Khamon:

— Aţi pus deoparte cîteva pentru cei morţi? îmbrăcată de sus şi pînă jos în veşmînt de aramă, poarta strălucea în văpaia asfinţitului de soare, iar barbarii zăreau parcă deasupra ei o dîră însîngerată. De cîte ori Giscon încerca să vorbească, strigătele izbucneau din nou. în cele din urmă, coborînd cu paşi rari, se închise în cortul lui.

A doua zi, în zori, cînd ieşi din cort, tălmacii care se culcaseră afară zăceau pe spate, nemişcaţi, cu ochii încremeniţi, cu limba între dinţi şi vineţi la faţă. O spuma albă le curgea din nări, iar trupul le înţepenise, ca şi cum în timpul nopţii ar fi îngheţat de frig. Gîtul fiecăruia era strîns intr-un laţ de trestie.

Din clipa aeee-a răzvrătirea nu mai putu fi stăvilită. Uciderea balearilor, pe care Zarxas o reamintise, întări neîncrederea aţîţată de Spendius. Toţi îşi închipuiau că Republica voia din nou să-i înşele. Să se sfîrşească odată! Nu mai aveau nevoie de tălmaci! Zarxas, cu o praştie pe umăr, urla cîntece de război. Autharit ameninţa cu sabia lui cea mare. Spendius sufla unuia o vorbă la ureche, punea în mina altuia un pumnal. Cei mai puternici îşi luau singuri partea ce li se cuvenea: cei mai puţin îndîrjiţi cereau să urmeze împărţeala. Toţi aveau asupra lor arme şi furia tuturor se abătea asupra lui Giscon, ca un clocot al urii dezlănţuite.

Unii se urcaseră alături de el. Mulţimea asculta ocările în linişte, dar cei care încercau să rostească un singur

cuvînt în apărarea generalului erau uciși cu pietre sau se alegeau cu gîtul tăiat dintr-o singură lovitură de sabie. Grămezile de saci erau mai roșii decît un altar însîngerat.

După prînzul stropit din belșug cu vin, înverșunarea gloatei crescu. Băutura era, în armata punică, o plăcere oprită sub pedeapsă de moarte, iar soldații ridicau paharul înspre Cartagina, bătîndu-și joc de legile ei. Se năpusteau apoi din nou asupra sclavilor Visteriei, ucigîndu-i de-a valma. In orice limbă ar fi fost rostit cuvîntul: *Loveşte*! era înțeles de toți.

Giscon știa bine că Republica il jertfește, dar oricit' i-ar fi fost de nerecunoscătoare, el stăruia să-i apere onoarea. Cînd soldații îi reamintiră că li s-au făgăduit corăbii pentru întoarcerea lor acasă, se jură pe Moloh că ii va încărca pe socoteala lui, și smulgîndu-și colierul de pietre albastre, îl azvîrli mulțimii ca un legămînt.

5 – Salammbî

Africanii cerufă griul făgăduit de Marele Sfat. Giscon le arătă socotelile sisiților, însemnate pe piei de oaie cu vopsea albastră; și citi tot ceea ce intrase, lună cu lună și zi de zi, în portul Cartaginei. Apoi se opri deodată, cu ochii holbați, ca și cum printre numerele înșirate și-ar fi zărit osînda morții.

Adevărul era că Bătrînii măs-luiseră prețurile, și griul vîndut în anii cei mai grei ăi războiului fusese socotit atît de ieftin, încît numai un orb ar fi putut să se lase înșelat.

— Vorbește! strigară soldații. Vorbește mai tare! Alia! încearcă să ne mintă, ticălosul! Băgați de seamă!

Giscon șovăi o clipă, apoi începu din nou să citească.

Fără să-și dea seama că sînt înșelați, barbarii primiseră drept bune socotelile sisiților; dar belșugul în care înota Cartagina le stîrni dintr-o dată o gelozie sălbatică. Se năpustiră asupra lăzii de sicomor și-o sfărîmară în bucăți. Era pe trei sferturi goală. Văzuseră ieșind din ea atîția bani, încît o socoteau fără fund; Giscon îi ascunde în cortul lui! Soldații luară sacii cu asalt'. Mîtho era în fruntea lor. Fiindcă toți urlau: „Banii! Banii!" Giscon, în cele din urmă, le răspunse:

— Cereţi-i generalului vostru!

Îi privea ţintă cu ochii lui mari şi galbeni, iar faţa lui prelungă se făcuse mai albă decît firele din barbă. O săgeată i se oprise în podoaba penelor şi atîrna în inelul de aur din ureche; un fir de sînge curgea de sub tiară pe umăr.

La un semn al lui Mîtho, soldaţii năvăliră. Giscon desfăcu braţele. Spendius îi strînse pumnii în nodul unui laţ. Un soldat îl doborî la pămînt, sub picioarele mulţimii care se năpustise peste saci.

Jefuiră cortul; nu găsiră decît cele trebuincioase vieţii de fiecare zi. Răscolind mai adînc, dădui'ă peste trei chipuri ale lui Tanit înfăşurate într-o piele de maimuţă şi peste o piatră neagră căzută din lună.

Mai mulţi cartaginezi ţinură să-l însoţească pe Giscon. Erau toţi oameni de seamă,. din rîndurile celor care voiseră războiul. Soldaţii îi tîrîră afară din corturi, aruncîndu-i pe toţi de-a valma în groapa cu scîrnăvii. Le lese gară pîntecele în lanţuri de fier şi-i ţintuiră de stîlpi puternici, întinzîndu-le de mîncare în vîrful suliţelor.

Autharit, stînd de pază, îi acoperea de sudalme; dar neînţelegîndu-i vorba, ostatecii nu-i răspundeau. Din cînd în cînd, galul le azvîrlea pietre în obraz, ca să-i audă ţipînd.

În ziua următoare, un fel de toropeală cuprinse întreaga armată. Furia i se istovise şi începu s-o cerceteze neliniştea. Mîtho tînjea, copleşit de o nedesluşită mîhnire. I se părea că, fără voia lui, o jignise pe Salammbo. Bogaţii făceau parte oarecum din fiinţa ei. Se aşeza noaptea pe marginea groapei lor, şi în acele gemete desluşea parcă un tremur din glasul care îi umplea sufletul.

Mînia tuturor se abătuse acuma împotriva libienilor, singurii care îşi primiseră solda. îşi dădeau seama totuşi că, duşmănindu-se între ei şi lăsîndu-se purtaţi de ura care-i dezbina, se primejduiau. îndrăzneala lor avea să fie crunt pedepsită. Aşadar, trebuiau să se apere de răzbunarea Cartaginei. Cuvîntările şi sfaturile de război se ţineau lanţ. Toţi. vorbeau şi nimeni nu asculta, iar Spendius, atît de guraliv de obicei, nu răspundea la nici o

întrebare şi se mulţumea să clatine din cap.

Într-o seară, ca din întîmplare, îl întrebă pe Mîtho dacă sînt fîntîni în cetate.

— Nici una, răspunse Mîtho.

A doua zi Spendius îl duse pînă la marginea lacului.

— Stăpîne! spuse fostul sclav, dacă inima ta îndrăzneşte, vom intra amîndoi în Cartagina.

— Cum? întrebă Mîtho, abia ţinîndu-şi răsuflarea.

— Jură că vei asculta poruncile mele şi mă vei urma ca o umbră.

Mîtho ridică braţul spre steaua Cliabar şi strigă:

— Jur pe Tanit!

Spendius vorbi din nou: 1

— Mîine, după asfinţitul soarelui, să mă aştepţi la picioarele apeductului, între arcada a noua şi a zecea. Ia cu tine un tîrnăcop, o cască fără pene şi sandale de piele.

Apeductul despre care vorbea Spendius străbătea de-a curmezişul întreg istmul. Era o lucrare impunătoare, pe care romanii aveau s-o mărească mai tîrzi'u. în pofida dispreţului, pe care îl arătau altor neamuri, cartaginezii

*S** încercaseră să împrumute de la Roma această născocire a vremurilor noi, după cum, la rîndul lor, romanii îşi însuşiseră galera punică. Apeductul, zidire puternică, sprijinindu-şi pe contraforturi cele cinci rînduri de arcuri suprapuse purtînd deasupra capete de lei, se prelungea pînă la marginea de apus a Acropolei şi pătrundea în oraş pe.sub pămînt, revărsîndu-şi apele ca un fluviu, în cisternele Megarei.

Mîtho îl aşteptă pe Spendius la ceasul hotărît.. Spendius legă un harpon de capătul unei frînghii, învîrtind-o ca pe o praştie. Gheara de fier se prinse de marginea unei pietre, şi cei doi începură să se caţere pe zid cu ajutorul funiei.

Ajungînd pe cea dinţii cornişă a apeductului; nu mai izbutiră să agaţe cîrligul: de. cîte-ori îl aruncau, cădea. Găseau tot mai greu crăpături în zid, şi la fiecare rînd al arcadelor, marginile pereţilor se îngustau. Frînghia abia mai ţinea; de cîteva ori era să se rupă.

În sfîrşit, ajunseră pe cea din urmă platformă. Spen’dius se apleca din cînd în cînd, pipăind pietrele cu mina.

— Aici e locul! Să începem… Mînuind tîrnăcopul cu care venise Mîtho, reuşiră să desprindă o lespede de la locul ei.

In depărtare se zărea o ceată de călăreţi trecînd în goană pe cai fără frîu. Brăţările lor de aur jucau printre vălurile plutitoare ale veşmintelor fluturate de vînt. Un războinic călare venea în fruntea lor valvîrtej, purtînd coif cu pene de struţ şi o lance în fiecare mină.

— Narr’Havas! strigă Mîtho.

— Ce-ţi pasă? răspunse Spendius, sărind în golul rămas după scoaterea lespedei.

La porunca lui Spendius, Mîtho încercă să răstoarne unul din blocurile de piatră; dar locul era prea strimt şi nu-şi putea mişca braţele.

— Ne vom întoarce, spuse Spendius. Mergi înainte!

Porniră amîndoi de-a lungul canalului. Apa le ajungea pînă la brîu. Paşii li se împleticeau. Se văzură"’nevoiţi să înoate. Mîinile li se loveau de pereţii înguşti, iar tavanul era atît de scund, incit le sfîşia obrazul. Se lăsară purtaţi de şuvoiul apei, lungindu-se cit puteau mai mult, ferindu-şi capul sub braţ şi apropiindu-şi genunchii. Treceau prin întuneric ca nişte săgeţi, gifiind, aproape înăbuşiţi de aerul greu care le apăsa pieptul, ca în fundul unui mormînt. Apoi se cufundară dintr-o dată într-o beznă adîncă. Nu mai puteau lupta cu viitoarea apei şi căzură.

Cînd se ridicară din nou, rămaseră cîteva clipe întinşi pe spate, adulmecînd cu nesaţ aerul proaspăt. Arcadele înalte se perindau una după alta, legînd între ele zidurile largi, care despărţeau bazinele pline. O singură pînză de apă curgea mai departe de-a lungul cisternelor. Prin ferestrele crestate în tavanul boltit, discuri de lumină cădeau peste curgerea apei; zidurile înfăşurate în întuneric se pierdeau în nesfîrşit. Un ecou prelung răspundea la cel mai mic zgomot.

Spendius şi Mîtho porniră din nou să înoate. Înaintară

pe sub deschiderea bolţilor, pătrunzînd printr-un şir de alte încăperi. Două rînduri de bazine mai mici se întindeau de-o parte şi de alta, dispărînd, cotind, revenind. în sfîrşit, simţiră sub tălpile lor ceva tare. Era pardoseala galeriei care mărginea cisternele.

Au mers cu băgare de seamă mai departe, pipăind pereţii pentru a găsi o ieşire. Alunecau mereu şi se prăbuşeau în adîncul apei. Se ridicau şi cădeau din nou. O cumplită sfîrşeală îi cuprinse, ca şi cum, înotînd, braţele li s-ar fi topit în apă. Ochii li se închideau; trăgeau să moară.

Spendius atinse cu mina gratiile unui gard de fier. Izbind în ele cu putere, izbutiră să le îndoaie, şi ajunseră pe treptele unei scări. O uşă de bronz închidea trecerea. Cu vîrful unui pumnal dădură la o parte drugul de fier care zăvora uşa pe dinafară şi, dintr-o dată, se treziră în plin aer.

Noaptea era învăluită în tăcere şi cerul păi'ea mai înalt ca niciodată. Mănunchiuri de arbori mărgineau în depărtare lungul şir al zidurilor. Oraşul dormea. Focurile de veghe ale străjilor scînteiau ca nişte stele pierdute în întuneric.

Spendius, care trăise trei ani în temniţa sclavilor, nu cunoştea străzile. Mîtho socotea că pentru a ajunge la palatul lui Hamilcar trebuia s-o ia la stingă, străbătînd Mappalele.

— Nu, spuse Spendius. Du-mă Ia templul lui Tanit!

Mîtho încercă să vorbească. '

— Adu-ţi aminte! îl opri Spendius şi, ridicînd braţul, îi arătă steaua Chabarului, care se zărea strălucind.

Mîthonu mai răspunse şi se îndreptă spre Acropole.

Se tîrau de-a lungul şirului de napali care mărgineau drumul. Apa curgea de pe trupul lor peste pămîntul prăfuit. Paşii sandalelor ude nu se auzeau. Cu ochii lui, care ardeau ca nişte torţe, Spendius cerceta umbra fiecărui tufiş. Mergea în urma lui Mîtho, ţinînd în niîini mînerele celor două pumnale pe care le purta la subsuoară, prinse în cîte o brăţară de piele.

\

LÎSARA ÎN URMA LOR GRĂDINILE şi se opriră în faţa zidurilor Megarei. Găsiră un loc de trecere lingă poarta cea mare şi pătrunseră în cetate. Drumul cobora o costişă, revărsîndu-se devale într-o piaţă mai largă.

— Să mă asculţi, spuse Spendius, şi să nu-ţi fie teamă, îmi voi ţine făgădui ala.

Apoi tăcu, părînd că-şi caută cuvintele.

— Îţi mai aduci aminte cînd în zori de zi ţi-am arătat Cartagina de pe terasa palatului lui Salammbo? Aveam atunci puterea cu noi, dar n-ai vrut să mă asculţi!

Glasul lui tremura.

— Stăpîne, în altarul închinat lui Tanit, chipul zeiţei e acoperit cu un văl vrăjit, care a căzut din cer…

— Ştiu, răspunse Mîtho.

Spendius vorbi mai departe:

— Vălul e tot atît de sacru ca şi zeiţa însăşi. Zeii sălăşluiesc acolo unde se păstrează întruchiparea lor. Toată puterea Cartaginei stă în acest văl al Zeiţei, pe care îl stăpîneşte.

Apoi îi şopti la ureche:

— Te-am luat cu mine ca să-l răpim!

Mîtho se opri în loc, înspăimîntat.

— Pleacă! Alege pe altul. Să nu te bizui pe ajutorul ••eu. E o nelegiuire!

— Tanit vrea să te piardă, răspunse Spendius. E vrăjmaşa ta şi te prigoneşte. Mînia ei te va ucide. Răzbună-te! Supune-o voinţei tale. Vei fi de neînvins şi Vei cunoaşte calea spre nemurire.

Mîtho tăcu.

— Noi sîntem sortiţi pieirii. Armata va fi nimicită. Nimic nu ne mai poate ajuta, nici iertarea, nici fuga.’ Gînd puterea zeilor va fi în mîinile tale, de ce pedeapsă a lor te-ai mai putea teme? Ce aştepţi? Să mori ca un netrebnic, într-un trist asfinţit, la sfîrşitul unei lupte pierdute? Să fii ars. pe rug, în strigătele de batjocură ale mulţimii? Stăpîne! Vei intra în Cartagina întîmpinat de alaiul preoţilor care îţi vor săruta vîrful sandalelor! Iar dacă vălul lui Tanit îţi va părea o povară, îl vei aşeza din nou în

templu, ţinîndu-1 sub stăpînirea ta. Urmează-mă! Vino şi-l ia!

O dorinţă cumplită îl chinuia pe Mîtho. Ar fi vrut să aibă vălul şi se întreba, în ce fel ar fi pututsă-şi însuşească vraja lui, fără a-1 pîngări. Nu îndrăznea să-şi mărturisească gîndul întreg, şi se oprea înfricoşat de cîte ori simţea că trece dincolo de marginile îngăduite.

— Să mergem! spuse Mîtho. Apoi, iuţind pasul, se depărtară amîndoi alături, fără să mai scoată un singur cuvînt.

Drumul suia acum din nou şi casele' se iveau tot mai dese. Ocoliră în întuneric pe uliţi strimte. Vîntul lovea de pereţi perdelele de trestie care astupau intrarea porţilor. La marginea unei pieţe, cîteva cămile rumegau în faţa unei grămezi de iarbă proaspăt cosită. Trecură sub o boltă acoperită cu ramuri înfrunzite. O haită de cîini porni să latre. Apoi, fără veste, ajunseră la loc deschis şi recunoscură latura dinspre apus a Acropolei. Mai jos de Byrsa se întindea o umbră neagră: era templul lui Tanit. Un zid scund de piatră seacă mărginea o întreagă aşezare de grădini şi de curţi, de clădiri şi terase. Spendius. şi Mîtho îl trecură.

Această cea dinţii împrejmuire a templului cuprindea o pădure de platani, care-1 ferea de miasmele văzduhului şi de molima ciumei. Ici-colo se zăreau corturile negustorilor, care vindeau în timpul zilei miresme şi parfumuri, alifii pentru piele, veşminte de tot felul, plăcinte închipuind cornul lunii, icoane ale zeiţei şi plăci de alabastru, pe care era cioplită faţa templului.

N-aveau de ce să se teamă; în nopţile fără lună templul era închis. Totuşi, Mîtho încetini mersul, iar în faţa celor trei trepte de abanos care urcau spre a doua curte, se opri.

— Înainte! îi porunci Spendius.

De-o parte şi de alta se înşirau arbori purtători de rodii, migdali şi chiparoşi, livezi de mirt, cu frunze nemişcate, ca turnate în bronz; drumul, presărat cu pietriş albastru, scrîşnea sub greutatea paşilor lor: iar de-a lungul cărărilor umbrite se revărsau în cascadă valurile trandafirilor

înfloriţi. Ajunseră în faţa unei gropi rotunde, pe care o împrejmuia un gard de fier.

— Aici e locul unde se amestecă Apele-Dulci cu ApcleAmare, şopti Mîtho, înfricoşat de tăcerea nopţii.

— Am mai văzut aşa ceva în oraşul Maphug din Siria, spuse fostul sclav.

Urcară o scară cu şase trepte de argint şi pătrunseră în curtea a treia.

Un cedru uriaş se înălţa în mijlocul ei. Crengile coborînd la pămînt abia se mai zăreau sub fîşiile de stofă şi podoabele de tot felul, pe care le atîrnau credincioşii. Mai făcură cîţiva paşi, şi înaintea ochilor lor apăru templul.

Două lungi portaluri, ale căror arhitrave se sprijineau pe coloane puternice, mărgineau de amîndouă părţile un turn în patru laturi, purtînd pe creştetul lui secera de aur a lunii. în unghiul portalurilor şi în cele patru colţuri ale turnului ardeau vase pline cu miresme. Rodii întregi şi împletituri de cucurbită sălbatică împodobeau capitelurile. înlănţuiri de romburi şi înflorituri de linii perlate înfrumuseţau pereţii; o împrejmuire lucrată în filigran de argint înconjura în. semicerc deschiderea scării care cobora din vestibul pe trepte de aramă.

Intre o stelă de aur şi alta de smarald, se înălţa, la intrare, un con de piatră; Mîtho, trecînd, îşi sărută mina dreaptă.

Pătrunseră într-o încăpere neobişnuit de înaltă, a cărei boltă era crestată de nenumărate ferestre; prin deschiderea lor se zăreau stelele. De jur împrejurul pereţilor se înşirau panere de trestie, cu şuviţe de păr şi smocuri de barbă, primele ofrande ale adolescenţei. în mijlocul odăii circulare, răsărind dintr-un piedestal împodobit cu sînuri pline, se ridica un trup’ de femeie, bărboasă şi grăsună, cu pleoapele lăsate, care părea că zîmbeşte, încrucişîndu-şi braţele pe buricul burţii ei dolofane, lustruită de sărutările gloatei.

Străbătînd *o* sală lungă, cei doi ieşiră din nou în plin aer. Un altar îngust se sprijinea pe canatul unei uşi de fildeş. înaintea ei se opriră. Numai preoţii aveau dreptul să

intre. Templul nu era un loc de adunare a mulţimii, ci căminul sacru al unei zeităţi.

— Încercarea noastră e zadarnică, spuse Mîtho. Ar fi trebuit s-o ştii. Să ne întoarcem! Spendius se opri să pipăie pereţii.

El îşi pusese în gînd să fure vălul, dar nu pentru că ar fi crezut în vraja lui – grecul credea numai în cuvîntul Oracolului – ei fiindcă ştia că răpindu-1 cartaginezilor, aceştia se vor lăsa cuprinşi de-o cumplită descurajare. Căutînd un loc de trecere, făcură un ocol pe la spatele templului. Dincolo de tufişurile de terebint, zăriră o seamă de clădiri mai mărunte, printre care se înălţa, ici-colo, un falus de piatră. Cerbi mari se plimbau în voie, călcînd sub copita lor despicată ştiuleţii de pin risipiţi prin iarbă.

Făcură cale întoarsă, între două galerii, care se prelungeau una în faţa celeilalte. Două şiruri de chilii le mărgineau. Pe coloanele de cedru atîrnau, de sus pînă jos, tamburine şi chimvale. în pragul chiliilor dormeau femei culcate pe rogojini. Trupurile lor năclăite de unsori, răspîndeau un miros ars de miresme şi mirodenii; atît erau de tatuate şi de boite cu rumeneală şi stibiu, încît, dacă pieptul lor nu s-ar fi mişcat în ritmul răsuflării, s-ar fi putut crede că sînt idoli, aşternuţi pe pămînt unul lingă altul. Flori de lotus împrejmuiau o fintînă, în apa căreia înotau peşti asemeni celor din grădina lui Salemmbo. Pe zidul templului se împleteau coardele de crL'ital ale unei viţe cu ciorchini de smarald. Strecurîndu-se printre coloanele zugrăvite, razele de lumină ale nestematelor jucau pe feţele femeilor adormite.

Mîtho simţea că se înăbuşă sub dogoarea pe care o răspîndeau stîlpii de cedru. Toate acele semne ale fecundităţii, miresmele, strălucirea luminilor, răsuflarea caldă a piepturilor, îl copleşeau. Dincolo de mistica splendoare care îl orbea, o zărea în gînd pe Salammbo, ca şi cum zeiţa însăşi s-ar fi întrupat în ea. Iubirea creştea în inima lui ca o floare de lotus plutind peste adincul apelor.

Spendius socotea citi bani ar fi putut să cîştige altădată din vînzarea acestor femei; cu ochiul lui ager cîntărea, în

tăcere, greutatea salbelor de aur.

Nici pe această latură a templului nu se putea pătrunde. Cei doi se reîntoarseră la spatele primei încăperi. în vreme ce Spendius cerceta zidurile, Mîtho îngenunchease în faţa porţii şi se ruga lui Tanit. O implora să nu îngăduie nelegiuirea. Încerca s-o înduplece cu şoapte mîngîietoare, ca şi cum ar fi vrut să potolească supărarea unei fiinţe iubite.

Spendius zări deasupra porţii o deschidere îngustă.

— Scoală-te! îi şopti lui Mîtho. Punîndu-1 să stea în picioare, rezemat de zid, păşi pe palmele lui, apoi pe creştetul capului, se ridică pînă la înălţimea ferestrei. Se strecură încet şi intră. O clipă mai tîrziu, Mîtho simţi căzînd pe umerii lui o frînghie cu noduri. Era frînghia pe care Spendius şi-o înfăşurase în jurul trupului, înainte de a lua drumul cisternelor. Mîtho urcă în mîini şi se regăsi alături de Spendius, într-o încăpere largă, plină de întuneric.

O asemenea îndrăzneală era de neînchipuit. însăşi lipsa măsurilor de apărare dovedea că nimeni n-o socotea cu putinţă. Teama tuturor păzea altarele mai bine decît oricare ziduri. La fiecare pas, Mîtho se aştepta să se prăbuşească în moarte.

În adîncul acelei bezne licărea totuşi un sîmbure de lumină. Cei doi se apropiară. O lampă ardea într-o scoică, pe piedestalul unei statui purtînd scufia Cabirilor. Cercuri de diamant îi împodobeau largul veşmînt albastru, şi lanţuri ţintuite în lespezi îi legau călcîiele de pămînt. Mîtho îşi înăbuşi un strigăt şi abia putu să îngîne:

— Priveşte… Priveşte…

’ Spendius prinse în mînă lampa ca să vadă mai bine.

— Eşti un nelegiuit, murmură Mîtho; dar îl urmă.

Pătrunseră într-o încăpere în care nu se afla decît o pictură întunecată, închipuind o femeie. Picioarele ei acopereau un perete întreg. Trupul i se prelungea peste bolta tavanului, lăsînd să atîrne din mijlocul pîntecului un fir care purta la capătul lui un ou uriaş. Capul femeii se apleca pe celălalt perete dimpotrivă, iar degetele ei cu

vîrfuri ascuţite atingeau pămîntul.

Dădură în lături ţesătura unei perdele ca să treacă mai departe, dar o pală de vînt stinse lumina.’

Rătăciră în întuneric prin labirintul clădirii, pînă cînd, deodată; simţiră sub picioare o stranie moliciune, înaintau sub o ploaie de foc; puzderie de scîntei ţîşneau de pretutindeni. Spendius pipăi pardoseala şi ghici sub degetele lui un covor aşternut din piei de linx. Simţi apoi trecîndu-i prin glezne ceva ca o frînghie rece, umedă şi vîscoasă. Şuviţe înguste de raze şovăitoai’e coborau prin deschizăturile tăiate de-a lungul zidurilor. La lumina lor nesigură zăriră umbra unui mare şarpe negru.

— Să fugim! strigă Mîthc*. E ea! O simt, se apropie…

— Nu se poate, spuse Spendius. Templul e gol.

O lumină orbitoare îi sili deodată să închidă ochii. Apoi se iviră pe pereţi, împrejurul lor, nesfîrşite mulţimi de fiare descărnate, gîfîind şi întinzîndu-şi ghearele, învălmăşite unele peste altele, într-o înspăimîntătoare şi misterioasă neorînduială. Şerpii aveau picioare; taurii purtau aripi, peştii cu chip de om muşcau din fructe; printre dinţii crocodililor se revărsau flori, elefanţii, cu trompa în vînt, zburau pe albastrul cerului, mîndri ca nişte vulturi. Picioarele lor, unele ciunte, altele nefiresc de multe, se zvîrcoleau într-o cumplită sforţare, şi fiarele chinuite scoteau limba, parcă ar fi vrut să-şi dea sufletul. Toate tiparele vieţii se întîlniseră aici, ca şi cum s-ar fi spart dintr-o dată învelişul tuturor germenilor, deşertîndu-şi cuprinsul pe zidurile unei singure încăperi.

Douăsprezece globuri de cristal albastru înconjurau încăperea, purtate de tot atîtea tiare, asemenea tigrii or. Ochii lor ieşeau afară din orbite, ca ai melcilor, şi încovoindu-şi şalele lor puternice, priveau spre fundul sălii, unde într-un car de fildeş strălucea neîntrecuta Rabbet, atc-tzămislitoarea, în întruchiparea ei cea de pe urmă.

O podoabă alcătuită din pene, din solzi, din flori şi din păsări o acoperea pînă la mijloc. Purta în urechi, drept cercei, chimvale de argint care îi atingeau obrazul. Privea cu ochii încremeniţi, iar pe fruntea ei o piatră strălucitoare

încrustată într-un semn obscen lumina odaia întreagă, răsfrîngîndu-se în oglinzile de aramă roşie de deasupra uşii.

Mîtho făcu un pas înainte. O lespede se urni de la locul ei, şi dintr-o dată, globurile porniră să se învîrtească, fiarele începură să ragă; o* muzică se desprinse, curgînd melodioasă şi sonoră ca armonia stelelor; sufletul furtunos al lui Tanit se revărsa ca valurile unei ape. Părea că se înalţă, şi cu braţele larg deschise avea să cuprindă întreaga încăpere!

Ca prin farmec, fiarele încetară să urle, iar globurile de cristal se opriră. Un cîntec lugubru mai pluti ci te va clipe prin aer, după aceea se stinse.

— Unde e vălul? întrebă Spendius.

Vălul nu se zărea nicăieri. Unde ar fi putut să fie? Cum să-l găsească? Poate că preoţii îl ţin ascuns… Dezamăgit în credinţa lui, Mîtho simţea cum inima i se sfişie.

— Pe aici! şopti Spendius. Un tainic gînd îl călăuzea. L-a purtat pe Mîtho pînă în spatele carului lui Tanit. Aici, zidul era tăiat de sus şi pînă jos cu o deschidere de lăţimea unui cot.. Pătrunseră prin ea intr-o mică încăpere rotundă şi atît de înaltă, încît părea să fie golul lăuntric al unei coloane. In mijlocul odăii se ridica o mare piatră neagră, amintind jumătatea de sferă a unei tamburine. Limbi de flăcări ardeau deasupra, iar la spatele pietrei se zărea un con, cioplit în lemn de abanos, închipuind un cap omenesc şi două braţe.

Dar mai presus de toate plutea parcă un nor, în care se răsfrîngeau sclipiri de stele. Figuri ciudate se întrezăreau în adîncul undelor lui: Eşmun şi cetele Cabirilor, mulţime de monştri văzuţi in felurite chipuri, fiarele sacre ale Babilonului şi altele necunoscute. Acoperea faţa idolului ca o mantie, şi întinzîndu-se între ziduri, atîrna de la un ungher al încăperii la altul, albastru ca noaptea, auriu ca răsăritul, roşu ca purpura soarelui, scînteind în fel de fel de feţe, luminos, diafan, uşor. Era veşmîntul Zeiţei, zaimful sfînt, pe care nimeni n-avea voie să-l privească.

Păliră amîndoi.

— Ia-1! spuse în cele din urmă Mîtho.

Spendius nu mai şovăi. Sprijin'indu-se pe umerii idolului, desprinse vălul. Vălul căzu la pămînt. Mîtho îl primi în mîinile lui, îl. înfăşură în jurul trupului şi întinse braţele să-l privească mai bine.

— Să mergem! spuse Spendius.

Mîtho, răsuflînd greu, rămase cu ochii aţintiţi în pămînt.

Apoi, dintr-o dată, strigă:

— Dacă m-aşduce la ea? Frumuseţea-ei nu mă mai înspăimîntă. Ce-ar mai putea să facă împotriva mea? Nu mai sînt un om ca oricare altul. Aş putea să trec prin flăcări şi să calc peste valurile mării! Puterea mea nu cunoaşte margini, Salammbî! Salammbo, eu sînt domnul şi stăpînul tău!

Glasul lui răsuna ca un tunet. Spendius îi privea chipul iluminat şi i se părea că uriaşul crescuse şi mai înalt.

Un zgomot de paşi se auzi aproape, şi în pervazul uşii deschise apăru chipul unui preot, cu scufie ţuguiată pe cap şi cu cehii holbaţi. Spendius se năpusti asupra lui, şi nedîndu-i răgaz să facă o singură mişcare, îl strînse în braţe şi-i împlîntă între coaste amîndouă pumnalele lui. Capul celui ucis răsună căzînd pe pardoseala de piatră.

Mai nemişcaţi decît mortul care zăcea pe lespezi, Mîtho şi Spendius stătură să pîndească tăcerea. Prin uşa care rămăsese pe jumătate deschisă, nu se auzea decît murmurul vîntului.

Spendius se strecură de-a lungul unei încăperi înguste. Mîtho îl urmă şi ajunseră amîndoi în curtea a treia, între cele două portaluri care mărgineau locuinţele preoţilor. In spatele chiliilor trebuia să fie un drum mai scurt spre ieşire. Se grăbiră.

Spendius se aplecă pe marginea unei fîntîni să-şi spele mîinile pline de sînge. Femeile dormeau. Coardele viţei de smarald soînteiau.

Porniră mai departe, dar pe sub frunzişul arborilor auziră paşi fugind în urma lor. Mîtho simţi de cîteva ori cum o mină uşoară încerca să prindă marginea vălului pe

care îl purta cu el. Era unul din cinocefalii cei mari, care creşteau în libertate pe lîngă templul Zeiţei. Ca şi cum şi-ar fi dat seama de răpirea vălului, se agăţa de el la tot pasul. Spendius şi Mîtho nu îndrăzneau să-l lovească, de teamă să nu-i stîrnească ţipetele. Apoi, dintr-o dată, mînia animalului se potoli, şi începu să salte pe-alături, legănîndu-şi trupul şi lăsînd să-i atîrne braţele lungi. In apropierea porţii îşi făcu vînt şi sări într-un palmier.

Ieşind din ultima curte împrejmuită, Mîtho porni de-a dreptul spre palatul lui Hamilcar. Spendius înţelese că zadarnic ar fi încercat să-l oprească.

O luară amîndoi pe uliţa Tăbăearilor şi, trecînd prin piaţa Muthumbal, apoi prin tîrgul Verdeţurilor, ajunseră la răspîntia Cynasynului. In colţul unei străzi, un trecător necunoscut se opri înspăimîntat, văzînd acea undă de strălucire orbitoare care scînteia în întunericul nopţii.

— Ascunde zaimful! şopti Spendius.

Mai întîlniră în cale cîţiva trecători, dar izbutiră să se strecoare nebăgaţi în seamă, ajungînd în cele din urmă la marginea Megarei.

Farul ridicat în spatele celorlalte clădiri, pe cea mai înaltă parte a ţărmului, lumina cerul cu o văpaie roşie, iar umbra palatului, cu terasele lui suprapuse, se întindea peste grădini ca o piramidă uriaşă. Cei doi îşi croiră drum prin gardul de zizif, tăind crengile cu pumnalul.

Pretutindeni se zăreau urmele lăsate de ospăţul mercenarilor; grădinile răvăşite; şanţurile de apă secate; porţile ergastulei deschise. Nici un suflet de om nu se ivi în jurul bucătăriilor şi al cramei. In acea tăcere de moarte nu se auzea clecît răsuflarea grea a elefanţilor care se zbateau în opritoarele lor, şi pîrîitul buştenilor de aloes care ardeau pe rugul aprins al farului.

Mîtho frămînta mereu aceleaşi cuvinte:

— Du-mă la ea! Vreau s-o văd! Unde e? %

— Eşti nebun •• îi spunea Spendius. Va striga, va chema sclavii, şi oricît ai fi de puternic, te vor ucide!

Urcau acum pe scara împodobită cu piepturi de corabie. Mîtho ridică privirea şi i se păru că vede, pe

deasupra treptelor, o lumină nedesluşită, şovăitoare şi blîndă. Spendius încercă să-l oprească. Mîtho se smuci şi porni să urce în goană treptele.

Revenind la locul unde o văzuse întîia oară, zilele care trecuseră de atunci se şterseră din amintirea lui. Parcă adineauri eînta în mijlocul meselor întinse. Apoi se făcuse nevăzută, dar el se întorsese neîncetat să urce scara aceea. Deasupra lui văzduhul era plin de flăcări; marea cuprindea zarea întreagă. Cu fiecare pas creştea în jurul lui nemărginirea. Suia treptele cu acel umblet uşor pe care nu-1 cunoaşte decît visul.

Vălul care fremăta prelung de cîte ori atingea lespezile scării, îi reamintea puterea ce dobîndise; dar, lăsîndu-se purtat de înflăcărată lui pornire, nu ştia bine ce trebuia să facă. şi această nehotărîre îl tulbura.

Din cînd în eînd îşi apropia obrazul de ferestrele pătrate ale odăilor cu uşi închise, şi de cîteva ori i se păru că recunoaşte chipul ei printre femeile care dormeau.

Ultimul cat al palatului, cu zidurile lui mai înguste, părea un zar aruncat pe culmea teraselor. Mîtho dădu ocol celor patru laturi.

O lumină alburie se strecura printre foile subţiri, de talc" care acopereau golurile zidului; înşirate la distanţe egale, semănau în întunericul nopţii cu o salbă de mărgăritare. Recunoscu poarta roşie însemnată cu o cruce neagră. Mîtho simţea cum inima i se bate cu tot mai multă putere. Ar fi vrut să fugă. împinse uşa cu umărul şi uşa se deschise.

6 lampă în chip de corabie, atîrnată de tavan, ardea în adîncul încăperii; din carena de argint porneau trei mănunchiuri de raze, care tremurau pe pereţii înalţi, zugrăviţi în roşu cu dungi negre. Grinzile subţiri ale tavanului aurit purtau în noduri de lemn, de-a lungul lor, topaze şi ametiste. Pe cele două laturi mai lungi ale odăii, era rînduit cîte un pat scund, împletit din curele albe; în umbra firidelor, adîncite în zid ca nişte scoici, veşminte felurite coborau pînă la pămînt.

O treaptă tăiată în onix înconjura cada unei băi

rotunde; doi conduri uşori de piele de şarpe rămăseseră uitaţi lingă o cană de alabastru. Paşi grăbiţi lăsaseră urme umede pe podea. în aer se răsfira aburul nevăzut al unor dulci miresme.

Mîtho abia atingea, mergînd, lespezile încrustate cu aur, sticlă şi sidef; trecea peste luciul pardoselii şi i se părea că paşii lui se afundă ••întrv-un covor de nisip.

La spatele lămpii de argint zări un chenar mare, albastru, care plutea în aer, legat cu o funie de fiecare latură a lui. Frînt de mijloc, suflînd din greu cu gura deschisă, Mîtho se apropie.

Pe pernele de purpură se amestecau de-a valma aripi de fenicopter prinse în minere de mărgean, gheare de baga, spatule de fildeş şi lădiţe de cedru. Inele şi brăţări se înşirau pe coarne de antilopă; vase de lut, aşezate in despicătura zidurilor pe împletituri de trestie, se răcoreau în bătaia vînlului. Praguri neegale despărţeau întreaga încăpere intr-un şir întreg de odăi, ridicate pe trepte tot mai înalte; Mîtho se împiedică în ele de cîteva ori. O balustradă de argint împrejmuia un covor ţesut în flori de culori felurite. Mîtho ajunse în faţa unui pat, care atîrna în aer ca un leagăn, avînd alături în chip de treaptă, un scăunel de abanos.

Lumina se oprea la marginea patului şi, în umbra care-1 învăluia ca aripa unei perdele, nu se zărea decît colţul unei saltele roşii şi vîrful gol al unui picior mic, întins peste glezna cealaltă. Mîtho desprinse încet lampa de ia locul ei.

Salammbo dormea cu obrazul în palmă şi cu celălalt braţ întins. Podoaba părului ei inelat era atît de bogată, incit fecioara părea culcată' pe-un aşternut de pene negre; faldurile largi ale veşmîntului ei alb îi înfăşurau în unde molatice, trupul întreg, de la umeri pînă la picioare. Printre pleoapele pe jumătate închise, ochii ei abia se zăreau. O ceaţă albastră se răsfira în umbra pologului, iar funiile cu care era legat patul, urmînd ritmul răsuflării ei, părea că o leagănă în văzduh. Un ţînţar bîziia.

si

G

Mîtho, nemişcat, strîngea în pumnul lui galera de argint, şi dintr-o dată, ţesătura' apărătoare de ţînţari se mistui într-o văpaie mare. Salammbo se trezi.

Focul se stinse în clipa următoare. Salammbo tăcea. Flacăra lămpii plimba pe ziduri valuri de lumină.

— Ce s-a întîmplat? întrebă ea,

— E vălul Zeiţei! spuse Mîtho.

— Vălul Zeiţei? strigă Salammbo. Sprijinindu-şi bărbia în pumni, se aplecă peste marginea patului; tremurînd.

Mîtho vorbi din nou:

— Am fost să-l caut pentru tine în adîncul altarului! Priveşte!

Zaimful strălucea într-o risipă de raze luminoase.

— Iţi aminteşti? şopti Mîtho. Eu te-am visat în fiecare noapte, dar porunca fără glas a ochilor tăi n-am înţeles-o. (Salammbo întinse un picior pe scăunelul de abanos.) De-aş fi ştiut să citesc în privirea ta, aş fi alergat spre tine, aş fi părăsit armata şi-aş fi rămas în Cartagina. Supunîndu-mă, rob ţie, aş fi coborît în peştera din Hadrumet şi aş fi pornit în împărăţia Umbrelor… îţi cer iertare.! Simţeam pe umerii mei povara munţilor, dar gîndul ce-l purtam în mine îmi dădea aripi… Am venit la tine/ dai' fără ajutorul zeilor n-aş fi îndrăznit niciodată! Să mergem! trebuie să mă urmezi… Sau dacă nu, voi rămîne aici… Mi-e totuna. Aş dori să-mi îneo sufletul în răsuflarea gurii tale… Să-mi zdrobesc buzele, sărutînd mîinile tale…

— Lasă-mă să-l văd! spuse Salammbo. Mai aproape… mai aproape…

Răsărea soarele. O lumină de culoarea vinului umplea foiţele de talc încrustate în pereţi. Salammbo, sleită de puteri, se sprijinea pe pernele patului.

— Te iubesc! strigă Mîtho.

Salammbo îngînă: „Dă-mi-l…" Se apropiau tot mai mult unul de altul. Salammbo venea spre el în haina ei lungă şi albă, cu privirea aţintită asupra vălului. Orbit de frumuseţea chipului ei, Mîtho îi întinse zaimful şi făcu o mişcare, – ca şi cum ar fi voit s-o cuprindă. Salammbo desfăcu braţele. Apoi deodată se opri, şi rămaseră amîndoi

în aşteptare, privindu-se.

Fără să-i înţeleagă dorinţa, Salammbo se simţi cuprinsă de groază. Încruntîndu-şi sprîncenele subţiri, îşi muşcă buzele şi începu să tremure. Apoi lovi de cîteva ori în discul de aramă care atîrna la capul patului cu aşternut roşu, strigînd:

— Ajutor! Ajutor! Pleacă, nelegiuitule! ticălosule! blestematule! Ajutor, Tranah, Kroum, Ewa, Micipsa. Şaul!

Faţa speriată a lui Spendius se ivi intre vasele de lut din fereastră.

— Fugi! Vin asupra ta!

O dezlănţuire de glasuri cutremură scările, şi un întreg popor de femei, de slujitori şi de sclavi năvăli în odaie, purtînd suliţi, măciuci, cuţite şi pumnale. Rămaseră încremeniţi văzînd în faţa lor un bărbat. Slujitoarele scoteau ţipete de înmormîntare; eunucii, sub pielea lor neagră, păliseră.

Mîtho rămase dincolo de stîlpii balustradei. înfăşurat în strălucirea zaimfului, părea un zeu al cerului înstelat. Sclavii se năpustiră asupra lui, dar Salammbo îi opri:

— Nu vă atingeţi de el! E veşmîntul Zeiţei!

Din colţul odăii unde se retrăsese făcu un pas înainte şi, întinzînd spre Mîtho braţul gol, strigă:

— Blestemat să fu, tu, care ai prădat-o pe Tanit! Mînie, răzbunare, moarte şi durere să cadă asupra ta! Gurzil, zeul războaielor, să te sfîşie. Matisman, zeul morţii, să te sugrume! *Celălalt* al cărui nume nimeni nu-1 rosteşte, să te ardă!

Mîtho scoase un ţipăt, ca şi cum l-ar fi străpuns o sabie.

— Pleacă! Pleacă! strigă din nou Salammbo.

Mulţimea slujitorilor se dădu la o parte şi Mîtho trecu încet printre ei, cu privirile în pămînt. în dreptul uşii se opri. Un ciucure al zaimfului se agăţase de colţul uneia din stelele de aur încrustate în podea. Mîtho smuci zaimful cu o mişcare a umărului şi coborî pe scări.

Spendius, azvîiiindu-se de pe o terasă pe alta, trecînd în goană peste şanţuri şi sărind gardurile, lăsă în urmă grădinile şi ajunse la picioarele farului. Malul mării era atît

de greu de urcat în acel loc, încît zidurile cetăţii fusesera părăsite. Spendius se culcă pe spate şi, cu picioarele întinse, se lăsă să alunece pînă la ţărm. Ajunse înot la Stînca-Mormintelor, făcu un lung ocol străbătînd Laguna-Sărată şi, înspre seară, sosi în tabăra barbarilor.

Soarele răsărise. Mîtho, ca un leu hoinar, cobora de-a lungul drumului, rotind în jurul lui priviri cumplite.

O larmă nedesluşită îi ajungea la urechi. Zvonul glasurilor părea că porneşte din grădinile palatului, prelungindu-se departe, pînă la marginea Acropolei. Unii spuneau că fusese jefuit tezaurul Republicii din templul lui Moloh; alţii aflaseră că un preot căzuse ucis. Umbla vestea că barbarii au pătruns în cetate.

Mîtho nu cunoştea locul pe unde ar fi putut să treacă dincolo de ziduri. Mergea înainte, fără nici o ţintă. Cîţiva îl zăriră şi o furtună de strigăte izbucni dintr-o dată. Mulţimea înţelegînd ce se întîmplase, înmărmuri; apoi o cuprinse o furie nestăpînită.

De pe dealul Acropolei, din străfundurile Mappalelor, de pe marginea lacului şi din Catacombe, mii şi mii de oameni veneau în goana mare. Patricienii ieşeau din palatele lor, negustorii îşi părăseau tarabele, femeile. îşi uitaseră copiii. Fiecare ducea cu el o spadă, un par, o secure; dar acelaşi gînd care o tulburase pe Salammbo îi făcea să dea înapoi. în ce fel ar fi putut să pună mîna din nou pe zaimf? Era uri lucru al Zeilor, şi numai a-1 privi însemna o nelegiuire. A-1 atinge era însăşi moartea!

Sub coloanele templelor preoţii îşi frîngeau mîinile în prada disperării. Gărzile Legiunii treceau în goana cailor, fără ţintă; mulţimea se strînsese pe acoperişul caselor, pe înălţimea teraselor, pe umerii statuilor uriaşe, pe catargele corăbiilor. Mîtho mergea înainte, şi la fiecare pas furia gloatei creştea, ca şi spaima lui. Străzile se goleau la trecerea lui, şi ••valuri de oameni fugind se revărsau pînă sub zidurile cetăţii. Ochi mari se deschideau să-l înghită, dinţii scrîşneau de furie, pumni strînşi se ridicau să-l fulgere, şi în acea vijelie de glasuri răsunau, înmulţindu-se, blestemele lui Salammbo.

O săgeată şuieră prin aer; apoi alta; o grindină de pietre începu să pîrîie; dar teama de a nu atinge zaimful făcea ca loviturile să-şi greşească ţinta, trecînd pe deasupra capului lui Mîtho. Mînuind vălul ca pe un scut în toate părţile, Mîtho trecea nevătămat, iar urmăritorii lui nu puteau să găsească nici un mijloc de a-1 atinge. Alerga din ce în ce mai grăbit de-a lungul străzilor pustii, întîlnind în calea lui frînghii întinse, căruţe răsturnate, lei de fel de piedici aşezate dinadins pentru a-1 opri; de mai multe ori fu silit să se întoarcă înapoi, căutînd o altă ieşire. Făcînd nenumărate ocoluri, ajunse în piaţa lui Khamon, pe locul unde fuseseră măcelăriţi balearii. Mîtho se opri, pălind ca un osîndit. I se părea că aici îşi va găsi sfîrşitul. Mulţimea bătea din palme.

Mîtho alergă pînă la poarta cea mare, pe care o găsi închisă. Poarta, cioplită în inimă de stejar, era căptuşită cu plăci de aramă şi ţintuită în piroane de fier. Mîtho se năpusti asupra ei cu toată puterea. Mulţimea fremăta de bucurie, văzînd cît de zadarnică îi era mînia. Mîtho îşi scoase o sandală din picior, scuipă asupră-i şi pălmui cu talpa ei canaturile încremenite ale porţii. Oraşul întreg porni să urle. Mulţimea nu se mai gîndea la puterea vălului, şi era gata să năvălească. Mîtho o privea cu ochi mari şi rătăciţi, tîmplele îi zvîcneau şi se simţea cuprins de amorţeală ca un om beat. Deodată zări lanţul lung, cu care se mînuia pîrghia porţii. Făcu un salt, îşi încorda braţele, şi sprijinindu-se pe picioare îl trase cu toată puterea, pînă cînd, în sfîrşit, cele două aripi uriaşe ale porţii se deschiseră.

Ajungînd dincolo de zidurile cetăţii, desprinse zaimful pe care îl purta în jurul gîtului şi-l ridică deasupra capului, cît mai sus. Fluturat de vîntul mării, vălul strălucea în soare, cu toate culorile, nestematele şi chipurile zeilor lui. Mîtho străbătu astfel cîmpul întreg, pînă la corturile soldaţilor, iar poporul urcat pe ziduri privea cum se pierde în zare norocul Cartaginei.

HANNGN

— TREBUIA S-O RĂPESC! ÎI SPUSE Mîtho lui

Spendius, într-o seară. S-o duc cu mine! S-o smulg din palat! Nimeni n-ar fi cutezat să mi se împotrivească.

Spendius nu-1 asculta. întins pe spate, gusta plăcerea lenei, avînd alături un vas mare cu mied, în care îşi vira capul din cînd în cînd, ca să bea mai din plin.

Mîtho vorbi din nou.

— Ce să fac? Cum să mă întorc în Cartagina?

— Nu ştiu, răspunse Spendius.

Această nepăsare îl înfurie pe Mîtho.

— Tu eşti marele vinovat! M-ai stîrnit, şi acum nu mai vrei să ştii de mine, mişelule! Vrei să mă supun ţie? Te socoteşti stăpînul meu? Vînzător de carne vie! Sclav şi fecior de sclav!

Scrîşnea din dinţi şi îl ameninţa cu pumnul lui uriaş. SG

Grecul nu răspunse nimic. Un lampadar de argilă lumina uşor catargul cortului, unde zaimful strălucea pe-o panoplie.

Deodată, Mîtho îşi încălţă coturnii, îşi încheie tunica lui cu solzi de aramă şi-şi luă coiful.

— Încotro? întrebă Spendius.

— Mă întorc la Cartagina! Lasă-mă! O voi răpi! Iar dacă îmi vor ieşi în cale, îi voi zdrobi ca pe nişte pui de năpîrcă! O voi ucide, Spendius! Da, da, o voi. ucide, vei vedea, o voi ucide...

Spendius, care era numai urechi, smulse dintr-o dată zaimful şi-l azvîrli intr-un colţ al cortului sub blănuri. Se auzi un murmur de glasuri, şi la lumina faclelor se ivi Narr'Havas, însoţit de alţi douăzeci de războinici.

Purtau mantale de lînă albă, pumnale lungi, salbe împletite din curele, cercei de lemn şi încălţări din piele de hienă. Rămaseră în pragul cortului, rezemîndu-se în lănci, cum se odihnesc păstorii. Narr'Havas era cel mai falnic dintre toţi. Braţele lui subţiri erau strînse în legături de piele împodobite cu perle; veşrnîntul lui larg era prins în toartele unui cerc de aur care îi încingea fruntea, lăsînd să-i cadă peste umăr o pană de struţ. Un zîmbet neîntrerupt îi descoperea întregul şirag al dinţilor. Privirea lui era ascuţită ca o săgeată, şi din toată fiinţa lui se

desprindea un amestec ciudat de nepăsare şi de pîndă.

Începu prin a spune că Republica pusese de multă vreme ochii pe regatul lui, şi de aceea hotărîse să treacă de partea mercenarilor. Avea deci motive temeinice să vină în ajutorul lor, şi putea să le fie de mult folos.

— Vă voi da elefanţi – în pădurile mele se găsesc destui – vin, ulei, orz, curmale, smoală şi pucioasă pentru asediul cetăţilor, douăzeci de mii de pedestraşi şi zece mii de cai. Am venit la tine, Mîtho, fiindcă tu stăpîneşti zaimful şi eşti menit să stai în fruntea oastei; de altminteri, noi sîntem prieteni vechi…

Tot timpul cît vorbi Narr'Havas, Mîtho nu-şi lua ochii de la Spendius, care trîntit pe piei de miel, asculta cu luare-aminte, dînd din cap în semn de încuviinţare. Narr' Havas blestema Cartagina, jurîndu-se pe toţi zeii. în pornirea mîniei lui rupse o lance. însoţitorii lui răcniră într-un glas, şi Mîtho, stîrnit de furia lor, a strigat că primeşte alianţa.

Aduseră un taur alb şi o oaie neagx'ă, semnele zilei şi nopţii. Injunghiară jertfele la marginea unui şanţ şi-şi înmuiară braţele în sîngele lor. Narr'Havas îşi puse mina pe pieptul lui Mîtho, iar'Mîtho mîna lui pe pieptul lui Narr'Havas. Apoi, cu aceeaşi pecete însîngerată însemnară pînza cortului. Restul nopţii l-au petrecut ospătîndu-se, iar resturile de carne le-au ars dimpreună cu oasele, pielea, coarnele şi copitele.

Urale fără sfîrşit îl întîmpinară pe Mîtho, eînd se întoarse cu vălul zeiţei; pînă şi cei care nu împărtăşeau credinţa Canaanului simţeau în nedesluşita lor însufleţire că un Duh supraomenesc coborîse între ei. Nimeni nu se gîndea să atingă zaimful. Felul tainic în care Mîtho şi-l însuşise îi dădea, ; după judecata barbarilor, dreptul netăgăduit de a-1 stăpîni. Tot astfel gîndeau şi soldaţii africani. Cei a căror ură n-avea rădăcini atît de vechi nu ştiau ce să creadă; dacă li s-ar fi dat corăbii ar fi plecat acasă fără zăbavă.

Spendius, Narr'Havas şi Mîtho trimiseră soli tuturor triburilor de pe meleagurile punice.

Cartagina ţinea toate aceste neamuri sub stăpînirea ei

istovitoare. Punea asupra lor biruri grele, iar cei care zăboveau cu plata sau îndrăzneau măcar să murmure, sfîrşeau în lanţuri, sub secure şi pe cruce. Plugarii îşi lucrau pămîntul după cum poruncea Republica şi dădeau Republicii tot ce le cerea. N-avea nimeni dreptul să poarte arme, iar oamenii satelor răsculate erau vînduţi ca sclavi. Cartaginezii îşi preţuiau guvernatorii ca pe nişte teascuri; cei mai buni erau cei care storceau mai mult. Dincolo de ţinuturile supuse Cartaginei se întindeau ţările aliate, care nu plăteau Republicii decît un tribut neînsemnat; iar mai departe hălădui au nomazii, gata să sară asupra aliaţilor, ori de cîte ori li se dădea a înţelege că pot s-o facă. Hambarele Cartaginei erau astfel totdeauna pline, hergheliile îi sporeau, cîmpurile îi dădeau rod îmbelşu ′gat. Nouăzeci şi doi de ani mai tîrziu, bătrînul Cato, priceput ca nimeni altul în a stăpîni sclavii şi pămîntul, avea să rămînă uimit de atîta bogăţie, iar osînda de moarte pe care o va striga fără încetare înRoma nu va fi decît izbucnirea nestăpînită a unei lacome invidii.

În timpul ultimului război, Cartagina ceruse supuşilor ei jertfe din ce în ce mai mari; de aceea, aproape toate cetăţile Libiei i se predaseră lui Regulus. Acum plăteau Republicii, drept pedeapsă, cîte o mie de talanii, douăzeci de mii de boi, trei sute de saci cu praf de aur şi o cîtime însemnată de grîu. Capii triburilor necredincioase fuseseră daţi pradă leilor sau răstigniţi pe cruce.

Tunisul, mai ales, purta Cartaginei o ură neîmpăcată. Oraş mai vechi decît metropola, nu putea să-i ierte acesteia puterea ce-o dobîndise. Faţă în faţă cu zidurile ei, ghemuită între mlaştinile de pe ţărmul mării, o privea pîndind-o, ca o fiară plină de venin. Nesfîrşitele molinii, măceluri şi deportări nu-i slăbiseră dîrzenia. Nu şovăise să-l sprijine pe Arhagate, fiul lui Agatocle, şi dăduse arme mîncătorilor-de-scîrnăvii, fără să stea nici o clipă pe gînduri.

O bucurie fără margini cuprinse toate provinciile, ’ înainte de a fi pornit ştafetele cu veşti. Fără să mai aştepte, răsculaţii dădură buzna în baie peste împuterniciţii şi

slujitorii Republicii, şi le suciră gîtul; scoaseră din adîncul peşterilor armele ascunse şi făuriră săbii din fierul plugurilor. Copiii ascuţeau suliţi pe pragul caselor; femeile îşi dăruiau salbele, inelele şi cerceii, tot ce-ar fi putut să slujească la nimicirea Cartaginei. Fiecare venea cu obolul său. Mănunchiuri de lănci se îngrămădeau în mijlocul oraşului, ca snopii de grîu. Cirezi de vite şi saci cu bani luau drumul spre tabăra mercenarilor. Mîtho, ascultînd sfatul lui Spendius, plăti soldaţilor drepturile întîrziate, şi atît fu de ajuns pentru a fi ales întîiul conducător al armatei, *şalişim*-ul barbarilor.

Bărbaţi dornici de luptă soseau în ajutor de pretutindeni. Se înfăţişară mai întîi băştinaşii, apoi sclavii, muncitori ai cîmpurilor. Caravanele negrilor fură oprite, şi oamenii primiră arme. Negustorii care se îndreptau cu mărfuri spre Cartagina s-au alăturat barbarilor, nădăjduind că vor cîştiga mai mult. Cete fără număr se adunau necontenit, şi de pe culmea Acropolei, cartaginezii vedeau cum sporesc rîndurile mercenarilor.

Străjerii legiunii stăteau de pază pe creasta apeductului; şi lingă ei, din loc în loc, fumegau cazanele de aramă, în care clocotea fiertura de smoală. O mulţime de oameni umplea cu strigătele ei întinderea cîmpiei. Barbarii se simţeau tulburaţi şi nedumeriţi, cuprinşi de acea nedesluşită teamă pe care o încercau totdeauna cînd ajungeau sub zidurile unei cetăţi.

Numai Utica şi Hippo-Zarytul nu se alăturară mercenarilor. Colonii feniciene, ca şi Cartagina, erau amîndouă cetăţi de sine stătătoare, dovedind o mare grijă ca în toate legăturile pe care le încheiau cu Republica să-şi păstreze ’ neatîrnarea. Respectau, totuşi, puterea surorii lor mai mari, se bucurau de ocrotirea ei, şi nu credeau că oastea de strînsură a barbarilor ar fi putut s-o biruie; ci, dimpotrivă, nu se îndoiau nici o clipă că va fi nimicită. Nu aveau altă dorinţă decît să trăiască în pace.

Aşezarea lor se dovedea de cel mai mare folos. Cuibărită în adăpostul unui ochi de mare, Utica era călea cea mai lesnicioasă pe care Cartagina putea fi sprijinită

dinafară. Şi chiar dacă Utica ar fi căzut, rămînea, la şase ceasuri depărtare, pe acelaşi ţărm, Hippo-Zarytul; putînd să primească ajutoarele de care avea nevoie, Cartagina rămînea de neînvins.

Spendius era de părere ca asediul cetăţii să înceapă fără întîrziere. NarrTIavas se împotrivea. El avea alt plan: să pornească mai întîi asupra hotarelor Republicii. Veteranii credeau la fel ca Narr'Havas; Mîtho de asemeni. Se hotărî, aşadar, ca Spendius să lovească Utica, iar Mîtho Hippo-Zarytul. ••Al treilea corp de oaste, sprijinindu-se pe Tunis, să cuprindă cîmpia din faţa Cartaginei. Această sarcină o luă' asupra lui Autharit. Narr' Havas urma să plece în regatul lui şi să se întoarcă cu elefanţii; apoi, adunîndu-şi călăreţii, să ţină sub paza lui drumurile.

'Femeile se împotriviră cu îndîrjire acestui plan de luptă; ele rîvneau după giuvaerurile patricienelor din Cartagina. Nici libienii nu erau mulţumiţi. Ei fuseseră chemaţi să pornească asupra cetăţii, şi nu înţelegeau de ce armata trebuia să se împrăştie în alte părţi; nu plecară decît soldaţii. Mîtho luă comanda alor lui, a iberilor, a luzitanilor, a oamenilor din Apus şi a celor din insule.

Toţi cîţi vorbeau greceşte l-au cerut pe Spendius, pentru isteţimea lui.

Cartaginezii văzură cu uimire. cum dintr-o dată armata barbarilor s-a pus în mişcare, şi nu Ie venea să creadă. Grosul ei se revărsă mai întîi de-a lungul munţilor Arianei, pe drumul Uticei, urmînd ţărmul mării; un crîmpei rămase în faţa Tunisului; restul dispăru pentru cîtva timp, apoi se ivi din nou, de cealaltă parte a golfului, pierzîndu-se în' pădure.

Să fi fost, cu totul, cam optzeci de mii de oameni. Mercenarii îşi făceau socoteala că cele două cetăţi nu li se vor putea împotrivi, şi după ce le vor cuprinde, se vor întoarce asupra Cartaginei. O armată puternică o va împresura, tăind legătura istmului, şi rămînînd lipsită de ajutorul provinciilor, cetatea, în scurtă vreme, va pieri înfometată. Cetăţenii Republicii nu plăteau dări, ca romanii. Cartaginei îi lipsea priceperea treburilor publice.

Nepotolita ei sete de cîştig nu-i îngăduia acea chizbuinţă pe care o cere urmărirea unor scopuri mai înalte. Ca o galeră ancorată în nisipul Libiei, Cartagina dăinuia mulţumită trudei altora; dar în jurul ei neamurile vecine spumegau ca talazurile mării, şi cea mai trecătoare f urtună zguduia din temelii uriaşa corabie punică.

Războiul cu Roma secătuise tezaurul Republicii; tirguielile cu barbarii risipiră ce mai rămăsese. Republica avea nevoie de soldaţi, dar nici una din ţările apropiate nu se încredea în ea; Ptolemeu, pe vremuri, nu se învoise să-i dea nici două mii de talanţi. Mai presus de toate, răpirea zaimfului îi tăiase tot curajul. Spendius prevăzuse bine.

Cartaginezii, care ştiau cu cită ură sînt priviţi, îşi strîngeau cu patimă la pieptul lor aurul şi zeii, iar dragostea lor de patrie izvora din însuşi felul cum le era alcătuită cîrmuirea.

Înainte de toate, puterea aparţinea tuturora, fără ca vreunul să fi fost cîndva în stare să şi-o însuşească singur. Datoriile în bani ale fiecăruia erau socotite datorii obşteşti. întregul negoţ al Republicii se afla în mina oa— menilor veniţi din Canaan. Purtînd tîlhăreşte bogăţia corăbiilor lor pe drumurile mării, adăugind cîştigurile cămătăriei, strîngînd belşugul pămîntului, storcind de puteri pe sclavi şi pe săraci, mulţi dintre ei izbuteau să se îmbogăţească. Banul era cheia care deschidea poarta tuturor dregătoriilor, şi cu toate că averea trecea din tată în fiu în aceleaşi familii, săracii nu urau oligarhia, căci fiecare nădăjduia să ajungă odată în rîndurile ei.

Breslele negustoreşti alcătuiau legile şi numeau pe supraveghetorii visteriei; aceştia, la sfîrşitul slujbei lor, alegeau pe cei o sută din Sfatul Bătrînilor, iar aceştia, la rîndul lor, erau supuşi Marii-Adunări a tuturor celor bogaţi. Cit despre cei doi sufeţi, continuatori ai regilor de altădată, avînd mai puţine puteri decît consulii Romei, erau aleşi din familii deosebite şi intrau în slujbă în aceeaşi zi. Tot soiul de uneltiri se puneau la cale pentru a le slăbi puterea învrăjbindu-i. N-ăveau dreptul să hotărască războiul, iar cînd se întorceau învinşi, Sfatul-celMare îi

osîndea la moartea pe cruce.

Toată puterea Cartaginei era în mîinile sisiţilor. Ei îşi aveau aşezarea lor în curtea cea mare de la Malqua, pe locul unde, după cum se spunea, poposise cea dintîi luntre a năierilor fenicieni. De atunci, apele mării se trăseseră mai spre larg. Era o clădire străveche, zidită din trunchiuri de palmier şi colţare de piatră, cuprinzînd mai multe şiruri de odăi despărţite între ele, unde se ţineau adunările mai restrînse. Bogaţii se întîlneau aici zi de zi, sfătuindu-se asupra treburilor lor şi ale Republicii, de la preţul piperului pînă la purtarea războiului de nimicire a Romei. De trei ori pe lună obişnuiau să-şi urce paturile pe terasa înaltă care mărginea zidurile dinspre mare; iar trecătorii îi vedeau de jos, stînd la masă în văzduh, fără coturni şi fără mantale, plimbîndu-şi printre fripturi degetele lor încărcate de diamante şi aplecîndu-şi cerceii mari de aur peste ulcioare, dolofani şi trupeşi, pe jumătate goi, rîzînd şi mîncînd sub cerul albastru, ca nişte rechini graşi care ar zburda pe întinderea mării.

De data aceasta nu-şi mai puteau ascunde îngrijorarea; prea erau galbeni la faţă. Mulţimea strînsă înaintea porţilor îi însoţea pînă la palat, încercînd să prindă din gura lor vreo veste. Toate casele erau zăvorite, ca în zilele cînd bîntuia molima ciumii. Oamenii se revăi’sau în valuri pe străzi; apoi dintr-o dată străzile rămîneau pustii. Unii urcau spre Acropole, alţii alergau în port. Marele-Sfat se aduna în fiecare noapte. în cele din urmă, poporul se strînse în piaţa lui Xhamon şi hotărî să fie chemat Hannon, biruitorul de la Hecatompyle.

Era un bărbat evlavios, viclean, un cartaginez adevărat, fără nici o milă pentru neamurile din Africa. Averea iui nu era mai prejos de-a familiei Barca, şi nimeni nu dovedise mai multă pricepere în conducerea treburilor publice.

Hannon chemă sub arme pe toţi bărbaţii în putere, aşează catapulte pe toate turnurile, ceru provinciilor un număr nemaipomenit de arme şi porunci să se pregătească paisprezece galere, de care de altminteri n-avea nevoie. Toate au fost cu de-amănuntul socotite şi scrise cu mare

grijă în condici. Hannon cerea să fie purtat peste tot, la arsenal, la far, la tezaurul templului; îl puteau vedea toţi trecînd în lectica lui mare, legănîndu-se pe trepte şi suind dealul Acropolei. Fiindcă nici aşa nu putea să doarmă, toată noaptea se pregătea de război în palatul lui, răcnind cu glas cumplit poruncile unei bătălii închipuite.

Frigurile spaimei îi făcuseră pe toţi viteji. De cum porneau să cînte cocoşii, bogaţii se aliniau pe ţărmul Mappalelor şi, suflecîndu-şi poalele rochiilor, se deprindeau cu mînuirea lăncii; pentru că nici unul nu se pricepea, se sfădeau tot timpul. Se aşezau, gîfîind, pe pietrele mormintelor, apoi o luau de la capăt. Mulţi dintre ei hotărîră să-şi schimbe felul de a se hrăni; unii îşi închipuiau că mîncînd mai bine vor prinde puteri; alţii, stînjeniţi în mişcări de prea multă grăsime, flămînzeau ca să mai slăbească.

Utica ceruse în mai multe rînduri ajutorul Cartaginei, dar Hannon nu voia să se mişte, cită vreme nu pregătise toate şuruburile pentru maşina lui de război. Mai zăbovi încă trei luni cu pregătirea celor o sută doisprezece elefanţi, pe care îi ţinea sub zidurile cetăţii. Poporul îi iubea pe aceşti biruitori ai lui Regulus; nu cruţa nici o grijă pentru mulţumirea unor vechi prieteni. Hannon porunci să se topească din nou platoşele de aramă care le împodobeau pieptul, să le fie auriţi dinţii de fildeş, să li se lărgească grajdurile şi să li se croiască valtrapuri noi din cea mai frumoasă purpură, cu ciucuri lungi jur împrejur; iar conducătorii elefanţilor, pe care

*

cartaginezii/îi numeau indieni – fiindcă cei dinţii fuseseră aduşi, fără îndoială, din India – să fie îmbrăcaţi după portul acestei ţări, cu un colac alb în jurul tîmplelor, cu izmene scurte de bumbac, ale căror cute, strînse peste şolduri, semănau cu aripile unei scoici.

Oastea lui Autharit întîrzia sub porţile Tunisului; îşi strînsese rîndurile sub un zid clădit din nămolul lacului şi apărat pe creastă cu mănunchiuri de mărăcini. Negrii împlîntaseră în pămînt, din loc în loc, pe prăjini înalte,

sperietori grozave, pentru a înfricoşa pe duşmani: chipuri schimonosite de oameni, păpuşi cu pene pe frunte, capete de şerpi şi de şacali. Socotind că aceste mijloace de luptă îi făceau de neînvins, barbarii dansau, se întreceau la trîntă şi zburdau, încredinţaţi că în foarte scurtă vreme Cartagina va pieri. Un altul decît Hannon ar fi zdrobit lesne această gloată, pe care o încurcau deopotrivă turmele de vite şi femeile. De altfel, oamenii aceştia nu pricepeau nimic din meşteşugul războiului, iar Autharit, descurajat, nu aştepta nimic de la ei.

Trecea printre rîndurile lor, privindu-i cu marii lui ochi albaştri, îşi scotea la marginea lacului tunica lui din piele de focă, desfăcea legătura care-i strîngea pletele roşcate şi îşi răcorea capul în apă. îi părea rău că nu fugise la romani, cu cei două mii de gali din templul de la Eryx.

Adeseori, în plină zi, soarele se întuneca fără veste. Marea, de la marginea ei pînă în larg, încremenea nemişcată, ca plumbul topit. Un nor de pulbere arămie se abătea în vîrtejuri înalte; palmierii se îndoiau pînă la pamînt; cerul se ascundea şi se auzea cum cad pe spinarea animalelor pietrele stîrnite de vînt. Lipindu-şi buzele de pînza cortului, galul gemea sleit de puteri şi copleşit de întristare. îi veneau în minte miresmele păşunilor de-acasă, dimineţile de toamnă, ninsoarea fulgilor de zăpadă, mugetul zimbrilor pierduţi în umbra negurilor şi, închizînd ochii, zărea lumina colibelor acoperite cu paie, tremurînd peste mlaştini în adîncul pădurilor.

Acelaşi dor îi muncea pe mulţi alţii, deşi ţara lor nu era atît de departe. Dincolo de cotul mării, pe dealurile Byrsei, prinşii cartaginezi puteau să vadă pînzele de cort întinse peste curtea caselor lor. Supravegheaţi necontenit de ochii santinelelor, erau ţinuţi legaţi în cătuşele aceluiaşi lanţ, purtînd un cerc de fier în jurul gîtului. Mulţimea nu se mai sătura venind să-i privească. Femeile arătau copiilor scumpele veşminte zdrenţuite care atîrnau pe acele trupuri secătuite.

O cumplită furie îl stăpînea pe Autharit, de cîte ori îşi amintea de ruşinea cu care îl umilise Giscon; dacă nu l-ar fi

oprit jurămîntul făcut lui Narr'Havas, l-ar fi ucis. Se închidea în cortul lui şi se îmbăta pînă la leşin cu rachiu de orz şi de chimen; apoi se trezea spre amiază, chinuit de o sete cumplită.

Mîtho, în vremea aceasta, împresurase Hippo-Zarytul.

Oraşul era ocrotit de apa unui lac care dădea în mare, avea trei rînduri de şanţuri întărite, iar pe culmile care îl împrejmuiau se ridicau turnurile unui zid de apărare. Mîtho nu comandase niciodată asediul unei cetăţi asemănătoare. Se gîndea neîncetat la Salammbo, şi îmbătîndu-se în vis de farmecul frumuseţii ei, simţea plăcerea unei răzbunări care il umplea de mîndrie. Dorinţa de a o revedea îl stăpînea mereu; stăruitoare, aspră, neîndurată. Ar fi vrut să se întoarcă în Cartagina ca sol al barbarilor, pentru a ajunge din nou la ea. Poruncea goarnelor să sune asaltul şi, încercînd să-şi facă drum* spre apa mării, se avînta înaintea tuturor pe creasta stăvilarului. Smulgea pietrele cu mîinile lui, îmbrîncea pe cei care şovăiau şi lovea cu tăişul săbiei pretutindeni. Barbarii dădeau năvală de-a valma, scările trosneau frîngîndu-se, şi grămezi de oameni se prăbuşeau sub zidurile cetăţii în valuri înroşite de sînge. Apoi, viitoarea luptei se potolea şi barbarii se retrăgeau, pentru a porni atacul din nou.

Mîtho se oprea la marginea corturilor, îşi ştergea cu braţul faţa stropită cu sînge şi rămînea cu ochii pierduţi în zare, privind spre Cartagina.

In faţa lui, pe sub ramuri de mirt, de măslini, de palmieri şi de platani, se întindeau două iazuri, adunîndu-se într-un alt lac, ale cărui ţărmuri nu se zăreau. Dincolo de creasta muntelui apropiat se ridicau alte culmi mai înalte, iar în mijlocul unei ape mari se afla un ostrov întunecat, asemeni unei piramide. La stingă, mai departe de valurile nisipului încremenit în unde aurii, marea suia pînă în marginea zării, ca o pardoseală netedă de lapislazuli. Pe întinderea verde a cîmpului, se iveau din loo în loc pete galbene; roşcovele străluceau ca nişte bumbi de mărgean; coarde de viţă sălbatică se revărsau de pe

creştetul sicomorilor; se auzea murmurul apelor; ciocîrlii moţate săgetau văzduhul, şi ultimele raze ale soarelui aureau spinarea broaştelor ţestoase, care ieşeau dintre trestii să respire adierea vîntului de seară.

Mîtho suspina din adîncul pieptului. Se culca pe burtă, îşi înfigea unghiile în pămînt şi plîngea. Se simţea singur, sleit de puteri, nefericit. Ea nu va fi a lui niciodată, şi nici măcar nu era în stare să cucerească un oraş!

Noaptea, singur în cortul lui, privea zaimful şi se întreba la ce-i slujea acel talisman al Zeilor. Un val de îndoieli se ridica în mintea barbarului. I se părea că o parte din sufletul lui Salammbo plutea în veşmîntul Zeiţei, mai uşor decît o răsuflare. Pipăia vălul, îl mirosea, îşi îngropa faţa în el şi îl săruta plîngînd. Apoi şi-l arunca peste umăr, amăgindu-se că o simte aproape de inima lui.

Adeseori ieşea din cort, la lumina stelelor, sărea peste soldaţii care dormeau înfăşuraţi în mantale, se azvîrlea în şa la porţile taberei, şi două ceasuri mai tîrziu era la Utica, în cortul lui Spendius.

Începea să vorbească despre greutăţile, războiului, dar singurul lui gînd era să-şi aline durerea povestind despre Salammbo. Spendius încercă să-l potolească, dîndu-i sfaturi înţelepte:

— Goneşte din inima ta această patimă care te înjoseşte! Ascultai altădată de poruncile altora; astăzi comanzi tu însuţi o armată. Chiar de nu vom cuceri Cartagina, vom ţine sub puterea noastră ţinuturi întinse şi *vom* ajunge regi. Era cu neputinţă ca stăpînirea zaimfului sa nu le aducă biruinţă! „Să avem răbdare", spunea Spendius.

Mîtho ajunsese să creadă că puterea, zaimf ului nu le era dată decît celor din neamul Canaanului, şi cu iste^. ţimea lui de barbar îşi spunea: „Zaimful pe mine nu mă' va ajuta, dar lipsa lui pe cartaginezi îi va pierde 1"

îl mai tulbura o îngrijorare. El se închina lui Aptuknos, zeul libienilor, şi se temea ca Moloh să nu se simtă jignit. îl întreba cu sfială pe Spenciins căruia din el s-ar cuveni să jertfească o fiinţă omenească.

— Amîndurora, răspunse rîzînd Spendius.

Mîtho nu înţelegea nepăsarea grecului, bănuindu-1 că se închină unui zeu despre care nu vrea să vorbească.

Toate credinţele şi toate neamurile îşi dăduseră întîlnire în aceste oşti de barbari; nici un zeu al unora nu era dispreţuit de ceilalţi, ci toţi erau la fel de temuţi. Mulţi dintre barbari primeau în cultul lor, rituri ale unor religii străine. Nu se închinau stelelor, dar dacă vreuna din ele se arăta prielnică sau nefastă, îi aduceau jertfe. Orice amuletă, găsită la întîmplare într-o clipă de primejdie, se schimba în divinitate. Repetau mereu un nume, unul singur, fără să se, ostenească a-i pătrunde înţelesul. Jefuind atîtea temple, văzînd cu ochii lor atîtea măceluri şi a ti tea neamuri, mulţi ajunseseră să nu mai creadă decit în Destin şi în Moarte; adormeau în fiecare noapte cu dobitocească nepăsare a fiarelor de pradă. Spendius ar fi scuipat pe chipul lui Jupiter Olimpianul, în schimb îi era teamă să vorbească in întuneric cu glas tare, şi nu uita în fiecare dimineaţă să-şi încalţe mai întîi piciorul drept.

A ridicat în faţa Uticei o terasă largă, cu patru laturi. Dar în aceeaşi măsură se înălţau şi zidurile cetăţii; ceea ce unii izbuteau să dărîme, ceilalţi se grăbeau să reclădească. Spendius îşi cruţa oamenii. Urzea în gîndul lui tot felul de planuri, şi încerca să-şi amintească stratagemele despre care auzise vorbindu-se în călătoriile sale. De ce nu se mai întorsese NarrTlavas? Toţi erau îngrijoraţi.

Hannon sfîrşise pregătirile lui. într-o noapte fără lună trecu golful Cartaginei, purtîndu-şi pe plute soldaţii şi elefanţii. Ocoli muntele Apelor-Calde, ca să nu dea piept cu Autharit, şi merse mai departe cu atîta zăbavă, incit în loc să-i surprindă pe barbari înainte de răsăritul soarelui, cum plănuise, ajunse abia a treia zi în plină amiază.

Înspre partea de răsărit a Uticei se întindea o cîmpie, care mergea pînă pe ţărmul lagunei celei mari a Carta7 – Salammbo ginei; dincoace de ea cobora în unghi drept o vale strînsă între două culmi joase, care se curma dintr-o dată. Barbarii îşi aşezaseră tabăra lor pe partea stingă, tăind drumul care ducea în port. Dormeau în corturile lor –

căci şi de o parte şi de alta luptătorii istoviţi se odihneau – eind de după dealuri se ivi oastea Cartaginei.

Gloata înarmată cu prăştii se împărţise pe cele două aripi. Călăreţii legiunii, – sub armurile lor cu solzi de aur, mergeau în primele rînduri, săltînd pe' caii lor fără păr şi fără urechi, cu coama tunsă, purtînd în mijlocul frunţii un corn de argint, ca să semene cu rinocerii. In golul dintre cetele lor, înaintau tinerii pedestraşi' cu cîte o suliţă de frasin în fiecare mină şi cu un coif mic pe frunte. Lăncile lungi ale pedestrimei grele se zăreau venind din urmă. Negustorii aceştia se încărcaseră cu toate armele pe care erau în stare să le care cu ei; unii purtau suliţă, ghioagă, secure şi două săbii; alţii erau plini de săgeţi, ca nişte arici; numai braţele li se mai zăreau, atîrnînd peste platoşele îmbrăcate în lemn de corn şi plăci de os. în sfîrşit, se arătară schelăriile marilor maşini de război: carobalistele, onagrele, catapultele, scorpionii, legănîndu-se pe care trase de catîri şi de boi înjugaţi cîte patru. Pe măsură ce oastea înainta, căpitanii alergau de la dreapta la stingă, cu sufletul'la gură, răcnind porunci, strîngînd rîndurile şi păstrînd depărtarea dintre ele. Bătrînii-fruntaşi, care împărţiseră între ei comanda armatei, îşi puseseră coifurile lor îmbrăcate în purpură, cu ciucuri lungi, care se încurcau printre curelele coturnilor. Obrajii lor, boiţi cu rumeneală, luceau sub căştile uriaşe,. împodobite cu chipuri de zei. Scuturile lor, tivite pe margine cu fildeş şi semănate cu pietre preţioase, sclipeau ca nişte discuri însorite deasupra unor ziduri de aramă.

Cartaginezii se mişcau atît de greu, incit barbarii îi pofteau, în bătaie de joc, să se culce la pămînt; le strigau că vor veni numaidecît să le deşerte burţile, să îe mături praful de aur de pe piele şi să le dea să bea fier topit.

În vîrful catargului ridicat înaintea cortului lui Spendras flutura o flamură verde. Era semnul de începere a luptei. Armata cartagineză răspunse cu o larmă mare, sunînd din trîmbiţi, din chimvale, dinfluiere de os de

f

măgar şi din timpane. Barbarii se avîntară dincolo de

stîlpii care însemnau marginea taberei lor, şi oştile potrivnice se ■afIară faţă în faţă, la o bătaie de suliţă.

Un balear, aruncător cu praştia, făcu un pas înainte, puse în curea un glonte de argilă şi-şi încordă braţul. Un scut de fildeş sări în ţăndări şi cele două armate se încleştară în luptă.

Grecii, împlîntînd vîrful lăncilor în nara cailor, îi răsturnau peste călăreţi. Sclavii, care luaseră cu ei pietre prea grele, nu izbuteau să le azvîrle mai departe de cîţiva paşi. Pedestraşii cartaginezi, lovind cu tăişul săbiilor lor lungi, îşi lăsau şoldul drept descoperit; barbarii, pătrunzînd în rîndurile lor, îi măcelăreau de-a valma; orbiţi de sîngele care le ţîşnea în faţă, se împiedicau de trupurile celor căzuţi. Grămezi de suliţi, de coifuri, de platoşe, de braţe încleştate şi de săbii se răsuceau în jurul lor, lărgindu-se şi adunîndu-se din nou, ca nişte noduri elastice. Goluri tot mai adînci se deschideau în rîndurile cohortelor punice. Maşinile de război înţepeniseră în nisip. însăşi lectica cea mare, cu clopoţei de cristal, a sufetului, care se legănase pînă atunci peste umerii soldaţilor ca o luntre deasupra talazurilor, se scufundă dintr-o dată şi nu se mai văzu. Hannon murise? Barbarii se pomeniră singuri.

Praful se lăsa în jurul lor, iar ei cîntau, cînd Hannon se ivi din nou pe spinarea unui elefant. Era cu capul gol, sub o umbrelă de pînză, pe care o ţinea un negru la spatele lui. Colierul cu plăci albastre flutura pe florile tunicii negre; brăţări de diamante îi strîngeau braţele uriaşe şi, cu gura deschisă, învîrtea în mînă o suliţă cumplită, răsfrîntă în vîrf ca o floare de lotus, mai lucitoare decît o oglindă. Pămîntul părea că se cutremură şi barbarii văzură venind asupra lor într-o singură linie toţi elefanţii Cartaginei, cu dinţii înfăşuraţi în aur, cu urechile vopsite în albastru, înveşmîntaţi în bronz şi purtînd deasupra valtrapurilor purpurii turnuri de piele, în care cîte trei arcaşi îşi încordau arcurile lor mari, gata de luptă.

Barbarii abia avuseseră răgaz să-şi ia armele şi se rînduiseră la întîmplare. O spaimă de moarte le îngheţase sîngele; nu mai erau în stare de nici o hotărîre.

Din înălţimea turnurilor se abateau asupra lor suliţi, săgeţi, smoală aprinsă şi valuri de plumb. Unii încercau să urce pe spinarea elefanţilor, agăţîndu-se de ciucurii - valtrapurilor; tăişul securilor le reteza mîinile şi cădeau pe spate în vîrful săbiilor. Lăncile se frîngeau neputincioase, şi elefanţii călcau peste cohorte, ca nişte mistreţi pe-un cîmp de iarbă. Smulgeau cu trompa stîlpii taberei şi dărîmau corturile cu pieptul lor puternic. Barbarii fugiră®pînă la unul, ascunzîndu-se în spatele colinelor care mărgineau valea pe unde înaintaseră cartaginezii.

Hannon se înfăţişă biruitor înaintea porţilor Uticei. Porunci să sune goarnele, şi cele trei căpetenii ale oraşului se iviră pe turn în deschizătura crenelurilor.

Oamenii din Utica nu se învoiau să primească în cetatea lor nişte oaspeţi atît de bine înarmaţi. Hannon s-a supărat. în cele din urmă fu lăsat să intre el singur, însoţit de cîţiva ostaşi.

Elefanţii rămaseră afară; de altfel străzile oraşului erau prea înguste penti’u a-i lăsa să treacă.

Căpeteniile cetăţii au ieşit întru întîmpinarea sufetului. Hannon ceru să fie dus la baie şi-şi chemă bucătarii.

/

Trei ceasuri mai tîrziu, stătea cufundat pînă-n g’ît în cada cu ulei de cinamomă şi, îmbăindu-se, mînca. înşirate pe o piele de bou, îl îmbiau talerele cu limbi de fenicoptere, tăvălite în miere şi boabe de mac. Medicul, de care nu se despărţea niciodată, îl veghea alături, în halatul lui galben, încălzindu-i din cînd în cînd baia. Doi băieţandri, aplecaţi pe marginea cadei, îi frecau picioarele. Dar grija pe care o purta trupului său nu-1 făcea să uite treburile publice; începuse tocmai să dicteze o scrisoare către Marele-Sfat, întrebînd ce pedeapsă mai cumplită s-ar putea născoci pentru barbarii prinşi în luptă.

— Stai! îi strigă sclavului care scria în picioare, pe tablele din palmă. Aduceţi-i aici! Vreau să-i văd!

În fundul încăperii pline de un abur alb, prin ceaţa căruia făcliile tremurau ca nişte pete roşii, se iviră îmbrînciţi de la spate trei barbari: un samnit, un spartan şi

un capadochian.

— Scrie mai departe! porunci Hannon. „Bucuraţi-vă, lumini ale Baalilor! Sufetul vostru a nimicit cîinii cei flămînzi! Binecuvîntată fie Republica! înălţaţi rugăciuni de mulţumire Zeilor!;’ Zărind pe prizonieri, izbucni într-un hohot de i’îs: Ha! ha! lată-i pe vitejii mei din Sicca! Parcă nu vă mai vine să urlaţi? Unde vă sînt săbiile? Cumpliţi războinici, n-am ce zice! (Se prefăcea că se fereşte, ca şi cum i-ar fi fost teamă.) Ce spuneaţi că vă trebuie? Cai? Femei? Pămînt? Slujbe de mari dregători şi de preoţi, nu-i aşa? Aşteptaţi puţin, vă voi da pămînt să nu mai ieşiţi din el niciodată! Vă voi însura cu spînzurători nou-nouţe! Solda voastră? Am să v-o torn pe gît, în fişicuri de plumb! Voi alege pentru voi locurile cele mai sus-puse, deasupra norilor, cit mai aproape de pliscul vulturilor!

Cei trei barbari, păroşi şi numai zdrenţe, îl priveau fără să priceapă ce spune. Fuseseră prinşi cu laţuri de frînghie, şi genunchii lor erau numai o rană. Lanţurile grele care le încătuşau mîinile stimau pină pe lespezile încăperii. Văzîndu-i atît de nepăsători, Hannon se înfurie:

— În genunchi! în genunchi! Şacalilor! Viermi ai pămîntului! Scîrnăviilor! Nu răspundeţi? Tăceţi? Bine! Să fie jupuiţi de vii! Nu, nu, fără zăbavă!

Sufla greu, ca un hipopotam, şi ochii i se învîrteau în cap. Uleiul aromat se revărsase sub greutatea trupului şi, lipindu-se de pielea lui scorţoasă îl învăluia, la lumina torţelor, într-o culoare trandafirie.

Hannon dictă mai departe:

— Patru zile de-a rîndul ne-a chinuit arşiţa soarelui. La trecerea Macarului, catîrii s-au rătăcit. Cu toate acestea, dovedind un curaj fără seamăn… Ah! Demonades! Cum sufăr! Să încălziţi din nou cărămizile pînă la roşu…

Se auzea zgomot de făraşuri şi de grătare. Tămîia ardea cu fum greu în vase mari, şi băieşii goi, asudînd ca nişte bureţi, îl ungeau la încheieturi cu o alifie plămădită din făină, pucioasă, vin negru, lapte de căţea, mirt, galbanum şi răşină. O sete chinuitoare îl ardea. Omul înveşmîntat în galben îi întinse o cupă în care fumega o fiertură stropită

cu venin de năpîrcă.

— Bea! spuse Demonades. Puterea şarpelui zămislit Ia soare să pătrundă în măduva oaselor tale, şi să-ţi dea bărbăţie, întruchipare a zeilor! Un preot al lui Eşmun, după cum. ştii, urmăreşte pe cer stelele Cîinelui-cel-mare, din a căror vrăjmăşie ţi se trage boala. Ele pălesc, întocmai ca petele de pe pielea ta; să nu-ţi fie teamă, nu vei muri.

— Nu voi muri, nu-i aşa? repetă sufetul. Printre buzele lui vinete trecea o răsuflare mai rău mirositoare decît duhoarea unui stîrv. Doi cărbuni aprinşi ardeau în ochii lui fără sprîncene; fîşii de piele zgrunţuroasă îi brăzdau fruntea; urechile despărţite de cap păreau că vor să se lungească, iar cutele adinei din jurul nărilor îi dădeau înfăţişarea stranie a unei fiare cumplite. Glasul lui răguşit semăna cu un muget.

— Poate că ai dreptate, Demonades. Mare parte din răni s-au şi închis. Mă simt în putere. Priveşte cu cită poftă mănînc!

Mai mult ca să arate cît e de sănătos decît că i-ar fi fost foame, începu să înfulece din toate: brînză frămîntată cu origan, peşti curăţaţi de pe os, dovleac copt, stridii, ouă cti hrean, trufe şi păsări mici la frigare. Se uita între timp la prizonieri, închipuindu-şi cu desfătare chinurile care îi aşteaptă. îşi amintea umilinţa pe care o suferise în tabăra de la Sicca, şi furia lui se revărsa în teribile ocări asupra celor trei.

— Ah! Ticăloşilor! Trădătorilor! Nelegiuiţilor! Blestemaţilor! Aţi îndrăznit să mă înfruntaţi, pe mine! Pe. mine, ’ sufetul! Anii voştri sub arme? Sîngele vostru, cum ziceţi? Da, da, sîngele vostru, sîngele… Apoi vorbindu-şi parcă singur: Toţi vor pieri! Nu va fi vîndut nici unul! Poate ar fi mai bine să-i ducem pe toţi în Cartagina… Am să le arăt eu cine sînt! Nu ştiu dacă am luat cu mine destule lanţuri… Scrie: „Trimiteţi-mi“,.. Cîţi sînt? întrebaţi pe Muthumbal… Nici o milă*!* Plecaţi şi să-mi aduceţi în coşuri toate mîinile lor tăiate!

Dar, dintr-o dată, acoperind deopotrivă glasul lui Hannon şi zăngănitul tăvilor de mîncare, se auzi tot mai

puternic zvonul unor strigăte ciudate, amestec de muget răguşit şi de ţipete sfîşietoare. Apoi, fără veste, izbucni răcnetul furios al elefanţilor; ca şi cum lupta ar fi început din nou. O larmă asurzitoare cuprinsese întreg oraşul.

Cartaginezii nu se osteniseră să-i urmărească pe barbari. Se aşezaseră la odihnă sub zidurile cetăţii cu toate bagajele şi cu toţi slujitorii lor şi, ca nişte satrapi fără griji, petreceau în corturile lor bogate cu perdele de mărgăritar; din tabăra mercenarilor nu mai rămăsese pe cîmp decît o învălmăşeală de ruine. Spendius îşi recăpătă curajul. îl trimise pe Zarxas să-i dea de veste lui Mîtho, cutreieră pădurile, adună resturile oastei şi, fiindcă nu căzuseră prea mulţi din ei, oamenii îşi strînseră din nou rîndurile, îndîrjiţi de a fi fost învinşi fără luptă. Spendius, dînd din întîmplare peste un butoi cu păcură uitat în drum de cartaginezi, prinse de pe cîmp o turmă de porci, îi unse cu smoală, le dădu foc şi-i fugări din urmă spre Utica.

Elefanţii, înspăimîntaţi de flăcări, se năpustiră pe coasta dealului din faţă, apoi, sub o ploaie de suliţi, se întoarseră înapoi, călcînd în picioare pe cartaginezi, sfîşiindu-i cu colţii, strivindu-i şi făcîndu-i una cu pămîntul. în urma lor, barbarii coborîră de pe coline; tabăra punică, lipsită de şanţuri de apărare, fu nimicită în cel dinţii asalt. Cartaginezii îşi văzură sfîrşitul în faţa porţilor cetăţii, care, de teama mercenarilor, nu li s-au deschis.

Se făcea ziuă. Dinspre apus se zărea venind pedestrimea lui Mîtho. Alte pilcuri de călăreţi se apropiau: era Narr'Havas cu numizii lui. Sărind peste şanţuri şi tufişuri, îi goneau din urmă pe fugari, ca nişte ogari la vînătoare de iepuri. Această neaşteptată întorsătură în soarta bătăliei dădu peste cap, dintr-o dată, toate tabieturile sufetului; ca din gură de şarpe, strigă să fie scos afară din baie.

Cei trei prizonieri rămăseseră pe locul lor. Un negru, acelaşi ®'are purtase umbrela sufetului în timpul luptei, i se aplecă la ureche.

— Ei şi? răspunse Hannon tot în şoaptă. Apoi porunci cu glas repezit: Ucide-i!

Etiopianul îşi scoase jungherul din cingătoare, şi cele trei capete căzură. Unul din ele, rostogolindu-se peste resturile ospăţului, sări în cadă şi pluti deasupra cî~ teva clipe, cu gura deschisă şi cu ochii împietriţi. Lumina şovăitoare a dimineţii se strecura prin ferestre; cele trei trupuri zăceau cu pieptul la pămînt şi sîngele curgea In valuri, ca din trei fîntîni; o pînză roşie se prelingea pe mozaicul presărat cu pulbere albastră. Sufetul îşi înmuie mîinile în această mlaştină caldă încă şi-şi frecă genunchii: era un leac bun.

În aceeaşi seară fugi din oraş sub paza însoţitorilor lui şi luă calea muntelui, ca săr-şi regăsească armata. Se întîlni întru tîrziu cu resturile ei.

După patru zile de drum, zări în vale, de pe culmile trecătoarei Gorza, cohortele lui Spendius. Douăzeci de lănci bine ţintite, lovind vîrful coloanei, ar fi oprit-o în loc destul de lesne. Cartaginezii, zăpăciţi, o lăsară să treacă. în urma oastei, Hannon recunoscu pe regele Numidiei. Narr'LIavas se înclină să-l salute, făcînd un semn pe eare'sufetul nu-1 înţelese.

Cartaginezii se întoarseră în cetate stăpîniţi de toate spaimele din lume. Nu mergeau decît noaptea; în timpul zilei se ascundeau în pădurile de măslini. La fiecare popas îşi numărau morţii. în mai multe rînduri se crezură pierduţi. Cu multă trudă au ajuns la capul Hermaeum, unde veniră corăbiile să-i ia.

Hannon era atît de istovit, atît de dărîmat – pierderea elefanţilor îl copleşise – încît, voind să sfîrşească mai repede, ceru lui Demonades să-i dea otravă. Ştia de altfel ce-1 aşteaptă; se şi simţea răstignit pe cruce.

Cartagina. nu mai avea însă nici puterea de a-1 pedepsi. Pierduse patru sute de mii nouă sute şaptezeci şi doi de sicii de argint; cincisprezece mii şase sute douăzeci şi trei de secheli de aur, trei sute de Bogaţi, opt mii de cetăţeni, grîu pentru trei luni, cea mai mare parte din lăzile ostaşilor şl toate carele de luptă., Narr'Havas o trădase, şi cele două cetăţi rămăseseră împresurate. Armata lui Autharit stăpînea cîmpia de la Tunis pînă la

Rhades. De pe culmea Acropolei se zăreau pînă departe trîmbe de fum ridicîndu-se spre cer; ardeau casele de la ţară ale Bogaţilor.

Un singur om ar fi putut să mîntuiască Republica; şi cartaginezii îşi muşcau mîinile că nu-1 preţuiseră îndeajuns. Pînă şi susţinătorii păcii hotărîră să aducă jertfe, rugîndu-se pentru întoarcerea lui.

Vederea zaimfului o tulburase pe Salammbo. In tăcerea nopţii i se părea că aude paşii Zeiţei şi se trezea din somn strigînd înspăimîntată. Trimitea în fiecare zi hrană pentru templu. Taanah nu mai prididea îndeplinindu-i poruncile, iar Şahabarim n-o părăsea nici o clipă.

HAMILCAR BARCA

CRAINICUL-LUNELOR, CARE STAtea de veghe în fiecare noapte pe acoperişul templului lui Eşmun şi vestea din goarnă schimbările la faţă ale nestatornicului astru, zări într-o dimineaţă, spre apus, o umbră care semăna cu aripile larg deschise ale unei păsări, atingînd în zbor creasta valurilor mării.

Era o corabie cu trei rînduri de lopeţi, purtînd la proră chipul cioplit al unui cal. Se lumina de ziuă. Crainicul-Lunelor îşi' puse palma streaşină deasupra ochilor, apoi prinzînd în mîini cu putere trîmbiţa, trimise asupra Car tagmei un strigăt prelung de aramă.

Uşile tuturor caselor se deschiseră. Oamenii năvăleau în stradă, prindeau din fugă zvonurile, se certau între ei şi nu le venea Să creadă. Întreg malul mării era înţesat de lume. In sfîrşit, recunoscură trirema lui Iiamilcar.

Se apropia de ţărm, intr-un elan mîndru şi sălbatic, cu catargul drept şi cu toate pînzele întinse „luînd în piept talazurile înspumate. Vîslele uriaşe loveau în cadenţă întinsul apei. Talpa corăbiei se ivea din cînd în cind deasupra valurilor ca un brăzdai* de plug. şi de sub pintenul prorei, calul cu cap de fildeş se ridica în două picioare, pornind parcă în goană pe cîmpiile mării.

În preajma portului, vîntul se domoli şi pînzele se strînseră. Un om cu capul gol stătea în picioare, lingă cîrmaci. Era el, sufetul Hamilcar. Purta în jurul coapselor o

za de fier, care strălucea; o mantie roşie îi flutura pe umeri, lăsînd să i se vadă braţele; două perle mari îi atîrnau la urechi, şi barba lui neagră, stufoasă, îi aco-, perea pieptul.

Galera dădu ocol digului, legănîndu-se între stînci, în vreme ce mulţimea, întovărăşindu-i mersul, striga:

— Bine-ai venit! Mărire. ţie, ochi al lui Khamon! Mîntuieşte-ne! Bogaţii singuri sînt de vină! Ei s-au învoit să te piardă! Fereşte-te de ei, Barca!

Hamilcar nu răspundea, ca şi cum larma bătăliilor şi inugetul mării i-ar fi luat auzul. Dar, cînd ajunse sub scara care cobora de pe culmea Acropolei, ridică fruntea şi, cu braţele încrucişate pe piept, privi spre templul lui Eşmun; apoi, mai departe şi mai sus, bolta largă a cerului limpede. Cu glas aspru dădu poruncă lopătarilor. Trirema făcu un salt, lovind în trecere idolul ridicat ia capătul digului pentru a opri furtunile; apoi intrînd în portul mărfurilor, plin de aşchii de lemn, de coji de fructe şi de scîrnăvii, îşi tăie cale printre burţile celorlalte corăbii, legate la mal în ţăruşi de lemn şi purtînd la pupă dinţi de crocodil. Mulţimea năvălea în goană; cîţiva se aruncară în valuri, apropiindu-se înot. Trirema ajunse în faţa porţii de fier bătută în cuie ca un arici; poarta se ridică şi trirema se pierdu în adîncimea bolţii care ducea pînă în portul vaselor de război.

Portul militar al Cartaginei era despărţit de oraş. Trimişii străini, care veneau în cetate, trebuiau să treacă printre cele două ziduri ale canalului care mergea pînă în faţa templului lui Khamon. Portul, larg şi rotund ca buzele unei cupe, era mărginit de pereţii cheiurilor, în ale căror dane se înălţau două coloane, purtînd pe capitelurile lor coarnele lui Ammon şi alcătuind, în şir cu celelalte, un lung portal împrejurul ţărmului. în mijlocul unei insule, se înălţa palatul sufetului-mării.

Apa era atît de limpede, incit se zărea în adîncul ei aşternutul pietrelor albe. Larma oraşului nu ajungea pînă aici. Hamilcar recunoscu în. trecere triremele pe care le comandase în luptă.

Nu mai rămăseseră din toate decît, cel mult, douăzeci. Unele fuseseră trase pe uscat şi zăceau într-o rînă; altele se mai înălţau încă pe talpa lor, îndreptîndu-şi spre cer pupa trufaşă şi pieptul arcuit al prorei, poleit cu aur şi împodobit cu semne tainice. Himerele îşi pierduseră, aripile, Zeii-Pateci braţele, taurii coarnele de argint; ■toate acele nave putrede, moarte, pe care abia se mai cunoştea vopseaua, îşi aveau povestea lor; mai purtau cu ele amintirea largului mării, şi ca nişte ostaşi cu trupurile sfîrtecate, păreau că spun fostului lor stăpîn: „Noi sîntem! Noi, cei de altădată! învins te întorci acum şi tu, la rîndul tău!“

Nimeni, în afară de sufetul-mării, n-avea dreptul să intre în acel palat al său; şi c-ît timp nu erau dovezi că se sfîrşise din viaţă, Republica îl socotea trăind. Bătrînii se simţeau totdeauna bine cu un stăpîn mai puţin, şi fiind vorba de Hamilcar, fuseseră cu atît mai bucuroşi să păstreze datina.

Sufetul trecea prin odăile pustii; la fiecare pas. ii ieşeau înainte armele şi lucrurile lui din casă; îi erau atît de cunoscute, şi totuşi le privea cu uimire. într-un jertfelnic, sub scară, mai stăruia încă cenuşa ultinbelor miresme, aprinse în cinstea lui Melkartk, cu o zi înaintea plecării. O altfel de întoarcere visase! Toate cîte trăise şi văzuse reînviău acum în amintirea lui: luptele, oraşele în flăcări, furtunile pe mare, legiunile, Drepanum, Siracusa, Lilybeea, muntele Etna, podişul Eryxului, cinci ani de bătălii necurmate, pînă în ziua nefericită, cînd, lăsînd armele să-i cadă din mîini, pierduse Sicilia. Revedea livezile de lămîi, păstorii turmelor de capre de pe’ dealurile sure, şi inima i se frîngea gîndindu-se la noua Cartagină, pe care plănuia s-o întemeieze pe-acele locuri. Un roi învălmăşit de planuri şi de aduceri-aminte se rotea în mintea lui, ameţită încă de lunga legănare a corăbiei pe valuri; o spaimă copleşitoare îl cuprinse şi, dindu-şi seama dintr-o dată cit e de slab, simţi nevoia să se apropie de zei.

Urcînd pînă la catul cel mai de sus al palatului, scoase o spatulă dinţată din scoica de aur pe care o purta la

încheietura mîinii şi deschise uşa unei odăi rotunde.

Prin ochiurile negre ale ferestrelor încastrate în zid şi străvezii ca sticla se strecura o lumină blinda. între şirurile acestor discuri de mărime egală, şe adînceau în perete tot atîtea firide, asemănătoare celor în care se păstrează urnele funerare. în fiecare din aceste tainiţe se afla o piatră cenuşie şi ovală, care părea să fie nespus de grea. Numai oamenii înzestraţi cu o gîndire înaltă ştiau să preţuiască aceste *abaddiruri* căzute din lună. Erau semne ale stelelor, ale cerului şi ale focului. Culoarea lor amintea întunericul nopţii; greutatea lor, tăria pămîntului. în mistica încăpere stăruia un aer înăbuşitor. Nisipul mării, adus de vînt printre încheieturile uşii, albise cu o pulbere uşoară pietrele rînduite în despărţiturile firidelor. Hamilcar le numără pe rînd cu vîrful degetului, apoi, acoperindu-şi faţa cu un văl de culoarea şofranului, se aşternu la pămînt în genunchi, cu braţele întinse.

Lumina dinafară pătrundea prin foiţele întunecate de metal topit, conturînd pe faţa lor străvezie mănunchiuri de ramuri, culmi de deal, vîrtejuri, umbre de vietăţi nelămurite; se strecura, înfiorătoare şi liniştită totodată, cum va fi răsărind dincolo de soare, în spaţiile sumbre ale zămislirilor viitoare. Hamilcar se silea să alunge din gîndul lui numele şi întruchiparea zeilor, şi dincolo de imaginea lor să pătrundă mai bine statornicul înţeles pe care înfăţişarea lucrurilor îl ascunde. Căuta să cuprindă cu mintea lui eterna putere de viaţă a lumilor planetare, arătînd pentru moarte şi ••pentru întîmplările soartei un dispreţ adînc-ştiutor şi apropiat de inima lui. Se ridică de la pămînt, înseninat şi cutezător, gonind din sufletul lui, deopotrivă, teama şi mila de oameni; şi simţind cum pieptul îl apăsă, urcă pînă în vîrful turnului care stăpînea vederea Cartaginei.

Adîncindu-se pe-o vale prelungă, oraşul îşi unduia cupolele, templele, acoperişurile aurite, casele şi livezile de palmieri; ici-colo se zăreau arzînd focuri în globurile de sticlă; zidurile ceţăţii învăluiau într-o armătură uriaşă acest corn al belşugului, care îşi revărsa preaplinul lui.

Hamilcar privea la picioarele lui portul, pieţele oraşului, lăuntrul curţilor, liniile străzilor şi oamenii, ca nişte pitici, una cu pămîntul. Ah! dacă Hannon ar fi sosit la timp în dimineaţa bătăliei de la ostroavele Aegate! îşi adinei privirea în zarea îndepărtată, şi întinse braţele lui fremătătoare spre Roma.

Mulţimea se strînsese pe dealul Acropolei. Se îmbulzea în piaţa lui Khamon, aşteptînd sosirea sufetului. Terasele erau pline de oameni. Cîţiva, recunoscîndu-1, îl salutară; dar Hamilcar se feri, ca să aţîţe şi mai mult nerăbdarea poporului.

In sala de jos îl aşteptau prietenii săi cei mai credincioşi: Istatten, Subeldia, Hictamon, Yeubas şi toţi ceilalţi. Ii povestiră cele întîmplate de la încheierea păcii cu Roma: zgîrcenia Bătrînilor, înfrîngerea lui Giscon, răpirea zaimfului, ajutorul trimis Uticei şi apoi lăsarea ei în părăsire. Nici unul nu îndrăzni să-i vorbească despre cele ce-1 priveau de-a dreptul. Se despărţiră, urmînd să se întîlnească din nou, în aceeaşi noapte, în templul lui Moloh, unde avea să se ţină adunarea Bătrînilor.

La ieşire îl întîmpină o larmă mare, ce se stîrnise în faţa porţii. Cineva încerca să-şi facă drum printre slujitorii care i se împotriveau. Auzind cearta care se înteţea, Hamilcar porunci ca necunoscutul să fie adus înaintea lui.

Se ivi o bătrînă negresă, gîrbovă, zbîrcită, cu privirea nătîngă şi tremurînd din tot trupul sub vălurile albastre care îi cădeau în falduri largi pînă la călcîie. Veni în faţa sufetului şi se priviră amîndoi îndelung. Hamilcar tresări; la un semn al său, sclavii se făcură nevăzuţi. Ţinînd strîns braţul bătrînei şi şoptindu-i să fie cu băgare de seamă, o duse cu el într-o odaie îndepărtată.

Negresa căzu la picioarele lui, voind să i le sărute; Hamilcar o ridică de la pămînt cu o mişcare grăbită.

— Unde l-ai lăsat, Iddibal?

— În locul ştiut, stăpîne.

Bătrîna dădu la o parte vălurile şi-şi şterse faţa cu mîneca rochiei. Nu mai rămase nimic, nici din negreala obrazului, nici din tremurul mîinilor, nici din spinarea

gîrbovită. Era un bătrîn zdravăn, cu pielea tăbăcită de vini, de nisip şi dt mare. Purta pc creştetul capului un smoc de păr alb, ca moţul unei păsări din pădure. Clipi din ochi, arătînd veşmîntul înşelător pe care îl lepădase.

— Bine ai făcut Icldibal! Bine ai făcut! Apoi, ca şi cum l-ar fi străpuns cu privirea: Nu bănuieşte nimeni, nimic?

Bătrînul se jură pe toţi Cabirii că păstrează taina cu sfinţenie. Trăiau ascunşi într-o colibă, la trei zile depărtare de Hadrumeta, pe un ţărm unde nu se. aflau decît broaşte ţestoase şi un şir de palmieri ia marginea deşertului.

— Aşa cum ai poruncit, stăpîne, îl învăţ să azvîrle lancea şi să mine caii.

— E voinic, nu-i aşa?

— Da, stăpîne, şi cutezător! Nu-i e frică nici de şerpi, nici de tunete, nici de strigoi. Aleargă cu picioarele goale pe muchia prăpăstiilor ca un cioban..

— Vorbeşte! Vorbeşte!

— Născoceşte capcane şi prinde fiare sălbatice. Lună trecută, stăpîne. s-a luptat cu un vultur; stropii mari de sînge ai copilului se amestecau cu sîngele păsării de pradă, fluturînd în aer ca nişte flori roşii purtate de vînt. Vulturul încerca să-l cuprindă cu aripile, dar băiatul îl strîngea la piept, şi pe măsură ce simţea cum moare, rîsul lui izbucnea tot mai mîndru şi mai strălucitor, ca un tăiş de sabie.

Hamilcar îşi aplecă fruntea, înfiorat de aceste prevestiri ale măririi.

— De cîtăva vreme îl încearcă însă un fel de nelinişte. Priveşte în larg pînzele corăbiilor pe mare. E trist şi nu vrea să mănînce. Mă întreabă cîţi zei sînt şi îmi cere să-i vorbesc despre Cartagina.

— Nu! Nu încă! strigă Hamilcar.

Bătrînul sclav părea că înţelege primejdiile de care se temea sufetul.

— Nu ştiu, cum aş putea să-l înfrînez? I-am făgăduit un pumnal cu miner de argint bătut în mărgăritare şi-am venit la Cartagina să i-1 cumpăr.

Povesti apoi cum l-a zărit pe Hamilcar pe terasa turnului şi cum, ca să ajungă pînă la el, a înşelat străjile

din port, dîndu-se drept una din slujnicele lui Salammbo.

Hamilcar rămase pe gînduri cîteva clipe, apoi spuse:

îll

— Mîine, spre apusul soarelui, te vei duce la Megara, în spatele vopsitoriei de purpură şi vei striga de trei ori, ca un şacal. Dacă nu mă vei găsi acolo, te vei reîntoarce în-Cartagina la ziua dinţii a fiecărei luni. Nu uita. Dăruieşte-i întreaga iubire a ta. şi vorbeşte-i despre Hamilcar. *A* sosit timpul.

Sclavul îşi reluă veşmintele femeieşti şi părăsiră amîndoi portul.

Despărţindu-se de bătrîn, Hamilcar merse mai departe pe jos, neînsoţit. în asemenea împrejurări deosebit de însemnate, adunările Bătrinilor se ţineau în mare taină, şi. fiecare se ferea să fie văzut.

Hamilcar o luă pe marginea dinspre răsărit a'Acropolei; trecu prin Tîrgul-Verdeţurilor, pe sub bolţile lui Kinsido, pînă în mahalaua negustorilor de arome. Ici-colo, luminile se stingeau străzile se umpleau de tăcere, şi umbre se strecurau pe-urma lui, în întunericul nopţii. Toate se îndreptau, ca şi el, spre Mappale.

Templul lui Moloh se înălţa la marginea unei rîpe adinei, într-un loc posomorit şi jalnic. Nu se zăreau decît zidurile lui, nesfîrşit de înalte, ca pereţii unui mormînt uriaş. Noaptea era adîncă şi o ceaţă cenuşie se lăsa peste mare. Vîntul izbea ţărmul, cu un prelung ecou de vaiete şi suspine. Umbrele 'se topeau în întuneric, ca şi cum ar fi trecut nevăzute prin ziduri.

Dincolo de poartă se întindea o curte cuprinzătoare, 'în patru laturi, mărginită de. arcade. în mijlocul ei, se ridica o zidire puternică, avînd opt pereţi de aceeaşi mărime. Cupolele arcuite deasupra lor se înşirau în jurul celui de-al doilea etaj, care sprijinea la rîndul lui o rotondă, ca un con subţiat la mijloc şi purtînd în vîrful lui un glob.

Focuri ardeau în cilindri de metal dantelat, cu lungi minere de lemn, purtate de slujitori. Flăcările tremurau sub răbufnelile vintului, punînd răsfrîngeri roşii pe pieptenii de aur din părul lor împletit pe ceafă. Oamenii

templului se strigau unii pe alţii şi alergau în întîmpinarea Bătrinilor.

Pe lespezile pardoselii, culcaţi pe labe ca sfineşii, odihneau din loc în loc lei uriaşi: întrupările vii ale mistuitorului Soare. Păreau că dorm, cu pleoapele pe jumătate închise. Zgomotul de paşi şi zvonul de glasuri îi treziră; desprinzindu-se de la locul lor veniră în calea Bătrînilor, pe care îi cunoşteau după îmbrăcăminte. Se frecau de coapsele lor, încovoindu-şi spinarea cu lungi căscaturi sonore, şi aburul răsuflării lor tremura la lumina torţelor. In mijlocul acestei' frămîntări care creştea, porţile se închiseră; preoţii se făcură nevăzuţi, şi Bătrînii se strecurară pe sub coloanele care împrejmuiau templul ca un adine vestibul.

Înşiruite în cercuri din ce în ce mai largi, înconjurîndu-se unele pe altele pînă aproape de peretele altarului, coloanele înfăţişau rînd pe rînd, mai întîi ciclul saturnin al anilor, apoi fiecare, an cu lunile lui, şi lunile împărţite în zile.

Era locul unde îşi lăsau bătrînii toiagurile lor cioplite din lemn de narval. O lege veche, pe care nimeni nu îndrăznea s-o calce, osîndea la moarte pe oricare ar fi încercat să intre în adunare cu o armă asupra lui. Unii veneau cu hainele sfîşiate, ca să arate că, jelind moartea celor scumpi ai lor, nu-şi cruţaseră veşmintele; aveau însă grijă să înnădească pe-alături un tiv de purpură, pentru ca în marea-lor durere să nu întindă ruptura prea mult. Alţii îşi fereau barba, virînd-o într-o pungă de piele viorie, legată după urechi cu două şnururi.

Bătrinii se salutară, îmbrăţişîndu-se piept la piept. Toţi, se strînseră în jurul lui Hamilcar şi-i urară bun sosit. Ai fi zis că sint fiii aceluiaşi tată, care se bucură de întoarcerea fratelui lor. Erau, cea mai mare parte din ei, bărbaţi bine clădiţi, nu prea înalţi, cu nasul coroiat ca al coloşilor sirieni. Statura înaltă a altora, picioarele subţiri şi umerii obrajilor ieşiţi în afară, trădau obîrşia africană a strămoşilor lor nomazi. Negustorii, care nu-şi părăseau niciodată tarabele lor, se cunoşteau după faţa lot străvezie;

erau alţii care parcă duceau cu ei toată asprimea deşertului; pe fiecare deget al mîinilor lor arse de soarele unor ceruri neştiute, seînteiau inele ciudate. Călătorii pe drumurile mării aveau mersul legănat; stăpînii pămînturilor rodnice miroseau a fin cosit, a teasc şi a sudoare de catîr. Aceşti piraţi bătrîni culegeau roadele cîmpurilor; aceşti cămătari lacomi de bani trimiteau corăbii pe mare; aceşti satrapi de întinse moşii creşteau

S sclavi pricepuţi la tot felul de treburi. Ştiau cu de-amănuntul toate rînduielile slujbelor religioase; cunoşteau toate şireteniile; erau bogaţi şi neîndurători. Prea multele lor griji le dădeau înfăţişarea unor oameni osteniţi. In ochii lor aprinşi licăreau numai bănuieli şi neîncredere. Obişnuiţi să călătorească şi să mintă, deprinşi să se tîrguiască şi să dea porunci, firea lor făţarnică şi brutală totodată avea în ea un amestec ciudat de violenţă şi de şiretenie. Iar mai presus de toate. îi apăsa teama de puterea zeilor.

Trecură mai întîi printr-o odaie boltită, avînd forma unui ou. Şapte uşi, închipuind cele şapte planete, înscriau în perete şapte pătrate de culori felurite. Străbătînd apoi încă o sală lungă, intrară în a treia, asemănătoare celorlalte.

Un policandru împodobit cu flori cizelate lumina în adincul încăperii, şi fitiluri răsucite din fire de bumbac ardeau în potire de diamante, pe fiecare din cele opt ramuri de aur, care îşi întindeau braţele deasupra ultimelor trepte, spre un mare altar cu colţuri prinse în cornuri de aramă. Două scări, de-o parte şi de alta, urcau pe culmea unui pod înalt, ale cărui ziduri nu se zăreau; era un munte de cenuşă, sub care fumega încet un foc mai mult bănuit. Deasupra policandrului, mai sus decît altarul însuşi, Moloh îşi ridica pieptul lui omenesc, turnat în fier şi ciuruit de găuri. Aripile lui largi se întindeau pe perete, şi mîinile lui lungi coborau pînă la pămînt. Avea trei ochi în frunte – trei cercuri galbene, cu cîte-o piatră neagră în mijlocul lor – şi ridica într-o cumplită opintire fruntea lui de taur, ca şi cum ar fi vrut să mugească.

De jur împrejurul încăperii erau înşirate scăunele de abanos. în spatele fiecăruia ardea o torţă, înfiptă într-un miner cu trei gheare de bronz. Flacăra torţelor se răsfrîngea pe romburile de sidef ale pardoselei. Odaia era atît de înaltă, încît pereţii roşii, urcînd spre tavanul boltit se întunecau, iar cei trei ochi ai idolului licăreau în beznă ca nişte stele pierdute în adîhcul nopţii.

În golul mînecilor; din pardoseala sidefată părea mişcaţi, cu braţele încrucişate marginea altarului pînă la uşă,

Bătrînii se aşezară pe scăunelele de abanos, acoperindu-şi capul cu poalele hainelor lor lungi. Rămaseră neun rîu de lumină curgînd pe sub picioarele lor goale.

ni

Cei patru mari preoţi stăteau, spate-n spate, în mijlocul odăii, pe patru jilţuri de fildeş, potrivite în chip de cruce. Marele preot al lui Eşmun în rochie viorie; marele preot al lui Tanit în rochie albă; marele preot al lui Khamon în rochie de lînă roşcată, şi marele preot al lui Moloh în rochie de purpură..

Iiamilcar se opri în faţa policandrului; trecu de jur împrejurul lui şi ridicînd privirea spre fitilurile care ardeau, azvîrli asupra lor o pulbere aromată; în vîrful ramurilor pîlpîiră flăcări viorii.

Un glas pătrunzător se ridică; altul îi răspunse; şi cei o sută de Bătrîni, cei patru mari preoţi şi Hamilcar, care rămăsese în picioare, intonară un imn de slavă, repetînd cu tot mai multă putere aceleaşi frînturi de cuvinte. Glasurile lor izbucneau în sunete tot mai înalte, mai cumplite, mai înfricoşătoare; apoi, dintr-o dată, cîntecul se opri.

Urmară cîteva clipe de aşteptare; Hamilcar scoase din sin o mică statuetă cu trei capete, albastră ca safirul, şi o aşează pe pămînt înaintea lui. Era întruchiparea Adevărului, însufleţitorul cuvintelor pe care avea să le rostească. Strînse apoi din nou idolul la pieptul său, în vreme ce, cuprinşi parcă de o nestăpînită mînie, Bătrînii începură să strige:

— Ţi-e gîndul la bunii tăi prieteni, barbarii! Trădătorule! Ticălosule! Te-ai întors să ne vezi cum pierim, nu-i aşa? Lăsaţi-1 să vorbească! Nu, nu!

Era felul lor de a se răzbuna împotriva bunei-cuviinţe pe care, după datina adunărilor obşteşti, fuseseră nevoiţi s-o păstreze pînă atunci; şi cu toate că ei înşişi doriseră întoarcerea lui Hamilcar, se năpusteau acum asupra lui, ocărîndu-1 că nu se grăbise să-i scutească de o înfrîngere, furioşi mai ales că n-o suferise împreună cu ei.

După ce larma se potoli, marele preot al lui Moloh se ridică şi spuse:

— Te întrebăm: pentru ce nu te-ai întors în Car. tagina?

— Nu vă priveşte, răspunse cu dispreţ sufetul.

Strigătele izbucniră din nou.

— Ce învinuire îmi aduceţi? Poate că din pricina mea am pierdut războiul? Ştiţi bine cum am dus armata la luptă, voi, care cu atîta uşurinţă aţi lăsat pe barbari…

s*

— Ajunge! Ajunge!

Hamilcar vorbi mai departe, coborînd glasul, ca să fie ascultat mai bine.

— A, da, aveţi dreptate… M-am înşelat, lumini ale Baalilor! Sînt destui viteji printre voi! Ridică-te, Giscon!

Făcu cîţiva paşi pe treptele altarului şi, cu pleoapele pe jumătate închise, ca şi cum ar fi căutat pe cineva, repetă:

— Ridică-te, Giscon! Acuză-mă, şi aceştia te vor apăra. Unde eşti?

Apoi schimbă glasul:

— A rămas acasă, se înţelege! In mijlocul fiilor lui, poruncind sclavilor ca un om fericit, stînd să numere pe perete semnele de cinstire pe care patria i le-a dăruit!

Se frămînta în loc, zvîcnind din umeri ca şi cum ar fi fost biciuit.

— Nici măcar nu ştiţi să spuneţi dacă mai trăieşte sau a murit!

Fără să-i pese de strigătele dimprejurul lui, le spuse că lăsînd la voia întîmplării pe sufletul lor, trădaseră Republica. Pacea cu Roma li s-a părut prielnică, dar fusese

mai nefericită decît douăzeci de bătălii pierdute. Cîţiva aplaudară. Erau cei mai puţin bogaţi din Sfatul Bătrînilor; cei bănuiţi că s-au dat de partea poporului – sau doresc întoarcerea tiraniei. Potrivnicii lor, capii sisiţilor şi dregătorii Republicii, erau mai numeroşi decît ei; cei mai de seamă se rînduiseră în jurul lui Hannon, pe cealaltă latură, în faţa covorului vioriu care acoperea uşa cea mare.

Hannon îşi acoperise cu dresuri bubele de pe obraz; dar pulberea de aur cu care îşi presărase creştetul i se scutura pe umeri, stringîndu-se în două pete lucitoare şi lăsînd să i se vadă părul alb, încîlcit ca un caier de lînă, îşi înfăşurase mîinile în fîşii de pînză muiate într-un ulei parfumat, care picura pe lespezi. Boala de care suferea se înrăise pesemne, căci ochii lui dispăruseră cu totul sub umflătura pleoapelor; trebuia sa aplece capul pe spate ca să poată vedea. Prietenii lui îl îndemnau, să vorbească; în cele din urmă dădu drumul glasului său răguşit şi respingător:

— Nu ii atit de semeţ, Barca! Toţi am fost învinşi. Să-şi poarte fiecare partea lui de suferinţă. Resemnează-te!

— Spune mai bine, ii răspunse zîmbitor Hamilcar, cum de-ai îndreptat galerele tale spre corăbiile de război ale romanilor?

— Nu m-arn putut împotrivi vîntului, spuse Hannon.

— Te bălăceşti ca un rinocer în murdăria lui! Decît să-ţi dai neghiobia pe faţă, mai bine ai tăcea.

Unul pe altul se trăgeau la răspundere pentru bătălia pierdută în faţa ostroavelor Aegate.

Hamilcar îl învinuia pe Hannon că nu se grăbise să-i vină în ajutor.

— Nu puteam să las Eryxul fără apărare! De ce nu te-ai depărtat în larg? Cine te oprea? A, uitasem că elefanţilor ie e teamă de mare!

Oamenii lui Hamilcar găsiră gluma atit de bună, incit izbucniră în hohote de rîs. Bolţile răsunau ca un sunet de timpane.

Hannon protestă cu indignare împotriva jignirii ce i se aducea. Boala de care suferea era urmarea unei răceli din timpul bătăliei de la Hecatompyle; lacrimi mari curgeau pe

faţa lui, ca ploaia de iarnă pe un zid dărîmat.

Hamilcar vorbi din nou:

— Dacă mi-aţi fi arătat atita dragoste, cită ii purtaţi acestuia, Cartagina ar fi astăzi fericită. Am cerut în repetate rînduri ajutorul vostru. N-aţi vrut să-mi trimiteţi banii de care aveam nevoie!

— Ne trebuiau şi nouă! răspunseră sisiţii.

— Iar cînd mă aflam în culmea deznădejdii, cînd beam udul catîrilor şi rodeam curelele sandalelor, cînd aş fi dorit să preschimb firele de iarbă în soldaţi şi să-mi refac legiunile din carnea putredă a leşurilor, voi dădeaţi poruncă să se întoarcă acasă puţinele corăbii ce-mi mai rămăseseră!

— Eram în primejdie să le pierdem pe toate, răspunse Baat'-Baal, stăpînul băilor de aur din Getulia-Darityană.

— Ce făceaţi In vremea aceasta la Cartagina, cuibăriţi după ziduri în casele voastre? Trebuia să chemaţi pe galii din valea Eridanului; ar fi venit canaaneenii clin Cyrena; şi pe cînd romanii trimiteau solie lui Ptolemeu…

— A început acum să-i laude pe romani! strigă unul. Cu cît te-au cumpărat ca să-i aperi?

— Întreabă cîmpiile din Brutium! Cetăţile dărîmate din Locra, Metaponte şi Heracleea! Am dat foc pădurilor, am prădat templele lor, şi pînă la moartea celor din urmă strănepoţi ai strănepoţilor lor…

— Ai pornit să declami ca un retor! îi curmă vorba Kapuras, unul din negustorii cei mai de vază. Spune lămurit, ce doreşti?

— Spun că ar ti'ebui să fim, totodată, mai îndemînatici şi mai hotărîţi-. Dacă Africa sfărîmă jugul vostru, înseamnă – stăpîni neputincioşi! — că nu vă pricepeţi să i-1 legaţi de umeri. Oricare bărbat îndrăzneţ, Agatocle, Regulus, Coepio, n-are decît să coboare pe pămîntul ei, pentru a o cuceri; iar cînd libienii din răsărit se vor înţelege cu numizii de la apus, cînd nomazii vor năvăli dinspre miazăzi şi romanii de la miazănoapte…

Un strigăt de spaimă izbucni decdată.

— Vă veţi lovi cu pumnii în piept, vă veţi rostogoli în

ţărînă şi veţi sfîşia hainele de pe voi! Va fi zadarnic! Veţi fi duşi să trageţi la moară în marginea Suburrei şi să culegeţi viile din Laţiu…

Bătrînii se loveau cu palma peste coapsa dreaptă, ca să-şi arate indignarea, iar mînecile rochiilor lor fluturau în aer, ca aripile mari ale unor păsări speriate. împins parcă de o putere nevăzută, Hamilcar vorbea mai departe, de pe cea mai înaltă treaptă a altarului, cu glas fremătînd şi înfricoşător. Ridica amîndouă braţele, şi razele de lumină ale policandrului care ardea la spatele lui îi treceau printre degete ca nişte săgeţi de aur.

— Veţi pierde toate corăbiile, cîmpurile, casele, leagănul paturilor voastre şi-sclavii care vă freacă picioarele! Plugurile vor trage brazdă peste mormintele voastre, şi în palatele voastre vor veni să doarmă şacalii! Nu se va mai auzi decît ţipătul vulturilor peste mormanele de ziduri dărîmate! Te vei prăbuşi, Cartagină!

Cei patru mari preoţi întinseră mîinile, pentru a goni blestemul. Sfatul întreg se ridicase în picioare. Dar Hamilcar, sufet al mării şi magistrat sacerdotal, stătea sub ocrotirea Soarelui şi nimeni nu-1 putea atinge, cită vreme

/

nu fusese judecat de adunarea Bogaţilor. Fiorii spaimei înconjurau altarul. Toţi dădură înapoi.

Hamilcar încetase de-a mai vorbi. Cu ochii ţintiţi înainte, cu obrazul mai alb clecît perlele tiarei, răsufla greu, înfricoşat parcă de sine însuşi şi stăpînit de întunecate presimţiri. Flăcările care pîlpîiau în ramurile de bronz i se păreau, din înălţime, o coroană de foc aruncată peste pardoseala templului. Şuviţe negre de fum. ridicau topindu-se în întunericul bolţii. Urmară cîteva clipe de tăcere; o tăcere atît de adîncă, încît se auzea, de departe, murmurul mării.

Bătrînii dădură apoi drumul întrebărilor. Războiul pe care îl dezlănţuiseră barbarii îi lovea în viaţa şi in avutul lor. Pentru a-i înfrînge aveau nevoie de Hamilcar, şi călcînd peste mîndria lor, se vedeau siliţi să pună frîu duşmăniei pe care i-o purtau. Cu prefăcute cuvinte de împăcare şi cu

subînţelesuri pline de făgăduieli eăutară mai întîi să cîştige pe prietenii lui. Dar Hamilcar se arăta hotărît să nu mai ia asupra lui nici o răspundere. îl rugară şi-l implorară zadarnic; şi fiindcă vorbeau mereu despre trădare, sufetul s-a înfuriat. Singurul trădător, zicea el, fusese Marele-Sfat, căci odată cu sfîrşitul războiului, mercenarii aveau dreptul să se socotească oameni liberi. Nu se sfii să laude vitejia lor, stăruind asupra folosului pe care l-ar fi avut Republica dacă ar fi căutat să-i cîştige prin daruri de bani şi drepturi deosebite.

Atunci, Magdassan, unul din foştii guvernatori ai provinciilor, învîrtind în cap ochii lui galbeni, spuse:

— După cum se vede, Barca, umblînd prin atîtea ţări străine, ai ajuns să vorbeşti ca un grec, ca un latin, sau ca mai ştiu eu cine... Răsplată pentru oamenii aceştia? Să piară mai bine zece mii de barbari, decît unul singur din ai noştri!

Bătrînii dădură din cap în semn de încuviinţare, murmurînd:

— De ce să ne facem griji? Mercenari vom găsi oricînd.

— Şi veţi scăpa lesne de ei, nu-i aşa? îi veţi lăsa în voia soartei, cum aţi făcut în Sardinia! Veţi da de ştire duşmanului pe ce cale se întorc acasă, cum i-aţi jertfit pe gali în Sicilia, sau îi veţi arunca pe-un ţărm pustiu în largul mării. Am văzut cu ochii mei, la întoarcere, stîncile albite de oasele lor...

— Ce nenorocire! rînji în batjocură Kapuras.

— N-au trecut de-atîtea ori de partea duşmanului? strigară alţii.

Hamilcar îi înfruntă:

— Atunci de ce, împotriva legii, i-aţi chemat în Cart'agina? Şi cînd i-aţi văzut, atît de mulţi şi atît de săraci în cetatea bogăţiilor voastre, pentru ce nu v-aţi gîndit nici o clipă să le slăbiţi puterea învrăjbindu-i? Nu! Le-aţi îngăduit să plece, dimpreună cu femeile şi copiii lor, fără să păstraţi un singur ostatic! Ce socoteaţi? că vor primi şă piară toţi, ca să vă cruţe neplăcerea de a vă ţine jurămintele? Ii urîţi fiindcă sînt puternici; mă urîţi şi mai

mult pe mine, care sînt stăpînul lor. Da, da! v-am simţit adineauri cînd îmi sărutaţi mîinile, abia vă ţineaţi să nu mi le muşcaţi!

Nici dacă leii care dormeau în curte ar fi năvălit în templu răcnind, n-ar fi dezlănţuit o larmă mai cumplită. Marele preot al lui Eşmun se ridică în picioare, şi cu genunchii strînşi, cu coatele lipite de şolduri, cu palmele întoarse, spuse:

— Barca! Republica îţi cere să iei asupra ta conducerea supremă a oştilor punice!

— Nu primesc! răspunse Hamilcar.

— Iţi dăm depline puteri, strigară capii sisiţilor.

— Nu!

— Nu vei avea de dat socoteală nimănui şi nu vei împărţi puterea cu nimeni. îţi vom da toţi banii de care vei avea nevoie, toţi prinşii în luptă şi toată prada de război şi, pe deasupra, cincizeci de zereţi de pămînt pentru fiecare stîrv de duşman.

— Nu, nu! alături de voi nu voi putea birui niciodată…

— Îi. e teamă *l* – … fiindcă sînteţi laşi „avari, nerecunoscători, fricoşi şi fără minte!

— Vrea să-i cruţe!

— Ca să se pună în fruntea lor, spuse unul.

— Şi să se întoarcă, împotriva noastră, strigă altul.

Din capătul celălalt al sălii, Hannon răcni:

— Vrea să se facă rege 1

Toţi săriră ca arşi de la locurile lor: răsturnară scaunele, smulseră torţele, năvălind asupra altarului; în umbră sclipeau vîrfuri de pumnale. Iiamilcar scoase de sub aripa mînecilor două cuţite lungi şi, îndoit din mijloc, cu ochii în flăcări şi scrîşnind din dinţi, făcu un pas înainte cu piciorul sting, apoi rămase nemişcat sub policandrul de aur, gata să-i înfrunte.

Aşadar, Bătrînii veniseră la adunare înarmaţi; ştiau prea bine că săvîrşeau o fărădelege şi se priveau unii pe alţii înfricoşaţi. Fiindcă vina era a tuturor, se liniştiră. Intorcîndu-se cu spatele spre Iiamilcar, coborîră unul după altul, fierbînd în ei de furie şi de umilinţă. Era a doua oară

cînd se vedeau siliţi să dea înapoi în faţa lui. Rămaseră cîteva clipe în picioare. Mulţi dintre ei îşi duceau la gură degetele însîngerate, sau le înfăşurau cu grijă în poalele veşmîntului.. Erau gata de plecare, cînd Iiamilcar auzi pe unul spunînd:

— Ii cruţă ca să nu-şi mîhnească fata…

Altul adăugă, cu glas mai tare:

— Vezi bine! dacă fiica lui îşi alege iubiţii printre mercenari!

Hamilcar simţi cum pămîntul îi fuge de sub picioare, îl fulgeră cu privirea pe Şahabarim. Dar preotul lui Tanit nu se mişcase de la locul lui; nu i se zărea decît scufia. Priviri batjocoritoare se aţinteau asupra lui I-Iamilcar, şi cu cit neliniştea lui creştea, cu atît se înteţeau rîsetele celorlalţi. Cei care se pregăteau să plece strigau în mijlocul huiduielilor:

— L-a văzut cineva ieşind din odaia ei!

— Intr-o dimineaţă a lui Tarauz.

— Efa tîlharul care a furat zaimful.

— Un tînăr chipeş.

— Mai înalt decît tine.

Hamilcar îşi smulse de pe frunte semnul înaltei Iul demnităţi – tiara cu opt cercuri mistice, avînd la mijloc o scoică de smarald – şi-l zvîrli cu putere la pămînt. Cercurile de aur se rostogoliră sfărîmîndu-se şi perlele se risipiră sunînd pe lespezi. Pe fruntea lui albă apăru urma unei răni adinei, care se încolăcea deasupra sprîncenelor, ca un şarpe. Tremurînd din tot trupul, Iiamilcar

m

sui una din scările care mărgineau altarul, oprindu-se deasupra, lui. Se dăruia Zeului, jertfindu-se pe sine însuşi. Faldurile mantiei lungi făceau să tremure luminile policandrului care ardea sub sandalele sale, şi pulberea uşoară pe care o răscolise cu paşii îl învăluia ca un nor pînă la brîu. Se opri între picioarele uriaşului de aramă, culese doi pumni din pulberea de aur, la vederea căreia cartaginezii se cutremurau de spaimă, şi vorbi:

— Jur pe cele o sută de lumini ale cugetelor voastre!

Pe cele opt focuri ale Cabirilor! Pe stele, pe meteori şi pe vulcani! Pe tot ceea ce arde! Pe arşiţa deşertului şi pe valurile sărate ale mării! Pe peştera din Hadrumet şi pe împărăţia "sufletelor! Pe tot ceea ce e supus pieirii, pe cenuşa fiilor voştri şi a fraţilor străbunilor voştri, cu care în clipa aceasta o amestec pe-a mea! Voi, cei o Sută ai Sfatului Cartaginei, învinuind pe fiica mea aţi minţit! Iar eu, Hamilcar Barca, sufetul-mării, căpetenia Bogaţilor şi stăpîn al poporului, jur înaintea Molohului cu cap-de-taur….;

Aşteptau toţi să audă cuvîntul cumplit, înfricoşător, dar Hamilcar vorbi mai departe cu glasul lui puternic, acum mai liniştit:

— … jur că niciodată nu-i voi spune nimic!

Slujitorii templului, cu părul prins în piepteni de aur, se ivii-ă în prag purtînd ramuri de palmier şi bureţi de purpură. Dădură la o parte perdeaua viorie care acoperea uşa cea mare, şi în adîncul sălilor de alături se zări întinderea cerului trandafiriu, ca o altă boltă, care cobora în zare pînă la marginea mării’ albastre. Soarele se ridica peste valuri, luminînd deodată cele şapte firide cu porţi de fier din pieptul colosului de aramă. Gura lui cu dinţi roşii se deschidea într-un căscat înfricoşător; nările lui uriaşe se umpleau de lumină, dîndu-i o înfăţişare cumplită şi nerăbdătoare, ca şi cum ar fi fost gata să se smulgă de la locul. Iui, contopindu-se cu Zeul-astru *pe* drumurile fără hotar ale spaţiului.

Torţele azvîrlite pe jos mai ardeau încă, punînd pete de sînge peste sidefurile pardoselei. Bătrînii mergeau cu paşi osteniţi şi îşi umpleau pieptul cu aerul proaspăt al dimineţii. Feţele lor străvezii erau pline de sudoare; strigaseră îatît de mult, încît nu se mai auzeau. Dar mînia lor împotriva sufetului nu se potolise; în loc de răsmasbun îi trimiseră ameninţări; iar Hamilcar le răspunse la fel.

— Mîine noapte, Barca, în templul lui Eşmun.

— Voi fi acolo.

— Nu vei scăpa de osînda Bogaţilor!

— Nici voi de j udecata poporului!

— Vei sfîrşi răstignit pe cruce!

— Iar voi, sîîşiaţi în mijlocul străzii!

Ajungînd pe pragul porţii îşi reluă fiecare mersul lui liniştit.

Fugarii cu vizitiii lor îşi aşteptau stăpînii în faţa porţii. Cei mai mulţi dintre Bătrîni plecară călare pe catîrii lor albi. Hamilcar sări în carul lui şi prinse hăţurile în mîini. Incordîndu-şi gîturile şi răscolind pietrele străzii sub copitele lor, cei doi armăsari străbătură în goană calea Mappalei; carul trecea atît de repede, încît vulturul de argint din capul oiştei părea că zboară.

Drumul străbătea o cîmpie semănată cu lespezi înalte, ascuţite la vîrf ca nişte piramide şi purtînd o mînă deschisă, ca şi cum mortul care zăcea sub ele ar fi ridicat-o spre cer, în semn de îndurerare. Mai departe se înşiruiau colibe, ca nişte conuri, plămădite din humă, crengi subţiri şi trestie împletită. Ziduri joase de piatră măruntă, şanţuri cu apă curgătoare, pereţi de rogojină şi garduri de nopal despărţeau la întîmplare aceste locuinţe, tot mai dese pe măsură ce drumul suia spre grădinile lui Hamilcar. Privirile sufetului se îndreptau spre o curte mare, în mijlocul căreia se ridicau trei caturi suprapuse, avînd trei monstruoase turnuri rotunde: unul de piatră, altul de cărămidă şi al treilea de cedru; douăzeci şi patru de coloane de lemn de ienupăr susţineau o cupolă de aramă, din marginea căreia coborau ca nişte ghirlande lanţuri subţiri, împletite tot din aramă. Clădiri mai puţin înalte se întindeau spre dreapta, magaziile şi casa zisă a negoţurilor, apoi, în adîncul dumbrăvii de chiparoşi, odăile femeilor, înşirîndu-se ca două ziduri de bronz.

Carul răsunător intră pe poarta strimtă şi se opri sub un hambar larg, unde cai împiedicaţi îşi mîncau tainul lor de fîn proaspăt.

Slujitorii ieşiră în întîmpinarea stăpînului. Se aflau în curte mai mulţi decît de obicei, căci, de teama barba-

/

rilor, oamenii folosiţi la muncile cimpului fuseseră întorşi în Cartagina. Inveşmîntaţi în piei de vită, plugarii

tîrau după ei lanţurile legate de glezne; vopsitorii de la boiangeria de purpură aveau braţele roşii ca nişte călăi; corăbierii purtau scufii verzi; pescarii, salbe de mărgean; vînătorii, o plasă pe umeri; oamenii din Megara, tunici albe sau negre, izmene scurte de piele, pălării rotunde de paie, de pîslă sau de pînză, după slujba pe care o îndeplineau şi feluritele lor meşteşuguri.

O mulţime în zdrenţe se strînsese înapoia lor. Erau săracii care trăiau pc lîngă curte fără un rost anumit, dormind noaptea prin stufişurile grădinii şi hăpăind resturile pe care le aruncau bucătarii; fiinţe oropsite, care mucezeau in umbra palatului. Hamilcar îi îngăduia şi, mai mult din prevedere decît dispreţuindu-i, se ferea să şi-i facă duşmani. în semn de bucurie, îşi puseseră toţi cîte o floare la ureche; mulţi din ei îşi vedeau stăpînul pentru întîia oară.

Slujitorii, îmbrobodiţi ca nişte sfincşi, deschiseră drum cu beţele în învălmăşeala gloatei, împrăştiind sclavii mulţi şi rău-mirositori, care se îmbulzeau în calea stăpînul ui.

Mulţimea s-a trîntit la pămînt şi a strigat: „Ochi al lui Baal, casa ta să-nflorească!“ Trecînd de-a lungul aleii de chiparoşi, printre sclavii culcaţi pe burtă, mai-marele slugilor, Abdalonim, ieşi înaintea lui Hamilcar, purtînd pe cap o mitră albă şi o cădelniţă în rnînă.

Salammbo se ivi pe scara galerelor. Toate slujitoarele o însoţeau, coborînd în urma ei treaptă cu treaptă. Chipurile negreselor’ răsăreau ca nişte mărgele de abanos în şirul legăturilor albe, care strîrigeau cu cercuri de aur fruntea femeilor romane; altele purtau în păr săgeţi de argint, fluturi de smarald şi ace lungi sclipind în soare. Inele, copci, coliere, ciucuri şi brăţări străluceau în acest amestec de veşminte albe, galbene, albastre, şi un *foşnet* de mătăsuri uşoare se împletea cu clipocitul sandalelor şi zvonul surd al picioarelor goale, călcînd pe talpa de lemn. Ici-colo, peste umerii lor, răsărea în lumină zîmbetul unui eunuc. Cînd glasurile de bucurie ale bărbaţilor tăcură, însoţitoarele lui Salammbo, acoperindu-şi faţa cu mîneca veşmintelor, scoaseră un strigăt atît de straniu, de

pătrunzător şi de sălbatic – ca urletul unei lupoaice – incit întreaga scară de «'bănos, acoperită de femei, a răsunat asemenea unei lire uriaşe.

Vălurile fluturau în aer şi tulpinele firave de papirus se legănau uşor în adierea vîntului. Era în luna lui Şebaz, miezul iernii. Rodiile îşi deschideau floarea sub albastrul cerului şi printre ramurile însorite, departe în largul mării se zărea umbra unui ostrov pe jumătate înfăşurat în ceaţă.

Văzînd pe Salammbo, Hamilcar se opri. Copila aceasta venise pe lume după ce băieţii care se născuseră înaintea ei muriseră. Neamurile care se închinau Soarelui credeau că naşterea unei fete era semn de nenoroc. Zeii îi mai dăruiseră în urmă un fiu, dar Hamilcar păstra încă amintirea aşteptării înşelate şi gustul amar al blestemelor ce le rostise împotriva urmaşei nedorite.

Salammbo venea în întîmpinarea tatălui său. Şiruri de perle, de culori felurite, coborau ca nişte lungi ciorchini de la urechi pe umeri pînă la coate; părul inelat plutea pe creştetul ei ca un nor. în jurul gîtului purta o salbă din plăci de aur dreptunghiulare, închipuind o femeie stînd între doi lei ridicaţi pe picioarele dinapoi; veşmîntul ei era aidoma cu al Zeiţei. Rochia viorie, cu mîneci largi, îi subţia mijlocul, căzînd în falduri bogate pînă la pămînt. între buzele ei încondeiate cu roşu, dinţii păreau mai albi, şi sub pleoapele umbrite cu antimoniu, ochii mai prelungi. Sandalele împodobite cu pene călcau pe tocuri înalte, şi chipul ei, poate din pricina frigului, era nespus de palid.

Se opri înaintea lui Hamilcar, şi fără să ridice ochii pentru a-1 privi, spuse:

— Închinare ţie, Ochi al lui Baalim! Veşnică mărire! Biruinţă! Belşug! Bucurie! Inima mea de multă vreme e tristă şi casa fără tine tînjea. Dar cînd stăpînul se întoarce acasă, e ca şi cum ar învia Tamuz! O viaţă şi-o încîntare nouă înfloreşte pretutindeni, părinte, sub privirile tale!

Luînd din mîinile lui Taanah un mic vas oval, în care fumega un amestec de făină, de unt, de cardamom şi de vin, vorbi:

— Soarbe din plin băutura reîntoarcerii acasă, pe care ţi-a pregătit-o slujitoarea ta!

Hamilcar răspunse:

— Fii binecuvîntată!

Prinse în palme vasul de aur pe care i-1 întindea fiica sa, dar privirea îi era atît de aspră, incit Salammbo îngînă:

— Ţi-au spus, stăpîne…

— Da, ştiu… murmură Hamilcar.

Fusese o mărturisire? Sau voise să vorbească despre barbari? Hamilcar aruncă în treacăt un cuvînt despre impasul în care se aflau treburile ••artaginei şi-şi arătă nădejdea că va izbuti, el singur, să găsească o dezlegare.

— Tată… şopti Salammbo. Sînt răni care nu se mai pot vindeca…

Hamilcar făcu un pas înapoi, şi Salammbo tresări, văzîndu-i tulburarea. Ea nu se gîndea la soarta Cartaginei, ci la nelegiuirea a cărei părtaşă fusese. Omul în faţa căruia tremurau legiunile, şi pe care ea însăşi atît de puţin îl cunoştea, o înspăimînta ca un zeu; tatăl. ei ghicise fără îndoială, ştia tot, şi un lucru cumplit avea să urmeze. „îndurare!“ strigă ea.

Hamilcar aplecă fruntea încet.

Salammbo ar fi vrut să-şi mărturisească păcatul, dar nu îndrăznea să rostească nici un cuvînt. Simţea totuşi nevoia să-şi spună durerea şi să găsească mîngîiere. Iar Hamilcar lupta din toate puterile împotriva pornirii care îl îmboldea să-şi calce jurămîntul. Mîndria îl silea să-şi ţină cuvîntul? Sau, poate, se temea să afle adevărul? O privea în ochi pe Salammbo cu o încordată stăruinţă, ca şi cum ar fi voit să citească în adîncul inimii ei.

Răsuflînd greu, cu capul afundat între umeri, Salammbo se simţea copleşită sub povara privirii. care se abătuse asupra ei. Hamilcar nu mai avea acum nici o îndoială că fiica lui se lăsase îmbrăţişată de un barbar. Ridică pumnii asupra ei, fremătînd de mînie. Salammbo scoase un ţipăt şi se prăbuşi în braţele slujitoarelor care alergaseră în jurul ei.

Hamilcar îi întoarse spatele şi plecă. Oamenii lui îl

urmară.

Poarta magaziilor se deschise, şi Hamilear pătrunse iutr-o încăpere rotundă din care porneau, ca spiţele unei roţi, coridoare lungi ducînd spre alte cămări. în mijlocul acelei încăperi, se înălţa un disc de piatră înconjurat de o balustradă cu stîlpi, la picioarele cărora erau rînduite perne pe-un aşternut de covoare.

Sufetul mergea cu paşi repezi: răsufla adînc, se oprea din cînd în cînd. lovea cu piciorul în pămînt şi îşi trecea rnîna pe frunte, ca un om hărţuit de-un roi de viespi. Privind belşugul bogăţiilor sale, se linişti; gîndurile i se îndreptau spre sălile care se desfăşurau înaintea ochilor lui, cuprinzînd celelalte încăperi pline de neasemănate comori. Erau plăci de aramă, bucăţi de fier, drugi de argint, bulgări de cositor: metaluri aduse pe Marea întunericului, din ţara Cassiteridelor. Zăceau grămadă saci ţesuţi din scoarţă de palmier şi încărcaţi cu gumă-arabică. O pulbere de aur se cernuse pe nesimţite printre cusăturile prea vechi ale burdufurilor îndesate. Fire subţiri, toarse din ierburi de mare, atîrnau printre scuturile de in, venite din Egipt, Grecia, Taprobana şi iudeea. în lungul zidurilor se înşirau încrengări de polipi, dese ca nişte stufişuri. Sub tavanul boltit atîrnau mănunchiuri de pene de struţ, şi peste tot pluteau arome nedesluşite, pîrfumuri tari, miros de piele şi de mirodenii; iar la capătul fiecărui coridor se arcuiau deasupra uşii doi dinţi de elefant cu vîrfurile împreunate.

Hamilear urcă pe discul de piatră. Oamenii lui de încredere aşteptau, cu braţele încrucişate pe piept şi cu frunţile aplecate. Numai Abdalonim ţinea capul sus, purtîndu-şi cu mîndrie mitra lui ţuguiată.

Cel dintîi fu întrebat căpitanul corăbiilor. Era un cîrmaci bătrîn, cu obrazul brăzdat de furtuni; o ninsoare albă îi cădea pînă la brîu, ca şi cum spuma talazurilor răscolite de vînt i-ar fi rămas în barbă.

A spus că trimisese o seamă de corăbii pînă dincolo de Gades şi Thvmiamata, eh gîndul de-a ajunge la Eziongaber, ocolind Cornul-Sudului şi stîncile Mirodeniilor.

— Cîteva, pornind mai departe spre apus, merseseră vreme de pairu luni fără să întîlnească vreun ţărm. Prora corăbiilor se încurca în ierburi; în largul zării răsuna necontenit zvonul unor căderi de apă; o ceaţă însîngerată umbrea lumina soarelui şi o adiere încărcată de miresme îi adormea pe corăbieri. Atît de tulburaţi s-au întors,. incit nu-şi mai aduceau aminte de nimic. Altele, luaseră în piept fluviile Sciţiei, pătrunseseră pînă în Colchida, străbătuseră ţărmurile Jugrienilor şi Estienilor, răpiseră în Arhipelag o mie cinci sute de fecioare, şi scufundaseră toate corăbiile întilnite dincolo de capul Oestrymon, ca nimeni să nu afle drumurile pe care umblaseră. Regele Ptolemeu pusese mina pe toată smirna şi tămîia Şesbarului; din Siracusa, din Elathia, din Corsica şi din celelalte ostroave, nu aduseseră nimic. Bătrînul cîrmaei a încheiat, abia şoptind, că o triremă căzuse în mîinile numizilor la Rusicada: „Numizii s-au dat de partea duşmanului, stăpîne!“

Iiamilcar încruntă din sprîncene. Făcu semn apoi căpeteniei caravanelor să vorbească. Era un bărbat înveşmîntat într-o rochie lungă, fără cingătoare, cu capul înfăşurat într-o broboadă de stofă albă care, atingîndu-i colţul buzelor, ii cădea pînă peste umeri.

Caravanele porniseră ca de obicei, odată cu echinocţiul. de iarnă. Dar, din cei o mie cinci sute de oameni, care se îndreptaseră spre hotarul Etiopiei – cu cele mai bune cămile, cu burdufuri noi şi bogăţie de pînză vopsită – unul singur s-a întors în Cartagina; ceilalţi muriseră de oboseală sau înnebuniseră de groaza deşertului. Acel unul singur spunea că dincolo de HaruşulNegru, de ţara ataranţilor şi de ţinutul marilor-maimuţe, văzuse o împărăţie nesfîrşită, unde cele mai neînsemnate unelte sînt de aur şi unde curge un rîu de culoarea laptelui, larg ca o mare. Sînt păduri cu crengi albastre, dealuri întregi de mirodenii, fiare cu faţă de om lenevind pe colţuri de stîncă şi cu ochi care se deschid ca nişte flori cînd te privesc; iar dincolo de lacurile pline cu balauri, se înalţă munţii de cleştar, pe care se reazemă soarele. Alţii, se întorseseră din India, aducînd cu ei păuni, piper şi ţesături nemaivăzute. Cit

despre cei care plecaseră să cumpere calcedoniu, apucînd pe calea Syrtelor şi a templului lui Ammon pieriseră fără îndoială în nisipurile deşertului. Caravanele trimise în Getulia şi Phazzana se întorseseră cu mărfurile obişnuite; dar căpetenia caravanelor nu îndrăznea să mai pornească la drum nici una.

I-Iamilcar a înţeles. Mercenarii stăpîneau întreaga cîmpie. Cu un geamăt surd, îşi mută sprijinul de pe un cot pe celălalt. Căpetenia dijmelor nu îndrăznea să vorbească. In ciuda umerilor zdraveni şi a ochilor lui însîngeraţi, tremura din tot trupul. Pe capul lui de dulău cîrn purta o împletitură din scoarţă de copac şi era încins cu un brîu din blană de leopard, în care înfipsese două cuţite mari.

In clipa cînd Hamilcar se întoarse să-L privească, începu să strige, luînd martori pe toţi zeii: n-avea nici o vină! îşi dăduse toată silinţa, ţinuse seama de schimbarea vremii, pregătise ogoarele, urmărise mersul stelelor, sădise puieţii la solstiţiul de iarnă, tăiase crengile uscate după ultimul pătrar al lunii, priveghease asupra sclavilor şi avusese grijă să le cruţe îmbrăcămintea.

Hamilcar, plictisit de-atîta vorbărie, făcu un semn de nerăbdare. Omul cu două cuţite la brîu vorbi mai departe, repezind cuvintele:

— Vai, stăpîne! Au răvăşit, au prădat şi au pustiit tot! La Maschala au tăiat din rădăcini o livadă de trei mii de picioare! La Ubada au jefuit hambarele şi au astupat cisternele! La Tedes au furat o mie cinci sute de gomori de făină; la Marazzana au omorît ciobanii; au spintecat turmele şi au dat foc frumoasei tale case cu grinzi de cedru, unde veneai să te odihneşti vara! Sclavii din Tuburdo, care secerau orzul, au fugit în munte; praf şi pulbere s-a ales din toţi măgarii, catîrii şi boii din Taormina! Nici un cal n-a mai rămas, i-au dus pe toţi! Blestem şi nefericire! Sînt un om mort! începu să bocească: Dacă ai şti cit de pline erau cramele şi cum luceau plugurile! Ah, ce berbeci frumoşi! Ah, ce tauri voinici!

Hamilcar simţea că îl înăbuşă furia şi strigă:

— Ajunge! Nu minţi! Spune adevărul! M-au sărăcit, nu-i aşa? Vreau să ştiu tot ce am pierdut, pînă la ultimul siclu, pîn-la cel din urmă cab! Abdalonim, să-mi aduci socotelile corăbiilor şi ale cai'avanelor; ale muncilor cîntului şi ale casei! Şi dacă nu vă simţiţi cugetul curat, vai de viaţa voastră! Plecaţi! ■=>

12D

Cu ochii în jos şl cu mîinile măt. urînd pămîntul, vechilii se făcură nevăzuţi.

Abdalonim scoase dintr-un raft zidit în perete mulţime de sfori cu noduri, fîşii de pînză şi de papirus, apoi tăbliţe făcute din spată de berbec, acoperite cu o scriere subţire. Le adună la picioarele lui Hamilcar, punîndu-i în mînă o ramă de lemn cu trei fire, pe care erau înşirate bile de aur, de argint şi de corn.

— O sută nouăzeci şi două de case în Mappale; închiriate cartaginezilor nou-veniţi, pe preţul de un beka pe lună.

— Nu! E prea mult! Cruţă pe săraci. Să însemni pe cei care îţi par mai îndrăzneţi, şi să-mi spui dacă sînt credincioşi Republicii. Altceva?

Abdalonim şovăia, surprins de atîta mărinimie.

Hamilcar îi smulse din mînă îîşiile de pînză:

— Ce înseamnă asta? Trei palate lingă Khamon, cu doisprezece kezitahi pe lună? Pune douăzeci! Nu vreau să mă jefuiască Bogaţii!

Căpetenia slugilor se închină pînă la pămînt şi spuse:

— Daţi cu împrumut lui Tigillas, pînă la sfîrşitul anului, doi kikari; dobîndă maritimă trei dinari. Lui Bar-Malkatth o mie cinci sute de sicii; a pus zălog treizeci de sclavi, dar doisprezece din ei au murit în mlaştinile sărate.

— Se vede că nu erau tocmai zdraveni, spuse rîzînd sufetul. Nu-i nimic, dacă mai are nevoie de bani, dă-i. Să iei totdeauna dobînzi potrivite după averea datornicului.

Abdalonim porni să citească pe rînd: cîştigurile pe care le aduseseră băile de fier din Annaba, pescuitul mărgeanului, vopsitoriile de purpură, dările asupra locuinţelor grecilor, vînzarea argintului în Arabia, pe un

preţ înzecit ca al aurului, apoi prada corăbiilor, scăzînd zeciuiala cuvenită templului Zeiţei.

— Am socotit peste tot cu un sfert mai puţin, stăpîne…

Hamilcar socotea, la rîndul lui, pe bilele care ii sunau sub degete.

— Destul. Ce plăţi ai făcut?

— Lui Stratonicles din Corint şi altor trei negustori din Alexandria, în temeiul alăturatelor scrisori ce mi-au fost întoarse, zece mii de drahme ateniene şi doisprezece talanţi sirieni de aur. Hrana corăbierilor se ridică la douăzeci de mine pe lună, pentru fiecare triremă.

— Ştiu. Cîte s-au pierdut?

— Socoteala lor e însemnată pe aceste foi de plumb, răspunse Abdalonim. Cit priveşte corăbiile date în arendă, întrucît au fost nevoite de mai multe ori să-şi azvîrle încărcătura în mare, pierderea s-a împărţit după, cit cîştig i-ar fi venit fiecăruia. Pentru parîmele împrumutate din zestrea Arsenalului – şi pe care n-am putut să le mai înapoiem – sisiţii au cerut opt sute de kesitahi înainte de a porni în ajutorul Uticei.

— Iar sisiţii! spuse Hamilcar, aplecînd fruntea, ca şi, cum s-ar’ fi simţit copleşit de toate urile pe care le simţea asupra lui. Nu văd aici cheltuielile Megarei.

Abdalonim, pălind, scoase dintr-un alt raft cîteva tăbliţe de sicomor, înşirate pe o sfoară de piele.

Hamilcar ascultă cu luare-aminte fiecare din cheltuielile mărunte ale casei, dar pînă la urmă îl plictisi repetarea nesfîrşită a aceloraşi socoteli. Abdalonim îşi tot rări cititul, pînă cînd, lăsînd să-i cadă foiţele de lemn, se aruncă cu faţa la pămînt şi cu braţele întinse, ca un osîndit. Hamilcar, fără să tresară, adună tăbliţele de pe jos; o nespusă uimire îl cuprinse văzînd, într-o singură zi, o risipă nemaipomenită de carne, de păsări, de peşte, de vin, de mirodenii, iar pe deasupra vase sparte, sclavi ucişi, covoare pierdute.

Abdalonim, neîndrăznind să-şi arate faţa, îi povesti cum s-a sfîrşit ospăţul barbarilor. Nu putuse să se împotrivească hotărîrii Bătrînilor, şi Salammbo însăşi îi

poruncise să nu cruţe nici o cheltuială pentru îndestularea soldaţilor.

Auzind numele fiicei sale, Hamilcar sări în picioare, ca ars. Strîngîndu-şi buzele se trînti din nou pe perne, sfîşiind ciucurii cu unghiile şi suflînd greu, cu privirea aţintită în gol.

— Ridică-te, îi spuse lui Abdalonim şi plecă mai departe.

Abdalonim îl urmă; genunchii îi tremurau. Prinse în mîini un drug de fier şi porni ca un besmetic să desprindă de la locul lor lespezile pardoselii. Un disc de

(! * lemn sări; apoi ieşiră la iveală de-a lungul coridorului o mulţime de capace mari, ’ care astupau. gropile unde se păstrau grînele.

— Priveşte, Ochi-al-lui-Baal, spuse sluga tremurînd. N-au putut să te jefuiască de tot! Sînt adinei de cincizeci de coţi fiecare, şi pline pînă la gură’! In lipsa ta am săpat pretutindeni, în curtea arsenalurilor, în grădini; toată casa ta e plină de grîu, ca mintea ta de înţelepciune!

Un zîmbet înflori pe faţa lui Hamilcar:

— Bine-ai făcut, Abdalonim! Apoi, şoptindu-i la ureche: Cumpără cît de mult, din Etruria, din Brutium, la orice preţ! Adună şi pune la păstrare! Vreau să am în mina mea, eu singur, tot griul Cartaginei.

Ajungînd la capătul coridorului, Abdalonim scoase una din cheile pe care le purta la brîu şi deschise o mare încăpere dreptunghiulară, despărţită în mijloc cu stîlpi de cedru. O mulţime nesfîrşită de monede de aur, de argint şi de aramă, clădite pe mese sau adunate în firide, umpleau de-a rîndul cei patru pereţi, ridieîndu-se pînă la grinzile tavanului. Panere uriaşe din piele de hipopotam cuprindeau în toate colţurile odăii puzderie de saci mai mici; movile de bani mărunţi acopereau pardoseala; ici-colo cîte o’ grămadă mai înaltă se prăbuşise, risipindu-se pe jos ca o columnă dărîmată. Banii mari ai Cartaginei, purtînd chipul lui Tanit cu un cal sub’ un palmier, se amestecau laolaltă cu ai coloniilor, pe tiparul cărora se vedea un taur, o stea, un glob sau un corn de lună. In

grămezi de mărimi neegale se înşirau monede de toate felurile şi din toate timpurile – de la cele subţiri ca unghia ale străvechilor asirieni, pînă la cele tot atît de bătrîne ale Laţiului, mai groase decît latul palmei. Erau părăluţele Eginei, tăbliţele Bactrianei, triunghiurile mici ale vechii Lacedemonii, mîncate de rugină, murdare, coclite de umezeală şi înnegrite în foc, aşa cum fuseseră culese cu năvodul sau adunate printre dărîmăturile cetăţilor cucerite. Sufetul socotise repede îii gînd, dacă pierderile şi cîştigurile corespundeau cu sumele însemnate; se pregătea să plece, cînd băgă de seamă că trei vase de arama erau cu desăvîrşire, goale. Abdalonim, cuprins de spaimă, întoarse capul; iar Hamilcar, renunţînd să mai întrebe, tăcu.

Mai străbătu cîteva săli şi încăperi, ajungînd pînă la urmă în faţa unei uşi, unde, pentru a o păzi mai bine, un om fusese legat de mijloc cu un lanţ ţintuit în perete; era un obicei al romanilor, de curînd strămutat în Cartagina. Barba şi unghiile păzitorului crescuseră în neştire: omul se clătina într-o parte. şi în alta, ca o fiară sălbatică în cuşcă. Văzîndu-1 pe Hamilcar, i se aruncă la picioare strigînd:

— Indurare, Ochi-al-lui-Baa]! Fîe-ţi milă de mine şi ucide-mă! Sînt zece ani de cînd n-am mai văzut lumina soarelui! Pentru numele tatălui tău, îndurare!

Hamilcar, fără alt cuvînt. bătu din palme şi trei slujitori se înfăţişară; încordîndu-şi puterile, scoaseră din inelele lui drugul uriaş de fier care zăvora uşa. Hamilcar prinse cu mina lui o torţă şi se depărta în întuneric.

Se spunea că în acel loc erau mormintele neamului Barca: dar nu era decît un puţ larg şi adine, săpat dinadins pentru a amăgi pe tîlhari. Nu se afla înăuntrul lui nimic. Hamilcar trecu mai departe; apoi, apleeîndu-se, împinse pe roţile ei o piatră de moară, şi prin groapa ce se deschise intră într-o încăpere cu ziduri rotunjite în forma unui con.

Pereţii erau căptuşiţi cu solzi de aramă; pe un piedestal de granit se înălţa chipul cioplit al unui Cabir numit Aletes. cel dinţii care pătrunsese sub pămînt în băile Celtiberiei. La temelia lui erau înşirate în cruce scuturi mari de aur şi

vase de argint uriaşe, cu ciudate gîturi astupate, care nu slujeau la nimic. în felul acesta se topeau de obicei metalele, pentru a nu fi furate şi nici măcar mutate din loc.

Hamilcar apropie flacăra torţei şi aprinse o lampă – de miner, care atîrna sub scufia idolului; focuri verzi, galbene, albastre, viorii, de culoarea vinului, de culoarea sîngelui, luminară dintr-o dată încăperea. O puzderie de pietre preţioase era strînsă în tigve de aur, prinse în lame de aramă ca nişte lampadare; altele, la picioarele zidului, sclipeau în fărîmele de stîncă ale culcuşului din care fuseseră culese. Erau calaisuri smulse cu lovituri de praştie din pîntecele muntelui, nestemate închegate din udul lineşilor, dinţi-de-peşte căzuţi din lună, pietre-geme, diamante, beriluri, trei sorturi de rubine, patru soiuri de safire şi douăsprezece feluri de smaralde. Străluceau ea nişte stropi de lapte, ca nişte sloiuri de gheaţă albastră, ca o pulbere de argint, revărsîndu-se în pînze de lumină, în ploaie de raze şi luciri de stele. Cerauniile născute din trăsnet seînteiau alături de calcedoniul care biruia otră(vurile. Erau topaze din muntele Zabarca, tămăduitoare de spaimă, opale din Bactriana, prielnice naşterii şi coarne de-ăle lui Ammon, care puse în aşternut însufleţesc visurile.

Focul nestematelor şi flacăra lămpii se răsfrîngeau pe faţa netedă a scuturilor de aur. Hamilcar, în picioare, cu braţele încrucişate, zîmbea încîntat, nu atît de frumuseţea priveliştii, ci mai mult de gîndul că toate acele bogăţii erau ale sale. I se păreau nesfîrşite, neistovite şi de neatins. Strămoşii care odihneau sub picioarele lui îi întăreau încrederea, cu un simţămînt al eternităţii. Zeii subpămînteni erau atît de aproape de inima lui, încît el însuşi se simţea unul din Cabiri; razele strălucitoare care îi luminau faţa îi apăreau ca firele unui ţesut tainic, care străbătînd genunile îl legau de adîncurile lumii.

Un gînd îl făcu să tresară şi, trecînd pe la spatele idolului, se îndreptă cu paşi hotărîţi spre zid. Privi pe braţul său tatuat linia dreaptă tăiată de alte două linii perpendiculare, care în cifrele canaaneene însemnau

numărul treisprezece; numără pe trepte treisprezece plăci de aramă, ridică încă o dată mîneca lui largă şi citi pe braţ alte linii întretăiate, plimbîndu-şi degetele uşor, ca un cîntăreţ din liră. Lovi de şapte ori în zid cu degetul cel mare, şi zidul se deschise ca o poartă de piatră.

Hamilcar pătrunse într-un cavou care ascundea lucruri tăinuite, fără nume şi de mare preţ. Coborî trei trepte, scoase dintr-unvas de argint o piele de lama, care plutea pe-o apă neagră, apoi urcă din nou.

Abdalonim mergea înaintea lui, lovind pardoseala încăperii cu toiagul lui lung, împodobit la vîrf cu un mănunchi de clopoţei. Se oprea în dreptul fiecărei uşi şi striga numele lui Hamilcar, însoţindu-1 de laude şi binecuvîntări-.

Toate coridoarele se întîlneau în rotundul unei galerii, în jurul căreia se înşirau grinzi subţiri de santal, saci cu lausonia, turte de pămînt de Lemnos şi spinări ele broască ţestoasă, pline cu perle. Sufetul trecea abia atingîndu-le în mers cu poalele veşmîntului, fără să privească uriaşele grămezi de chihlimbar, zeiasca plămădeală născută din razele soarelui.

Un val de miresme plutea prin aer ca un nor.

— Deschide!

Intrară.

Oameni goi frămî. ntau tot soiul de aluaturi, aţîţau cărbunii încinşi, sfărîmau ierburi, vărsau untdelemn în burdufuri, închideau şi deschideau nişte cutioare rotunde, zidite de jur împrejur în perete; erau atît de multe, încît întreaga încăpere semăna cu un stup de albine. Erau pline cu safran, cu nuci de Siria, aromă de bdelium şi viorele. Pretutindeni zăceau împrăştiate prafuri de răşină, felurite rădăcini, sticluţe, ramuri de filipendulă, foi de trandafir, parfumuri care ameţeau, mai pătrunzătoare decît fumul styraxului care sfîrîia în mijloc, pe un trepied de aramă.

Căpetenia plăcutelor-arome, înalt şi palid ca o făclie de ceară, îl întîmpină pe Hamilear fărîmiţînd în palme o creangă de metopion, în vreme ce alţi doi frecau picioarele sufetului cu frunze de baccaris. Hamilear îi dădu la o

parte: erau cyreneeni cu obiceiuri spurcate, dar pe care îi păstra, fiindcă ştiau toate tainele meşteşugului.

Spre a-şi arăta ştiinţa, căpetenia plăcutelor-arome îi întinse lui Hamilear, pe vîrful unei linguri de chihlimbar, un strop de malobatru să guste; apoi, cu vîrful unei sule, străpunse trei besoare indiene. Stăpînul, care cunoştea toate şireteniile, prinse în mînă un corn plin cu balsam, îl apropie de jăratic, şi apleeîndu-se să privească mai bine, zări o pată cafenie: era semnul unei înşelăciuni! îl săgetă cu privirea pe căpetenia plăcutelor-arome şi, fără să rostească o vorbă, îi azvîrli cornul de gazelă în obraz.

Oricît era de furios văzînd cum fusese înşelat, Hamilcar nu uită să dea porunci ca în nardul 'pregătit pentru a fi trimis în ţările de peste mare să se adauge antimoniu, spre a cîntări mai greu.

Ceru apoi să i se aducă cele trei cutii de psagas, pe care le păstra pentru el însuşi.

Căpetenia plăcntelor-arome mărturisi că nu mai ştie de urma lor: soldaţii tăbărîseră asupra lui cu cuţitele şi îi răvăşiseră toate dulapurile.

— Ţi-e frică de ei mai mult decît de mine! răcni sufetul, şi ochii lui, prin pînza de fum, ardeau ca nişte torţe, aruncînd scîntei asupra omului înalt şi palid, care începuse să înţeleagă.

— Abdalonim, înainte de asfinţitul soarelui, să mi-1 biciuiţi pînă la sînge. Sfîşiaţi-1!

Această pagubă, mai neînsemnată idecît toate celelalte, îl scosese din fire; se silea să-i uite pe barbari şi îi regăsea mereu în calea lui. Jafurile lor îi reaminteau ruşinea fiicei sale, şi în ura lui îi cuprindea laolaltă pe toţi ai casei care ştiau adevărul şi nu voiau să i-1 spună, îl stăpînea în acelaşi timp o nevoie ciudată de a cunoaşte întreaga lui nefericire şi, cuprins de o -adevărată furie iscoditoare, cercetă sub magaziile casei negoţurilor toată păcura, lemnul, ancorele, şi parîmele, mierea şi1 ceara, valurile de stofe, cămările cu merinde, blocurile de marmură şi grînarul cu silfiu.

Se îndreptă apoi spre celălalt hotar al grădinii, unde

lucrau meşteşugari folosiţi pentru treburile iui negustoreşti. Unii brodau mantale, alţii împleteau năvoade, dărăceau perne, croiau sandale; lucrători aduşi. din Egipt lustruiau cu praf de scoică foile de papirus; ţesătorii aruncau suveicile, armurierii băteau în nicovale.

Hamilcar le strigă:

— Daţi zor cu ascuţitul săbiilor! Am nevoie de săbii!

Scoase din sin o piele de antilopă, tăbăcită cu suc de ierburi otrăvitoare, poruncind să-i croiască din ea o platoşă mai tare decît arama, pe care fierul să n-o străbată şi focul să n-o atingă.

Abdalonim, încercînd să-i abatămînia, căuta să-l aţîţe împotriva meşterilor, bodogănind că nu se pricep:

„Lucraţi în bătaie de joc! Să vă fie ruşine! Stăpinul e prea îngăduitor cu voi!“ Hamilcar, fără să-l asculte, se depărtă. îşi încetini însă pasul, căci drumul era întretăiat de copaci căzuţi, arşi de la un capăt la altul, cum rămîn pe locurile unde au făcut popas ciobanii; stîlpii balustradelor zăceau trîntiţi la pămînt, apa din şanţuri secase, cioburi de vase şi oseminte de maimuţă se iveau în jurul bălţilor de noroi. C’îte o fîşie de stofă zdrenţuită spînzura prin tufişuri; sub crengile lămîiilor se îngrămădeau flori veştede, ca nişte mormane galbene de gunoi. Slugile lăsaseră grădina în paragină, crezînd că stăpînul nu se mai întoarce.

La fiecare pas îi ieşea înainte altă pustiire; mereu o altă dovadă despre ceea ce el hotărîse să nu afle. îşi mînjea încălţămintea lui de purpură călcînd în scîrnăvie. Ar fi vrut să-i aibă pe toţi ticăloşii aceia în bătaia catapultei şi să-i vadă zburînd în ţăndări! Se simţea acum ruşinat că îi apărase; fusese o neghiobie, o trădare! Şi fiindcă nu se putea răzbuna nici împotriva barbarilor, nici împotriva Bătrînilor, nici împotriva lui Salamm-bo, dădu poruncă să fie trimişi fără întîrziere la muncă silnică, în ocne, toţi sclavii grădinilor!

Abdalonim tremura de cîte ori îl vedea apropiindu-se de parcuri. Dar Hamilcar se îndreptă spre drumul morii, de unde se auzea o tînguire lungă, ca un cîntec de îngropare.:

Moara se învîrtea intr-un nor de pulbere. Erau două conuri de porfir suprapuse, dintre care unul, cel de sus, purtînd în vîrf o pîlnie, se învîrtea deasupra celuilalt cu ajutorul unor bîrne puternice. Unii împingeau cu pieptul şi cu braţele; alţii, înhămaţi, trăgeau. Frecarea necontenită a chingilor le crestase în jurul subsuorilor răni nevindecate, care musteau sub coaja lor ca bătăturile de pe greabănul măgarilor. O cîrpă neagră şi soioasă, care abia le cuprindea coapsele, atîrna peste pulpele lor, ca o coadă. Ochii lor erau roşii, cătuşele care le strîngeau gleznele zăngăneau în mers, şi parcă o singură răsuflare ieşea deodată din toate piepturile. Gura le era prinsă într-o botniţă legată cu două lănţişoare de bronz, ca să nu poată fura din făină; în mîini purtau mănuşi fără degete, ca nici să nu apuce.

La intrarea stăpînului, pîrghiile de lemn începură să scîrţîie cu mai multă putere. Grăunţele scrîşneau sub pietrele morii. Cîţiva sclavi căzură în genunchi; cei din urmă călcau peste ei, învîrtind mai departe.

Hamilcar porunci să vină Giddenem, mai-marele sclavilor. Giddenem se arătă, împăunîndu-se plin de fudulie în bogatul său veşmînt. Purta o tunică de purpură aleasă, răscroită peste şolduri; la urechi îi spînzurau toarte grele, şi pentru a strînge fîşiile de stofă care îi înfăşurau picioarele, un şnur de aur se răsucea de la glezne pină pe coapse, încolăcit ca un şarpe. Intre degetele lui încărcate de inele învîrtea un şirag de boabe de agată, cu care simţea pe cei atinşi de duhuri’rele..

Hamilcar îi făcu semn să scoată botniţele oamenilor. Flămînzii, se năpustiră ca nişte fiare, vîrîndu-şi capul în făină pină în gît şi muşcînd cu lăcomie.

— I-ai istovit de tot, spuse sufetul.

Giddenem răspunse că numai astfel izbutea să-i ţină în frîu.

— Degeaba te-am trimis la Siracusa, să înveţi cum să te porţi cu sclavii. Adu pe ceilalţi!

Bucătarii, pivnicerii, grăj darii, trepăduşii, purtătorii de lectică, băieşii, slujitoarele şi copiii lor stăteau înşiraţi în

grădină, pe-un singur rînd, din faţa magaziilor şi pină la groapa cu fiare sălbatice. Abia mai îndrăzneau să răsufle. O adîncă tăcere se lăsase asupra Megarei. Soarele cobora peste lagună, dincolo de Catacombe. Păunii se i'oteau piuind. Hamilcar trecea înainte cu paşi măsuraţi.

— Ce să fac cu bătrînii ăştia? Vinde-i! Prea mulţi gali; sînt toţi nişte beţivi. Prea mulţi cretani; sînt mincinoşi. Să cumperi asiatici din Capadochia şi negri.

Se arătă surprins de numărul mic al copiilor: (.

— Trebuie să am la casa mea nou-născuţi în fiecare an. Giddenem, să-i laşi pe sclavi noaptea să umble prin grădină în voia lor.

' Porunci apoi să i se aducă, hoţii, leneşii şi nesupuşii. Mustrîndu-1 cu asprime pe Giddenem, hotărî pedepse aspre pentru cei vinovaţi. Giddenem apleca cu umilinţă fruntea lui de taur, încruntînd din sprîncenele-i groase.

— Iată, Ochi-al-lui-Baal, unul pe care l-au prins cu şireangul de gît, spuse Giddenem arătînd un libian voinic.

— A! vrei să mori? îl întrebă cu dispreţ Hamilcar.

Sclavul răspunse cu îndrăzneală:

— Da!

Fără să se mai gîndească la pilda pe care o dădea şi fără să-i pese de pagubă, Hamilcar porunci slujitorilor:

— Luaţi-1!

Chibzuia, poate, că jertfa pe care o făcea îl va feri de necazuri mai mari.

Giddenem ascunsese pe ciungi şi pe ologi la spatele celorlalţi.

— Cine ţi-a tăiat braţul?

— Soldaţii, Ochi-al-lui-Baal!

Un samit şchiopăta ca un cocostîrc săgetat.

— Pe tine cine te-a schilodit?

Giddenem îi frînsese piciorul cu un drug de fier. Sufetul s-a înfuriat. Smulgînd şiragul de agate din inimile nerodului schingiuitor de sclavi, strigă:

— Blestemat să fie cîinele care îşi sfîşie turma! Schingiuieşti sclavii? Pentru numele lui Tanit, vrei să-ţi sărăceşti stăpînul? Să fie aruncat în groapa cu gunoi! Cei

care lipsesc unde-s? I-ai ucis, înhăitîndu-te cu barbarii?

Privirea lui era atît de cumplită, incit femeile o luară la fugă. Sclavii se trăseseră înapoi, lăsînd un gol împrejurul stăpînului. Giddenem îi săruta nebuneşte sandalele. Hamilcar rămăsese în picioare, cu braţul ridicat asupra lui.

Păstrîndu-şi însă judecata limpede, ca în toiul celei mai înverşunate bătălii, îşi aduse aminte dintr-o dată de toate mîrşăviile, de toate grozăviile pe care ştiuse să le înlăture din viaţa lui; şi la lumina de fulger a mîniei, cuprinse intr-un singur gînd toate loviturile ce se abătuseră asupra lui. îngrijitorii pămînturilor lui fugiseră de frica mercenarilor, înţeleşi poate pe ascuns cu ei. Toţi îl trădau! Răbdarea lui ajunsese la capăt.

— Să fie aduşi aici! strigă el. Să-i însemnaţi cu fierul roşu pe frunte, ca pe nişte ticăloşi ce sînt!

Slujitorii aduseră în mijlocul grădinii grămezi de cătuşe, de butuci, de. cuţite, lanţuri pentru osîndiţii la ocnă, piedici pentru încleştarea gleznelor, obezi pentru încercuirea piepturilor, scorpioni şi bice din curele împletite, cu gheare de aramă în vîrf.

Sclavii fură trîntiţi la pămînt, cu faţa în soare, spre Moloh-mistuitorul, unii culcaţi pe burtă, alţii pe spate; cei osîndiţi la flagelare stăteau în picioare lingă copaci, între doi oameni, unul care număra loviturile, altul care lovea.

Lovea cu amîndouă mîinile, şi bicele şuierau, făcînd să zboare în aer coaja de pe tulpina platanilor. Stropi mari de sînge înroşeau frunzişul, iar trupurile sfîrtecate se zbăteau în urlete la rădăcina copacilor. Cei ferecaţi în lanţuri îşi rupeau obrazul cu unghiile. Se auzeau scrîşnind şuruburile de lemn, izbituri surde răsunau, şi din cînd în cînd un ţipăt spinteca aerul. în marginea bucătăriilor printre veşmintele zdrenţuite şi smocurile de păr risipite pe jos, slujitorii aţîţau cărbunii aprinşi, şi un miros de carne arsă se răspîndea împrejur. Sclavii biciuiţi se clătinau pe picioare; încătuşaţi de legăturile care le ştrîngeau braţele, îşi roteau capul peste umeri şi închideau ochii. Cei care îşi aşteptau rîndul scoteau urlete de groază, iar leii, amintindu-şi poate de noaptea ospăţului, se înşiraseră pe marginea. gropii lor

şi căscau.

Salammbî se ivi pe înălţimeaterasei, străbătînd-o în grabă dintr-o parte în alta, cu paşi înspăimîntaţi. Hamilcar o zări. I se păru că întinde braţul spre el, în semn de îndurare: întoarse capul cu groază şi se îndreptă spre curtea elefanţilor.

Aceste animale erau" mîndria marilor familii punice. Purtaseră pe străbunii lor în luptă, biruiseră alături de ei, şi erau slăviţi ca nişte răsfăţaţi ai Soarelui.

Elefanţii Megarei erau cei mai puternici din toată Cartagina. înainte de-a pleca, Hamilcar îl pusese pe Abdalonim să jure că îi va păzi ca pe ochii din cap. Dar bei mai mulţi, însîngeraţi şi măcelăriţi, muriseră; nu mai rămăseseră în viaţă decît trei, culcaţi în praful din mijlocul curţii, lîngă sfărîmăturile ieslelor lor.

Elefanţii îl recunoscură şi veniră în întîmpinarea lui.

Unul avea urechile zdrenţuite, altul o rană cumplită la genunchi, al treilea trompa retezată.

Se uitau unul la altul cu o privire tristă, ca şi cum ar fi gîndit; cel care nu mai avea trompă, îndoind genunchii şi aplecîndu-şi capul uriaş, încerca să-şi alinte stăpînuh cu ciotul hidos ce-i rămăsese.

Simţind mîngîierea animalului, două lacrimi luciră în ochii lui Hamilcar. Năpustindu-se asupra lui Abdalonim, strigă:

— Ah, tieălosule! Pe cruce! Pe cruce!

Abdalonim se prăbuşi pe spate, în nesimţire.

În spatele vopsitoriilor de purpură, al căror fum albastru se ridica spre cer, se auzi deodată un lătrat de şacal. Hamilcar se opri în loc.

Gîndul la fiul său îl linişti ca prin farmec, ca şi cum l-ar fi atins mîna unui zeu; simţea că puterea lui va trece necontenit mai departe şi că fiinţa lui nu va pieri o dată cu el. Sclavii nu înţelegeau de ce se potolise fără veste.

Îndreptîndu-se spre ţesătoriile de purpură, trecu prin faţa temniţei sclavilor. Era o clădire lungă de piatră neagră, zidită în adîncul unei gropi, împrejurul căreia trecea un drum îngust; o scară urca la fiecare din cele

patru unghiuri ale clădirii.

Iddibal aştepta desigur căderea nopţii, pentru a da semnalul înţeles. „Nu e nici o grabă11, gîndi Hamilcar şi coborî în temniţă. Cîţiva din însoţitorii lui îi strigară „Intoarce-te!“ Cei mai îndrăzneţi dintre ei îl urmară.

Poarta stătea larg deschisă în bătaia vîntului. Lumina amurgului pătrundea prin ferestrele înguste; înăuntru se zăreau lanţuri rupte aţîrnînd de-a lungul zidurilor.

Era tot ce mai rămăsese din sclavii prinşi în război.

Hamilcar păli ca un mort, iar celor care se aplecau pe marginea gropii să-l privească, li se păru că se reazimă de zid ca să nu cadă.

Şacalul latră acum de trei ori. Hamilcar a ridicat capul, fără să spună un cuvînt, fără să facă o mişcare. Iar cînd soarele se cufundă în zare, se strecură nevăzut dincolo de şirul de napali. în aceeaşi seară, intrînd în templul lui Eşmun, unde se ţinea adunarea Bogaţilor, spuse: – Lumini ale zeilor Baali, primesc comanda armatei punice împotriva. barbarilor.

VIXI

BĂTĂLIA DE LA MACAR

CHIAR DE-A DOUA ZI, HAMILCAR ceru sisiţilor două sute douăzeci şi trei de mii kikari de aur şi aşează un bir de paisprezece secheli asupra fiecărui Bogat. N-au fost scutite nici femeile. Părinţii plăteau pentru copii, iar ceea ce era de necrezut pentru obiceiurile Cartaginei, fură siliţi să scoată bani pînă şi. preoţii.

A strîns toţi caii, toţi catîrii şi toate armele. Unii dintre Bogaţi încercau să-şi ascundă averea; bunurile lor fură scoase în vînzare. Pentru a umili pe cei zgîrciţi, Hamilcar înarmă pe socoteala lui şaizeci de soldaţi şi dărui o mie cinci sute de gomori de făină, cit toţi neguţătorii de fildeş laolaltă.

A trimis să fie tocmiţi mercenari din. Liguria; trei mii de munteni obişnuiţi să lupte cu urşii. Le-a plătit solda pe şase luni înainte, cincisprezece mine pe zi.

Trebuia să pună pe picioare o armată. N-a primit însă, ca Hannon, pe oricine. A lăsat pe dinafară pe cei

neobişnuiţi cu umbletul, pe cei prea graşi şi pe cei care păreau temători din fire. A primit, în schimb, oameni de rînd, drojdia Malquei, fii de barbari şi sclavi liberaţi. Noilor cartaginezi le-a făgăduit drepturi cetăţeneşti întregi.

Grija lui cea dinţii a fost să pună ordine în rîndurile Legiunii. Aceşti tineri voinici şi chipeşi se socoteau oastea aleasă a Cartaginei şi nu ascultau de nici o poruncă. Hamilcar a făcut din ofiţeri simpli soldaţi. şi i-a înstrunit cu asprime. I-a pus să fugă, să sară, să urce în goană dealul Byrsei, să arunce cu suliţa, să lupte voiniceşte şi să doarmă noaptea pe pămîntul gol. Părinţii lor veneau să-i vadă în tabără şi le plîngeau de milă.

Porunci să se scurteze săbiile şi să se întărească încălţămintea. Hotărî numărul slujitorilor şi împuţină bagajele. Ştiind că în templul lui Moloh se păstrau trei, sute de suliţi romane, puse mîna pe ele, cu toată împotrivirea marelui preot.

Alcătui o înfricoşătoare falangă de şaptezeci şi doi de elefanţi, adunînd laolaltă pe cei care se întorseseră din Utica şi pe cei pe care Bogaţii îi mai aveau; înarmă pe conducătorii lor cu daltă şi cu ciocan, ca să crape capul celor care s-ar fi înfuriat în vălmăşagul luptei.

Retrase dreptul Marelui Sfat de-a numi pe generali. Bătrînii încercară să se împotrivească, cerînd să se - respecte legea; Iiamilear trecu peste lege. Nimeni nu îndrăznea să murmure; toţi se supuneau sub puterea covîrşitoax-e a geniului său.

Hamilcar luă asupra lui singur conducerea treburilor Republicii, a războiului şi a visteriei; şi ca să se pună ia adăpost de orice învinuire, ceru ca Hannon să fie însărcinat cu supi’avegherea socotelilor.

Refăcu zidurile de apărare, şi, cum avea nevoie de piatră, dărîmă pe cele Vechi care nu mai slujeau la nimic. Dar, cu toate că treptele nobleţei de sînge căzusex-ă, dregătoriile Republicii împărţindu-se după avere, fiii cuceritorilor şi urmaşilor celor învinşi alcătuiau două tabere deosebite; de aceea vechii pati-icieni n-au văzut cu ochi buni dărimarea acelor ruine, pe cînd plebea, fără să

ştie prea bine pentru ce, se bucura.

Din zori de zi pînă în noapte treceau pe străzi cohorte înaxunate; în fieeai'e clipă se auzeau sunînd goarnele; care grele se perindau, încărcate cu scuturi, corturi j? i suliţi; curţile erau pline de femei care destrămau pînză; o pornire războinică cuprinsese cetatea; sufletul lui Hamilcar stăpînea întreaga Cartagină.

Împărţise rîndurile soldaţilor în perechi, avînd grijă să însoţească unul mai slab cu unul mai puternic, în aşa fel ca cel mai puţin curajos – sau mai puţin voinic – să fie sprijinit în luptă de alţi doi. Dar, cu cei trei mii de liguri şi cu cei mai buni soldaţi ai Cartaginei, abia putu să alcătuiască o falangă de patru mii nouăzeci şi şase de hopliţi, luptători purtînd coifuri de bronz şi mînuind lănci macedonene de frasin, lungi de paisprezece coţi.

Două mii de tineri în sandale erau înarmaţi cu praştii şi junghere. Acestora li se adăugară alţi opt sute, care purtau scuturi rotunde şi săbii romane.

Călărimea cuprindea resturile celor nouăsprezece gărzi ale Legiunii, înveşmîntate în zale de bronz roşu, ca clinabarii asirieni. Mai erau patru sute de arcaşi călări – cărora li se spunea tarantini – purtînd căciuli din blană de nevăstuică, secure cu două tăişuri şi tunică de piele. în sfîrşit, o mie. două sute de negri din tîrgul caravanelor alergau cu clinabarii alături, ţinîndu-se cu mina de coama cailor.

Toate erau pregătite, dar Hamilcar nu se grăbea. Ieşea adesea noaptea singur din Cartagina, pînă dincolo de lagună, în spre gurile Macarului-. îl cerceta oare ghidul să se alăture mercenarilor? Ligurii, care îşi aşezaseră tabăra la Mappale, stăteau de pază în jurul casei lui.

Temerile Bogaţilor părură îndreptăţite, în ziua cînd o ceată de trei sute de barbari se ivi sub zidurile cetăţii. Sufetul porunci să li se deschidă porţile. Erau fugari din oastea mercenarilor; îi aducea credinţa faţă de stăpînul lor – sau numai teama.

Întoarcerea lui Hamilcar nu-i surprinsese pe mercenari; ei ştiau că omul acesta nu putea să moară. Revenea în

Cartagina ca să-şi îndeplinească făgăduielile. Speranţa lor nu era atît de absurdă, ţinînd seama că o adîncă prăpastie se deschisese între Republică şi armată. De altfel, nici nu se socoteau vinovaţi; uitaseră ospăţul.

Iscoadele pe care le-au prins le dovediră că se înşelau. Aţîţătorii la război triumfau; cei care mai stăteau încă la îndoială se înflăcărară. Asediul celor două cetăţi începuse să-i plictisească; băteau pasul pe loc. Mai bine să hotărască armele! Oamenii care se răzleţiseră şi hoinăreau pe cîmp, auzind că Hamilcar se pregăteşte de luptă, se întoarseră. Mîtho fremăta de bucurie. „în sfîrşit! însfîrşit!“ striga el.

Pornirea care îl aţîţase împotriva lui Salammbo se îndrepta acum asupra lui Hamilcar. Ura lui ţintea o pradă bine lămurită, şi fiindcă dorinţa răzbunării i se părea mai întemeiată, o socotea ca şi îndeplinită, bucurîndu-se dinainte. în acelaşi timp, inima lui se lăsa cuprinsă de-o simţire tot mai adîncă, şi o năzuinţă tot mai arzătoare îl stăpînea. Se vedea în mijlocul soldaţilor săi, purtînd intr-un vîrf de suliţă capul sufetului; apoi în odaia cu pat de purpură, strîngînd în braţe trupul fecioarei, acoperindu-i faţa cu sărutări şi răsfirînd între degeţe părul ei bogat; gîndul acesta, pe care îl ştia zadarnic, îl chinuia. Fiindcă soţii lui de luptă îl aleseseră *şalişim,* jură să ducă războiul pînă la capăt; iar. presimţirea că nu se va mai întoarce îl făcea nemilos.

Veni la Spendius şi-i spuse:

— Adună-ţi oamenii; eu îi voi strînge pe ai mei. Dă-i de veste lui Autharit. Dacă Hamilcar porneşte acum asupra noastră, sîntem pierduţi! Mă asculţi? Scoală-te!

Spendius rămase surprins de felul poruncitor în care vorbea Mîtho. De obicei se lăsa îndemnat, iar înflăcărările lui erau trecătoare ca un foc de paie. De data aceasta părea deopotrivă de groaznic şi de liniştit, O voinţă sfidătoare ardea în ochii lui, ca flacăra unei jertfe.

Grecul nu-1 asculta. Trîndăvind intr-un cort cartaginez tivit cu perle, sorbea băuturi răcoritoare în cupe de argint şi îşi trecea vremea cu jocuri elineşti; lăsase părul să-i

crească şi ducea un război de aşteptare. Pusese la cale unele vorbe cu cei din cetate şi stătea pe loc, nădăjduind că într-o zi porţile oraşului i se vor deschide.

Narr'Havas, care ţinea legătura între cele trei armate, se afla în ziua aceea în cortul lui Spendius. îi dădea dreptate grecului, şi găsea cuvinte de mustrare pentru pornirea necugetată a lui Mîtho, care, nerăbdător să-şi arate vitejia, voia să schimbe planul lor de luptă.

— Pleacă, dacă ţi-e teamă! îi strigă Mîtho. Ne-ai făgăduit pucioasă, smoală, elefanţi, soldaţi, cai! Unde sînt?

Narr'Havas îi răspunse că el cu oamenii lui au nimicit ultimele cohorte ale lui Iiannon. In păduri începuse vînătoarea de elefanţi; soldaţilor li se împărţeau arme; caii erau pe drum. Mîngîindu-şi pana de struţ care-i cădea pe umăr, numidul îşi rotea ochii în cap ca o femeie şi un zîmbet neplăcut flutura pe buzele lui. Mîtho îl privea şi nu găsea să-i răspundă nimic.

In clipa aceea intră un om înspăimîntat, ud de năduşeală, cu picioarele însîngerate şi fără. cingătoare; răsufla greu şi pieptul lui firav părea că se sparge; vorbea o limbă neînţeleasă şi, cu ochii ieşiţi din orbite, povestea – parcă o bătălie. Regele numizilor sări de la locul lui, ieşi afară din cort şi îşi strigă oamenii.

Călăreţii se rînduiră în cerc dinaintea lui. Narr' Havas se aruncă în şa; ţinea ochii în pămînt şi îşi muşca buzele. Impărţindu-şi oamenii în două cete, porunci uneia din ele să aştepte şi porni în goană, cu braţul întins, în fruntea celeilalte, pierzîndu-se în zare, spre munţi.

— Stăpîne, murmură Spendius, nu-mi plac aceste întîmplări neaşteptate. Hamilcar se întoarce, Narr' Havas pleacă…

— Şi ce ne pasă nouă? răspunse cu dispreţ Mîtho.

Pentru a-i ţine piept lui Hamilcar, ar fi fost nevoie să se unească amîndoi cu Autharit. Dar, despresurînd cetatea ca să facă faţă armatei cartagineze, oamenii din oraş ar fi ieşit la larg şi le-ar fi căzut în spate. Ţinură sfat îndelung şi hotărîră să îndeplinească fără întîrziere următoarele:

Spendius, cu cincisprezece mii de oameni, să se

îndrepte spre podul Macarului, la trei sute de mile depărtare de Utica, ridicînd la capetele podului patru turnuri înalte, înarmate cu catapulte. Toate drumurile din munte şi toate văile urmau să fie închise cu i trunchiuri de copaci, cu sfărîmături de stîncă, cu ziduri de piatră şi cu grămezi de mărăcini. Mănunchiuri de iarbă uscată, risipite pe culmi, aveau să fie aprinse drept semne de vestire, şi din loc în loc au fost aşezaţi păstori cu vederea ageră.

Nu era de aşteptat ca Plamilcar să urmeze aceiaşi drum ca şi I-Iannon, îndreptîndu-se spre muntele Apelor-

Calde. El trebuia să ştie că Autharit, care stăpînea înălţimile, îi va tăia calea. Apoi, începînd războiul cu o înfrîngere ar fi fost pierdut; iar o biruinţă n-ar fi fost hotărîtoare, cită vreme mercenarii se aflau departe. s Ar fi putut să debarce lingă capul Strugurilor, şi de-acolo să pornească în ajutorul uneia din cetăţi; dar s-ar fi găsit prins între două armate duşmane, primejdie pe care nu şi-o putea îngădui cu trupele sale prea puţin numeroase. Aşadar, avea să treacă de-a lungul Arianei, să ocolească la stînga ferind gurile Macarului, şi să cadă de-a dreptul asupra podului. Aici avea să-l aştepte Mîtho. Noaptea, la lumina torţelor, şalişimul supraveghea munca pionierilor. Alerga pînă la Hippo-Zaryt, să cerceteze lucrările de întărire din munţi. Era mereu pe drum şi nu găsea răgaz pentru odihnă. Spendius îi pizmuia puterea; dar, cînd era vorba de-a trimite iscoade, de-a născoci mijloace noi de apărare şi de a pune în mişcare maşinile de război, Mîtho nu ieşea din cuvîntul prietenului său. Despre Salammbo nu mai vorbeau. Spendius nu se gîndea la ea, iar lui Mîtho îi era ruşine.

In mai multe rînduri Mîtho s-a apropiat de zidurile Cartaginei, încercînd să zărească armata lui Hamilcar. Scruta zarea cu priviri iscoditoare; se culca pe burtă, şi în zvîcnirea sîngelui la tîmple i se părea că aude freamătul unei armate.

Ii spuse lui Spendius că dacă în trei zile Hamilcar nu se va arăta, va porni cu toţi oamenii lui să-l înfrunte. Mai trecură două zile. Spendius îl opri în loc; dar în dimineaţa

celei de-a şasea, Mîtho porni.

Cartaginezii erau tot atît de nerăbdători ca şi barbarii. Prin corturi ca şi prin case fierbea aceeaşi dorinţă şi aceeaşi nelinişte; toţi se întrebau, de ce zăboveşte Hamilcar?

Sufetul urca din cînd în cînd pe acoperişul templului lui Eşmun alături de crainicul-lunelor, cercetînd încotro bate vîntul.

Intr-o dimineaţă – era ziua a treia a lunii Tibby – Hamilcar fu văzut coborînd de pe Acropole cu paşi grăbiţi. O mare frămîntare cuprinse Mappala întreagă. Străzile se umplură de oameni, iar soldaţii se grăbiră să-şi ia armele, în mijlocul femeilor care plîngeau căzîndu-le la piept. Armata s-a adunat în piaţa lui Khamon. Nimănui nu-i fusese îngăduit s-o urmeze; nici să se apropie de ziduri, - nici să vorbească ostaşilor. Oraşul întreg rămase învăluit în tăcere, ca un mormînt uriaş. Războinicii, rezemaţi în lănci, aşteptau gînditori, iar ceilalţi, în casele lor, oftau.

La căderea amurgului, armata cartagineză ieşi din cetate pe poarta dinspre apus; dar, în loc să ia drumul Tunisului sau să se îndrepte spre munţii Uticei, înainta pe ţărmul mării, ajungînd în curînd la marginea lagunei; pete mari de sare albă luceau, ca nişte uriaşe tăvi de argint uitate pe mal.

Ochiurile de apă se înmulţeau; paşii se afundau în pămîntul moale. Hamilcar nu privea în urmă; mergea ca de obicei în fruntea armatei; calul lui înstelat cu pete galbene ca un balaur îşi scutura botul înspumat şi trecea prin mlaştini, încordîndu-şi puterile. Se lăsa noaptea, o noapte fără lună. Cîţiya strigară că merg la pieire. Hamilcar le luă armele şi le dădu slujitorilor. Pămîntul era din ce în ce mai desfundat. Unii se suiau pe spinarea vitelor de povară, alţii se agăţau de cozile cailor; cei mai voinici îi sprijineau pe cei mai slabi; ligurii îi îmboldeau pe pedestraşi cu vîrful lăncilor. întunericul cuprinsese întreaga zare. Armata pierdu drumul şi se opri.

Sclavii sufetului porniră înainte să caute stîlpii, care la porunca lui fuseseră înfipţi din loc în loc. Strigătul

călăuzelor străbătea prin bezna nopţii şi, de departe, armata îi urma.

In sfîrşit, simţiră sub paşii lor pămîntul tare. O linie alburie se arcuia, abia desluşită, şi malul IMacarului se ivi. Vremea era rece, dar nici un foc nu se aprinse.

Un vînt înteţit se ridică spre miezul nopţii. Hamilcar îşi trezi ostaşii din somn fără să pună goarnele să sune; căpitanii le dădeau de veste oamenilor bătîndu-i uşor pe umăr.

Cel mai înalt dintre soldaţi intră în rîu; apa abia îi ajungea pînă la brîu; se putea trece prin vad.

La porunca sufetului, treizeci şi doi de elefanţi fură înşiraţi de-a curmezişul rîului, iar la o sută de paşi mai în jos ceilalţi, ca să oprească oamenii tîrîţi la vale de vîrtejul apei; purtîndu-şi armele pe creştetul capului, cartaginezii trecură Macarul ca între două zăgazuri de apărare. Hamilcar băgase de seamă că vîntul dinspre apus, răscolind nisipul, clădea ca o punte de trecere în albia rîului.

Se aflau acum pe malul sting, în faţa Uticei, intr-un cîmp deschis, unde elefanţii, puterea covîrşitoare a armatei, aveau loc să se mişte în voie.

Această minunată înţelepciune îi însufleţi pe, soldaţi, redîndu-le dintr-o dată o neţărmurită încredere; ardeau de nerăbdare să pornească asupra barbarilor. Hamilcar le îngădui două ceasuri de odihnă. La răsăritul soarelui, armata se puse în mişcare în trei valuri. **In** frunte înaintau elefanţii, apoi pedestrimea uşoară, călăreţii după ei, iar la urmă grosul oştilor: falanga.

Barbarii tăbărîţi în faţa Uticei, ca şi cei cincisprezece mii din jurul podului, văzură cu uimire cum pămintul se unduia în depărtare, ca o mare. Vîntul puternic ridica nisipul în vîrtejuri repezi; nori galbeni se destrămau şi se adunau din nou, ascunzînd barbarilor vederea armatei punice. înşelaţi de coarnele coifurilor, unora li se părea că se apropie o cireadă de boi; alţii zărind fluturarea mantiilor îşi închipuiau că sînt aripi, iar cei care cunoşteau mai bine ţinuturile deşertului ridicau din umeri, zicînd că-s

vedenii ale văzduhului. **In** vremea asta, uriaşa' învolburare se apropia tot mai mult. Aburi uşori ca o răsuflare goneau deasupra mării de nisip, soarele se ridica şi ardea cu putere; o lumină aprigă şi tremurătoare, lărgind marginile zării, cuprindea întreg pămîntul, iar ochiul omului nu mai era în stare să măsoare depărtările. Cîmpia nesfîrşită se întindea de jur împrejur, în ondulări abia simţite, pînă la marginea albastră, unde ştiau toţi că începe marea. Cele două armate barbare îşi părăsiseră corturile şi se priveau; oamenii din Utica se urcaseră pe ziduri ca să vadă mai bine.

Acum se puteau deosebi valuri prelungi, ca nişte lanţuri. purtînd din loc în loc vîrfuriascuţite; apoi un şir de movile negre, care se legănau în mers; şi deodată se iviră pilcuri de pădure stufoasă: lăncile şi elefanţii. Un strigăt izbucni din toate piepturile: „Cartaginezii U şi fără să mai aştepte vreun semn sau vreo poruncă, barbarii tăbărîţi în faţa Uticei, ca şi cei care păzeau podul, porniră laolaltă asupra armatei lui Hamilcar.

Auzindu-i numele, Spendius tresări. „Hamilcar! Hamilcar!" spunea mereu, abia răsuflînd. Şi Mîtho lipsea. Ce să facă? Să fugă nu mai avea vreme. Atacul care îl surprinsese nepregătit, teama pe care i-o inspira sufetul, dar mai ales nevoia de a lua o hotărîre grabnică, îl făcuseră să-şi piardă cumpătul. Se vedea străpuns de o mie de săbii, cu gîtul tăiat, mort. Nu era nici o clipă de pierdut; toţi îl strigau din toate părţile. Treizeci de mii de oameni stăteau gata să-l urmeze; o pornire împotriva lui însuşi îl cuprinse; se agăţă cu toate puterile de nădejdea biruinţei; îşi făgăduia toate fericirile şi se simţea mai cutezător decît Epaminonda. îşi dădu pe obraz cu rumeneală ca să-şi ascundă paloarea, îşi încheie genuncherele, îşi încinse zalele, bău o cupă de vin fără apă şi. porni în fruntea oastei sale spre Utica.

Cele două armate ale barbarilor se uniră atît de repede, încît Hamilcar nu mai avu răgaz să-şi aşeze oamenii în linie de luptă. Cartaginezii îşi încetiniră mersul. Elefanţii se opriseră pe loc şi îşi legănau capetele lor împodobite cu

pene de struţ, lovindu-şi umerii cu trompa.

Printre rîndurile lor se zăreau cohortele veliţilor, iar mai departe coifurile, grele ale clinabarilor. Platoşele, tăişurile de sabie, podoabele de pene şi flamurile străluceau în lumina soarelui. Armata cartagineză cuprindea unsprezece mii trei, sute nouăzeci şi şase de oameni, dar cum era îngrămădită într-un lung dreptunghi, cu laturile dinafară înguste, părea mai puţin puternică decît era cu adevărat.

Văzînd-o atît de slabă, barbarii, care erau de trei ori mai mulţi, fură cuprinşi de o nestăpînită bucurie. Hamilcar nu se zărea. Poate că rămăsese în Cartagina? Era totuna. Dispreţul pe care îl simţeau pentru cetatea aceea de negustori le sporea curajul; şi mai înainte ca Spendius să-şi fi aşezat oastea în ordine de bătaie, fiecare înţelegînd ce avea de făcut se şi găsea la locul cuvenit.

Barbarii se desfăşurau în linie dreaptă, depăşind aripile armatei punice cu gîndul de-a o învălui. Dar în clipa cînd se apropiaseră pînă la trei sute de paşi, elefanţii, în loc să înainteze, dădură înapoi; clinabarii îi urmară, şi spre marea uimire a mercenarilor, toţi ceilalţi arcaşi o rupseră la fugă spre a-i ajunge. Aşadar cartaginezilor le era frică! Fugeau! O furtună de huiduieli izbucni în rîndurile barbarilor şi, de pe cocoaşa cămilei sale, Spendius striga: „Ştiam eu că aşa se va întîmpla! înainte! înainte!“

Lăncile, săgeţile, încărcăturile praştiilor se abătură dintr-o dată asupra armatei cartagineze. Elefanţii, cu spinarea ciupită de suliţi, îşi înteţiră goana, pierzîndu-se ca nişte umbre în norul de praf pe care îl sjtîrneau.

În acelaşi timp, un freamăt lung de paşi grei se auzea de departe, iar peste larma lor se ridica chemarea dezlănţuită a goarnelor, care umpleau cu strigătul lor ascuţit tot văzduhul. Acel spaţiu gol, în care se învolburau, vîrtejuri de praf şi răsunau ecouri stridente, îi atrăgea pe barbari ca o genune; primele rînduri porniră la asalt. Atunci apărură, fără veste, cohortele cartagineze. Rîndurile lor se strînseseră din nou, iar pedestrimea se întorcea în fuga mare, însoţită de călăreţii care veneau în

galop.

Hamilcar dăduse ordin, în adevăr, ca falanga să-şi desfacă rîndurile, iar elefanţii, pedestrimea uşoară şi călărimea, trecînd prin golurile ei, să se îndrepte în cea mai mare grabă spre aripi. Socotise atît de bine depărtarea care îl despărţea de barbari, încît aceştia, cînd ajunseră în faţa lui, găsiră armata punică adunată din nou într-o prelungă linie dreaptă.

In mijlocul ei, ca o pădure de suliţi, stăteau gata de luptă sintagmele falangei. Sintagma era un pătrat plin, cu cîte şaisprezece oameni de fiecare latură. Luptătorii din primele şase rînduri îşi încrucişau lăncile în cumpănire, iar celelalte zece din urmă le rezemau pe umerii celor din faţă, aşa încît şeful fiecărui rînd apărea încadrat în lungimi neegale de lănci. Feţele soldaţilor erau pe jumătate ascunse de obrăzarul coifurilor; genunchere de bronz le fereau piciorul drept; scuturile rotunde coborau pînă la pulpe, şi această cumplită cetate cu ziduri de fier se mişca deodată, vie ca o fiară sălbatică şi bine înstrunită ca o maşină. Două cohorte de elefanţi o însoţeau, de o parte şi de alta; frînturi de săgeţi căzeau scuturate de pe pielea lor neagră. Indienii, călare pe gîturile lor între mănunchiurile de pene albe, îi îndemnau cu vîrful harpoanelor, in vreme ce, ascunşi pînă la umăr în turnurile de deasupra, soldaţii stăteau gata să-şi arunce fuioarele de fier, purtătoare de cîlţi în flăcări. La dreapta şi la stînga alergau aruncătorii-cu-praştia, ţinînd o praştie în mîna dreaptă, alta la cingătoare şi a treia pe creştetul capului. Veneau apoi clinabarii, cu cîte un negru alături, proptindu-şi lancea între urechile calului îmbrăcat în aur ca şi ei. Urma lanţul luptătorilor cu arme uşoare, ţinînd în mîna stîngă scuturi din piele de linx şi în cealaltă suliţi ascuţite; iar la cele două aripi ale acestui zid de ostaşi, goneau călăreţii tarentini, ţinînd în frîu, alături, un al doilea cal de schimb..

Armata barbarilor nu izbutise să se ţină strînsă laolaltă. Linia ei, nemăsurat de lungă, făcea valuri şi din loc în loc lăsa goluri; osteniţi de fugă, mercenarii abia mai răsuflaţi.

Falanga şe urni puternică, înaintînd acum cu toate

lăncile întinse. Izbite pieptiş, rîndurile barbarilor se îndoiri ca un arc. Aripile armatei cartagineze se lărgiră, învăiuindu-le; din urmă veneau elefanţii. Străpunsă de lăncile piezişe ale falangei, oastea mercenarilor se frînse ••în două, şi fiecare din jumătăţile ei sfîrtecate se frămînta învălmăşindu-se; loviturile de praştie şi de săgeţi, pornite de pe aripi, le împingeau din nou în calea falangei. Barbarii n-aveau destulă călărime pentru a scăpa din strînsoare; numai cei două sute de numizi care se abătură asupra cohortei din dreapta clinabarilor. Mercenarii se pomeniră împresuraţi şi nu mai puteau ieşi la. larg. Primejdia era mare şi se impunea o hotărîre grabnică.

Spendius dădu poruncă să fie atacată falanga deodată pe amîndouă aripile, cu gîndul de a o străpunge. Dar rîndurile mai înguste ale falangei, alunecînd printre cele lungi, reveniră la locul lor, şi falanga se întoarse asupra barbarilor tot atît de puternică pe laturi cum fusese din faţă.

hărţuia din urmă, iar falanga, sprijinindu-se pe elefanţi, se lungea şi se strîngea, ca un pătrat, ca un con, ca un romb, ca un trapez, ca o piramidă. O îndoită mişcare se desfăşura înăuntrul ei; rîndurile din urmă alergau spre cele dintîi, iar cei din primele rînduri se întor-

Barbarii loveau în minerul lăncilor, dar călărimea îi ceau înapoi, să-şi refacă puterile şi să-şi lase răniţii. Oastea barbarilor se măcina izbindu-se de zidurile falangei; îi era cu neputinţă să mai facă un pas înainte. Tot cîmpul părea o mare de pene roşii şi solzi de aramă; scuturile scînteiau ca o spumă de argint. Din cînd în cînd, un val mai larg pornea de la o margine la alta, apoi se retrăgea şi gloata rămînea la mijloc, strînsă grămadă, împietrită, nemişcată. Lăncile se ridicau şi cădeau necontenit. Tăişuri de săbii se încrucişau cu atîta repeziciune, încît nu se mai zăreau decît vîrfurile; călăreţii se roteau în cercuri largi, care se închideau din nou ca un vîrtej.

Peste glasurile căpitanilor, peste strigătul goarnelor şi scrîşnetul strunelor, gloanţele de plumb şi sîmburii de argilă şuierau prin văzduh, făcînd să zboare săbiile din

mîini şi fărîme de creier din capetele zdrobite. Răniţii, ferindu-se sub. scuturi, îşi sprijineau minerul săbiilor pe pămintul unde' căzuseră; alţii, trecînd prin bălţile de singe, o rupeau la fugă. Mulţimea era atît de strînsă şi praful atît de des, încît în vuietul învălmăşelii nu se mai putea desluşinimic: nimeni nu. stătea să mai asculte pe cei care voiau să se predea. Cînd armele cădeau din' mîini, luptătorii se încleştau corp la corp; oasele pîrîiau sub platoşă şi morţii rămîneau cu capul răsturnat pe spate, între două braţe încremenite. Şaizeci de umbrieni, proptiţi în călcîie, cu suliţele în mînă, îndărătnici şi scrîşnind din dinţi, dădură peste cap, ei singuri, două sintagme. Ciobanii ciprioţi se năpustiră asupra aripei stingi a clinabarilor şi-şi răsuciră bîtele în coama cailor care o luară la goană pe cîmp, răsturnîndu-şi călăreţii. Cartaginezii aruncători-cu-praştia, răsfirîndu-se unii de alţii, rămaseră descoperiţi. Falanga începu să şovăie, căpitanii alergau zăpăciţi, încheietorii de rînduri îmboldeau pe soldaţi, iar barbarii îşi strîngeau din nou puterile, întoreîndu-se la atac. Biruinţa părea să fie a lor.

Atunci izbucni deodată un strigăt cumplit, un muget prelung de furie şi de durere; erau cei şaptezeci şi doi de elefanţi, care veneau val vîrtej pe două rînduri. Hamilcar aşteptase ca mercenarii să se adune laolaltă şi îşi asmuţea acum fiarele asupra lor. Indienii îi îndemnau atît de aprig, încît urechile lor mari erau pline de sînge. Trompele lor vopsite cu roşu de miniu se ridicau în aer ca nişte şerpi; purtau pe piept un ţăruş şi o platoşă în spinare, iar colţii lor se prelungeau cu tăişuri de fier, încovoiate ca săbiile. Pentru a-i face mai furioşi, fuseseră îmbătaţi cu un amestec de vin, piper şi tămîie. îşi scuturau mugind coloanele de clopoţei, iar conducătorii lor aplecau capul sub ploaia de flăcări care se revărsa din înaltul turnurilor.

Strîngîndu-şi rîndurile, barbarii au încercat să le ţină piept; elefanţii se năpustiră cu toată furia în grămada lor. Pintenii de fier din pieptul lor spintecau cohortele, ca nişte prore de corabie; barbarii se împrăştiau în vîrtejuri uriaşe. Unii, sugrumaţi de trompa elefanţilor, rămîneau fără

răsuflare; alţii, smulşi de la pămînt, erau azvîrliţi în lăncile soldaţilor din turnuri; zburau în aer sfîşiaţi. de dinţii elefanţilor, şi maţele lor spînzurau în colţul de fildeş, ca nişte frînghii înnodate de catargul corăbiei.

Barbarii se aruncau asupra elefanţilor, încercînd să le crape ochii şi să le reteze genunchii; se strecurau pe sub picioarele lor, le înfigeau sabia în burtă pînă la minei' şi piereau striviţi. Cei mai îndrăzneţi se agăţau de curele. Sub flăcări, sub gloanţe, sub săgeţi, se trudeau să taie legăturile de piele şi turnul de nuiele se prăbuşea ca un turn de. piatră. Paisprezece elefanţi, care înaintau pe aripa dreaptă, înnebuniţi de rănile pe care le primiseră, se întoarseră, năvălind asupra şirului din urmă. Indienii au prins ciocanul de lemn şi dalta, lovind cu putere la încheietura oaselor capului,

Fiarele uriaşe se prăbuşiră grămadă unele peste altele. Iar deasupra acestui munte de platoşe şi de cadavre, unul din elefanţii cei mai cumpliţi, supranumit *Furia lui Baal,* rămase pînă la căderea nopţii urlînd de durere, cu piciorul prins în lanţuri şi cu o săgeată în lumina ochiului.

Elefanţii ceilalţi, ca nişte biruitori care se desfată nimicind, călcau în picioare, răsturnau, striveau, înverşunîndu-se asupra morţilor şi a sfărîmăturilor de arme. Pentru a rupe cerqul de fier care îi înconjura, se răsuceau pe picioarele dinapoi, şi în. vîrtindu-se ca nişte enorme şuruburi, înaintau necontenit. Cartaginezii prinseră puteri noi şi lupta se înteţi.

Barbarii începuseră să şovăie. O parte din hopliţii greci aruncară armele. O spaimă cumplită îi cuprinse pe ceilalţi. Călare pe cămila lui, Spendius îi îmboldea umerii cu două suliţi. lmprăştiindu-se spre aripi, întreaga oaste a mercenarilor o rupse la fugă spre Utica.

Clinabarii, pe caii lor osteniţi în luptă, nu mai încercară să-i urmărească. Ligurii, arşi de sete, se repeziră să bea apă din rîu. Numai, cartaginezii care luptaseră în mijlocul falangei şi fuseseră mai puţin încercaţi fremătau de. dorinţa răzbunării, pe care o vedeau că le scapă din mîini; se pregăteau să pornească asupra mercenarilor, cînd se ivi

Hamilcar.

Ţinea în mîini frîul de argint al calului său vărgat, înspumat de sudoare. Panglicele prinse de coarnele coifului fluturau în vînt; îşi sprijinea sub coapsa stingă scutul rotund şi, ridicînd lancea lui cu trei vîrfuri, opri în loc întreaga armată.

Tarentinii săriră în grabă de pe un cal pe altul şi se împărţiră în două cete, unii gonind la dreapta, spre rîu, ceilalţi la stînga, spre cetate.

Falanga a nimicit lesne ceea ce mai rămăsese din oastea barbarilor. Învinşii aplecau capul sub tăişul săbiilor şi închideauochii. Unii, care încercau în ultima clipă să se apere, erau ucişi cu pietre ca nişte cîini turbaţi. Hamilcar poruncise ca prinşii să fie cruţaţi. Cartaginezii se supuseră înciudaţi, atît le era de plăcut să împlînte sabia în pieptul unui barbar. Era cald şi se sileau ca secerătorii, cu braţele goale; iar cind se opreau puţin să mai răsufle, urmăreau cu ochii pe cîmp un alt călăreţ de-al lor, care vîna în goană un barbar fugind; îl prindea de păr, îl ţinea strîns cîteva clipe, apoi îi reteza gîtul cu securea.

Se lăsau umbrele nopţii. Nu se mai zăreau nici cartaginezi, nici barbari. Elefanţii fugiseră dincolo -de zare, purtîndu-şi în spinare turnurile în flăcări care ardeau icicolo în întuneric ca nişte faruri ascunse pe jumătate în ceaţă; nu mai era pe cîmp altă mişcare, decît unduirea rîului care purta spre mare mormanele de stîrvuri.

Două ceasuri mai tîrziu sosi Mîtho. La lumina stelelor zări frînturi de umbre zăcînd la pămînt.

Erau barbarii. Se aplecă asupra lor. Toţi erau morţi. Strigă pînă departe; nici un glas nu-i răspunse.

Mîtho pornise în dimineaţa aceea cu soldaţii lui de la Iiippo-Zaryt asupra Cartaginei. Cînd a ajuns la Utica, armata lui Spendius plecase. Locuitorii oraşului dădeau foc maşinilor de război. Barbarii luptau cu înverşunare, larma care venea dinspre pod creştea într-un’chip de neînţeles, şi Mîtho se îndreptase spre munte pe drumul cel mai scurt; dar cum mercenarii fugeau pe cîmpie, nu întîlnise pe nimeni.

În faţa lui, mici piramide se înălţau în umbră, şi dincoace de rîu, mai aproape, se zăreau lîngă pămînt lumini fără mişcare. Cartaginezii trecuseră dincolo de pod, iar sufetul, pentru a înşela pe barbari, aşezase santinele pe malul celălalt.

Lui Mîtho i se păru că zăreşte steaguri punice; capete de cai pluteau în aer pe vîrful fasciilor care nu se vedeau. De departe se auzea zgomot mare, zvon de cîntece şi de cupe care se ciocnesc.

Neştiind unde se află, nici unde ar putea să-l găsească pe Spendius, înfricoşat şi pierdut în întuneric, Mîtho se întoarse în grabă pe drumul pe care venise. Se lumina de ziuă, cînd pe culmea muntelui zări oraşul şi resturile maşinilor de război arse, rezemate de ziduri ca osemintele unor uriaşi.

O linişte de moarte şi o cumplită tăcere domneau pretutindeni. în pragul corturilor, printre soldaţii lui Mîtho, oameni goi zăceau, unii pe spate, alţii cu fruntea culcată peste braţele înzăuate. Răniţii îşi desprindeau de pe pulpe fîşii de pînză însîngerată. Murinzii îşi roteau capul încet, aşteptîndu-şi sfîrşitul; vecinii lor, tîrîndu-se pe pămînt, le dădeau apă. De-a lungul drumurilor înguste santinelele plecau să se încălzească, sau stăteau în picioare, cu ochii dincolo de zare, cu lancea pe umăr, într-o sălbatică încordare.

Mîtho îl găsi pe Spendius sub adăpostul unei foi de cort, întinsă pe două beţe vîrîte în pămînt. Grecul stătea cu fruntea aplecată şi îşi ţinea genunchii în palme.

Rămaseră îndelung fără să-şi vorbească.

Într -un tîrziu, Mîtho murmură:

— Am fost învinşi…

Spendius repetă, cu glasul înăbuşit:

— Da, învinşi!

La toate întrebările, răspundea cu semne de deznădejde.

Vaiete şi oftări din adine ajungeau pînă la ei. Mîtho ridică un colţ al pînzei. Priveliştea soldaţilor pe care îi avea în faţa lui îi aminti o altă’ nenorocire, întîmplată în acelaşi

loc, şi izbucni scrîşnind din dinţi:

— Ticălosule! pentru a doua oară…

Spendius îl opri:

— Nici atunci n-ai fost cu noi.

— Sintern blestemaţi! strigă Mîtho. Şi totuşi îl voi înfrînge! ll voi ucide! Ah! dacă aş fi fost aici!

Gîndul că nu luase parte la luptă îl chinuia mai mult decît însăşi înfrîngerea. îşi smulse sabia şi o azvîrli la pămînt.

— Cum de v-au biruit cartaginezii?

Fostul sclav începu să-i povestească desfăşurarea luptei. Mîtho vedea fiecare mişcare a oştirilor şi nu-şi putea stăpîni ciuda: armata din faţa Uticei nu trebuia să alerge spre pod, ci să-i cadă lui Hamilcar în spate.

— Ştiu, răspunse Spendius.

— Trebuia să-ţi întăreşti rîndurile în adîncinre, să nu-i arunci zadarnic pe veliţi asupra falangei, să laşi loc de trecere elefanţilor… Pînă în ultima clipă, lupta putea fi cîştigată! De ce aţi fugit?

Spendius răspunse:

— L-am văzut trecînd în mantia lui roşie, cu braţul ridicat, plutind peste norii de praf, ca un vultur în fruntea cohortelor! Ţinea capul sus, şi la fiecare semn al lui rîndurile cartaginezilor se strîngeau din nou şi porneau la asalt; în vălmăşagul luptei ne-am apropiat unul de altul, mă privea ţintă şi am simţit în inima mea tăişul de gheaţă al unei săbii…

— Poate că a ales dinadins ziua… şopti Mîtho.

Cugetară îndelung, eăutînd să înţeleagă cum izbutise ITamilear să-i surprindă atît de nepregătiţi. Pentru a-şi da curaj şi ca să-şi micşoreze greşeala, Spendius spuse că nădejdea nu-i pierdută încă.

— Şi chiar dacă ar fi! răspunse Mîtho. Voi duce singur războiul mai departe.

— Voi fi alături de tine! strigă grecul, sărind de la locul lui. Ochii îi scînteiau şi un surîs straniu îi strîmba obrazul de şacal. Vom lua-o de la început, dar să nu mă mai părăseşti! Eu nu sînt făcut pentru luptă la lumina zilei, în

plin soare; lucirea săbiilor mă orbeşte; e o boală a ochilor, am trăit prea mulţi ani în întunericul temniţei. Pune-mă să sar peste ziduri noaptea, să pătrund pe furiş în cetate – şi trupurile celor morţi se vor răci înainte de cîntecul cocoşilor. Porunceşte să-ţi aduc la picioare un duşman, o comoară, o fiinţă omenească, o femeie – mai spun o dată – o femeie, fie ea fiică de rege, şi dorinţa ţi se va împlini! Mă certi că m-a biruit Hannon; dar m-am răzbunat! Recunoaşte că turma mea de porci a fost mai de folos decît o întreagă falangă de spartani! (Ca şi cum ar fi simţit nevoia să-şi pună în lumină isteţimea, înşiră tot ceea ce îndeplinise în folosul mercenarilor.) Eu l-am asmuţit pe galul din grădinile lui Hamilcar. La Sicca i-am înnebunit pe toţi, vîrînd în ei teama de Cartagina. Giscon era gata să-i trimită la casele lor, dar i-am împiedicat pe tălmaci să vorbească. Adu-ţi aminte cum le spînzurau' limbile în gură! Te-am călăuzit dincolo de zidurile cetăţii, am răpit zaimful, te-am dus pînă la ea… Voi mai face multe, vei vedea!

Spendius porni să rîdă ca un bezmetic.

Mîtho îl privea cu ochi mari, simţind un fel de nelinişte în faţa acestui om, atît de mişel şi de cumplit totodată.

Grecul vorbi din nou, înveselit, pocnind din degete:

— Evohe! După ploaie răsare soarele! Eu am muncit în ocnă şi am băut vin de Massica pe-o corabie care era a mea, sub un *polog de* aur, ca Ptolemeu*! Ne* fericirea e mama iscusinţei! Norocul surîde celor îndrăzneţi! Ii plac oamenii pricepuţi. Se va supune!

Întorcîndu-se spre Mîtho, îl prinse de braţ:

— Stăpîne, cartaginezii sînt îmbătaţi de biruinţa lor. Tu ai sub porunca ta o armată care n-a luptat încă. Oamenii tăi te ascultă. Porneşte în fruntea lor; ai mei, nerăbdători să se răzbune, te vor urma. Mi-au mai rămas trei mii de carieni, o mie două sute de aruncători-cupraştia şi de arcaşi, cohorte întregi! Am putea să strîngem o falangă. Să ne întoarcem!

— Tulburat de priveliştea înfrîngerii, Mîtho nu se gîndise încă ce-ar putea să întreprindă pentru a o răscumpăra. Asculta uimit, şi lăinele de bronz care îi

încingeau pieptul zvîcneau sub bătăile inimii lui. Ridică sabia de la pămînt şi strigă:

— Urmează-mă! Să mergem!

Dar iscoadele trimise în cercetare se întoarseră vestind că podul fusese dărîmat, cartaginezii îşi ridicaseră morţii şi Hamilcar nu se mai vedea.

In război

HAMILCAR BĂNUISE CA MERCEnarii îl vor aştepta în faţa Uticei şi se vor întoarce asupra lui; neavînd puteri destule pentru a-i lovi, se îndreptase spre miazăzi, pe malul drept al rîului, punîndu-se la adăpost de orice surprindere.

Avea de gînd să cîştige de partea lui triburile, închizînd ochii asupra răscoalei lor şi împiedicîndu-le să se alăture barbarilor; apoi, după ce se vor răzleţi pe pămînturile lor, să le lovească pe rînd şi să le nimicească.

În paisprezece zile izbuti să potolească întreg ţinutul dintre Thuccaber şi Utica, apoi oraşele Tignicabah, Tessurah, Vacca şi alte cîteva dinspre apus: Zungharul, cetate a muntelui, Assuras, oraşul vestit prin templul lui, Djeraado, bogat în livezi de ienupăr. Thapitis şi Hagur i-au trimis soli de pace. Oamenii cîmpului veneau cu mîinile încărcate de merinde, îi cereau ocrotire, îi sărutau picioarele, lui şi soldaţilor, plîngîndu-se de purtarea barbarilor. Unii aduceau în saci capetele mercenarilor pe care se lăudau că-i omorîseră; erau capetele tăiate ale celor căzuţi, ale celor care, fugind, rămăseseră morţi din loc în loc pe sub măslini şi prin vii.

Pentru a uimi poporul cu strălucirea biruinţei sale, Hamilcar trimisese chiar a doua zi în Cartagina pe cei două mii de barbari prinşi în luptă. Veneau în şiruri de cîte o sută de oameni, cu mîinile legate la spate în cătuşe de bronz prinse la ceafă; călăreţii îi goneau din urmă cu pleasna biciului, dimpreună cu răniţii care mai sîngerau încă.

Oraşul fu cuprins de-o bucurie bezmetică. Se spunea că fuseseră ucişi şase mii de barbari; cei rămaşi nu mai erau în stare să lupte, războiul se sfîrşise. Oamenii se

îmbrăţişau în mijlocul străzii, şi, drept mulţumire, se duceau să ungă cu cinamomă şi cu unt chipul Zeilor-Pateci. Idolii, cu braţele lor ridicate pînă la umeri, deschizînd ochii mari şi umflîndu-şi burţile, păreau că prind viaţă sub vopseaua proaspătă şi iau parte la veselia mulţimii. Bogaţii ţineau deschise uşile caselor lor; oraşul întreg răsuna de freamătul tamburinelor, templele erau luminate toată noaptea, iar slujitoarele Zeiţei aşezară la răspîntiile Malquei paturi din scînduri de sicomor, dăruindu-şi trupul pentru plăcerea trecătorilor. Se hotărî să se împartă pămînt războinicilor biruitori, să i se aducă jertfe lui Melkarth şi să i se dea lui Hamilcar trei sute de coroane de aur. Prietenii lui au propus să i se sporească puterile şi să fie învestit cu noi onoruri.

Hamilcar obţinu de la Bătrîni învoiala de a trimite soli lui Autharit, cerîndu-i pe bătrînul Giscon şi pe ceilalţi ostatici, în schimbul barbarilor prinşi în luptă. Libienii şi nomazii, care alcătuiau armata lui Autharit, cunoşteau prea puţin pe ceilalţi mercenari de sînge italic sau grec; dar fiindcă Piepubliea le înapoia atît de mulţi barbari în locul atîtor de puţini cartaginezi, însemna că aceştia aveau preţ mare, iar ceilalţi nici unul. Bănuiau o capcană; Autharit nu primi tîrgul.

Bătrînii răspunseră hotărînd uciderea tuturor prinşilor, deşi Hamilcar le scrisese dinadins să-i cruţe. Planul lui era să-i primească pe cei mai voinici în armata

lui, ispitind astfel şi pe alţii să treacă de partea Cartaginei. Ura însă fu mai tare decît chibzuinţă.

Cei două mii de barbari fură legaţi de pietrele mormintelor din Mappale; şi negustorii, ţesătorii, rîndaşii, pînă şi femeile, văduvele de război cu pruncii lor, toţi ciţi doreau veneau să-i ucidă cu lovituri de săgeţi. Ocheau încet, ca să le prelungească chinul; coborau arcul, apoi ţinteau din nou, şi gloata se îmbulzea urlînd. Neputincioşii erau-purtaţi pe targă; unii-, prevăzători, îşi-aduceau mei’inde şi zăboveau pînă la apusul soarelui; alţii ră-. mîneau acolo toată noaptea. Se ridicaseră corturi pentru

plăcerea băutorilor. Mulţi cîştigară bani buni dînd cu chirie arcuri şi săgeţi.

Morţii crucificaţi erau lăsaţi în picioare, înălţîndu-se deasupra mormintelor ca tot atîtea statui îmbrăcate în purpură. Nebunia cuprinsese pînă şi pe oamenii din Malqua, locuitorii băştinaşi, mai nepăsători de obicei faţă de treburile Cartaginei. Acum, drept recunoştinţă pentru priveliştea cu care îi desfăta Republica, luau şi ei parte la bucuria biruinţei şi se simţeau cartaginezi; iar Bătrîni se arătau încîntaţi de iscusinţa cu care se pricepuseră să strîngă laolaltă întreg poporul la marea sărbătoare a răzbunării.

N-a lipsit nici osînda Zeilor. Din toate unghiurile zării veneau stoluri de corbi, scoţînd ţipete răguşite şi dînd ocol cerului ca un nor uriaş care se rotea în jurul lui însuşi fără încetare. Se zăreau de la Clypea, de la Rhades şi de la Hermaeum; un vultur cădea cîteodată în mijlocul lor, iar păsările negre se răspîndeau în cercuri largi, ca să se strîngă din nou, pe terase, pe acoperişuri, pe vîrful obeliscurilor, pe frontonul templelor, ţinînd în plisc fîşii însîngerate de carne omenească.

Duhoarea pe care o răspîndeau stîrvurile îi sili pe cartaginezi sa le dezlege. Unele fură arse, altele azvîrlite în mare. Valurile răscolite de vîntul de la miazănoapte le purtă pînă pe ţărmul golfului adine, unde tăbărîse armata lui Autharit.

Acest semn de osîndă i-a înspăimîntat pe barbari. Cartaginezii. îi zăriră de pe acoperişurile templului lui Eşmun cum îşi ridicau corturile, îşi încărcau măgarii şi îşi adunau turmele, iar pînă la căderea nopţii nu mai rămase nici urmă din întreaga oaste a lui Autharit.

Întinzîndu-se între muntele Apelor-Calde şi HippoZaryt, ea trebuia să-i taie lui Hamilcar drumul spre cetăţile tyriene şi să-l împiedice a se întoarce în Cartagina.

În acelaşi timp, celelalte două armate barbare urmau să i se alăture la miazăzi, Spendius venind dinspre răsărit şi Mîtho de la apus. Toate trei unindu-se aveau să-i surprindă pe cartaginezi şi să-i împresoare. Puterea lor spori cu un

ajutor pe care nu-1 mai nădăjduiam Narr' Havas se întoarse, cu trei sute de cămile încărcate cu smoală, douăzeci şi cinci de elefanţi şi şase mii de călăreţi.

Hamilcar, pentru a-i slăbi pe mercenari, încercase să-l împiedice pe Narr'Havas să-şi părăsească regatul, înainte de a pleca din Cartagina, sufetul se înţelesese cu Masgîba, un tîlhar getul, care încerca să întemeieze pe seama lui o împărăţie. Cu banii pe care îi pusese la îndemînă Republica, acest vîntură-ţară cîştigase de partea lui pe numizi, făgăduindu-le libertatea. Dar Narr' Havas, înştiinţat din vreme de un fiu al doicei sale, căzuse asupra Cirtei, otrăvise fîntînile, ucisese pe biruitori, tăiase cîteva capete, pusese ordine şi pornise împotriva lui Hamilcar, mai îndîrjit decît barbarii înşişi.

Căpeteniile celor patru armate chibzuiră împreună planul de luptă. Războiul avea să fie lung, şi trebuiau să fie prevăzători.

S-au înţeles, înainte de toate, să ceară ajutor romanilor. Solia i-a fost îmbiată lui Spendius, dar fostul sclav fugit din Roma nu îndrăzni s-o primească. Alţi doisprezece oameni din coloniile greceşti porniră pe mare de la Annaba, într-o luntre a numizilor. Conducătorii barbarilor cerură armatei jurămîntul unei ascultări fără murmur.. Căpitanii supravegheau în fiecare zi îmbrăcămintea şi încălţările soldaţilor; le luară santinelelor scuturile, fiindcă le rezemau de lance şi dormeau în picioare; nu i se îngădui nimănui să-şi care lucrurile după el ci, aşa cum era rînduiala în legiunile romane, să şi le

11»

poarte fiecare în spinare. Pentru a lupta împotriva elefanţilor, Mîtho alcătui un corp de călăreţi înzăuaţi, în care om şi cal se ascundeau sub o platoşă din piele de hipopotam, înarmată cu colţi de fier; iar pentru a feri copitele cailor, îi încălţă cu botfori de pai împletit.

Jaful oraşelor şi prigonirea neamurilor băştinaşe fură oprite sub pedeapsă aspră. Fiindcă hrana începuse să lipsească, Mîtho porunci ca merindele să fie împărţite pe cap de soldat, fără să-i pese ce vor mînca femeile. La

început, soldaţii le dădeau din porţia lor; dar nehrănindu-se ei înşişi îndestul, puterile multora slăbeau văzînd cu ochii. Era un prilej nesfîrşit de ocări şi de ceartă; unii ademeneau femeile cu momeala părţii lor de hrană sau numai cu făgăduieli. Mîtho le izgoni fără milă. Ele căutară adăpost în tabăra lui Autharit, dar libienele şi muierile galilor le întîmpinară cu o ploaie de blesteme şi le siliră să plece.

În cele din urmă, femeile fugare se strînseră sub zidurile Cartaginei, cerşind ocrotirea lui Ceres şi a Proserpinei, zeiţele templului din Byrsa, ai cărui preoţi li se închinau, drept semn de ispăşire pentru uciderile săvîrşite odinioară în Siracusa. Sisiţii, în temeiul dreptului de a-şi împărţi între ei prăzile, le-au cerut pe cele mai tinere, să le vîndă; iar unii din noii-cartaginezi şi-au ales soţii dintre lacedemoniene, fiindcă erau blonde.

Cîteva s-au încăpăţînat să-i urmeze mai departe pe soldaţi. Alergau la ai'ipa sintagmelor, alături de căpitani, îşi strigau pe nume bărbaţii, îi trăgeau de poalele mantalei, se băteau cu pumnii în piept blestemîndu-i, şi-şi purtau în braţe pruncii care plîngeau. Priveliştea aceasta îi înduioşa pe barbari şi le înmuia curajul; era o primejdie. Au încercat de cîteva ori să le gonească, dar femeile se întorceau înapoi. Mîtho ceru călăreţilor lui Narr'Havas să le împrăştie cu lăncile, dar balearii strigară că şi lor le trebuie femei. Mîtho răspunse:

— Eu n-am!

Duhul lui Moloh îl stăpînea. Inchipuindu-şi că se supune unor porunci ale Zeului, săvîrşea fapte groaznice, împotriva cărora cugetul lui se răzvrătea. Cînd nu putea să prade rodul ogoarelor, azvîrlea pietre pe cîmp ca să-l facă sterp.

Scrise în mai multe rînduri lui Autharit şi lui Spendius, cerîndu-le să se grăbească. Mişcările lui Hamilcar erau însă de neînţeles; îşi strămuta necontenit lagărul, la Eidus, la Monchar, apoi la Tehent. Iscoadele trimise pe urma lui se întorseseră spunînd că fusese zărit în apropiere de Ischiil, lîngă hotarele ţării lui Narr'Havas, apoi trecuse mai

sus de Teburba, ca şi cum s-ar fi îndreptat din nou spre Cartagina. Abia ajungea intr-un loc şi pleca mai departe. Nu se putea şti niciodată ce drum va alege. Ocolind lupta, sufetul îşi păstra libertatea de mişcare. Barbarii îl urmăreau pretutindeni, dar negăsindu-1 nicăieri, se lăsau purtaţi după bunul lui plac.

Aceste drumuri nesfîrşite îi osteniseră însă pe cartaginezi, şi neputînd să-şi împrospăteze armata, puterile lui Hamilcar slăbeau. Oamenii cîmpului îi aduceau tot mai puţine bucate. Se vedea întîmpinat pretutindeni cu şovăieli, şi simţea în jurul lui clocind o ură surdă. Cu toate rugăminţile trimise Marelui Sfat, nu-i sosea din Cartagina nici un ajutor.

Cartaginezii ziceau – poate chiar credeau – că nu are nevoie de el. Cine ştie ce gînduri viclene se ascundeau sub aceste cereri fără temei? Oamenii lui Hannon, pentru a-1 pune în încurcătură, dădeau biruinţei lui o însemnătate mai mare decit o avusese. Republica făcuse destule jertfe înzestrîndu-i armata; nu putea să-i îndeplinească la nesfirşit toate cererile! Războiul era prea greu şi costase prea multă cheltuială. Prietenii lui Hamilcar, poate dintr-un simţămînt de mîndrie, îl sprijineau fără prea multă însufleţire.

Văzînd că nu mai are nimic de aşteptat din partea Republicii, Hamilcar se întoarse asupra triburilor, ridicînd cu silnicie grînele, uleiul, lemnele, oamenii şi vitele de care avea nevoie pentru a duce războiul mai departe. Dar oamenii începuseră să-l ocolească. Fugeau din calea lui. Tîrgurile prin care trecea erau pustii; răscolea colibele şi nu găsea nimic. O cumplită singurătate întîmpina în tot locul armata Cartaginei.

În furia lor, cartaginezii se abătură cu jaf şi cu stricăciuni împotriva întregului ţinut. Umpleau cu pămînt fîntînile şi dădeau foc caselor. Flăcările purtate de vînt se întindeau pînă departe-; pe culmea muntelui ardeau pă**ios** duri întregi; de-a lungul văilor curgeau rîuri de foc; armata se oprea în loc aşteptînd să se stingă pîrjolul, apoi pornea din nou sub soarele arzător, călcînd peste mormane de

cenuşă fierbinte.

Uneoi’i se zăreau la marginea drumului, în umbra unui tufiş, doi ochi de pisică sălbatică. Era un barbar, ghemuit pe călcîie, cu haina plină de praf ca să semene cu frunzişul; alteori, de-a lungul unui povîrniş, se auzeau. pietre rostogolindu-se, şi dintr-un fund. de vale sărea un; om cu picioarele goale.

. Mercenarii deşpresuraseră Utica şi Hippo-Zarytul Hamilcar trimise vorbă. cetăţilor să vină în ajutorul lui, dar oamenii, nevoind să se primejduiască, răspunseră cu vorbe legănate, cu laude şi cu iertăciuni.

Hamilcar se îndreptă fără veste spre miazănoapte, hotărît să pătrundă într-unul din oraşele tyriene, chiar dacă. s-ar fi văzut silit să le cucerească prin luptă, li trebuia un punct de reazim pe ţărmul mării, pentru a putea primi hrană şi soldaţi din Cyrena sau din insule; pusese ochii pe portul Uticei, ca fiind cel mai aproape de Cartagina.

Porni aşadar din Zuitin, ocolind cu multă băgare de seamă lacul Hippo-Zarytului. Apoi, pentru ă urca muntele care desparte cele două văi, îşi înşiră întreaga armată pe-o singură coloană. Ajungînd pe culmea podişului şi coborînd din nou în valea care se lărgeşte ca o căldare, cartaginezii zăriră în lumina amurgului lupoaice de bronz, care păreau că gonesc prin iarbă.

Mănunchiuri de pene se iviră deodată şi în sunete de flaut un cîntec izbucni, umplînd văzduhul întreg. Era armata lui Spendius. Grecii şi campanienii, îndemnaţi de ura pe care o purtau Cartaginei, împrumutaseră steagurile legiunilor romane. Din stînga se iveau în acelaşi timp vîrfuri de suliţi, scuturi îmbrăcate în piei de leopard, pieptare împletite din fire de in, umeri goi. Erau iberii lui Mîtho: luzitanii, balearii, getulii. în jurul colinei se auzea nechezatul cailor lui Narr’Havas. Apoi se ivi oastea de strînsură, în fruntea căreia venea Autharit: gali, libieni, nomazi, printre care se strecuraseră mîncătorii-de-scîrnăvii, purtînd în păr oase de peşte.

Aşadar barbarii, potrivindu-şi cu isteţime drumurile,

izbutiseră să-şi adune puterile laolaltă. In faţa întîlnirii neaşteptate cu armata lui Hamilcar, se opriră pe loc pentru a se statui asupra planului de luptă.

Hamilcar îşi aşezase oamenii lui în cerc, ca să se poată apăra cu puteri egale, din orice parte ar fi fost lovit. Un zid înalt de scuturi, împlîntate în iarbă unul lingă altul, ocrotea pedestrimea. Clinabarii se înşiruiseră în afara lui, iar mai departe, din loc în loc, aşteptau elefanţii.

Mercenarii, istoviţi de lungul drum ce făcuseră, hotărîră să nu pornească lupta înainte de răsăritul soarelui. Nu se îndoiau că vor birui şi-şi petrecură noaptea ospătîndu-se.

Aprinseră focuri mari, care umpleau de lumină toată tabăra; în umbră se întindea armata cartagineză. Aşa cum ştia că fac romanii, Hamilcar poruncise să se sape în jurul lagărului un şanţ lat de cincisprezece picioare şi adine de zece coţi, iar cu pămîntul care prisosea ridicase un perete înalt, a cărui creastă o întări cu lănci încrucişate. în zorii zilei, mercenarii rămaseră uimiţi văzînd întreaga armată a Cartaginei adăpostită ca într-o cetate.

În mijlocul lagărului îl zăriră pe Hamilcar trecînd de la un cort la altul şi împărţind porunci. Era înveşmîntat într-o platoşă cafenie cu solzi mărunţi şi, urmat de calul lui, se oprea din loc în loc, făcînd un semn cu braţul drept.

Mercenarii care luptaseră sub comanda lui îşi aduceau aminte de alte dimineţi, cînd în sunetul goarnelor generalul trecea liniştit prin faţa lor, îmbărbătîndu-i cu privirea ca şi cum le-ar fi dat să bea tot atîtea cupe de vin. Un val de înduioşare îi cuprinse; numai cei care nu-1 cunoşteau zburdau de bucurie la gîndul că îl au în mina lor.

Îşi spuneau că ar fi totuşi o greşeală dacă ar porni atacul toţi deodată; locul era atît de strimt, incit se vedeau primejduiţi să se îmbulzească în neorînduială, împiedieîndu-se unii de alţii. Numizii ar fi putut să lovească pieptiş; dar, ap’raţi. de platoşele lor, clinabarii i-ar fi zdrobit; şi cum să treacă peste şanţuri? Iar ca să facă faţă elefanţilor nu erau îndestul de pregătiţi.

— Sînteţi nişte mişei! strigă Mîtho.

In fruntea celor mai îndrăzneţi, porni asupra redutelor cartagineze. O ploaie de pietre ii sili să dea înapoi; Hamilcar adunase de pe pod toate catapultele părăsite în luptă.

Această încercare zadarnică întoarse pe dos curajul schimbător al barbarilor. înflăcărată lor vitejie se stinse dintr-o dată; doreau, fireşte, să învingă, dar cu jertfe cît mai puţine. Planul lui Spendius era ca mercenarii, rămînînd pe loc, să îr/fometeze armata punică. Pentru a nu pieri de sete, cartaginezii săpară puţuri, iar în muntele vecin găsiră izvoare de apă.

De pe culmea întăriturii lor azvîrleau săgeţi, bulgări de pămînt, bălegar, pietre culese de pe unde găseau; iar cele şase catapulte erau purtate necontenit pe întreaga lungime a parapetului.

Izvoarele de apă, totuşi, aveau să sece odată şi odată; catapultele folosite întruna se vor strica; barbarii, de zece ori mai mulţi, pînă la urmă vor birui. Pentru a cîştiga timp, Hamilcar se gîndi că ar fi bine să intre în vorbă cu mercenarii. într-o dimineaţă, aceştia găsiră la marginea taberei lor o piele de berbec, pe care sufetul îşi scrisese propunerile lui de pace. Arătînd că pornise războiul silit de Sfatul Bătrînilor, şi pentru a dovedi gîndurile lui bune, le dădea voie barbarilor să prade, la alegere, Utica sau Hippo-Zarytul; încheia, adăugind că nu se teme de ei, că atrăsese de partea lui pe mulţi din ai lor, şi că, avînd ajutorul acestora, îi va răpune lesne.

Barbarii rămaseră tulburaţi: ispita unei prade fără luptă îi atrăgea. Neînţelegînd, pe de altă parte, că sub lăudăroşia lui Hamilcar se ascundea o viclenie, începură să. se bănuiască unii pe alţii de trădare. Trăgeau cu urechea la orice şoaptă, pîndeau fiecare mişcare a celuilalt, şi se trezeau în mijlocul nopţii înspăimîntaţi. Treceau, după cum li se năzărea,. dintr-o armată în alta; galii lui Autharit se uniră cu cei din Galia Cisalpină, a căror limbă o cunoşteau.

Cele patru căpetenii ale barbarilor se adunau în fiecare seară în cortul lui Mîtho. Se aşezau în jurul unui scut, şi

mutau înainte şi înapoi micii soldaţi de lemn, pe care Pirus îi născocise pentru a plănui desfăşurarea luptelor. Spendius socotea numărul oamenilor pe care Hamilcar putea să-i pună în linie de bătaie; îi îndemna pe ceilalţi să nu piardă prilejul de a-1 învinge şi se jura pe toţi zeii că au victoria în mînă. Mîtho, furios, se plimba de colo pînă colo, cu pumnii strînşi. Războiul împotriva Cartaginei era războiul lui; nu putea să ierte celorlalţi că nu se învoiseră să-l asculte. Autharit îi sorbea cuvintele, dîndu-i dreptate. Narr'Havas ridica bărbia în semn de dispreţ; orice plan i se părea acum primejdios şi încetase să mai zîmbească. Suspina din adînc, ca şi cum ar fi purtat în suflet suferinţa unui vis zadarnic şi deznădejdea unui război fără noroc.

In vreme ce barbarii se sfătuiau nehotărîţi, Hamilcar îşi înmulţea mijloacele de apărare. Porunci să se sape, dincoace de parapet, al doilea şanţ, ridicînd un alt zid de pămînt, cu turnuri de lemn. Sclavii lui se strecurau pînă dincolo de marginea taberei barbarilor, ascunzînd capcane în pămînt. Numai elefanţii, cărora li se împuţinase hrana, se smuceau flămînzi în opritoarele lor. Pentru a cruţa fînul, Hamilcar dădu poruncă clinabarilor să-şi omoare caii mai puţin voinici. Cîţiva care se împotriviră au fost pedepsiţi cu tăierea capului. Caii fură mîncaţi, iar amintirea cărnii proaspete din care se înfruptaseră i-a lăsat pe oameni, cîteva zile de-a rînduî, adînc întristaţi.

Din cercul amfiteatrului în care stăteau adăpostiţi, cartaginezii zăreau în jurul lor, pe înălţimi, cele patru armate ale barbarilor într-o necontenită frămîntare. Femei treceau dintr-o parte în alta, purtînd ulcioare pe creştetul capului; capre rătăceau behăind pe sub mănunchiurile de suliţi; se vedeau străjile schimbîndu-se şi soldaţii mîncînd împrejurul meselor cu trei picioare. Oamenii triburilor le aduceau barbarilor hrană din belşug, şi nici barbarii nu-şi dădeau bine seama cît de mult înspăimîntaseră armata cartagineză cu aşteptarea lor.

Chiar a doua zi, cartaginezii zăriseră în tabăra nomazilor o ceată de vreo trei sute de oameni, ţinuţi mai la o parte. Erau Bogaţii luaţi ostatici încă de la începutul

războiului. Libienii îi înşirau la marginea şanţului şi, făcînd din ei o pavăză vie, îşi aruncau săgeţile în lagărul cartaginez. Nefericiţii aceştia erau de nerecunoscut sub murdăria care le acoperea obrazul şi păduchii care mişunau asupra lor. Capul lor, cu părul smuls pe alocuri, era plin de bube răscoapte; slabi şi hidoşi, semănau cu nişte mumii înfăşurate în zdrenţe. Unii tremurau, văicărindu-se, îndobitociţi de-atîta plîns, alţii strigau, îndemnînd pe cartaginezi să tragă asupra barbarilor. Unul singur stătea nemişcat, cu bărbia proptită în piept şi nu scotea nici o vorbă; barba lui albă se revărsa peste mîinile lui prinse în lanţuri. Simţind cum în adîncul inimii lor se prăbuşea Republica însăşi, cartaginezii îl recunoscură pe Gişcon. înfruntînd primejdia se îmbulzeau să-l privească mai de aproape; purta pe cap o mitră caraghioasă din piele de hipopotam încrustată cu pietricele. Fusese o glumă născocită de Autharit; lui Mîtho îi displăcuse.

Hotărît să iasă la larg cu orice preţ, Hamilcar deschise porţile cetăţii lui de pămînt, iar cartaginezii, într-un asalt înverşunat, înaintară cam trei sute de paşi, ajungînd la jumătatea urcuşului. Un val de barbari se rostogoli asupra lor şi-i dădu peste cap. Unul din soldaţii' legiunii, rămas în urmă, se împiedică de o piatră. Zarxas îl ajunse, îl doborî la pămînt şi-i înfipse cuţitul în piept. Lipindu-şi gura de rană, mîrîind de plăcere şi fremătînd din tălpi pînă în creştet, îi supse cu poftă sîngele; apoi se aşeză pe trupul mortului, îşi lăsă capul pe spate cu faţa în sus, să soarbă mai bine aerul, cum face căprioara după ce s-a adăpat la marginea izvorului. Cu glas pătrunzător începu un cîntec de-al balearilor, o melodie prelungă şi legănată, care se întrerupea cîteodată, răspunzîndu-şi ca ecoul unei hăuliri în munţi; îi chema pe fraţii lui morţi şi îi poftea la ospăţ. Apoi coborî privirea în pămînt, lăsă să-i cadă braţele pe genunchi Şi începu să plîngă. Mercenarii, mai cu seamă grecii, îl priveau îngroziţi.

Cartaginezii nu mai încercară nici o ieşire; dar nici nu îndrăzneau să se dea prinşi, ştiind bine că vor fi ucişi în groaznice chinuri.

Cu toată grija prevăzătoare a lui Hamilcar, hrana scădea văzînd cu ochii. Nu mai rămăsese pentru fiecare om decît zece komeri de grîu, trei hini de mei şi douăsprezece beţaşi de fructe uscate. Nici o fărîmă de carne, nici un strop de ulei, nici o afumătură şi nici un bob de orz pentru cai; caii îşi aplecau gîturile lor slabe, că utlnd în praf cîteva fire de paie călcate în picioare. Santinelele zăreau cîteodată la lumina lunii un cîine de-al barbarilor scormonind scîrnăviile din marginea şanţurilor; îl ucideau cu pietre, coborau pe curelele scuturilor şi, fără să scoată o vorbă, îl mîncau. Se auzea uneori un lătrat cumplit, şi omul nu se mai întorcea. Trei falangişti din a douăsprezecea sintagmă, bătîndu-se pentru un şobolan, se spintecară cu jungherele.

Toţi tînjeau de dorul casei şi al familiei lor; cei săraci îşi regretau colibele lor, rotunde ca un stup de albine, cu scoici aşternute pe prag şi năvoade întinse la soare; patricienii îşi revedeau odăile lor mari, unde în ceasul de răgaz al zilei se odihneau în umbra albastră a amurgului, ascultînd freamătul nedesluşit al străzii, îngemănat cu murmurul frunzişului din grădină; pentru a gusta mai din plin plăcerea acestor legănate gînduri, închideau ochii pe jumătate; zvîcnirea unei răni îi trezea din vis. în fiecare clipă izbucnea o încăierare; goarnele sunau adunarea; turnurile de lemn ardeau; mîncătorii-descîrnăvii alergau pe parapete şi lovituri de secure le retezau mîinile; alţii le veneau în ajutor şi o ploaie de fier se abătea asupra corturilor. Cartaginezii ridicară adăposturi de nuiele şi se adăpostiră sub ele; nu mai îndrăzneau să facă nici o mişcare.

În fiecare dimineaţă, din primele ceasuri ale zilei, soarele trecînd dincolo de coline lăsa în umbră adîncurile văii. Se ridicau, de o parte şi de alta, povîrnişuri de pămînt cenuşiu, cu pete de licheni din loc în loc, şi deasupra capetelor se arcuia senină bolta cerului, rece ca o cupolă de metal. Hamilcar era atît de pornit împotriva Republicii, încît uneori se simţea îndemnat să se alăture barbarilor şi să pornească asupra Cartaginei. Sclavii, vivandierii şi

cărătorii începuseră să murmure; şi nici Marele Sfat, nici poporul nu trimiteau măcar un semn de încurajare. Mai ales gîndul că lucrurile vor merge din ce în ce mai rău, era de neîndurat.

Ajungînd în cetate veîtea înfrîngerii, toată Cartagiiia se dezlănţui într-o furtună de ură şi de mînie; dacă s-ar fi lăsat învins la început, sufetul ar fi fost poate mai puţin duşmănit.

Pentru a strînge noi mercenari nu era. nici timp destul, nici bani de ajuns nu se găseau. Se mai puteau înarma soldaţi cartaginezi, dar armele lipseau; Hamilcar le luase pe toate! Nici comandanţi nu mai erau; Hamilcăr dusese cu el pe cei mai buni căpitani. Trimişii sufetului cutreierau străzile oraşului, cerînd ajutor în gura mare. Marele Sfat, cuprins de îngrijorare, făcu în aşa fel ca să li se piardă urma.

Temerile Marelui Sfat erau de prisos: întreg poporul se ridicase împotriva lui Barca, învinuindu-1 de slăbiciune. După întîia lui biruinţă, ar fi trebuit să-i nimicească pe barbari pînă la unul. De ce s-a înverşunat asupra triburilor? Republica făcuse destule jertfe grele! Patricienii se gîndeau cu jale la birul de paisprezece secheli pe care fuseseră siliţi să-l plătească; sisiţii, la cele două sute douăzeci şi trei de mii de kikari de aur; cei care nu dăduseră nimic se plîngeau la fel. O ciudă nestăpînită îi cuprinsese pe toţi împotriva noilor-cartaginezi, cărora li se făgăduiseră drepturi cetăţeneşti depline; pînă şi liguriî, care luptaseră atît de vitejeşte, erau socotiţi de-o seamă cu barbarii şi blestemaţi dimpreună cu ei. Crima lor era sîngele care le curgea în vine; neamul din care făceau parte era o dovadă de trădare. Zarafii lingă taraba lor, lucrătorii care treceau cu o riglă de plumb în mină, negustorii de peşte sărat care îşi spălau panerele, rîndaşii băii de aburi şi vînzătorii de băuturi calde se strîngeau la sfat şi judecau mersul războiului. însemnau cu degetul în praf aşezarea armatelor şi toţi, pînă la cel mai răpănos, se pricepeau să îndrepte greşelile pe care le făcea Hamilcar.

Preoţii spuneau că îşi primeşte pedeapsa pentru

cutezătoarea lui lipsă de credinţă. Nu adusese nici o jertfă; nu-şi trimisese oamenii să se roage la templu; nu luase cu el nici un augur; purtarea lui nelegiuită aţîţa astfel pornirea urii care mocnea şi furia aşteptărilor neîmplinite. Cartagina îşi reamintea. înfrîngerile pe care Hamilcar le suferise în Sicilia; şi blestemau trufia lui, pe care atîta vreme o simţiseră asupra lor ca o povară! Tagma pontifilor nu-1 ierta că le sleise tezaurul şi ceru pentru el Marelui Sfat pedeapsa pe cruce, dacă vreodată se va mai întoarce în Cartagina.

Ca şi cum nenorocirile războiului n-ar fi fost de ajuns, luna lui Elul venise cu un val înăbuşitor de căldură. De pe ţărmul lacului se răspîndeau miasme otrăvitoare, amestecîndu-se de-a valma cu fumul miresmelor aprinse la răspîntii. întreg văzduhul răsuna de cîntecele închinate zeilor. Poporul se strîngea pe treptele templelor, şi toate zidurile se îmbrăcaseră în văluri negre; făclii ardeau pe fruntea Zeilor-Pateci, şi sîngele cămilelor înjunghiate pentru jertfă curgea de-a lungul scărilor din treaptă-n treaptă, ca o cascadă roşie. O nebunie funebră cuprinsese Cartagina întreagă. Chipuri galbene de oameni speriaţi, cu priviri de năpîrcă, se furişau scrîşnind din dinţi pe uliţele strimte, pînă în cele mai întunecate bordeie. Ţipetele ascuţite ale femeilor umpleau casele şi, izbucnind printre zăbrele, făceau pe oamenii care zăboveau la sfat în mijlocul pieţelor să-şi întoarcă privirea înapoi. Se zvonea uneori că barbarii porniseră asupra Cartaginei; fuseseră zăriţi după muntele Apelor-Calde, iar acum îşi aşezau tabăra în faţa Tunisului. Larma glasurilor se înteţea, se întretăia, creştea, amestecîndu-se într-o cumplită şi nedesluşită învălmăşeală. Apoi se lăsa o adîncă şi nesfîrşită tăcere. Unii rămîneau împietriţi pe acoperişul caselor, cu palma deasupra ochilor; alţii trăgeau cu urechea, culcaţi pe burtă la picioarele zidurilor. Apoi spaima se risipea şi clocotul urii izbucnea din nou. Oamenii îşi dădeau seama de neputinţa lor şi se simţeau copleşiţi de o mare tristeţe.

Deznădejdea lor sporea în fiecare seară, la ceasul cind adunaţi toţi pe înălţimea teraselor se închinau de nouă ori

şi strigau luîndu-şi rămas bun de la soare. Soarele cobora încet, dincolo de apele lagunei, apoi dispărea în munţi, luminînd tabăra barbarilor.

Aşteptau sărbătoarea, de trei ori sfîntă, cînd de la înălţimea unui rug un vultur îşi lua zborul spre cer, drept vestire a anului nou care începea; era o solie a poporului către atotputernicul Baal şi semn de legătură cu puterea Soarelui. Plini de ură, se îndreptau acum în neştiinţa lor spre Moloh-Ucigătorul, lăsînd uitării pe Tanit. Rabbetna îşi pierduse vălul şi puterea ei nu mai era întreagă. Îşi retrăsese binecuvîntarea apelor sale, trădase Cartagina! Era o vrăjmaşă! O vînzătoare! Unii zvîrleau în ea cu pietre, blestem înd-o. Dar, acoperind-o de ocări, mulţi îi plîngeau de milă; o iubeau, poate, mai adînc decît înainte.

Toate nenorocirile porniseră de la pierderea zaimfului. Salammbo, fără să vrea, îşi avea partea ei de vină. Poporul o cuprindea în pornirea lui răzbunătoare şi cerea să fie pedepsită. încetul cu încetul, îşi făcea drum gîndul nelămurit că va fi nevoie de o jertfă; că pentru a îmblînzi pe Baalimi trebuia sacrificată o fiinţă de mare preţ, o fecioară tînără şi frumoasă dintr-un neam vechi şi ales, suflet din sufletul zeilor, o stea coborîtă printre oameni. Zi de zi, bărbaţinecunoscuţi năvăleau în grădinile Megarei. Sclavii, temîndu-se de viaţa lor, nu îndrăzneau să le ţină piept. Nimeni nu trecea însă de scara galerelor. Mulţimea se oprea pe primele trepte, cu privirile aţintite spre cea din urmă terasă; aştepta să apară Salammbo, şi ceasuri de-a rîndul striga împotriva ei, ca o haită de cîini care urlă la lună.

ŞARPELE

STRIGATELE mulţimii n-o **în**spăimîntau pe fiica lui Hamilcar.

Sufletul îi era tulburat de îngrijorări mai adinei. Şarpele ei cel mare, pitonul negru, tînjea. Cartaginezii vedeau în şarpe un semn purtător de noroc pentru soarta neamului lor întreg şi pentru ei înşişi. îl socoteau fiu al humei pămîntului, de vreme ce răsărea din adîncuri şi nu avea nevoie de picioare ca să umble. Mersul lui era asemeni

undelor rîului; răceala lui amintea vechile tenebre ale vîscozităţilor fecunde; iar cercul pe care îl rotea muşeîndu-şi coada era orbita planetelor, gîndirea lui Eşmun.

În mai multe rînduri pitonul lăsase neatinse cele patru vrăbii vii, pe care Salammbo i le punea dinainte la fiecare lună nouă şi de cîte ori luna se împlinea. Pielea lui neagră, semănată cu bani de aur, cum e cerul întunecat al nopţii înstelate, se făcuse galbenă, puhavă şi zbircită, pălind prea largă pentru trupul lui. Un fel de pecingine scorţoasă i se întinsese în jurul capului şi picături roşii, care parcă se mişcau, i se iviră în colţul pleoapelor. Salammbo se apropia din cînd în cînd de panerul împletit din fire de argint, dînd la o parte învelitoarea de purpură, frunzele de lotus şi puful în care dormea şarpele, mereu încolăcit asupra lui însuşi, fără mişcare, ca o liană căzută la pămînt. Privindu-1 îndelung, Salammbo simţea parcă în inima ei răsucindu-se inelele unui alt şarpe, care o stringea încet şi o înăbuşea.

Era stăpînită de o adîncă deznădejde la gîndul că privise zaimful; dar o cuprindea în acelaşi timp un fel de bucurie ascunsă şi o mîndrie, pe care n-o împărtăşea nimănui. O mare taină se desprinsese din strălucirea de. lumină a vălului; era norul care îi înfăşură pe zei; misterul de viaţă al lumii întregi. Salammbo, înspăimîntîndu-se de ea însăşi, nu-şi putea ierta că nu îndrăznise să-l ridice.

Stătea aproape tot timpul ghemuită în umbra odăii ei, ţinîndu-şi în palme genunchiul s. tîng îndoit, cu gura întredeschisă, cu bărbia în piept şi cu privirea pierdută în gol. îşi reamintea cu groază chipul lui Hamilcar. Se gîndea să plece în munţii Feniciei, luînd drumul templului din Aphaka, unde Tanit coborîse odinioară sub înfăţişarea unei stele. Fel de fel de închipuiri o ademeneau, înfricoşînd-o. O singurătate din ce în ce mai adîncă o împrejmuia, şi nici măcar soarta lui Hamilcai nu-i era cunoscută.

Într-un tîrziu,. ostenită de gînduri, Salammbo se ridica. şi, purtîndu-şi micile sandale, pe talpa cărora călcîiele răsunau la. fiecare pas, se plimba fără nici o ţintă în largul odăii tăcute. Ametistele şi topazele încrustate în tavan tremurau ici-colo ca nişte răsfrîhgeri de lumină, iar

Salammbo întorcea capul din mers să privească strălucirea lor. Prindea în degete gîtul unei amfore, îşi răcorea sînii sub adierea unui mănunchi de pene şi îşi trecea vremea arzînd boabe de cinamomă în găoacea perlelor. La apusul soarelui, Taanah ridica perdelele de pîslă' neagră care acopereau ferestrele, şi porumbeii stropiţi cu mosc, ca sacrele columbe ale lui Tanit, năvăleau în odaie aluneeînd cu picioarele lor roşii pe lespezile de sticlă, printre boabele de orz azvîrlite cu pumnii plini, ca pe o cîmpie. Salammbo izbucnea în plîns şi rămînea multă vreme pe patul împletit din curele de bou, îngînînd mereu un singur şi acelaşi cuvînt, nemişcată şi palidă ca moartea, cu ochii deschişi, nepăsătoare şi rece; nu auzea între timp decît ţipătul maimuţelor în frunzişul palmierilor şi scrîşnetul neîncetat al roţii celei mari, care de la un cat la altul trimitea apă proaspătă în bazinul de porfir.

Nu punea nimic în gură zile de-a rîndul. Vedea în vis stele tulburi trecînd pe sub picioarele ei. L-a chemat la ea pe Şahabarim, iar cînd a venit n-a ştiut ce să-i spună.

Nu se simţea liniştită decît în apropierea lui; dar în adîncul inimii ei se răzvrătea împotriva slăbiciunii care o ţinea sub stăpînirea marelui preot. îi era teamă de el, îl pizmuia şi îl ura. Şi totuşi, iubindu-1 într-un anumit fel, îi era recunoscătoare pentru strania desfătare pe care i-o dădea prezenţa lui.

Priceput în cunoaşterea bolilor pe care le aduc zeii, Şahabarim ghicise că Salammbo se află sub puterea lui Rabbet; pentru a o tămădui îi stropi odaia cu apă de verbină şi adiantă; bolnava mînca în fiecare zi rădăcini de mătrăgună şi dormea punîndu-şi sub căpătîi un săculeţ cu amestec de miresme, pe care i-1 pregăteau preoţii. Şahabarim îi adusese pînă şi rădăcină de baaras, roşie ca focul, care goneşte spre miazănoapte duhurile rele; în sfîrşit, privind steaua polară a murmurat de trei ori numele tainic al lui Tanit; dar Salammbo suferea mereu şi neliniştea ei o tulbura tot mai adînc.

Nimeni în Cartagina nu ştia mai multe decît Şahabarim. în anii tinereţii învăţase carte la şcoala mogbezilor, la

Borsippa, lingă Babilon; cercetase insula Samotrace, Pessinuntul, Efesul, Tesalia, Iudeea, templele pierdute în nisip ale nabatheenilor şi, de la cataracte pînă la mare, străbătuse cu piciorul malurile Nilului. Acoperindu-şi faţa cu un văl, azvîrlise la lumina faclelor un cocoş negru pe jăratic de răşină sub pieptul Sfinxului, părintele spaimei. Coborîse în peştera Proserpinei, văzuse cum se învîrtesc cele cinci sute de coloane ale labirintului din Lemnos şi cum străluceşte policandrul din Tarent, purtînd pe braţele lui tot atîtea lumini cîte zile sînt într-un an; chemase la el pe greci în miez. de noapte şi le pusese întrebări. Cunoaşterea lumii nu-1 atrăgea mai puţin decît substanţa zeilor. Socotise timpul echinocţiilor cu ajutorul armilarelor de sub porticele Alexandriei şi însoţise pînă la Cyrena pe bematiştii din Everget, care măsoară cerul după numărul paşilor lor; astfel, cugetarea lui mărturisea o credinţă cu totul deosebită de celelalte, încă nelămurită pe de-a întregul, dar ’tocmai de aceea plină de elanuri şi de căutări tulburătoare. Nu mai credea că pămîntul are forma unui ştiulete de brad, ci îl ştia rotund, rostogolindu-se în veşnicia spaţiului fără sfîrşit, cu o iuţeală atît de neînchipuită, incit căderea lui nu se simte.

După aşezarea soarelui deasupra lunii a înţeles că astrul zilei n’u-idecît chipul oglindit al stăpînitorului Baal; după cum toate cele pămînteşti pe care vederea le cuprinde, îi dovedeau atotputernica prezenţă a unui principiu bărbătesc mistuitor. In adîneul cugetului său o socotea vinovată pe Rabbet pentru toate nefericirile care îl loviseră în viaţă. Oare nu de dragul ei se aplecase odinioară marele preot, în sunet de timpane, sî-i răpească sub un potir de apă clocotită viitoarea lui bărbăţie? Şi de atîtea ori urmărise cu ochii lui trişti pe tinerii care se furişau cu preotesele în umbra chiparoşilor!

. îşi trecea zilele cercetînd jertfelnicele, supraveghind vasele de aur, cleştele şi făraşele cu care se ştrîngea cenuşa altarelor, veşmîntul statuilor, pînă la acul de bronz care prindea părul unei bătrîne Tanit, în firida de. sub viţa cu smaralde. La aceleaşi ceasuri ale zilei, ridica perdelele

grele ale aceloraşi uşi şi le lăsa să cadă; rămînea în picioare cu braţele întinse sau se ruga în genunchi pe aceleaşi lespezi, pe cînd în jui-ul lui un popor întreg de preoţi forfotea cu tălpile goale prin încăperile cufundate într-un veşnic amurg.

In stearpa orînduire a vieţii sale, Salammbo era ca o floare crescută pe marginea unui mormînt. Şahabarim se purta aspru cu ea şi nu-i cruţa nici canoanele pocăinţei, nici vorbele amare. Nefiind el însuşi pe de-a întregul bărbat, se simţea alături de ea deopotrivă femeie şi îi purta mai puţină ciudă că nu poate s-o aibă, pe cit era. de gelos văzînd-o atît de frumoasă, şi mai ales atît de pură. îşi dădea seama uneori că puterile n-o ajută să-i înţeleagă întreaga gîndire şi se întorcea în el însuşi din ce în ce mai trist, mai singur, mai pustiu.

Rostea cîteodată cuvinte ciudate, care luminau mintea lui Salammbo ca o împletire de fulgere deasupra unui adînc de genune. Noaptea, singuri amîndoi pe terasă priveau stelele, pe eînd Cartagina, golful şi întinderea mării se pierdeau la picioarele lor în lumea nedesluşită a umbrelor.

Şahabarim îi spunea cum sufletele coboară pe pămînt, urmînd ca şi soarele aceeaşi cale a semnelor din zodiac. Întinzînd braţul drept îi arăta zodia Berbecului: poarta naşterii seminţiilor omeneşti; apoi zodia Capricornului, care e calea întoarcerii către zei. Salammbo îşi încorda privirile ca să le vadă mai bine, căci ea credea că trăieşte aievea ceea ce era numai în gîndirea ei; simbolurile închipuite, pînă şi formele vorbirii le socotea adevărate în ele înşile; deosebire pe care, de altminteri, nici preotul nu izbutea totdeauna s-o facă destul de limpede.

— Sufletele celor morţi, zicea el, se mistuie în luna ca şi trupurile lor în pămînt. E un tărîm umezit de lacrimi, plin de mlaştini, semănat cu ruine şi bîntuit de furtuni.

Salammbo întreba ce se va întîmpla cu fiinţa ei după moarte.

— Vei pluti la început, uşoară ca un abur, legănîndu-te peste valuri; iar după lungi încercări şi cumplită groază, te

vei topi în lumina soarelui, izvorul cel dintîi al Cugetării!

Şahabarim nu-i vorbea despre Rabbet. Salammbo îşi închipuia că marelui preot îi era ruşine să mai pomenească numele zeiţei sale înfrînte; şi chemînd-o cu numele obişnuit al lunii, o binecuvînta pentru bunătatea şi rodnicia ei. în cele din urmă, Şahabarim a strigat:

— Nu! Nu! întreaga ei putere de zămislire o primeşte de la celălalt! Nu vezi cum se roteşte în jurul lui ca o femeie îndrăgostită, care aleargă după bărbatul ei pe întinderea cîmpului?

Nu mai contenea preamărind însuşirile luminii'.

Fără a încerca să-i înfrîneze dorinţa mistică, Şahabarim simţea parcă o bucurie îndurerînd sufletul lui Salammbo cu adevărurile unei credinţe necruţătoare. Ea le îmbrăţişa cu o nestăpînită pornire, oricît o făcea să sufere iubirea pe care le-o purta.

Iar Şahabarim, cu cit se îndoia mai mult de Tanit, cu atît era mai dornic să creadă în puterea ei. O adîncă remuşcare îl frămînta; i-ar fi trebuit o dovadă, un semn despre voinţa zeilor, şi în nădejdea că îl va putea dobîndi, urzi în mintea lui o încercare, menită în acelaşi timp să mîntuiască Patria şi să-i întărească Credinţa.

Din clipa aceea nu încetă să deplîngă nefericirile pe care pîngărirea săvîrşită asupra. zeiţei le dezlănţuise în lumea sferelor cereşti. Apoi, dintr-o dată, o vesti pe Salammbo despre primejdia în care se afla Hamilcar, împresurat de cele trei armate ale lui Mîtho; căci pe Mîtho, răpitorul zaimfului, îl socoteau cartaginezii drept regele barbarilor, li spuse apoi că numai ea singură putea să aducă mîntuirea tatălui ei şi a Republicii.

— Eu? întrebă tresărind Salammbo. Cum aş putea?.

Marele preot, zîmbind dispreţuitor, răspunse:

— Nu te vei învoi niciodată.

Salammbo îl rugă să vorbească; în cele din urmă, Şahabarim spuse:

— Va trebui să pleci în tabăra barbarilor şi să aduci înapoi zaimful!

Salammbo se prăbuşi pe scaunul de abanos, cu braţele

întinse pe genunchi, tremurînd din tot corpul, ca o jertfă aşteptînd la picioarele altarului lovitura care îi va frînge grumazul. Tîmplele îi zvîcneau, cercuri de foc i se roteau înaintea ochilor şi, în tulburarea care o cuprinsese, înţelegea un singur lucru: că va trebui în curînd să moară!

Dar, dacă Rabbetna va fi răzbunată şi zaimful se va întoarce în Cartagina biruitoare, ce însemnătate putea să aibă viaţa unei femei? Aşa gîndea Şahabarim şi, cine ştie? poate va aduce vălul fără să-şi piardă viaţa.

Trei zile trecură şi marele preot nu s-a mai arătat. In seara celei de-a patra, Salammbo trimise după el.

Pentru a o hotărî, Şahabarim îi împărtăşi toate jignirile pe care Marele-Sfat le striga împotriva lui Hamilcar; îi mai spuse că întreaga vină era a ei şi trebuia să-şi răscumpere crima jertfindu-se. Aşa poruncea Rabbetna.

Strigătele mulţimii, umplînd de larmă Mappalele, ajungeau adeseori pînă la Megara. Şahabarim şi Salammbo ieşeau în grabă şi din capul scării priveau oraşul.

Poporul se aduna în piaţa lui Khamon şi cerea să i se împartă arme. Bătrînii, socotind zadarnică orice nouă jertfă, se împotriveau; mulţi oameni se primejduiseră plecînd fără căpitani şi fuseseră măcelăriţi. In cele din urmă, Marele-Sfat îşi dădu învoirea. Voind să-l preamărească pe Moloh – sau numai din pofta nestăpînită de-a distruge – mulţimea smulse chiparoşii din pădurea templului, le dădu foc cu faclele Cabirilor şi purtă flăcările de-a lungul străzilor, cîntînd. Văpăi uriaşe se legănau în valuri, azvîrlind scîntei pe globurile de sticlă ale templelor, pe podoabele zeilor, pe pintenii corăbiilor; treceau peste terase şi se rostogoleau asupra oraşului, ca nişte frînturi de soare. Alaiul flăcărilor coborî din vîrful Acropolei şi poarta Malquei se deschise.

— Eşti gata de plecare? întrebă Şahabarim. Sau vrei să trimiţi vorbă tatălui tău, prin aceştia, că l-ai părăsit?

Salammbo îşi ascunse faţa în văluri, în vreme ce focurile se depărtau încet, coborînd înspre ţărmul mării.

O spaimă nedesluşită o ţinea în loc; îi era teamă de

Moloh; îi era teamă de Mîtho. Omul acela cu statură de uriaş, stăpînitor al zaimfului, era mai puternic decît Rabbetna, mai puternic decît Baal, şi răspîndea în jurul lui aceleaşi fulgere. Nu se întrupează uneori sufletul zeilor în oameni? Vorbindu-i despre Mîtho, nu-i spusese Şahabarim că va trebui să-l învingă pe Moloh? Unul se? contopise cu celălalt; Salammbo nu-i mai putea deosebi. Amîndoi o urmăreau deopotrivă.

Voind să-şi afle soarta, se apropie de piton, căci după felul în care se încolăceau şerpii oamenii puteau să-şi ghicească viitorul. Dar panerul era gol! Salammbo fu cuprinsă de o mare nelinişte; îl găsi sprijinit în coadă, frecîndu-se de stîlpul de argint al patului, pentru a-şi desprinde pielea galbenă, în timp ce trupul lui lucios şi curat se lungea ca o sabie pe jumătate scoasă din teacă.

În zilele următoare, pe măsură ce Salammbo înclina tot mai mult să plece pentru a mîntui pe Tanit, şarpele se înzdrăvenea, se îngroşa şi părea că revine la viaţă.

Salammbo nu mai avea acum nici o îndoială că prin Şahabărim vorbea voinţa zeilor. Intr-o dimineaţă se trezi flotanta şi întrebă ce va trebui să facă, pentru a-1 îndupleca pe Mîtho să înapoieze zaimful.

— Să i-1 ceri, spuse Şahabarim.

— Şi dacă nu va voi să-l dea? întrebă Salammbo.

Marele preot o privi în ochi, cu un zimbet pe care nu i-1 mai văzuse niciodată.

— Da! Ce va trebui să fac?

Şahabarim învîrtea între degete capetele panglicelor care îi cădeau de pe tiară pe umeri şi ţinea ochii în pămînt fără să facă vreo mişcare. In sfîrşit, dîndu-şi seama că Salammbo nu înţelege, spuse:

— Vei fi singură cu el.

— Şi?

— Singură cu el, în cortul lui.

— Apoi?

Şahabarim îşi muşca buzele; căuta cuvinte ocolite, subînţelesuri.

— Va trebui poate să mori; dar mai tîrziu, mai tîi’ziu…

Să nu te temi de nimic. Orice ar face, să nu strigi. Să nu te înspăimînţi. Să fii ascultătoare, să te supui dorinţei lui, poruncii cerului.

— Şi vălul?

— Zeii vor hotărî.

— Nu vrei să mă-nsoţeşti, părinte?

— Nu!

O puse să se aşeze în genunchi şi, ridicînd braţul stîng, iar dreptul întinzîndu-1 înainte, jură pentru ea că va aduce înapoi la Cartagina veşmîntul lui Tanit. Cu groaznice blesteme a închinat viaţa ei Zeilor, iar Salammbo a repetat fiecare cuvînt pe care îl rostea Şahabarim.

Ii arătă ce post şi x-ugăciuni va trebui să ţină pentru a-şi curăţi sufletul; o învăţă apoi cum să ajungă pînă la Mîtho. Un om care cunoştea drumul avea s-o însoţească.

Salammbo se simţea descătuşată. Fericirea de a revedea zaimful stăpînea înti'eg gîndul ei, şi îl binecuvînta pe Şahabarim penti'u îndemnul ce-i dăduse.

Era vremea cînd porumbeii Cartaginei plecau în Sicilia, pe muntele Eryx, unde se afla templul lui Venus. Cîteva zile înainte de plecare se căutau, se chemau, se împerecheau; apoi într-o seară îşi luau zborul, lăsînd să-i poarte vîntul şi lunecînd ca un nor alb deasupra mării, pe cerul înalt.

Zarea întreagă părea scăldată în sînge. Stolurile de porumbei păreau că se lasă pe valuri, apoi se făcură nevăzute, ca şi cum s-ar fi azvîrlit în gura de cuptor încins a soarelui. Privindu-i cum se pierd în zare, Salammbo îşi înclină fruntea, iar Taanah, crezînd că-i ghiceşte mîhnirea, îi şopti:

— Se vor întoarce, stăpînă.

— Da, ştiu.

— Şi îi vei revedea.

— Poate, răspunse Salammbo suspinînd.

Nu împărtăşise nimănui hotărîrea ei; pentru a o tăinui cît mai bine, ferindu-se de slugi, trimisese pe Taanah să-i cumpere din Kinisdo lucrurile de care avea nevoie: rumeneli pentru obraz, miresme, o cingătoare de in şi veşminte noi. Bătrîna sclavă nu pricepea rostul acestor

pregătiri şi nici nu îndrăznea să întrebe; cînd iată că sosi ziua pe care Şahabarim o hotărîse pentru plecarea lui Salammbo.

Către ceasul al doisprezecelea, zări în umbra sicomorilor un bătrîn orb; se sprijinea cu o mînă pe umărul unui copil care mergea înaintea lui şi ţinea în mîna cealaltă, pe şold, o ţiteră neagră. Femeile, eunucii, sclavii fuseseră îndepărtaţi cu grijă; nimeni nu cunoştea taina celor ce se pregăteau.

Taanah aprinse în colţurile odăii patru trepieduri cu miresme de strob şi cardamomă; întinse de jur împrejur pe pereţi covoare mari de Babilon, ca nici măcar prin ziduri Salammbo să nu fie văzută. Cîntăreţul din ţiteră stătea ghemuit în spatele uşii; băiatul, în picioare, sufla într-un flaut de trestie. Larma străzilor se pierdea în depărtare; umbre viorii coborau peste coloanele templelor, şi de cealaltă parte a golfului, poalele munţilor, livezile de măslini şi valurile nelămurite ale cîmpiei de aur se topeau laolaltă într-un nesfîrşit abur albastru; nu se auzea nici un glas de om şi peste toate se lăsase, grea, o copleşitoare tristeţe.

Salammbo se aşează pe treapta de onix a băii, ridică peste umeri mînecile largi ale rochiei şi, cu grijă, îşi spălă trupul după sacrul ritual al purificării.

Taanah îi aduse într-o sticluţă de alabastru un amestec închegat; sîngele unui cîine negru spintecat de o femeie stearpă, într-o noapte de iarnă, pe ruinele unui mormînt. Salammbo îşi frecă urechile, călcîiele şi degetul cel mare al mîinii drepte; pe vîrful unghiei îi rămase o picătură roşie ca şi cum ar fi stors un fruct.

Răsărea luna; flautul şi ţitera porniră să cînte laolaltă.

Salammbo îşi desprinse cerceii din urechi, apoi colierul şi brăţările; îşi dezbrăcă lunga tunică albă, desfăcu panglica ce-i ţinea părul legat şi-şi răsfiră uşor pletele pe umeri, răcorindu-se sub vînturarea lor. Cîntecul de-afară repeta necontenit cele trei note ale lui, mereu aceleaşi, repezi şi parcă mînioîse; strunele şuierau, flautul mugea, iar Taanah le ţinea isonul, bătînd din palme. S’alammbo,

legănîndu-şi trupul, îşi murmura rugăciunile, în timp ce vălurile veşmintelor ei cădeau alături unul după altul. — Perdeaua grea tremură şi, pe deasupra sforilor care o ţineau prinsă de perete, se ivi capul pitonului. Şarpele se prelinse încet, ca o picătură de apă de-a lungul unui zid; se tîrî peste hainele împrăştiate pe jos şi, sprijînindu-se în coadă, se ridică drept în sus, aţintind asupra lui Salammbo ochii lui, mai strălucitori ca două nestemate'.

Atingerea neplăcută a pielii reci – sau poate un simţămînt de ruşine – o făcu pe Salammbo să şovăie'. Dar aducîndu-şi aminte de poruncile lui Şahabarim, s-a apropiat. Şarpele se îndoi din mijloc şi i se aşează pe ceafă, lăsînd să-i atîrne capul şi coada, ca un colier frînt în două, cu vîrfurile la pămînt. Salammbo îl1 înfăşură peste coapsele ei, pe sub braţe şi între genunchi; îşi apropie obrazul de dinţii gurii lui triunghiulare şi, închizînd1 ochii pe jumătate, se culcă cu umerii la pămînt, sub revărsarea clarului de lună. Lumina albă o înfăşură ca într-un nor de argint; urma paşilor, ei umezi lucea pe lespezi şi stelele tremurau în apa băii. înlănţuită de inelele negre cu dungi de aur ale şarpelui, Salammbo răsufla adine sub povara trupului prea greu; genunchii i se îndoiau; simţea că se pierde. Şarpele îi mîngîie şoldurile cu vîrful cozii, apoi se lăsă să alunece deodată cu cîntecul care se sfîrşea.

Taanah veni din nou lingă Salammbo, aprinse cele două candelabre, ale căror lumini se răsfrîngeau în apa globurilor de cristal, coloră palmele stăpînei sale cu lausonia, îi îmbujora obrajii cu rumeneală, îi tivi pleoapele cu antimoniu şi-i lungi genele cu un amestec de gumă arabică, de mosc, de abanos şi de labe de muscă sfărîmate.

Răsturnată intr-un scaun cu rezemătoare de fildeş, Salammbo se lăsa în grija sclavei. Dar după atîtea zile în care ajunase, atingerea mîinilor ei şi mirosul pătrunzător al miresmelor îi erau de nesuferit. Văzînd-o cum păleşte, Taanah se opri.

— Nu te opri, îi spuse Salammbo, stăpînă din nou pe sine însăşi. îşi recăpătase vioiciunea; un fel de nerăbdare o cuprinse şi îndemnă pe Taanah să se grăbească. Bătrîna

sclavă mormăi:

— Bine, bine, stăpînă, dar de ce atîta zor? Nu te aşteaptă nimeni.

— Ba da! spuse Salammbo. E cineva care mă aşteaptă.

Taanah, uimită, făcu un pas înapoi şi dorind să ştie mai mult, întrebă:

— Ce porunci îmi laşi, stăpînă, dacă vei lipsi cumva mai multă vreme?

Salammbo izbucni în plîns. Sclava întrebă din nou, îngrijorată:

— Suferi! De ce? Nu pleca! Ia-mă cu tine! Cînd erai mică şi plîngeai, te legănam lîngă inima mea şi te făceam să î'îzi cu sfîrcul sinului… Mi l-ai secat, stăpînă! (îşi lovea cu amîndouă mîinile pieptul vlăguit.) Acum sînt bătrînă, nu te mai pot ajuta… Nu mă mai iubeşti. îmi ascunzi durerile tale şi nu-ţi mai pasă de buna ta doică! Lacrimi de duioşie şi amărăciune picurau din ochii ei stinşi, în brazdele adinei ale obrazului tatuat.

— Nu fi mîhnită, spuse Salammbo, te iubesc…

Taanah, schimonosindu-se zîmbind ca o maimuţă bătrînă, îşi reluă treaba ei. Salammbo, după sfatul lui Şaha^-

a&

barim, îi poruncise s-o facă frumoasă, şi sclava o gătea în felul ei barbar, rafinat şi copilăresc totodată.

Îi dădu să îmbrace o tunică uşoară de culoarea vinului rubiniu, iar pe deasupra alta, împletită din pene; de sub solzii de aur ai cingătorii care-i strîngea şoldurile, coborau faldurile largi ale unor şalvari albaştri, înstelaţi cu sclipiri de argint. Taanah, alese apoi o rochie lungă, croită din pînză de Seres, albă cu dungi verzi. îi prinse pe umăr un crîmpei de purpură în patru colţuri, tivit pe marginea de jos cu boabe grele de sandastrum; îi puse în spate o mantie neagră căzînd pînă la pămînt, apoi privind-o îndelung, mîndră de opera ei, nu se putu opri să nu spună:

— Nici în ziua nunţii tale n-ai să fii mai frumoasă!

— Nunta mea… repetă Salammbo, visătoare, rezemindu-şi braţul pe scaunul de fildeş.

Taanah îi puse în faţă o oglindă cu luciu de aramă, atît de înaltă ca să se poată vedea întreagă. Salammbo se ridică în picioare şi, cu vîrful uşor al unui deget, îşi potrivi o şuviţă care îi căzuse pe tîmplă.

Părul ei, încreţit pe frunte şi presărat cu pulbere de aur, se revărsa pe spate în lungi inele împletite, prinse într-un şirag de perle. La lumina candelabrelor, obrajii ei păreau mai roşii, aurul veşmintelor mai strălucitor, pielea trupului mai albă; o risipă de pietre preţioase scînteiau în jurul mijlocului ei, pe braţe, pe mîini, pe degetele picioarelor, iar strălucirea lor răsfrîngîndu-se în oglindă, se întorcea s-o cuprindă, ca razele unui soare în flăcări. Alături de Taanah, care se aplecase s-o plivească, Salammbo, în mijlocul acelei revărsări de lumină, surîdea. Se plimba acum în largul încăperii, neştiind ce întrebuinţare să dea timpului ce-i mai rămăsese.

Deodată se auzi un cocoş cîntînd. Salammbo îşi prinse în păr un văl galben, îşi înfăşură un şal în jurul gîtului, îşi încălţă botforii de piele albastră şi-i spuse lui Taanah:

— Du-te şi vezi dacă nu aşteaptă sub mirt un om cu doi cai.

Abia se întoarse Taanah, şi Salammbo porni să coboare scara galerelor.

— Stăpînă! strigă doica.

Salammbo întoarse capul, punînd un deget pe buze, în semn de taină şi de aşteptare.

Taanah se strecură încet de-a lungul prorelor pînă în pragul de jos al terasei şi de departe, la lumina lunii, zări parcă pe drumul chiparoşilor o umbră uriaşă alunecînd pieziş în stingă lui Salammbo. Era o prevestire de moarte.

Sclava se întoarse în odaia ei. Se aruncă la pămînt sfîşiindu-şi obrazul cu unghiile, smulgîndu-şi părul şi scoţînd din adîncul pieptului ţipete de spaimă.

Apoi dîndu-şi seama că ar putea s-o audă cineva, tăcu.

Sprijinindu-şi fruntea în palme şi cu obrazul lipit de podea, plîngea înăbuşit.

SUB CORT

ÎNSOŢITA de omul care fusese trimis s-o călăuzească,

Salammbo urcă pînă dincolo de far, spre Catacombe, apoi coborî din nou de-a lungul uliţelor povîrnite ale Moluyei. Cerul începuse să se limpezească. Grinzile de palmier prinse în ziduri o sileau din cînd în cînd să-şi aplece capul. Caii, înaintînd la pas, alunecau. Astfel ajunseră la poarta Tevestei.

Aripile grele ale porţii erau pe jumătate deschise. Au trecut. în urma lor, poarta se închise.

Au mers cîtva timp pe lîngă zidurile cetăţii, apoi, în dreptul cisternelor, apucară calea Taeniei, care, ca o fîşie îngustă de pămînt galben, desparte ţărmul golfului de lac, prelungindu-se pînă la Rhades.

Nici un suflet de om nu li s-a arătat în jurul Cartaginei; nici pe cîmpie, nici pe mare. Valuri de culoarea gresiei clipoceau domol şi vîntul uşor, înspumîndu-le din loc în loc, le însemna cu dungi albe. Cu toate vălurile în care se înfăşurase, Salammbo tremura, pătrunsă de frigul dimineţii; aerul tare şi umbletul îndelung o ameţiseră. Apoi răsări soarele; razele lui fierbinţi, încingîndu-i umerii, o moleşeau. Caii mergeau unul lingă altul, în buestru, afundîndu-şi copitele în nisipul liniştit.

Dincolo de muntele Apelor-Calde, ajungînd pe pămînt tare, iuţiră pasul.

Ar fi fost vremea arăturilor şi a semănatului, dar cîmpurile se întindeau pînă departe tot atît de sterpe ca şi deşertul. Din loc în loc zăceau împrăştiate grămezi de grîu şi boabe ruginite de orz. In geana cerului limpede, satele se întrezăreau ca nişte umbre nedesluşite.

Ici şi colo se înălţa la marginea drumului aripa unui zid pe jumătate dărîmat. înăuntrul colibelor, sub acoperişul care se prăbuşea, se zăreau cioburi de vase sparte, veşminte zdrenţuite, unelte şi alte lucruri de nerecunoscut.

O fiinţă omenească, înfăşurată în cîrpe, cu ochii înfriguraţi şi faţa pămîntie, răsărea din cînd în cînd dintre ruine, o rupea la fugă sau dispărea intr-o groapă. Salammbo şi călăuza ei merseră mai departe.

Cîmpurile erau pretutindeni părăsite. Pe larga întindere a pămîntului arămiu, stăruiau pe alocuri urme de cărbune

prăfuit, pe care paşii cailor le răscoleau în mers. Uneori dădeau peste locuri liniştite; un rîuleţ curgea printre ierburi înalte, şi Salammbo, trecînd pe celălalt mal, îşi răcorea mîinile în frunzele ude. La marginea unui crîng de dafini, calul se smuci în lături, împiedicîndu-se de un stîrv.

Sclavul îi potrivi pernele răvăşite. Era unul din slujitorii templului, pe care Şahabarim îl folosea pentru drumuri primejdioase.

Călăuza, prevăzătoare, descălecase. Mergea acum pe jos alături de Salammbo, între cei doi cai, pe care ii îndemna cu sfîrcul unei curele înfăşurate în jurul braţului; din panerul pe care îl purta pe piept alegea pîinişoare de grîu, curmale şi gălbenuşuri de ou păstrate în frunze de lotus, pe care i le întindea stăpînei din mers, fără să scoată o vorbă.

La miezul zilei le ieşiră în cale, pe cărare, trei barbari înveşmîntaţi în piei de fiare sălbatice. Apoi apărură alţii, rătăcitori pe cîmp în cete de zece, doisprezece, douăzeci şi cinci, mînînd din urmă cîte o turmă de capre sau o vacă şchiopătînd. Bîtele lor grele erau ţintuite în cuie de aramă; cuţite lungi sclipeau pe hainele lor cumplit de murdare şi în ochii lor plini de o prostească mirare scăpărau priviri ameninţătoare. Unii mormăiau în silă urări de călătorie bună, alţii, ca să glumească aşa-zicînd, azvîrleaii peste umăr vorbe de ruşine; omul lui Şababarim răspundea fiecăruia în limba lui, spunîndu-le că îpsoţeşte pe un tînăr bolnav, care merge să-şi caute vindecarea intr-un templu depărtat.

Lumina zilei se stingea. De departe se auzea lătrat de cîini; apoi din ce în ce mai aproape.

In umbra amurgului zăriră un zid de piatră, care împrejmuia o clădire abia desluşită. Un cîine alerga pe creasta zidului. Sclavul l-a gonit cu pietre şi cei doi călători pătrunseră într-o încăpere boltită.

O femeie stătea pe vine, încălzindu-se la un foc de vreascuri, al cărui fum se risipea prin crăpăturile tavanului.’ Părul alb; îi cădea pînă la genunchi, acoperind-o pe jumătate. Fără a răspunde la întrebări, mormăia în

neştire blesteme împotriva barbarilor şi împotriva Cartaginei. Călăuza scotoci pretutindeni. Apoi se întoarse şi îi ceru de mîncare. Baba dădu din cap şi, privind ţintă cărbunii care ardeau, îngînă:

— Eu am fost mină. Degetele toate zece tăiate. Gura nu mai mănîncă.

Sclavul îi arătă un pumn de aur. Femeia se năpusti asupra lui, dar reveni repede la locul ei şi rîmase nemişcată.

Călăuza îi puse sub bărbie cuţitul pe care îl purta la brîu şi baba scoase de sub o lespede de piatră o amforă cu vin şi cîţiva peşti de Hippo-Zaryt fierţi în miere.

Salammbo îi dădu la o parte cu scîrbă şi se întinse să doarmă peste teltiile cailor, aşternute intr-un colţ al odăii.

Înainte de zorii zilei, sclavul o trezi.

Un cîine urla. Cu o smucitură de cuţit, sclavul îi reteză capul. Frecă apoi cu sînge nările cailor, ca să-i învioreze. Bătrîna izbucni în blesteme; Salammbo strînse între degete amuleta pe care o purta în sin.

Călătorii plecară mai departe. Din cînd în cînd Salammbo întreba dacă au ajuns. Drumul şerpuia între coline. Nu se auzea decît ţîrîitul greierilor. Soarele pîrjolea ierburile uscate; pămîntul, crestat în lung şi în lat de crăpături adinei, părea pardosit cu lespezi uriaşe. Vulturii se roteau în văzduh; o viperă trecea; sclavul alerga mereu; Salammbo visa sub vălurile ei şi cu toată arşiţa care o înfierbînta, nu le dădea la o parte ca să nu-şi mînjească inimoasele veşminte.

Din loc în loc, la depărtări egale, se înălţau turnurile zidite de cartaginezi pentru a veghea asupra triburilor. Călătorii se opreau într-un scurt popas la umbra lor, apoi îşi vedeau de cale.

In ajun făcuseră, din prevedere, un ocol mai lung. Acum nu mai întîlneau pe nimeni. Ţinutul era sterp. Barbarii nu trecuseră pe acolo.

Apoi urmele prădăciunilor se iviră din nou. In mijlocul cîmpului se zăreau pe alocuri urmele unui mozaic, tot ce mai rămăsese dintr-o casă dărîmată; măslinii despuiaţi de

frunze semănau de departe cu nişte tufişuri de mărăcini. Trecură pe la marginea unui oraş care fusese ars din temelii. La picioarele zidurilor zăceau oseminte de oameni, de cămile şi de eatîri. Stîrvuri pe jumătate putrezite se întindeau de-a curmezişul străzilor.

Se lăsa noaptea. Cerul coborîse, împovărat de nori grei.

Au mai mers spre apus încă două ceasuri de drum; apoi zăriră înaintea lor o puzderie de flăcări mărunte, arzînd în adîncul unui amfiteatru. Ici-colo sclipeau solzi de aur, într-o neastîmpărată frămîntare: erau platoşele clinabarilor. Lagărul cartaginez! Apoi, mai departe, se iviră pe o mare întindere luminile din ce în ce mai mulţe ale armatelor barbare adunate acum laolaltă.

Salammbo îşi îndemnă calul înainte, dar omul lui ’ Şahabarim o abătu din cale, de-a lungul unui podiş care mărginea tabăra mercenarilor. Sclavul dibui un loc de trecere, apoi se făcu nevăzut.

Un soldat stătea de pază pe creasta înaltă a şanţului, cu un arc în mină şi o suliţă pe umăr.

Salammbo se apropiase; barbarul puse un genunchi la pămînt şi o săgeată sfîşie poalele rochiei lui Salammbo.

Văzînd-o că rămîne nemişcată, soldatul strigă, întrebînd-o ce vrea.

— Să-i vorbesc lui Mîtho. Sînt o fugară din Cartagina.

Barbarul şuieră prelung şi semnalul lui fu purtat mai departe din om în om.

Salammbo aştepta; calul, speriat, se frămînta în loc nechezînd.

Cînd se ivi Mîtho, luna răsărea în spatele ’ei; dar Salammbo îşi ascunsese faţa sub un văl galben cu flori negre şi îşi înfăşurase trupul în atîtea mătăsuri, încît Mîtho n-o recunoscu. Privea de pe culmea podişului acea formă ştearsă, care se întrezărea ca o fantomă în umbra asfinţitului.

Într-un tîrziu, Salammbo vorbi:

— Du-mă în cortul tău. Vreau!

O amintire nedesluşită flutură în mintea lui Mîtho. Simţea inima bătîndu-i cu putere. Acel glas poruncitor îl

tulbura.

— Vino cu mine, spuse el.

Calea s-a deschis şi Salammbo pătrunse în mijlocul barbarilor.

Întreaga tabără era plină de larmă şi de o mulţime de oameni. Focuri vii ardeau sub căldările spînzurate în lanţuri şi flăcările însîngerate luminau tot locul dimprejur, lăsînd restul cîmpului într-un întuneric adînc. Strigăte şi chemări se auzeau de pretutindeni; cai împiedicaţi se înşirau în lungi linii drepte, printre corturile rotunde sau pătrate, de pînză sau de piele; ici şi colo se zăreau colibe de trestie şi cuiburi în nisip, cum îşi fac cîinii. Soldaţii cărau vreascuri, se culcau pe pămînt şi se înveleau eu rogojini, pregătindu-se pentru odihna nopţii. Calul lui Salammbo, întinzînd pasul, sărea peste ei ca să-şi facă drum.

Salammbo îşi aduse aminte că îi mai văzuse o dată, dar bărbile lor erau parcă mai mari, feţele lor mai negre, glasurile lor mai aspre. Mîtho mergea înaintea ei, croindu-şi drum cu o mişcare a braţului care făcea să fluture faldurile mantiei lui roşii. Unii îi sărutau mîinile; alţii, frîngîndu-se din mijloc, îl opreau şi îi – cereau porunci; căci barbarii îl recunoşteau acum drept singurul şi adevăratul lor conducător. Spendius, Autharit şi Narr'IIavas îşi pierduseră curajul; el se arătase însă atît de hotărît şi cutezător, încît toţi îl ascultau fără murmur.

Salammbo, urmîndu-1, străbătu toată tabăra. Cortul lui Mîtho se afla în margine, la trei sute de paşi depărtare de lagărul întărit al lui Hamilcar.

În dreapta cortului se adîncea un şanţ lung, pe taluzul căruia lui Salammbo i se păru că zăreşte, una cu pămîntul, un şir de chipuri omeneşti, ca nişte capete retezate. Ochii lor se roteau şi din gurile pe jumătate deschise ieşeau gemete şi frînturi de cuvinte în graiul punic.

Doi negri, cu fanaruri de răşină, stăteau de-o parte şi de alta de pază la intrarea cortului. Mîtho ridică pînza cu o mişcare scurtă. Salammbo îl urmă.

Era un cort cuprinzător, în mijlocul căruia se ridica un

catarg înalt. Un lampadar mare închipuind o floare de lotus, plin cu ulei galben în care pluteau fitiluri de iască, arunca lumini piezişe asupra armelor care sclipeau în umbră. Tăişul gol al unei săbii se rezema pe un scăunel de lemn, alături de un scut răsturnat; biciuri împletite din curele de hipopotam, timpane, clopoţei, coliere se amestecau de-a valma în panere de răchită; frînturi de pîine neagră zăceau împrăştiate pe-o pătură de pîslă; într-un colţ, pe o piatră rotundă, luceau grămezi de bani de aramă, azvîrliţi la întîmplare; prin deschizăturile cortului, vîntul aducea praful de afară, laolaltă cu mirosul elefanţilor, care se auzeau mîneînd şi scuturîndu-şi lanţurile.

— Cine eşti? întrebă Mîtho.

Salammbo nu răspunse. Privea liniştită în jurul ei; dintr-o dată ochii i se opriră deasupra patului aşternut pe ramuri de palmieri, peste care cădea un val de lumină albastră şi strălucitoare.

Făcu repede cîţiva paşi înainte, şi nu se putu opri. să nu strige.’ Mîtho, urmînd-o, lovi cu piciorul în pămînt.

— Ce cauţi aici? De ce-ai venit?

Salammbo răspunse arătînd zaimful:

— Am venit să-l iau! Cu mina cealaltă smulse vălul care îi acoperea faţa. Mîtho rămase înmărmurit; ca şi

1» 3

cum o spaimă l-ar fi cuprins, lăsă să-i cadă braţele din umeri şi făcu doi paşi înapoi.

Salammbo simţea cum cresc în ea puterile zeilor; îl privi drept în ochi şi-i ceru zaimful; cuvintele pe care le rostea se înflăcărau de o superbă mîndrie.

Mîtho nu înţelegea. O privea şi în mintea lui veşmintele fecioarei se contopeau cu trupul ei în aceeaşi minune de frumuseţe; luciul mătăsurilor era una cu strălucirea pielii, alcătuind laolaltă o fiinţă unică, neasemănată. Ochii ei şi diamantele sclipeau deopotrivă, degetele ei purtau mai departe, pe vîrful unghiilor, strălucirea pietrelor preţioase. Două agrafe, strîngîndu-i pieptul tunicii, îi ridicau sînii apropiindu-i; şi Mîtho se pierdea cu gîndul întrezărind

uşoara lor linie despărţitoare, de unde cobora pînă sub străveziul văl vioriu o lamă de smarald la capătul unui fir de aur. Salammbo purta în sfîrcul urechilor doi cercei prelungi de safir, prinşi într-o perlă scobită, în care tremura o undă de parfum; din cînd în cînd un strop se desprindea din învelişul perlei şi cădea pe umerii goi; Mîtho îl privea picurînd.

O nepotolită pornire îl stăpînea şi, ca un copil dornic să ştie, care întinde mîna spre un fruct necunoscut, atinse încet, cu degete tremurătoare, sinul care îl ispitea; simţi carnea puţin rece împotrivindu-i-se cu o tresărire uşoară. ■ ’

Această atingere de-o clipă îl tulbură pînă în adînculj fiinţei lui. O dorinţă sălbatecă îi biciuia sîngele. Ar fi vrut s-o cuprindă toată, s-o soarbă, s-o bea. Sufla greu şi dinţii îi clănţăneau.

Se aşează pe un scut, lîngă blana de leu. care acoperea ramurile de palmier ale patului şi, prinzînd în mîinile lui mîinile lui Salammbo, o atrase încet spre el. Ea rămase în. picioare. Ţinînd-o între genunchii lui, Mîtho o privea din tălpi şi pînă în creştet, îngînînd mereu aceleaşi cuvinte:

— Cît eşti de frumoasă! Cît eşti de frumoasă’!

Salammbo îi simţea ochii aţintiţi asupra ei, şi privirea Iui pătrunzătoare o durea. O cuprinsese o silă şi un dezgust atît de nesuferite, încît cu greu se putea opri să nu strige; şi-a amintit de Şahabarim şi s-a înfrînat.

m

Mîtho îi ţinea mîinile strînse în ale lui; Salammbo; cu toată porunca preotului, îi ocolea privirea şi smucindu-şi braţele încerca să-l respingă; iar el, cu nările tremurînde, se apleca să soarbă mireasma pe care o răspîndea întreaga ei fiinţă. Un val proaspăt de arome îngemănate îl ameţea, ca fumul unui jertfelnic"; era miros de miere, de tămîie, de ienupăr, de trandafir – şi încă un alt parfum tainic, pe care nu**-1** putea desluşi.

Ce căuta în cortul lui? De ce venise la el fără apărare, lăsîndu-se pradă dorinţelor lui? Cine o îndemnase? Venea în adevăr să ia zaimful? Mîtho lăsă să-i cadă braţele şi

coborî fruntea, împovărat de întrebări la care nu găsea răspuns. Rămase astfel adîncit în gînduri.

Salammbo, ca să-l înduioşeze, îl întrebă cu glas plîngător:

— Ce ţi-am făcut ca să-mi doreşti moartea?

— Moartea ta?

— Te-am zărit odată, într-o seară, la lumina grădinii mele în flăcări, printre vasele care fumegau şi sclavii mei care zăceau morţi. în mînia ta nestăpînită te-ai năpustit asupra mea şi m-ai făcut să fug. O spaimă cumplită s-a abătut după aceea asupra Cartaginei. Oraşele au fost prădate, cîmpurile pustiite, soldaţii noştri măcelăriţi. Tu le-ai nimicit! Tu i-ai ucis! Te urăsc! Numele tău mă arde ca o remuşcare. Eşti mai blestemat deeît ciuma şi' decît duşmănia Romei! Furia ta bîntuie peste toate ţinuturile, şi toate şanţurile sînt pline de morţi! Am mers pe urma focurilor aprinse de tine, ea şi cum im-ar fi călăuzit braţul lui Moloh…

Mîtho sări în picioare. O mîndrie uriaşă îi umplea pieptul; se simţea puternic ca un zeu.

Salammbo, eu dinţii strînşi, cu nările tremurînd, vorbi mai departe:

— Ca şi cum nelegiuirea ta n-ar fi fost de ajuns, ••ai venit la mine pe cînd dormeam, purtînd pe umerii tăi zaimful. N-am înţeles bine atunci vorbele tale, dar mi-am dat seama că vrei să mă tîrăşti spre o faptă groaznică, în adîncul prăpastiei…

Mîtho, frîngîndu-şi mîinile, strigă: „

— Nu! Nu! Venisem să ţi-1 dau ţie, să ţi-1 înapolez! — Mi se părea că zeiţa îşi părăsise veşmîntul pentru tine,

13*

că era al tău. In templul ei sau în casa ta, era totuna. Nu eşti şi tu tot atît de stăpînitoare, de curată, de luminoasă şi de frumoasă, ca şi Tanit?

Ochii lui erau plini de o nesfîrşită iubire cînd rosti:

— Sau poate că Tanit eşti chiar tu?

— Eu, Tanit? gîndea Salammbo.

Nu-şi mai spuneau nici un cuvînt. Undeva, departe, se

auzea tunînd. Vitele mugeau înspăimîntate de vestirea furtunii.

— Apropie-te… şopti Mîtho. Apropie-te… nu-ţi fie teamă… Nu eram dec-ît un soldat ca oricare altul din gloata mercenarilor; atît de bun, încît adeseori purtam pe ’Umerii mei povara altora. Crezi că ••mă ademeneşte Cartagina? Mulţimea oamenilor ei se pierde în pulberea sandalelor tale; toate comorile ei şi toată bogăţia ţinuturilor pe care le stăpîneşte, toate corăbiile şi toate ţărmurile, nu preţuiesc şi nu mă incintă ca frăgezimea buzelor şi rotundul umerilor tăi. Voiam să dărîm zidurile cetăţii, ca să ajung pînă la tine şi să fii a mea! Mă răzbunam dorindu-te! Eu îi strivesc pe oameni ca pe nişte viermi; mă arunc asupra legiunilor, dau la o parte scuturile cu palma, opresc caii în loc prinzîndu-i de nări, şi nici o catapultă nu mă poate atinge! O, dacă ai şti cum mă gîndesc la tine în viitoarea luptei! O mişcare “a braţului tău, de care îmi aduc aminte, o cută a rochiei tale, pe care o revăd, mă prind uneori ca într-o plasă şi mă înlănţuie. Zăresc ochii tăi în văpaia aruncătoarelor de flăcări! Aud glasul tău în sunetul chimvalelor! Mă întorc să te privesc, tu nu eşti, şi mă arunc din nou în. ••urtuna bătăliei…

Ridica deasupra capului braţele lui puternice, pe care ’vinele se împleteau ca ramurile de iederă pe trunchiul şunui copac. Sudoarea îi curgea şiroaie între muşchii înicordaţi ai pieptului; răsuflarea lui grea făcea să treşmure curelele cingătoarei de bronz, care cădea peste gej-nunchii lui mai tari ca marmura. Salammbo, deprinsă icu priveliştea eunucilor, se simţea tulburată de puterea ’împlinită a acestui bărbat. în jurul ei, peste taberele a cinci armate, se învolburau puterile lui Moloh şi pedeapsa Zeiţei. Se simţea cuprinsă de o apăsătoare sfîrşeală şi asculta nedumerită strigătele străjilor care clin cînd în cîncl se chemau.

Flăcările lămpii tremurau sub răbufnirile de aer cald. Lumini de fulger se aprindeau din cînd în cînd, apoi întunericul se făcea parcă mai adînc. Salammbo nu mai zărea decît ochii lui Mîtho, lucind în noapte ca doi cărbuni

încinşi. Se simţea prinsă intr-un joc neîndurat al destinului. Ştia că se apropie clipa cea mare, pe care nu mai putea s-o înlăture. Se îndreptă spre zaimf şi întinse mîinile să-l prindă.

— Ce faci? strigă Mîtho.

Salammbo îi răspunse liniştită:

— Mă întorc în Cartagina.

Mîtho îşi în crucişă braţele şi se apropie de ea cu o pornire atît de cumplită, încît Salammbo rămase pe loc ca o stană de piatră.

— Te întorci în Cartagina! repeta el întruna scrîşnind din dinţi. Te întorci. în Cartagina! Ai venit să iei zaimful? Să mă înfrîngi şi să pleci? Nu! Nu! Eşti a mea, şi nici o putere din lume nu te va smulge de-aci! O, n-am uitat trufia cu care ochii tăi mă priveau! Cum mă striveai din înălţimea frumuseţii tale! E rîndul meu acum! Eşti prizoniera mea, slujitoarea mea, sclava mea. Cheamă în ajutor pe tatăl tău cu toată oastea lui, pe Bătrîni şi pe Bogaţi, întreg poporul tău de mişei! Trei sute de mii de soldaţi aşteaptă poruncile mele! Mă voi duce să adun alţii, în Lusitania, în cele două Galii, în adîncurile deşertului! Voi dărîma cetatea ta, voi da foc templelor voastre, şi triremele mele vor pluti pe valuri de sînge! Nu voi lăsa în picioare nici un zid, nici o piatră, nici un palmier! Iar dacă nu voi avea oameni de ajuns, voi strînge în jurul meu urşii din munţi şi voi asmuţi asupra voastră, leii pustiurilor! Nu încerca să fugi… Te voi ucide!

Cu pumnii’ strînşi, galben la faţă, fremăta de încordare, ca o harfă ale cărei strune sînt gata să se rupă. Apoi, dintr-o dată, izbucni în plîns şi se prăbuşi în genunchi.

— L’artă-mă! sînt un ticălos, mai josnic decit scorpionii, decît noroiul mlaştinilor, decit pulberea pămîntului! Adineauri, pe cînd vorbeai, sorbeam răsuflarea gurii tale şi mă îmbătăm de ea, ca un rănit ’de moarte care se apleacă pe ţărmul rîului să-şi potolească setea. Calcă-mă în picioare, să simt mireasma tălpilor tale! Aeoperă-mă de blesteme, să pot auzi glasul tău i Nu pleca! Fie-ţi milă! Te iubesc! Te iubesc!

Stătea îngenuncheat în faţa ei şi îi cuprinsese mijlocul cu amîndouă braţele. îşi răsturnase capul pe spate şi mîinile lui o căutau. Discurile de aur care îi atîrnau la urechi sclipeau pe gîtul lui bronzat, lacrimi mari îi umpluseră ochii lui strălucitori ca două globuri de argint, suspinul lui se mlădia ca o mîngîiere şi murmura cuvinte făyă înţeles, mai uşoare decît o adiere şi mai gingaşe decît o sărutare.

Salammbo se simţea cuprinsă de o moliciune în care toată fiinţa ei pierea. Ceva lăuntric şi în acelaşi timp mai înalt, o poruncă a zeilor o silea să se supună. Legănată parcă pe aripa unui nor, se lăsă să cadă pe patul aşternut cu blană de leu. Mîtho îi prinse gleznele; lanţul de aur se rupse şi cele două capete ale lui zburară în aer, căzînd asupra zaimfului, ca două vipere care ar fi sărit să muşte. Zaimful se desprinse şi Salammbo, înfăşurată în vălurile lui, zări faţa lui Mîtho, aplecîndu-se peste pieptul ei.

— Moloh, flacăra ta mă arde!

Războinicul o cuprinse în văpaia mistuitoare a sărutărilor lui, iar Salammbo se simţea purtată de vîrtejul unui uragan, biruită de puterea soarelui!

Mîtho îi săruta degetele mîinilor, braţele, picioarele, fiecare şuviţă a părului ei despletit.

— Ia cu tine zaimful, murmura el, puţin îmi pasă! Ia-mă şi pe mine! Nu-mi mai trebuie nimic, părăsesc lupta! La douăzeci de zile de drum, în largul mării, dincolo de Gades, se află un ostrov presărat cu pulbere de aur, plin de' grădini şi de păsări cîntătoare. Pe umerii muntelui cresc flori înmiresmate, care îşi răspîndesc parfumul ca nişte cădelniţe veşnice; şerpi de culoarea laptelui aruncă în iarbă, ' muşcînd cu dinţi de diamant, roadele lămîilor mai înalţi decît cedrii; aerul e atît de blînd, încît nu te lasă să mori. Voi şti s-o găsesc, o voi vedea! Vom trăi amîndoi într-o peşteră de cleştar, la poalele colinelor. Nimeni n-a pătruns pînă azi în ţara aceea; eu voi fi regele ei!

Îi scutură praful de pe coturni, îi dădu să-şi înmoaie buzele într-o felie de rodie ş'i-i făcu din haina lui o pernă pe care să-şi culce fruntea. Se grăbea s-o slujească plin de

umilinţă şi nu şovăi să-i aştearnă zaimful la picioare ca un covor.

— Mai ţii în odaia ta coarnele de gazelă pe care îţi atîrni brăţările? Să mi le dai, îmi plac atît de mult!

Vorbea ca şi cum războiul se sfîrşise şi rîdea însufleţit de o nestăpînită bucurie. Mercenarii, Hamilcar, toate grijile dispăruseră. între pînzele cortului se vedea luna, croindu-şi drum de lumină peste nori.

— Cîte nopţi am stat s-o privesc! Mi se părea un văl sub care se ascundea faţa ta, iar tu te uitai la mine… Amintirea ta se împletea cu razele ei… Nu le puteam despărţi…

Culcîndu-şi capul între sinii ei, plîngea eu lacrimi mari.

— Acesta-i omul cumplit, la numele căruia tremură toată Cartagina? gîndea Salarnmbo.

Mîtho adormi. Desfăcîndu-se din braţele lui, Salammbî se ridică în picioare şi băgă de seamă că lanţul de aur era rupt.

Era obiceiul, în marile familii ale Cartaginei, ca fecioarele să păzească cu sfinţenie acea piedică în care le erau prinse gleznele. Roşindu-se toată, Salarnmbo înfăşură în jurul pulpelor cele două frînturi ale lanţului de aur. Imagini învălmăşite şi totuşi limpezi îi reveneau în minte ca un vîrtej: Cartagina, Megara, palatul, odăile ei, cîmpia pe care o străbătuse; dar din adîncul prăpastiei în care se scufundase, toate i se păreau că se pierd într-o nesfîrşită depărtare.

Furtuna se potolea; picături mari de ploaie făceau să tremure uşor pînza cortului.

Mîtho, ca un om beat, dormea pe-o. coastă, cu braţul atîrnînd peste marginea patului. Şirurile de perle pe care le purta în jurul capului se ridicaseră puţin, dezvăluindu-i fruntea. Un zîmbet îi înflorise pe buzele întredeschise. Dinţii lui albi străluceau în barba neagră şi în privirea ascunsă printre pleoape flutura o bucurie liniştită, aproape jignitoare.

Salammbo, cu braţele încrucişate pe piept, cu fruntea aplecată, îl privea fără nici o mişcare.

La capătul patului, pe o masă ele chiparos, lucea tăişul

unui jungher. Salammbo se simţi săgetată de un gînc'l ucigaş. Glasuri plîngătoare se auzeau în umbră, departe, ca un cor al zeilor care o îndemnau. Făcu un pas înainte şi prinse minerul armei. Mîtho, simţind atingerea rochiei, deschise ochii: îi atinse mîna cu buzele şi jungherul căzu.

Deodată se porni o furtună de strigăte; fulgere cumplite îşi trimiteau lumina în deschizătura, cortului. Mîtho ridică pînza şi zăriîntregul lagăr al libienilor în flăcări.

Colibele de trestie ardeau şi nuielele aprinse zburau în nori de fum, izbucnind ca nişte săgeţi. Umbre negre ale disperării goneau peste zările înroşite. Se auzea urletul barbarilor care ardeau în colibe; elefanţii, boii, caii încărcaţi cu lucrurile scăpate de la foc năvăleau în mijlocul mulţimii, strivind-o.

În sunetul goarnelor răsunau strigăte de chemare: „Mîtho! Mîtho!“ O ceată de oameni voia să pătrundă în coi't.

— Vino! Iiamilcar a aprins lagărul lui Autharit!

Mîtho sări în picioare. Salammbo rămase singură.

Privi îndelung zaimful şi, spre marea ei uimire, nu simţi fericirea pe care o aşteptase. în faţa visului împlinit, o undă de mîhnire o cuprinse.

În clipa aceea, un colţ al cortului se ridică şi de sub marginea pînzei se ivi o groaznică arătare. Salammbo nu zări la început decît doi ochi şi o barbă albă care mătura pămîntul; restul trupului, încurcat în zdrenţele unor veşminte murdare, se tîra prin ţărînă, şi la fiecare mişcare ce-o făcea încercînd să se apropie, două mîini treceau prin barbăşi dispăreau din nou. Zvîrcolindu-se astfel, umbx'a de om ajunse pînă la picioarele lui Salammbo. Era bătrînul Giscon.

Mercenarii zdrobiseră cu vărgi de aramă picioarele ostaticilor cartaginezi, ca să-i împiedice să fugă. Putrezeau toţi de-a valma într-o groapă cu scîrnăvii-. Cînd auzeau zăngănitul cratiţelor, cei mai în putere se ridicau din mijloc urlînd. Giscon o zărise pe Salammbo şi, după boabele mici de sandastrum care îi loveau coturnii, înţelesese că e o femeie din Cartagina. Presimţind o î'ntimplare neobişnuită,

ieşise din groapă sprijinit de vecinii lui şi, tîrîndu-se în mîini şi în coate, izbutise să facă cei douăzeci de paşi care îl despărţeau de cortul lui Mîtho. ’. Desluşise două glasuri şi, ascultînd de-afară, auzise fiecare cuvînt.

— Tu eşti! strigă Salammbo aproape îngrozită.

Ridicîndu-se în pumni, Giscon răspunse:

— Da, eu sînt! Mă credeaţi mort, nu-i aşa?

Salammbo coborî privirea ••în pămînt. Giscon vorbi din nou:

— Ah! de ce nu s-a îndurat Baal să-mi ia zilele? Mi-ar fi cruţat durerea de a te blestema! Se apropiase atît de mult de ea, încît îi atingea haina.

Salammbo se smuci înapoi cu o mişcare repede, ferindu-se parcă de acea imundă vedenie, hidoasă ca un. vierme şi cumplită ca o stafie.

— Am trăit aproape o sută de ani. I-am văzut pe Agatocle şi pe Regulus, am văzut acvilele Romei trecînd peste secerişul cîmpiilor punice! Am văzut urgia războaielor şi marea spumegînd de sfărîmăturile corăbiilor noastre! Barbarii care au stat sub porunca mea m-au legat în lanţuri de mîini şi de picioare, ca pe un sclav ucigaş. Prietenii mei mor unul după altul lingă mine; duhoarea stîrvurilor lor nu mă lasă să dorm; mă lupt cu păsările de pradă care vin să le mănînce ochii, şi totuşi nici o clipă n-am pierdut nădejdea în biruinţa Cartaginei! De-aş fi văzut pornind asupra ei toate ostile pămîntului şi toate templele ei cuprinse de flăcări, nu m-aş fi îndoit de viaţa veşnică ce i-a fost, dată! Dar acum totul s-a sfîrşit! Totul e pierdut! Osînda zeilor s-a abătut asupra Cartaginei. Blestem ţie, care ai împins-o la pierzare cu fărădelegea ta!

Salammbo încercă să răspundă. ’

— Nu! strigă Giscon. Am stat aici şi Le-am auzit gemînd de plăcerea cărnii, ca cea din urmă dintre tîrfe! îţi murmura în ureche patima lui. Şi tu îl lăsai să-ţi sărute mîinile! Dacă nu puteai să-ţi înfrînezi pornirea neruşinată, să fi făcut ca fiarele pădurii care îşi ascund împreunarea; nu să-ţi saturi desfrîul sub ochii tatălui tău…

— Cum? tresări Salammbo.

— A, poate nu ştiai că cele două tabere sînt numai la şaizeci de paşi una de alta? Nu ştiai că Mîtho al tău, dintr-o nestăpinită trufie, şi-a ridicat cortul în faţa lui Hamilcar? Tatăl tău e aici, lîngă tine, şi dacă aş putea să urc drumul pînă la taluzul şanţului, i-aş striga: „Vino să-ţi vezi fiica în braţele unui barbar! S-a îmbrăcat în veşmintele Zeiţei ca să-i placă şi, dăruindu-şi trupul, vinde faima numelui tău, mărirea zeilor, răzbunarea Patriei şi însăşi soarta Cartaginei! “

Barba albă îi tremura sub gura fără dinţi; ochii aţintiţi asupra ei o sfredeleau. Gîfîind, cu obrazul în ţărînă, striga necontenit:

— Nelegiuito! Fii blestemată! Blestemată! Blestemată!

Salammbo ridică pînza cortului şi, sprijinind-o cu braţul întins, privi spre tabăra lui. Hamilcar.

— Acolo, nu-i aşa?

— Ce-ţi pasă? întoarce-te! Du-te! îngroapă-ţi mai bine faţa în pămînt! E un loc sfînt, pe care privirea ta l-ar pîngări!

Salammbo înfăşură zaimful în jurul mijlocului ei, îşi strînse vălurile pe umăr, îşi puse mantia, năframa…

— Alerg! strigă ea şi porni fără să mai privească în urmă.

A mers cîtva timp în întunericul nopţii fără să întîlnească pe nimeni; mulţimea soldaţilor se îndreptase spre tabăra care ardea. Larma glasurilor creştea şi în urma ei flăcări uriaşe înroşiseră tot cerul. In faţa unui podiş înalt se opri. Se întoarse din cale, căutînd o scară, o frînghie, o piatră, cu ajutorul cărora să urce. îi era teamă de Giscon şi i se! părea că aude în preajma ei glasuri, paşi care o urmăresc. Se lumina de ziuă. Salammbo zări o cărare care urca pînă la culmea podişului: îşi prinse poalele rochiei în dinţi şi în trei salturi fu deasupra.

Un strigăt prelung răsună în întuneric; era acelaşi pe care îl auzise chemînd-o pe scara galerelor şi, aplecîndu-se, zări pe omul lui Şîhabarim cu cei doi cai ai lui, aşleptînd.

Rătăcise toată noaptea între cele două tabere; apoi

îngrijorat de focul care izbucnise, făcuse calea întoarsă pentru a vedea ce se petrece în lagărul lui Mîtho; ştiind că locul unde se afla era cel mai apropiat de cortul acestuia, îşi adusese aminte de porunca marelui preot şi rămăsese nemişcat.

Văzînd-o pe Salammbo, se sui în picioare pe unul din cai. Salammbo se strecură încet pînă la el, apoi o luară la goană amîndoi, înconjm'înd tabăra punică şi căutînd **o** trecere spre Cartagina.

Mîtho se înapoiase în cort. Lampa, fumegînd, abia mai lumina. Crezînd că Salammbo doarme, pipăi uşor blana de leu pe ramurile de palmier ale patului. O strigă; nici un răspuns. Smulse pînza cortului, ca să intre lumina deafară; zaimful nu mai era nicăieri.

Pămîntul se cutremura sub un ropot îndelung de paşi. Strigăte puternice, nechezat de cai, zăngănit de scuturi se amestecau cu glasul goarnelor care sunau atacul. Un uragan se dezlănţuise. Mîtho, în prada unei furii nestăpînite, sări să-şi ia armele şi se repezi afară ca o furtună.

Şirurile lungi ale barbarilor coborau în goană coasta muntelui, iar cohortele punice veneau asupra lor într-un val greu şi neîntrerupt. Ceaţa risipită de lumina soarelui se ridica încet, lăsînd să se vadă stindarde, coifuri şi vîrfuri de lance. întinderi de pămînt rămase în umbră păreau că se urnesc din loc într-o mişcare grăbită; din alte părţi porneau parcă puhoaie întretăindu-se; iar între ele o pădure de suliţi rămînea nemişcată. Mîtho întrezărea umbrele căpitanilor, ale ostaşilor, ale gorniştilor, pînă dincolo de linia slujitorilor călări pe măgarii lor. Dar, în loc de a se desfăşura în primele rînduri pentru a apăra pedestrimea, Narr'Havas făcu o mişcare spre dreapta, ca şi cum ar fi voit să se lase strivit de Iiamilcar.

Călăreţii lui trecură de şirul elefanţilor, care îşi încetiniseră mersul; caii goneau cu atîta iuţeală, întinzîndu-şi gîturile fără frîuri, incit păreau că ating pămîntul cu burta. Apoi, pe neaşteptate, Narr'Havas se îndreptă spre una din santinelele duşmane, azvirli sabia;

lancea şi săgeţile, îăcîndu-se nevăzut în mijlocul cartaginezilor.

Regele numizilor intră în cortul lui Hamilear şi, arătînd spre oamenii lui care se opriseră afară, spuse:

— Barca, ţi i-am adus! Sînt ai tăi.

A îngenuncheat în semn de supunere şi, ca să-şi dovedească credinţa, îi reaminti sufetului în ce fel se purtase de la începutul războiului.

Împiedicase asaltul împotriva Cartaginei şi omorîrea ostaticilor; nu stăruise să-l lovească pe Hannon după înfrîngerea acestuia în faţa Uticei. Cetăţile tyriene erau vecine cu hotarul regatului său; nu luase parte la bătălia de la Macar; lipsise dinadins, ca să nu fie nevoit să lupte împotriva Cartaginei.

Narr'Havas ar fi vrut să-şi mărească regatul rupînd din ţinuturile punice; după cum se schimba soarta războiului, venise la început în ajutorul mercenarilor, iar acum îi părăsea. Dîndu-şi seama că pînă.la urmă biruinţa va fi a lui Hamilear, se hotărîse să treacă de partea acestuia. In trădarea lui Narr'Havas nu lipsea, poate, un simţămînt de ură împotriva lui Mîtho, fie că îl pizmuia pentru conducerea armatei, fie că nu uitase iubirea lui de altădată.

Hamilear îl ascultă pînă la capăt. Omul care venea să se înfăţişeze astfel în mijlocul armatei duşmane nu era un ajutor de dispreţuit. Sufetul cîntări bine folosul pe care o asemenea însoţire putea să-l aducă planurilor sale îndrăzneţe; cu ajutorul numizilor va zdrobi pe libieni, apoi va porni cu întreg apusul să cucerească Iberia. Fără să-l mai întrebe de ce se hotărîse atît de tîrziu,. şi trecînd peste minciunile pe care le ticluise, îl îmbrăţişă pe Narr'Havas, apropiind de trei ori pieptul său de pieptul niunidului.

Adevărul era că aprinsese lagărul libienîlor dintr-o dorinţă deznădăjduită de a sfîrşi într-un fel sau altul.

Armata lui Narr'Havas îi sosea la vreme, ea un adevărat ajutor al zeilor. Ascunzîndu-şi bucuria, îi spuse:

— Binecuvîntarea Baalilor să se reverse asupra ta! Nu ştiu în ce fel îţi va mulţumi Cartagina. dar Hamilcar nu e

un nerecunoscător.

Larma creştea; căpitanii veneau după porunci; Ilamilcar încingîndu-şi armele îi' spuse lui Narr'IIavas:

— Întoarc-e-te la luptă! în fruntea călăreţilor, loveşte pedestrimea barbarilor, între elefanţii mei şi ai tăi. Nu şovăi! Nimiceşte-o!

Narr'Havas pornise ca o furtună, cînd se ivi Salammbo.

Descălecă în grabă şi, de sub mantia ei largă, deschizînd braţele, desfăşură zaimful.

De sub marginea ridicată a cortului de piele se zărea întreg muntele plin de soldaţi; la rîndul lor, din toate părţile, puteau s-o vadă pe Salammbo. O larmă uriaşă izbucni deodată. Un strigăt prelung de încredere în biruinţă. Luptătorii s-au oprit în mersul lor; cei căzuţi, sprijinindu-se în cot, o binecuvîntau înainte de a muri. Barbarii ştiau acumcă Salammbo luase înapoi zaimful; o vedeau de, departe sau li se părea că o văd, şi alte strigăte, de ură şi de răzbunare, se amestecau de-a valma cu bătăile din palme ale cartaginezilor. Cinci armate desfăşurate pe coasta muntelui fremătau şi urlau în jurul lui Salammbo.

I-Iamilcar îi mulţumea prin semne, fără să poată rosti un cuvînt. Cuprindea în aceeaşi privire chipul ei şi strălucirea zaimfului cînd, deodată, zări la gleznele ei lanţul de aur rupt. O cumplită bănuială îl săgetă ca un fior; stăpînindu-şi tulburarea, îl măsură pe Narr'Havas pieziş, fără să se întoarcă spre el.

Regele numizilor rămăsese deoparte, într-o tăcere cuviincioasă; fruntea lui, cu care îngenunchind atinsese pămîntul. mai păstra cîteva fire de praf. Sufetul făcu un pas spre el şi-i spuse cu un glas din adine:

— Drept răsplată pentru sprijinul ce-mi aduci, Narr' Havas, îţi dau pe fiica mea de soţie. Socoteşte-te de-a cum drept fiul meu şi apără-mă ca pe părintele tău!

Narr'Havas nu-şi putu stăpîni o mişcare de uimire şi se grăbi să-i acopere mina cu sărutări.

Salammbo, nemişcată ca o stană de piatră, părea că nu înţelege. Se roşise puţin, închizînd pleoapele; genele ei lungi îi umbreau obrazul.

Hamilcar ţinu să-i unească fără întîrziere printr-o nedespărţită logodnă. Puse în mîinile fiicei sale o lance, pe care Salammbo i-o întinse lui Narr'Havas: Hamilcar le legă laolaltă degetele mari ale mîinii drepte cu o curea din piele de bou, apoi turnă grîu peste capetele lor; grăunţele cădeau, sunînd ca o revărsare de grindină.

APEDUCTUL

DOUĂSPREZECE CEASURI MAI tîrziu, nu mai rămăsese din oastea mercenarilor decît o învălmăşeală de leşuri, de trupuri însîngerate şi de răniţi care trăgeau să moară.

Hamilcar părăsise fără veste adîncul văii unde îşi aşezase tabăra, ocolise coasta dinspre apus a muntelui şi izbutdse să-i atragă pe barbari în cîmp deschis, în faţa Hippo-Zarytului. Narr'Havas îi împresură cu cetele lui de călăreţi. Izbindu-i cu toată puterea, sufetul îi dădu peste cap şi-i zdrobi. Pierzînd zaimful, barbarii erau sortiţi de mai înainte înfrîngerii; pînă şi cei care nu credeau în puterea lui se simţeau lipsiţi de curaj şi înfricoşaţi. Lăsînd la o parte mîndria de a se arăta pe cîmpul de luptă, Hamilcar se ţinuse la o parte, pe culmea care stîpînea întreaga zare.

Nu mai aminteau înfăţişarea taberei decît stîlpii răsturnaţi şi grămezile de cenuşă pe locul unde. fuseseră colibele libienilor-; corturile cu pînzele sfîşiate păreau fantomele unor corăbii pierdute între stînci pe talazurile mării.

În mijlocul leşurilor zăceau împrăştiate platoşe, furci, trîmbiţe, sfărîmături de lemn, de fier şi de aramă, smocuri de paie, boabe risipite de grîu, veşminte zdrenţuite; icicolo suliţele aprinse ale aruncătoarelor de flăcări mai fumegau printre lăzile cu bagaje; pămîntul nu se mai vedea de sub mormanele de scuturi; stîrvurile cailor se învălmăşeau ca nişte movile; pretutindeni se iveau picioare rupte, sandale, braţe, frînturi de zale, capete rostogolindu-se în cureaua coifurilor ca nişte mingi, şuviţe de păr spînzurînd pe tufişurile de mărăcini. Elefanţii cu burta spintecată horcăiau într-o baltă de sînge, lingă turnurile prăbuşite.

Pămîntul aluneca la fiecare pas, şi fără să fi căzut un strop de ploaie, pretutindeni se întindeau urme de noroi.

Tot muntele, din culme pînă în vale, era acoperit cu morţi.

Împrăştiaţi la voia întîmplării, cei rămaşi în viaţă se priveau îngroziţi şi nu scoteau nici un cuvînt, deopotrivă de nemişcaţi ca şi leşurile.

La marginea unei păşuni întinse, lacul Hippo-Zarytului strălucea în lumina de amurg a soarelui. în dreapta lui se înşirau case albe, strînse umăr lîngă umăr, dincolo de zidurile care le împrejmuiau, iar mai departe, în nesfîrşitul zărilor, se întindea marea. Barbarii, cu obrazul în palme, se gîndeau la ţara lor şi oftau. Un nor de pulbere cenuşie cădea peste umerii lor.

Vîntul de seară porni să adie, şi toate piepturile răsuflară adînc. Stîrvurile începuseră să se răcească şi viermii îşi părăseau ospăţul, coborînd în nisipul fierbinte. Coi'bii stăteau nemişcaţi pe colţurile de piatră, cu ochii ţintă la răniţii care trăgeau să moară.

În întunericul nopţii, cîini galbeni – fiare spurcate care adulmecă urma oştilor."— se strecurară tiptil printre rîndurile căzute ale barbarilor să lingă cheagurile de sînge pe cioturile calde încă; apoi se năpustiră asupra hoiturilor, sfîşiindu-le pîntecele.

Fugarii se adunau unul cîte unul, furişîndu-se ca nişte unxbre. Se întorceau şi femeile, căci rămăseseră destule, mai ales printre libieni, deşi nu mi/, ii le măcelăriseră fără cruţare.

Unii făcuseră torţe din crîmpeie de frînghie aprinse, alţii cărau morţii pe suliţe încrucişate, strămutîndu-i la loc mai ferit.

Stîrvurile zăceau în şiruri lungi, pe spate, cu gura deschisă şi cu iancea alături; unele erau atît de îngrî-*' mădite, incit, pentru a recunoaşte pe cei care lipseau, supravieţuitorii trebuiau să răscolească mormane întregi. Lumina torţelor trecea încet peste feţele lor mutilate de arme cumplite. Pe fruntea lor se închegaseră fîşii de sînge coclit; tot trupul le era sfîrtecat în bucăţi, zdrobit pînă în

măduva oaselor, sugrumat pînă la învineţire sau spintecat de sus pînă jos de colţii elefanţilor. Deşi căzuseră deodată, nu putrezeau deopotrivă. Oamenii de la miazănoapte se buhăiau într-o umflătură lividă; africanii, mai aţoşi, începuseră să se usuce, ca nişte cărnuri afumate. Mercenarii se deosebeau între ei după tatuaj; bătrînii ostaşi ai lui Antiohus purtau pe braţul lor un uliu; cei care luptaseră în Egipt, capul unui cinocefal, supuşii prinţilor din Asia o secure, o rodie sau un ciocan; cei veniţi din republicile greceşti, poarta unei cetăţi sau numele unui arhonte; alţii aveau braţul plin de chipuri şi semne, alături de rănile învechite şi cele care mai sîngerau încă.

Patru ruguri mari se ridicară pentru ostaşii de neam latin, samniţi, etrusci, campanieni şi brutieni. Grecii, pentru ai lor, săpară gropi cu vîrful săbiilor; spartanii îşi dezbrăcară mantalele lor roşii şi le aşternură peste cei morţi; atenienii îi întinseră cu faţa spre răsărit; cantabrii aşezară peste ei grămezi de pietre; nasamonii îi îndoiră din mijloc, legîndu-i cu fîşii din piele de bou, iar garamanţii îi îngropară în nisipul ţărmului, ca să-i ude necontenit valurile mării. Latinii erau nemîngîiaţi că nu pot să aşeze în urne cenuşa morţilor; nomazii se gîndeau la nisipul fierbinte, în care trupurile se păstrează ca nişte mumii, iar celţii la cele trei pietre necioplite, afundate sub cerul ploios, în adîncul unui ochi de mare printre ostroave.

Strigăte de jale umpleau văzduhul; apoi se făcea din nou tăcere pentru chemarea sufletelor celor morţi.

u

Larma se stingea şi reîncepea la răstimpuri egale, fără încetare şi cu o neistovită stăruinţă. Supravieţuitorii cereau iertare morţilor că nu pot să-i îngroape după cum era datina, şi astfel sufletele lor vor rătăci la întîmplare, treeînd dintr-un veac în altul prin nesfîrşite metamorfoze; unii îi întrebau care le-a fost cea din urmă dorinţă, alţii îi ocărau că s-au lăsat învinşi.

La lumina rugurilor înalte, apăreau din loc în loc chipuri galbene de ceară, răsturnate peste resturile de arme sfărîmate; vaietele stîrneau alte vaiete tot mai

sfîşietoare, şi din ce în ce mai disperate erau îmbrăţişările despărţirii, Femeile se aruncau asupra morţilor gură în gură, frunte peste frunte, iar cînd începeau să cadă bulgării de pămînt, soldaţii nu izbuteau să le dea la o parte decît lovindu-le. îşi mînjeau obrazul, îşi tăiau părul; îşi sfîşiau carnea în aceleaşi locuri unde văzuseră rănile morţilor şi stropeau gropile lor cu sînge. Ţipete cumplite se amestecau cu larma chimvalelor. Unii îşi smulgeau amuletele din sîn şi scuipau pe ele. Murinzii se zvîrcoleau în noroiul însîngerat, muşcîndu-şi mîinile ciopîrţite; patruzeci şi trei de samniţi se tăiară cu săbiile, ca nişte gladiatori la sărbătoarea primăverii sacre. în curînd începură să lipsească lemnele şi rugurile se stinseră; cîmpul întreg era plin de morminte; barbarii, istoviţi de atîta plîns şi frînţi de oboseală, se culcară să doarmă lingă fraţii lor morţi, unii ţinînd să-şi ducă mai departe viaţa plină de primejdii, ceilalţi nemaidorind să se trezească din somn.

La lumina palidă a zorilor, se iviră în preajma barbarilor cîteva pilcuri de soldaţi, purtîndu-şi coifurile în vîrful lăncii; i-au salutat, întrebîndu-i dacă n-au vreo veste de trimis în ţara lor. ••••im

Barbarii recunoscură printre, ef pe unii din *foştii'lor* soţi de luptă. i; >

Hamilcar îi imbiase pe prizonieri să slujească în armata Cartaginei. Unii, cei mai îndrăzneţi, nu se lăsaseră ademeniţi, iar sufetul, neavînd cu ce să-i hrănească şi nevoind să-i dea pe mina Marelui-Sfat, îi lăsase să plece, legîndu-i cu jurămînt că nu vor mai lupta împotriva

Cartaginei. Cei care, de frica schingiuirilor, se învoiseră, îşi primiseră înapoi armele şi se întorceau printre învinşi, nu atît pentru a-i ademeni, ci pentru a-şi arăta mîndria şi a-i vedea în ce stare se află.

Începură prin a le povesti bunăvoinţa pe care le-o arătase Hamilcar. Barbarii îi ascultau pizmuindu-i, deşi în adîncul sufletului lor îi dispreţuiau. Nu întîrziară să le aducă mustrări pentru fapta lor; fricoşii s-au înfuriat şi. arătîndu-le de departe platoşele şi săbiile care fuseseră ale

lor, i-au poftit printre ocări să vină să şi le ia. Barbarii îi goniră cu pietre. In curînd, pe culmea muntelui, printre ţăruşii care mărgineau şanţurile, nu se mai zăriră decît vîrfurile suliţelor.

O durere adîncă, mai chinuitoare decît umilinţa înfrîngerii, se abătuse asupra barbarilor. Se gîndeau la zădărnicia vitejiei lor; rămîneau cu privirile pierdute în gol şi scrîşneau din dinţi. Acelaşi gînd răsărise deodată în mintea tuturor. Se năpustiră urlînd asupra ostaticilor cartaginezi. Soldaţii lui Hamilcar trecuseră pe lingă ei fără să le dea de urmă şi, pe cîmpul de bătaie părăsit, rămăseseră de-a valma în groapa lor adîncă.

Barbarii îi aşezară unul lingă altul la pămînt, pe loc neted. Puseră pază în jurul lor şi dădură drumul femeilor să pătrundă la ei, cîte treizeci-patruzeci deodată. Alergau grăbite de la unul la altul, zăpăcite, nerăbdătoare, se aplecau asupra acelor nefericite trupuri şi le loveau cum îşi bat spălătoresele rufele cu lopata. Le urlau în urechi numele bărbaţilor lor morţi, îi sfîşiau cu unghiile şi le împungeau ochii cu acele pe care le purtau în păr. Veni apoi rîndul bărbaţilor. Aceştia le retezau gleznele, îi schingiuiau din cap pînă în picioare şi, tăindu-le pielea de pe frunte, îşi făceau din ea coroane. Mîncătorii-descîrnăvii născociră chinuri şi mai cumplite; le înveninau rănile cu pămînt, oţet şi sfărîmături de lut ars. Sîngele curgea şiroaie şi privitorii se veseleau ca la culesul viilor, cînd fumegă mustul în teascuri.

Mîtho zăcea la pămînt, pe locul unde îl prinsese sfîrşitul luptei, cu fruntea în palme şi coatele pe genunchi. Nu vedea nimic, nu auzea nimic, nu gîndea nimic,

La urletele de bucurie ale mulţimii, a ridicat totuşi fruntea. înaintea ochilor lui, sub fîşia de pînză spînzurată într-un ţăruş, se amestecau în neorînduială covoare învălmăşite, panere aruncate ia întîmplare, o blană de leu. îşi recunoscu cortul şi rămase cu privirea în ţarină, ca şi cum, fugind, fiica lui Hamilcar ar fi intrat în pămînt.

Pînza zdrenţuită flutura în bătaia vîntului; pe una din fîşiile lungi care-i loveau din cînd în cinci obrazul zări o

pată roşie, semănînd cu degetele unei. mîini. Era urma palmei lui Narr'Havas. semnul legămîntului care îi unise. Mîtho se ridică în picioare, culese un ciot care mai fumega încă şi**-1** azvîrli cu dispreţ peste rămăşiţele cortului său. Cu vîrful coturnului împinse în mijlocul flăcărilor lucrurile care îi stăteau în cale, ca nici praf şi pulbere să nu se mai aleagă din ele.

Deodată, fără să-şi, dea seama de unde răsărise, se pomeni în faţa lui cu Spendius.

Fostul sclav îşi legase de-a lungul coapselor două sfărîmături de lance şi, văitîndu-se amarnic, şchiopăta ca un schilod.

— Azvîrle-le ' îi spuse Mîtho. Ştiu că te-ai bătut vitejeşte!

Era atît de copleşit de nedreptatea zeilor, încît nu mai avea destulă putere să se mînie împotriva oamenilor.

Spendius îi făcu un semn şi-l duse în fundul vîlcelei unde stăteau ascunşi Autharit şi Zarxas.

Oricît ar fi fost de curajos cel dinţii şi de crud cel de-al doilea, fugiseră amîndoi ca şi grecul. Nu se puteau aştepta, ziceau ei, la trădarea lui Narr'Havas, la aprinderea taberei libienilor, la pierderea zaimfului şi mai ales la şiretenia lui Hamilcar, care îi atrăsese pe firul văii, lovindu-i în cîmp deschis. Spendius încerca să-şi ascundă spaima şi nu înceta să spună că piciorul îi e frînt.

Şalişimul ţinu sfat cu cele trei căpetenii, pentru a hotărî asupra celor ce le rămîneau de făcut.

Hamilcar le tăiase drumul spre Gartagina; erau strînşi ca într-un cleşte între armata punică şi călărimea lui Narr'Havas; cetăţile tyriene, fără îndoială, aveau să se alăture învingătorilor; strîmtoraţi pe ţărmul mării, se aflau în primejdia de a fi nimiciţi pînă la unul. Soarta lor părea pecetluită.

Nu mai aveau nici un mijloc de a ocoli lupta; războiul trebuia dus mai departe, pe viaţă şi pe moarte. Cum să siringă însă din nou rîndurile unor armate descumpănite, care mai singerau încă de rănile ultimei lupte?

— Aveţi încredere în mine! spuse Spendius.

Două ceasuri mai tîrziu, un om venea în goană dinspre Hippo-Zaryt: urcă muntele, fluturînd deasupra capului un sul de papirus. Striga atit de tare, incit toţi barbarii se adunară în jurul lui.

Aducea veşti de la soldaţii greci din Sardinia, care ii înştiinţau pe cei din Africa să ţină sub pază strînsă pe Giscon şi pe ceilalţi ostatici. Un negustor din Samos, anume ITipponax, venind de la Cartagina le spusese că se pune la cale răpirea acelora şi barbarii să fie cu ochii în patru. Republica e încă puternică.

Şiretenia lui Spendius dădu greş la început. Apropierea unei noi primejdii, în loc să-i îndîrjească pe barbari, mai mult i-a speriat; şi amintindu-şi de pedeapsa cu care Hamilcar îi ameninţase, se aşteptau la o lovitură fulgerătoare şi cumplită.

Noaptea trecu într-o mare spaimă: mulţi îşi lepădară armele, ca să cîştige iertarea sufletului cînd va veni.

A doua zi, în pragul celei de-a treia nopţi, sosi un alt crainic, plin de praf de sus pînă jos, mai grăbit decît cel dinţii. Grecul îi smulse din. mină tablele scrise cu litere feniciene. Mercenarii erau îndemnaţi să nu-şi piardă curajul; vitejii luptători din Tunis vor veni în ajutorul lor cu puteri proaspete.

Spendius citi scrisoarea de trei ori; apoi, suit pe umerii a doi ostaşi din Capadochia, făcu ocolul taberei recitind scrisoarea pretutindeni şi vorbind armatei vreme de şapte ceasuri.

Le reaminti mercenarilor făgăduielile mincinoase ale Marelui-Sfat. Africanilor le înşiră toate cruzimile guvernatorilor şi zugrăvi din nou în ochii barbarilor nerecunoştinţa Cartaginei. Bunăvoinţa lui Hamilcar nu era decît o momeală pentru a-i prinde în capcană. Cei care se vor preda vor fi vînduţi ea sclavi; cei învinşi vor fi ucişi în chinuri. Nici să fugă nu vor putea! Toate drumurile le sînt închise şi nici o ţară nu va voi să-i primească. Numai luptînd mai departe vor dobîndi biruinţa, libertatea, dreptul lor! Mult nu vor mai avea de aşteptat, de vreme ce oamenii din Tunis şi din Libia întreagă le vor veni în ajutor.

Le arăta papirusul desfăşurat, strigînd:

— Priviţi! Citiţi! Aici sînt scrise încredinţările lor! Nu vă mint!

Soarele cădea fierbinte peste capetele descoperite; haite de cîini rătăceau pe cîmp cu boturile înroşite de sînge. Morţii pe jumătate îngropaţi răspîndeau o duhoare înăbuşitoare-; pămîntul nu le acoperise unora nici pîntecele. Spendius îi chema drept martori ai spuselor lui şi ridica pumnii ameninţători asupra lui Hamilcar şi a Cartaginei.

Mîtho îl privea vorbind şi, pentru a-i uita mişelia, se lăsa purtat el însuşi de mînia pe care o stîrneau cuvintele grecului. Preamărind puterea zeilor, Spendius trimitea toate blestemele lui asupra Cartaginei. Schingiuirea ostaticilor era o petrecere' copilărească! De ce săcruţe şi să tîrască după ei fără nici un rost aceasta turmă nefolositoare? „Nu, Nu! Să sfîrşim odată cu ei! Planurile lor le cunoaştem. Unul singur dintre ei ar putea să ne piardă. Nici o milă! Vom recunoaşte pe cei mai vrednici după iuţeala picioarelor şi după puterea braţelor! "

Mulţimea se năpusti din nou asupra ostaticilor. Unii din ei mai horcăiau încă; un călcîi înfundat în gură le curma răsuflarea; vîrful unei lănci le străpungea inima.

Nu-1 zăriseră nicăieri pe Giscon. Unde putea să fie? Un fel de nelinişte începuse să-i tulbure. Voiau să se încredinţeze că e mort şi fiecare ar fi dorit să fie părtaş la uciderea lui. în cele din urmă, trei păstori samniţi dădură peste el, la cincisprezece paşi mai departe de locul unde fusese cortul lui Mîtho. îl recunoscură după barba lui lungă, şi-i strigară pe ceilalţi.

Întins pe spate, cu braţele lipite de şolduri şi cu genunchii strînşi, părea un mort pregătit pentru îngropare. Numai coastele lui deşirate mai mişcau, iar ochii lui, larg deschişi în mijlocul obrazului, priveau drept înainte cu o stăruinţă de nesuferit.

Barbarii rămaseră uimiţi văzîndu-1. Cită vreme zăcuse în groapă îl uitaseră; tulburaţi de amintiri mai vechi, îl ocoleau. Nici unul nu îndrăznea să ridice mîna asupra lui.

Mulţimea murmura şi se îmbrîncea, cînd se ivi deodată în mijlocul ei un garamant care învîrtea în mină o seceră; toţi înţeleseră ce-avea de gînd; obrajii li se împurpurară şi începură să urle: „Da! Da! “ Omul cu secera se apropie de Giscon, îi puse capul între genunchi şi apucă să-l taie, cum ar fi retezat un lemn cu ferăstrăul. Capul căzu, şi două valuri de sînge ţîşniră, răscolind ţărîna. Zarxaş îl înşfăcă şi, mai sprinten decît un leopard, fugi spre lagărul cartaginezilor.

Trecînd de jumătatea muntelui, se opri: scoase din sîn capul lui Giscon şi, ţinîndu-1 de barbă, îl învîrti în aer de mai multe ori, apoi îi făcu vînt şi-l azvîrli pînă dincolo de şanţurile armatei punice.

Două stindarde încrucişate se ridicară deasupra stîlpilor care înconjurau tabăra: era semnul ştiut prin care cartaginezii îşi cereau înapoi morţii.

Patru carini, aleşi dintre barbarii cu piepturi puternice, sunară din trîmbiţă şi, strigînd în pîlniile de aramă, dădură de veste că între cartaginezi şi mercenari nu vor mai fi de aici înainte nici zei, nici credinţă şi nici milă. Barbarii nu vor primi nici o tîrguială; iar dacă li se vor trimite soli, le vor tăia mîinile.

Se hotărî ca Spendius să plece la Hippo-Zaryt după hrană; cetatea tyriană le trimise cele cerute chiar în aceeaşi seară. Barbarii mîncară pe săturate şi, prinzînd puteri noi, îşi adunară în grabă armele răvăşite; femeile se strînseră ’laolaltă şi, fără să le pese de răniţii care se văitau în jurul lor, plecară de-a lungul ţăranului ca o haită de lupi după pradă.

Mercenarii se îndreptară asupra Hippo-Zarytului eu gînd să-l cucerească; aveau nevoie de adăpostul unui oraş.

Cu toată mîndria ce-o simţise văzînd pe barbari fugind din faţa lui, Hamilcar fu cuprins de îngrijorare. Ar fi trebuit să cadă asupra lor fără întîrziere, cu trupe proaspete. Încă o zi ca cea din ajun şi războiul s-ar fi sfîrşit. Cîştigînd timp, barbarii se vor întoarce cu puteri sporite; cetăţile tyriene se vor da de partea lor, îngăduinţa faţă de învinşi nu slujise la nimic; se hotărî, aşadar, să lovească fără milă!

Trimise în aceeaşi seară Marelui Sfat toate brăţările ■morţilor, încărcate pe o cămilă şi ceru cu ameninţări cumplite să i se pregătească o altă armată.

Cartaginezii îl credeau de multă vreme pierdut; aflînd despre biruinţa ce-o cîştigase, fură cuprinşi de uimire şi aproape înspăimîntaţi. Reîntoarcerea zaimfului, vestită în cuvinte destul de nelămurite, venise să întregească minunea. Zeii ţineau eu Hamilcar şi puterea Cartaginei era în mina lui.

Nici unul din potrivnicii săi nu îndrăznisă ridice vreo plîngere sau să-i trimită vreo mustrare. Datorită însufleţirii unora şi laşităţii celorlalţi, cinci mii de oameni fură puşi pe picior de război, înainte de a se fi împlinit răgazul dat de Hamilcar.

O parte din noua oaste cartagineză se îndreptă în mare grabă spre Utica, în vreme ce alţi trei mii, cei mai bine înarmaţi, fură încărcaţi în corăbii şi trimişi la' IiippoZaryt pentru a da peste cap pe barbari.

Hannon primi comanda armatei; dar lăsînd ca locţiitor pe credinciosul său Magdassan, luă drumul mării, fiindcă nu putea să sufere zdruncinăturile lecticii. Boala de care pătimea îi rosese nările şi gura, prefăcîndu-i întreg obrazul într-o rană deschisă; de la zece paşi i se vedea fundul gîtului şi pentru a-şi ascunde faţa hidoasă îşi pusese pe cap un văl, ca femeile.

Hippo-Zarytul nu se supuse poruncilor lui; după cum nu primi nici pe barbari. In schimb, în fiecare dimineaţă, locuitorii oraşului le coborau de pe ziduri coşuri pline cu merinde; le cereau iertare că nu pot înfrunta Republica şi îi pofteau să plece. Acelaşi răspuns li-1 dădeau prin senine şi cartaginezilor care îşi ancoraseră corăbiile lîngă ţărm.

Hannon se mulţumise să închidă intrarea portului, fără să îndrăznească a-i lovi pe barbari. Cu multă' greutate înduplecă pe juzii Hippo-Zarytului să primească în cetate un număr de trei sute de soldaţi cartaginezi. Dădu ocol apoi stîncii Strugurilor, cu gîndul de a împresura pe barbari; era o încercare cu totul nepotrivită şi într-o oarecare măsură primejdioasă. Pizmuindu-1 pe Hamilcar,

nu se îndura sa-i vină în ajutor. Ii oprea iscoadele, îl stingherea in toate mişcările şi, îşi dădea întreaga silinţă să-i zădărnicească planurile. Hamilcar scrise Marelui-Sfat, rugîndu-1 să-l scutească de un asemenea ajutor, iar Hannoii se reîntoarse in Cartagina, furios împotriva mişeliei Bătrînilor şi a necugetatului său coleg.

Aşadar, după atîtea promiţătoare pregătiri, cartaginezii se găseau intr-un impas mai greu decît înainte; încercau, totuşi, să nu se mai gîndească ia primejdii şi dacă se putea, nici să nu mai vorbească despre ele.

Ca şi cum toate aceste temeri n-ar fi fost de-ajuns, veni vestea că mercenarii din Sardinia crucificaseră pe generalul lor, puseseră stăpînire pe cetăţi şi măcelăreau pretutindeni pe oamenii de sînge canaanean. Roma ameninţa să pornească din nou războiul împotriva Republicii, dacă nu-i va da Sardinia întreagă şi o mie două sute de talanţi. Poporul roman primise alianţa barbarilor şi le trimisese corăbii încărcate cu făină şi carne sărată. Cartaginezii le tăiară drumul şi prinseră cinci sute: de oameni, dar trei zile mai tîrziu, navele care aduceau din Bisacena hrană pentru Cartagina pieriră intr-ofurtună. Zeii se dovedeau vrăjmaşi Republicii.

Pe cuvînt că sînt atacaţi, cetăţe’nii din Hippo-Zaryt cerură celor trei sute de soldaţi ai lui Iiannon să urce pe metereze; apoi sărind fără veste asupra lor. i-au apucat de picioare şi i-au prăvălit în şanţuri; pe cei rămaşi în viaţă i-au fugărit, înecîndu-i în mare.

Utica se lăsase înduplecată să adăpostească între zidurile ei cîţiva oameni de-ai lui Magdassan care, după porunca lui Iiannon, înconjurase oraşul, fără să ţină seamă de chemările lui Hamilcar. Locuitorii Uticei le dădură să bea vin amestecat cu mătrăgună şi-i omorîră pe cînd dormeau.

Între timp barbarii se. iviră în faţa cetăţii; Magdassan fugi, porţile se deschiseră şi, din ziua aceea, cele două oraşe tyriene arătară noilor prieteni o bunăvoinţă statornică, iar foştilor lor aliaţi o ură de neînchipuit.

Această trădare împotriva Cartaginei era o pildă şi un

îndemn. Dorinţa de a scăpa de jugul Republicii creştea; popoarele care mai stăteau la îndoială se hotărîră; totul se prăbuşea. Hamilcar o ştia şi nu mai aştepta nici un ajutor. Era pierdut.

Fără să mai zăbovească, îi dădu lui Narr'Havas învoiala de-a pleca să apere hotarele regatului său. El însuşi hotărî să se întoarcă în Cartagina pentru a strînge soldaţi şi a începe războiul din nou.

Barbarii tăbărîţi la Hippo-Zaryt zăriră într-o zi armata lui Hamilcar coborînd muntele.

Încotro se îndreptau cartaginezii? Fără. îndoială că nu mai puteau îndura foamea şi, cu toată slăbiciunea lor, înnebuniţi de atîtea suferinţe, veneau să-şi taie drum cu armele în mînă. O luară însă' spre dreapta: fugeau! Prilejul era' prielnic pentru a le cădea în coastă şi a-i nimici. Barbarii porniră pe urma lor.

Cartaginezii se opriră la malul unui rîu. Apa era adîncă; vîntul dinspre apus nu începuse să bată. Unii trecură rîul înot; alţii pe scuturi. Apoi porniră înainte. Se făcuse noapte şi nu se mai vedeau.

Barbarii merseră mai departe, căutînd în susul rîului un vad mai îngust. Oamenii din Tunis alergară în întîmpinarea lor; cei din Utica îi urmară. După fiecare tufiş, numărul lor creştea. Cartaginezii, punînd urechea la pămînt, auzeau prin întuneric sunetul paşilor lor. Din cînd în cînd, pentru a încetini mersul urmăritorilor, Hamilcar îi ţinea pe loc aruncînd asupra lor o ploaie de săgeţi. Mulţi din ei căzură. Cînd se făcu ziuă, se aflau în munţii Ariacei, în locul unde drumul face un ocol.

Mîtho, care mergea în fruntea barbarilor, zări departe o umbră verde deasupra unei înălţimi. Apoi drumul coborî la vale şi se iviră în zare turnuri, obeliscuri, case. Era Cartagina. Mîtho se sprijini de tulpina unui arbore, – ca să nu cadă; inima îi bătea să-i spargă pieptul.

Îşi aducea aminte toate clipele pe care le trăise, de cînd trecuse pe aceste locuri ultima oară. Intîlnirea neaşteptată îl surprinse şi-l tulbură. Apoi îl cuprinse o nespusă bucurie, gîndindu-se că ar putea să revadă pe Salammbo. Avea

destule temeiuri pentru a o urî, dar nu stătu nici o clipă să le asculte. Tremurînd, cu ochii aţintiţi spre o singură vedenie, privea dincolo de templul lui Eşmun terasa înaltă a palatului, peste vîrfurile palmierilor. Un. zîmbet fericit îi însenina chipul, ca şi cum l-ar fi învăluit dintr-o dată o lumină mare; deschidea braţele să cuprindă tot cerul, trimitea sărutări pe aripile vîntului şi murmura necontenit: „Vino! Vino! “ Un suspin adine îi umplu pieptul şi două lacrimi prelungi ca nişte perle îi picurară în barbă.

— De ce şovăi? îi spuse Spendius. Grăbeşte-te! înainte! Să nu ne scape sufetul! îţi tremură genunchii şi mă priveşti ca un om beat!

Fremătînd de nerăbdare, îl stîrnea pe Mîtho şi, clipind din pleoape ca în faţa unei ţinte îndelung ochite, strigă:

— Am ajuns! Am izbutit! Sînt în mîna mea!

Vorbea atît de încrezător în biruinţă, îneît Mîtho, trezit din visare, se simţi îmbărbătat ca sub imboldul unui îndemn poruncitor. Cuvintele lui Spendius, răscolindu-i deznădejdea, îl împingeau la răzbunare şi îi aţîţau mînia Se năpusti asupra unei cămile, îi smulse frîul şi începu să lovească cu el pe cei rămaşi în urmă; alerga în dreapta şi în stînga, apoi în urma armatei, ca un cline care îşi goneşte turma.

La glasul lui de tunet, şirurile se strînseră; pînă şi şchiopii au iuţit pasul; ajungînd la mijlocul istmului, oastea împrăştiată se închegase din nou. Barbarii mergeau în praful răscolit de cartaginezi. Cele două armate s-au aj ns din urmă, aproape s – se atingă; dar deodată poarta Malquei, poarta Tagastei şi poarta cea mare a lui Khamon se deschiseră. Grosul legiunilor punice se despărţi în trei, trecînd valvîrtej pe sub arcade şi revărsîndu-se în cetate. In curînd însă rîndurile se învălmăşiră, oprindu-se pe loc; suliţele se loveau între ele şi săgeţile barbarilor porniră să muşte zidurile.

Pe pragul porţii iui Khamon, apăru Hamilcar. Porunci soldaţilor să se dea la o parte, descaleci şi, îndemnînd calul cu vîrful săbiei, îi repezi spre rîndurile barbarilor,

Era un armăsar oryng, hrănit cu turte de făină şi

deprins să îngenuncheze, cînd stăpînul voia să-l încalece. De ce-1 gonea? De ce hotărîse să-l jertfească?

Calul trecea gonind în mijlocul lăncilor, răsturna oamenii şi împiedieîndu-se în măruntaiele burţii lui sfîşiate, cădea; apoi se ridica din nou, pornind in salturi furioase. Şi în vreme ce barbarii i se fereau din cale nedumeriţi sau încercau să-l oprească, cartaginezii Îşi reveneau, se linişteau şi intrau în cetate; poarta cea mare se închise în urma lor, cu un zgomot prelung.

Barbarii se năpustiră asupra porţii, dar nu izbutiră s-o dărîme. Rîndurile lor se tălăzuiră in valuri tot mai potolite, pînă cînd întreaga armată se opri.

Cartaginezii aşezară străji de-a lungul apeductului; soldaţii azvîrleau de pe metereze pietre, ghiulele, buturugi. Ascultînd sfatul Lui Spendius, barbarii se traseră înapoi şi-şi mutară tabăra mai departe, hotărî ţi să înceapă asediul Cartaginei.

Fierberea războiului se întinsese pînă dincolo de liotarele Republicii; de la coloanele lui Hercule pînă la Cyrena păstorii visau bătălii păzindu-şi turmele, iar cărăuşii caravanelor ţineau sfat de noapte la lumina stelelor. Se găsiseră aşadar oameni care îndrăzneau să pornească împotriva Cartaginei! Împotriva stăpînei puternice a mărilor, cumplită ca un zeu şi strălucind ca soarele! Se zvonise în mai multe rînduri că Republica se prăbuşise; toţi erau îndemnaţi să creadă ceea ce cu atîta patimă doreau! Popoarele subjugate, satele care plăteau dijmă, provinciile aliate cu sila ca şi hoardele de sine stătătoare, toate îi urau tirania, îi pizmuiau puterea şi îi pofteau bogăţiile. Cei mai cutezători trecură fără şovăire de partea mercenarilor. înfrîngerea de la Macar îi ţinuse în loc pe ceilalţi. încetul.cu încetul însă, încrederea ie reveni şi căutară să se apropie unii de alţii. Oamenii din ţinuturile răsăritene cuprinseseră, de cealaltă parte a golfului, toate întinderile de nisip ale Clypeei. Văzîndu-i pe barbari apropiindu-se, ieşiră în întîmpinarea lor.

Nu erau libienii din împrejurimile Cartaginei; aceştia alcătuiau de multă vreme cea de a treia armată; erau

nomazii de pe podişul Barca, tîlharii de pe stîncile Phiscus şi din peninsula Dernei, oamenii din Phazzana şi Marmarica. Străbătuseră deşertul, potolindu-şi setea cu apă sălcie din puţurile clădite cu oase de cămilă. Zuaceşii, împodobiţi cu pene de struţ, veneau în care trase de cite patru cai; garamanţii, cu obrazul ascuns sub văluri negre, călări pe spatele iepelor cu păr vopsit ■; unii pe catîri, pe măgari sălbatici, pe bivoli şi pe zebre; alţii îşi cărau laolaltă familiile, idolii şi acoperişul colibei lor asemenea unei luntre. Erau printre ei amonieni cu mîinile crăpate de apa fierbinte a fîntînilor; ataranţi, care blestemau soarele, troglodiţi, care îşi îngropaţi rîzînd morţii sub un mormînt de ramuri înfrunzite; ausceni respingători, care mîncau lăcuste; achirmachizi, care se hrăneau cu păduchi; gysanţi boiţi cu rumeneală, mari mîncători de maimuţe.

Tăbărîseră toţi pe ţărmul mării, într-o prelungă linie dreaptă, şi înaintară deodată, ca. valurile nisipului învolburat de vînt. La mijlocul istmului, ’ mulţimea se opri, mercenarii care tăbărîseră înaintea ei sub zidurile cetăţii nevoind să meargă mai departe.

Apoi, dinspre partea Arianeî, se arătară oamenii ţinuturilor apusene, poporul Numidiei. Narr’Havas nu stăpînea decît asupra massylienilor; ceilalţi luaseră de mult obiceiul de a-1 părăsi la vreme de primejdie. Se strînseseră pe Zein, apoi trecuseră de partea cealaltă a ţărmului, de îndată ce se ivise Hamilcar. Veneau în iureş vînîtorii din Malethut-Baal şi din Garaphos, înveşmîntaţi în blănuri de leu şi îmboldind cu coada suliţelor caii lor mici cu coamă lungă; în urma lor mergeau getulii, purtînd platoşe din piele de şaipe; apoi farusienii, avîhcl pe frunte cununi înalte împletite din ceară şi răşină: caunii, macarii, tiiabarii, înarmaţi cu cîte două lănci şi un scut rotund din piele de hipopotam. Se opriră la marginea Catacombelor, în primele bălţi ale lagunei. Iar cînd libienii plecară, pe locul părăsit de ei se ivi, ca un nor desfăşurat deasupra pămîntului, o puzderie de negri: din Haruşul-Alb, din I-la. ruşul-Negru, din deşertul Augylului, pînă şi din marele ţinut al Agazymbei, care se afla cale de patru luni la

miazăzi de garamanţi, chiar mai departe. Sub podoabele cioplite în lemn roşu, murdăria strînsă pe pielea lor neagră îi făcea să semene cu nişte mure tăvălite prin ţarină. Purtau izmene scurte ţesute din. scoarţă de copac, tunici împletite din ierburi uscate şi boturi de fiare pe creştetul capului. Urlau ca lupii, băteau in triunghiuri de fier împodobite cu inele şi fluturau cozi de vaci în vîrful' prăjinilor, ca pe nişte steaguri.

In urma numirilor, a maurusienilor şi a getulilor, se îmbulzeau oamenii galbeni veniţi de dincolo de Taggir, din pădurile de cedru. O tolbă cu săgeţi, cusută din blană de pisică, le atîrna pe umăr şi duceau după ei cîini uriaşi ca nişte măgari, care nu lătrau niciodată.

În sfîrşit, ca şi cum pămîntul Africii n-ar fi fost răscolit de ajuns, ca şi cum, pentru ă stîrni mai multă ură, era nevoie să se strîngă drojdia cea mai respingătoare a neamurilor, veneau în urmă oameni eu ochi de fiară, purtînd pe faţa lor un rînjet nătîng, nefericiţi roşi de boli hidoase, pigmei diformi, mulatri nici bărbaţi, nici femei, albinoşi cu ochii înroşiţi şi pleoape tremurate, bîlbîind cuvinte neînţelese şi vîrîndu-şi degetele în gură ca să spună «Dă li-e foame.

Armele lor erau tot atît de amestecate ca şi neamurile din care făceau parte. Toate uneltele uciderii îşi dăduseră întîlnire, de la cuţitele de lemn, securile de piatră şi furcile de fildeş, pînă la săbiile lungi şi subţiri, cu tăiş mlădios de aramă, dinţat ca ferăstrăul. Mînuiau junghere cu vîrful despicat în două, încrengate ca nişte coarne de antilopă; cosoare legate de capătul unei frînghii, triunghiuri de fier, sule şi măciuci. Etiopienii din Bambotus ascundeau în părul lor. săgeţi înveninate. Unii purtau pe umăr saci plini cu pietre; alţii, cu mîinile goale, scrîşneau din dinţi.

Mulţimea se frămînta într-o necontenită fierbere, ca o mare înainte de furtună. Cămilele, smolite cu păcură ca nişte corăbii, azvîrleau la pămînt femeile care îşi purtauprunciii pe şold. Pretutindeni zăceau împrăştiate coşuri cu merinde, scîrţîiau sub paşi bulgării de sare, zăceau pe jos legături de gumă, curmale putrede, nuci de

guru, iar pe sînii viermuind de murdărie sclipea ici, colo, legat cu sfoară, un diamant rîvnit de toţi satrapii, o piatră ca din basme, cu care puteai să cumperi un imperiu. Cea mai mare parte din oamenii aceştia nu ştiau ce vor. O vrajă nelămurită şi o dorinţă de a cunoaşte îi mînau; nomazii care nu văzuseră niciodată un oraş tremurau *înspăimîntaţî* de umbra zidurilor.

Istmul nu se mai zărea sub mulţimea oamenilor **5** această limbă de pămînt pe care corturile păreau colibe risipite într-o revărsare de apă se întindea pînă la cele dinţii rînduri ale celorlalţi barbari, care, ea două rîuri de fier, cuprinseseră de-o parte şi de alta malurile apeductului.

Cartaginezii mai erau încă stăpîniţi de groaza pe care o răspîndise în mijlocul lor năvala acelei mulţimi, cînd deodată zăriră venind asupra lor, ca nişte ziduri năprasnice, ca nişte cumplite corăbii – cu frînghiile lor, cu braţele lor, cu încheieturile lor, cu turnurile, cu piepturile şi cu catargele lor – maşinile de război pe care le trimiteau cetăţile tyriene. Şaizeci de carobaliste, optzeci de măgari-sălbatici, treizeci de scorpioni, cincizeci de tolenone, doisprezece berbeci şi trei catapulte uriaşe, care azvîrleau bucăţi grele de stîncă de cîte cincisprezece talanţi fiecare. O mulţime de oameni le împingeau de la spate şi la orice pas se clătinau, purtate parcă de o furtună, pînă ajunseră în faţa zidurilor.

Mai era încă’ nevoie de un răgaz de eîteva, zile pentru a porni asaltul cetăţii. Povăţuiţi de înfrîngerile pe care le încercaseră, barbarii nu voiau să se mai primejduiască. Nu erau grăbiţi nici unii, nici alţii, ştiind bine că se pregătea o cumplită încleştare, care avea să se încheie sau cu o biruinţă hotărîtoare, sau eu o pieire pînă la unul.

Cartagina putea să reziste vreme îndelungată. Zidurile puternice ale cetăţii, cu ieşindurile şi intrîndurile lor, alcătuiau o apărare temeinică, îngăduind celor dinăuntru să respingă uşor asalturile duşmanului.

Numai pe latura din faţa Catacombelor, unde o aripă a zidurilor se prăbuşise, se zăreau prin crăpăturile blocurilor

de piatră, în întunericul nopţii, lumini arzînd în colibele din Malqua. Acoperişurile lor se ridicau ici-colo deasupra zidurilor cetăţii; aici trăiau, cu noii lor bărbaţi, femeile mercenarilor, pe care Mîtho le alungase. Revăzîndu-i pe barbari, nu se mai puteau stăpîni; fluturau de departe năframele lor şi veneau noaptea să stea de vorbă cu soldaţii prin spărturile zidului. Marele-Sfat află într-o zi că fugiseră toate. Unele se streeuraseră printre pietre; altele, mai îndrăzneţe, coborîseră pe frînghii.

În sfîrşit, Spendius se hotărî să-şi pună în lucrare planul lui.

Războiul îl ţinuse departe de Cartagina şi nu găsise prilejul prielnic; acum, de cînd se afla din nou sub zidurile ei, i se părea că cei dinăuntru îi ghiciseră gîndul.

Iată însă că nu trecu multă vreme şi străjile apeductului se răriră. Cetatea, nevoită să se apere, n-avea oameni de prisos.

Fostul sclav îşi trecea timpul trăgînd cu arcul în fenicopterele lacului. Apoi, intr-o seară cu lună plină, îl rugă pe Mîtho să aprindă către miezul nopţii un foc mare de paie; dădu poruncă soldaţilor să strige cit puteau, mai tare, pe cînd el împreună cu Zarxas se îndreptă pe ţărmul mării pe drumul Tunisului.

Se întoarseră înapoi spre apeduct, pînă la înălţimea ultimelor bolţi. Locul era deschis; urcară pînă la temelia stîlpilor.

Străjerii de pe culmea apeductului stăteau la locul lor liniştiţi.

Atunci izbucniră văpăile focului, goarnele sunară, iar ostăşii de pază crezînd că cetatea era asaltată, porniră în grabă spre Cartagina.

Un Singur om rămase la locul lui de veghe. Umbra lui, sub întinderea cerului, părea pe cîmpie, la lumina lunii, un obelisc în mişcare.

In clipa cînd îl zări trecînd prin faţa lui, Zarxas îşi pregăti praştia; Spendius, din prevedere, sau poate din cruzime, îl opri:

— Nu! Şuieratul glonţului ar putea să se audă. Lasă-1

pe seama mea.

Îşi încordă arcul cu toată puterea sprijinindu-1 pe degetul cel mare al piciorului, apoi ochi. Săgeata porni.

Omul. nu căzu; se făcu nevăzut.

— Dacă e numai rănit, va striga, spuse Spendius, şi urcă în grabă de la un cat la altul, ajutîndu-se cu o frîngliie şi un cîrlig, -aşa cum făcuse întîia oară. Pe culmea apeductului dădu peste soldatul mort. Balearul îl legă de coada unui tîrnăcop şi-l lăsă să cadă.

Goarnele nu se mai auzeau. Se făcuse linişte. Spendius desprinse o lespede şi intră în apă; apoi potrivi din nou piatra la loc.

Socotind depărtarea după numărul paşilor, ajunse în dreptul unei crăpături a zidului pe care o ţinuse minte; vreme de trei ceasuri, pînă în zori, a lucrat fără încetare, cuprins parcă de o furie bezmetică, răsuflînd greu printre întretăierile lespezilor, înfiorat de spaimă şi simţind de douăzeci de ori cu moare. In sfîrşit, auzi trosnind din adine un corp greu: o piatră uriaşă se rostogoli peste arcurile apeductului şi se prăbuşi pînă în fund. O imensă cădere de apă, un fluviu întreg porni parcă din înaltul cerului înspre întinderea cîmpiei. Apeductul, rupt în două, se revărsa. Era pieirea Cartaginei şi biruinţa barbarilor.

Intr-o clipă, cartaginezii treziţi din somn apărură pe ziduri, pe acoperişul caselor, pe înălţimea templelor. Barbarii se îngrămădeau unii peste alţii, strigau şi se învîrteau intr-un joc dezlănţuit în jurul uriaşei căderi de apă. Alergau nebuni de bucurie să-şi vîre capul în valurile ei.

Pe culmea apeductului se zărea umbra unui om purtînd pe umeri o tunică neagră zdrenţuită. Stătea aplecat pe marginea zidului, cu mîinile pe şolduri şi privea la picioarele lui minunea pe care o săvîrşise.

Apoi se ridică deodată şi cuprinse cu ochii întreaga zare, intr-o mişcare de superbă trufie, ca şi cum ar fi vrut să strige: „Cavtagina e a mea!“ Barbarii izbucniră în urale; cartaginezii, înţelegînd în sfîrşit nenorocirea care ii lovise, urlau cuprinşi de disperare. Spendius porni în goană pe

culmea apeductului de la un capăt la altul şi, ca un atlet triumfător pe carul lui la jocurile olimpice, ridică braţele spre cer, îmbătat de glorie.

MOLOH

BARBARII N-AVEAU NEVOIE SA-ŞI întărească lagărul pe latura dinspre Africa; toate ţinuturile acesteia se aflau sub puterea lor. Pentru a se apropia mai lesne de zidurile Cartaginei, dărîmară redutele care apărau şanţurile. Mîtho îşi aşează armata în două mari jumătăţi de cerc, pentru a învălui mai bine cetatea. In primele rînduri a înşirat pedestrimea grea a hopliţilor; veneau apoi aruncătorii-cu-praştia şi călărimea, iar la urmă caii de povară, căruţele şi bagajele. Dincolo de această mulţime, la trei sute de paşi depărtare de metereze, îşi ridicau braţele lor maşinile de război.

Sub nenumărate denumiri – oare s-au schimbat mereu de-a lungul veacurilor – erau, după întrebuinţarea lor, de două feluri. Unele lucrau ca nişte aruncătoare cu praştia. Altele ca nişte arcuri. Cele dintîi, catapultele, erau alcătuite dintr-o ramă cu patru laturi, purtînd doi stîlpi în picioare şi o grindă de-a curmezişul. In partea dinainte a catapultei, un cilindru. înfăşurat In funii ţinea in cumpănă o oişte groasă, avînd la un capăt al ei o lingură în care se aşeza ghiuleaua; celălalt capăt era legat de un sul cu sfori răsucite; cînd se dădea drumul frînghiilor, oiştea se ridica deodată şi, lovind grinda, arunca proiectilul cu o sporită putere.

Al doilea fel de maşini erau mai complicate. Deasupra unui stîlp, nu prea înalt, se sprijinea, la mijlocul ei, o bîrnă transversală, pînă la care urca, în unghi drept, un soi de şanţ; la cele două capete ale bîrnei transversale se aflau două capiteluri, ascunzînd fiecare cîte un mosor cu fire depănate; două alte bîrne mai subţiri ţineau în loc capetele unei frînghil care cobora în josul şanţului pe o placă de bronz. Apăsînd pe un arc, placa de bronz sa desprindea şi alunecînd pe şanţ azvîrlea săgeata.

Catapultelor li se mai spunea şi *on'agre,* după numele măgarilor sălbatici care, fugind, azvîrleau în urma lor

pietre. Balistele erau porecbte. *scorpioni,* din pricina acului de sub placa de aramă, care lăsîndu-se în jos cu o lovitură de pumn, făcea să pornească resortul.

Pentru întocmirea acestor maşini era nevoie de multă pricepere şi se cereau socoteli îndelungate. Lemnul lor era ales din arborii cei mai tari, iar pentru legături nu se folosea decît arama. Toate părţile lor se puneau în mişcare cu pîrghii, macarale, scripete şi roţi dinţate; osii puternice îndreptau loviturile spre ţintă. Maşinile erau purtate pe tăvăluguri, iar cele mai grele se desfăceau în bucăţi şl se încbeiau pe cîmpul de luptă.

Spendius îndreptă cele trei catapulte mari spre cele trei unghiuri din faţă ale cetăţii. Înaintea fiecărei porţi aşează un berbec; înaintea fiecărui turn o balistă. La spatele lor, după trebuinţă, se mişcau carobalistele. Toate aveau nevoie să fie apărate împotriva focurilor pe care le azvîrleau cei asediaţi.

Barbarii astupară mai întîi şanţul care îi despărţea de zidurile cetăţii. Împinseră din urmă un fel de tuneluri mişcătoare, împletite din trestie verde cu bolţi de stejar, asemeni unor scuturi uriaşe, care lunecau pe trei roţi; lucrătorii se adăposteau în colibe acoperite cu piei crude şi căptuşite cu iarbă de mare. Peste catapulte şi balirie întinseră perdele de sfoară înmuiate în oţet ca să le apere de flăcări. Femeile şi copiii plecară să siringă pietre de pe ţărmul măriix şi cărau cu mîinile lor pămînt, pe care îl aduceau soldaţilor.

La rîndul lor cartaginezii se pregăteau de luptă.

Hamilcar îi linişti, spunîndu-le că apa din cisterne le va fi de ajuns pentru o sută_ douăzeci şi trei de zile. Această veste îi mai linişti, ca şi întoarcerea sufetului în cetate; dar mai ales redobîndirea zaimfului ie întări încrederea. Cartagina se trezea din deznădejdea ei, şi chiar cei care nu erau de neam canaanean fură cuprinşi de aceeaşi însufleţire.

Li s-au împărţit arme sclavilor, s-au deşertat toate arsenalurile; fiecare cetăţean cunoştea îndatoririle lui. Dintre transfugii barbari mai supravieţuiau o mie două

sute. Hamilcar îi numi pe toţi căpitani. Dulgherii, armurierii, fierarii şi giuvaergiii fură trecuţi la maşinile de război. Cartaginezii mai păstraseră cîteva, deşi pacea cu Roma îi silise să le distrugă. Meşterii le-au dres stricăciunile; era o lucrare la care se pricepeau.,

Cele două laturi ale cetăţii, dinspre răsărit şi miazănoapte, erau de nepătruns; le apărau golful şi marea. Pe zidurile din faţa barbarilor, cartaginezii ridicară trunchiuri de copaci, pietre de moară, căldări pline cu pucioasă, cazane cu ulei. Clădiră cuptoare, grămădiră bolovani pe podul turnurilor şi umplură cu nisip casele din vecinătatea zidurilor cetăţii, pentru a le întări.

In faţa acestor pregătiri, barbarii. îşi pierduseră răbdarea. Ei ar fi. voit să pornească asaltul fără întîrziere. Dar ghiulelele pe care le aşezau în catapulte se nimeriseră atît de grele, incit oiştile se rupseră. Vrînd-nevrînd au mai zăbovit.

În sfîrşit, în a treisprezecea zi a lunei Sabar, la răsăritul soarelui, o izbitură puternică făcu să răsune poarta lui Khamon.

Şaptezeci şi cinci de soldaţi trăgeau de funiile unei bîrne uriaşe, atîrnată de-a lungul în lanţurile unei spînzurători şi purtînd la capătul ei fruntea de aramă a unui berbec. De trei ori mai groşsă decît trupul unui om, lungă de o sută de coţi: grinda era înfăşurată. în piei de bou şi încercuită clin loc în loc cu brăţări de fier. Sub mulţimea braţelor goale, înainta şi se trăgea înapoi, într-o legănare egală şi neîntreruptă.

Alţi berbeci se îndreptară spre celelalte porţi. Intre spiţele roţilor dinţate se zăreau oameni urcînd de pe o treaptă pe alta. Scripetele şi capitelurile scrîşneau, reţelele de sfoară căzură şi o furtună de pietre, o ploaie de săgeţi, se dezlănţui deodată. Aruncătorii-cu-praştia, în şiruri rărite, înaintau. Unii se apropiau de şanţuri ascunzînd sub scut oale cu răşină aprinsă, pe care le zvîiieau cu toată puterea. O grindină de gloanţe, de suliţi şi de flăcări trecea pe deasupra primelor rînduri de soldaţi şi, arcuindu-se în aer, cădea dincolo de ziduri. Răspunsul îl

dădeau, de pe metereze, macaralele uriaşe, cu care se înalţă de obicei catargul corăbiilor; un cleşte enorm cobora să prindă berbecii în ghearele lor dinţate. Mercenarii se agăţau de grinzi şi dădeau înapoi; cartaginezii trăgeau de frînghii, urcînd macaralele pe ziduri. Lupta se prelungi pînă la căderea nopţii.

A doua zi. cînd barbarii reveniră la asalt, găsiră zidurile cetăţii acoperite în întregime cu baloturi de bumbac, cu valuri de pinză şi cu perne; crenelurile erau astupate cu rogojini, iar sus, pe creasta zidurilor, printre braţele macaralelor, se zăreau şiruri lungi de furci şi de maiuri cu miner de lemn. O cumplită înfruntare începu din nou; cetatea se apăra cu înverşunare.

Trunchiuri de copaci legate în funii cădeau necontenit peste bîrnele berbecilor: balistele azvîrleau scoabe de fier, smulgînd acoperişul cabanelor, iar de la înălţimea turnurilor se revărsau rîuri de cremene şi de piatră sfărîmătă.

În sfîrşit, berbecii sparseră poarta lui Khamon şi străpunseră poarta Tagastei; dar cartaginezii le proptiseră pe dinăuntru cu tot ce le căzuse la îndemînă şi canaturile lor nu se deschiseră. Porţile rămaseră în picioare.

Mercenarii încercară să sfredelească zidurile cu burghiufi puternice, sfărmînd mortarul dintre blocurile de piatră. Se deprinseseră să mînuiască din ce în ce mai bine maşinile, împărţeau ochitorii pe căprarii şi, de dis-dedimineaţă pînă seara tîrziu, bateau fără răgaz, cu acea neîntreruptă cadenţă pe care o au războaiele de ţesut.

Spendius era neostenit. încorda cu mina lui arcul batistelor; şi, pentru ca puterea de aruncare a funiilor. să fie egală, le lungea şi le scurta, cînd pe cea din dreapta, ■cinci pe cea din stingă, pînă ce scoteau amîndouă acelaşi sunet. Se suia pe tălpile lor, le lovea cu vîrful piciorului şi ciulea urechile ca un cîntăreţ care îşi potriveşte coardele lirei. Cînd oiştea catapultei se ridica şi stîlpul balistei tremura sub destinderea arcului, cînd pietrele zburau na aer şi săgeţile curgeau ca un rîu, Spendius se îndoia din mijloc. şi întindea braţele, ca şi cum ar fi vrut să pornească

pe urma lor.

Soldaţii, minunaţi de îndemînarea lui, îi ascultau poruncile fără murmur. Inveselindu-se unii pe alţi', făceau tot soiul de glume şi dădeau maşinilor tot felul de porecle. Ghearele care încercau să apuce berbecii erau *lupi,* iar adăposturile sub care înaintau: *boite de viţă.* Ziceau că sînt miei, sau se făceau că pornesc la cules de struguri. Cînd încărcau măgarii sălbatici, îi îndemnau -. „Azvîrle bine copitele *i "* Scorpionilor le strigau: „Străpunge-i drept în inimă! " Spuneau mereu aceleaşi glume şi se îmbărbătau unii pe alţii rîzînd.

Cu toate acestea, maşinile nu izbuteau să biruie fortăreaţa. Spărturile dintre ziduri se umpleau la loc cu pămînt, iar cînd mercenarii ajungeau pe-alocuri să doboare creasta meterezelor, cartaginezii o ridicau din nou. Mîtho dădu poruncă să se clădească turnuri de lemn, tot atît de înalte ca şi turnurile cetăţii. Barbarii încercară să astupe şanţul cu grămezi de iarbă, cu ţăruşi de lemn, cu pietriş, şi, pentru a nu pierde vremea, răsturnau care întregi. Mulţimea nu avea răbdare să mai aştepte şi se urni în valuri peste cîmpie, ca o mare revărsată pînă la picioarele zidurilor.

Luptătorii aduceau cu ei scări de frînghie şi poduri mişcătoare, ale căror trepte de bambus urcau ca un scripete între două catarge. Rezemară şirurile de scări de-a lungul zidului şi porniră să urce, unul după altul, cu armele în rnîini. Nici un cartaginez nu se arătă pe creste. Mercenarii ajunseseră mai sus de jumătatea zidului cînd, fără veste, crenelurile se deschiseră şi ca din nişte guri de 'balaur se revărsară valuri de foc şi de. fum. Nisipul curgea pătrunzînd prin. încheietura platoşelor*;* păcura aprinsă se lipea de veşminte; plumbul topit se prelingea pe coifuri, arzînd carnea pînă la os; o ploaie de scîntei cădea peste capete şi din orbitele ochilor scoşi cădeau lacrimi mari ca sîmburii de migdale. Oameni stropiţi de sus pînă jos de ulei galben alergau cu părul în flăcări, şi în goana lor dădeau foc altora. Unii le azvîrleau pe cap mantale pline de sînge, înăbuşindu-i. Cei care scăpaseră nerăniţi

rămîneau în nemişcare ca nişte stane de piatră, cu gura deschisă şi braţele întinse. /

Barbarii au revenit la asalt cîteva zile de-a rîndul. îndrăznind mereu şi încordîndu-şi puterile, nădăjduiau că vor învinge.

Un om suit pe umerii altuia împlînta din loc în loc o scoabă între pietre; apoi, sprijinindu-se pe muchea ei ca pe-o treaptă, o înfigea pe a doua, apoi pe-a treia; feriţi sub marginea crenelului care depăşea zidul, urcau amîndoi încet, încet, pînă eînd, înainte de a atinge creasta, se prăbuşeau. Şanţul cel mare se umpluse de răniţi, care zăceau de-a valma cu cei morţi şi cu cei ce trăgeau să moară. Printre măruntaie revărsate, creieri împrăştiaţi şi bălţi de sînge, trupurile arse apăreau ca nişte pete negre; frînturi de braţe şi cioturi de picioare ieşeau de.sub mormanele de morţi, ca aracii dintr-o vie răvăşită de foc.

Scările nefiind de ajuns, veniră la rînd tolenonele. Acestea erau alcătuite dintr-o grindă aşezată de-a curmezişul peste o alta, şi purtînd la unul din capete un paner în patru laturi, unde încăpeau treizeci de pedestraşi cu armele lor.

Mîtho vru să se urce în cea dintîi; Spendius il opri.

Cîţiva soldaţi învîrtiră o roată şi grinda cea mare se ridică drept în sus, încovoindu-se de prea multă greutate, ca o trestie uriaşă. Pedestraşii, grămădiţi unii într-alţii, stăteau feriţi pînă la bărbie; nu li se zăreau decît penele coifurilor. înălţîndu-se în aer vreo cincizeci de coţi, tolenona se răsuci de cîteva ori pe dreapta şi pe stingă, şi aşeză pe creasta zidului panerul cu soldaţi, ca un braţ de uriaş care ar ţine în pumn o cohortă de pigmei. Soldaţii săriră în mijlocul mulţimii din cetate şi nu se mai întoarseră niciodată.

Urmară la rînd celelalte tolenone; dar pentru a cuceri cetatea ar fi trebuit de o sută de ori mai multe. Mercenarii făcură din ele o armă ucigaşă. Arcaşii etiopieni se suiau în coşuri. şi, atîrnaţi în aer cu frînghii priponite, zvîiieau săgeţi înveninate. Cele cincizeci de tolenone ridicate peste creneluri împresurau Cartagina ca nişte vulturi uriaşi, iar

negrii izbucneau în hohote de rîs, văzînd străjile murind în cumplite zvîrcoliri.

Hamilcar trimise în ajutor pe hopliţi; le dădea să bea în fiecare dimineaţă sucul unor ierburi care îi păzeau de otravă.

Intr-o seară întunecoasă încarcă pe şlepuri şi pe plute. o cohortă-din cei mai buni soldaţi ai lui, îndrumîndu-i spre dreapta portului, pînă la Taenia. Cartaginezii se strecurară pînă aproape de primele rînduri ale barbarilor şi, căzîndu-le în coaste, făcură mare măcel între ei. Alţii, ooborînd noaptea pe frînghii, cu torţe în mînă, dădeau foc punţilor mercenarilor şi se întorceau în cetate.

Mîtho se înverşunase; fiecare piedică îi sporea mînia, planurile cele mai nebuneşti îi treceau prin minţe. O chema în gînd pe Salammbo şi o aştepta; dar ea nu venea; îl trăda pentru a doua oară! O ura şi dacă ar fi văzut-o moartă, poate că dr fi părăsit lupta.

Îndoi străjile, înfipse furci în fundul şanţurilor, ascunse capcane în pămînt şi porunci libienilor să-i aducă o pădure întreagă, ca să-i dea foc şi să aprindă Cartagina ca pe-o vizuină de vulpi.

Spendius se încăpăţînase să ducă asediul mai departe, îşi trudea mintea să născocească alte maşini ucigătoare, cum nu se mai văzusei'ă niciodată.

Ceilalţi barbari, tăbărîţi mai departe de ţărm, nu puteau să priceapă de ce se prelungeşte războiul; şi fiindcă începuseră să murmure, fură lăsaţi să pornească asupra cetăţii.

Se năpustiră cu suliţi şi junghere. Luptau însă goi şi erau lesne de rănit; cartaginezii îi măcelăreau pe capete, iar mercenarii ceilalţi, aşteptînd să-i jefuiască, se bucurau de pieirea lor. Se iscară printre barbari certuri şi încăierări pînă la sînge. Cîmpurile erau secătuite şi se ucideau între ei pentru mîncare. Cete numeroase plecară, dar mulţimea lor era atît de mare, încît lipsa nu li s-a băgat de seamă.

Cei mai îndărătnici se apucară să sfredelească tuneluri, dar pămîntul, nebătătorit şi neîntărit de ajuns, se surpa mereu. încercară de mai multe ori, schimbînd locul.

Hamilcar îi simţea de departe, punînd urechea pe un scut de bronz. Săpă la rîndul lui tuneluri în calea turnurilor de lemn; cînd barbarii le-au împins înainte, turnurile se prăbuşiră în gropi.

În cele din urmă, barbarii au înţeles că cetatea nu va putea fi luată pînă nu vor ridica de-a lungul un pod la înălţimea zidurilor, pentru a da lupta piept la piept; pardosind podul cu pietre credeau că vor izbuti să treacă şi catapultele. Orice împotrivire a Cartaginei va fi atunci zadarnică.

Oraşul începuse să sufere de sete. Apa, care se vindea la începutul asediului cu doi kesiteci samarul, preţuia acum un sechel de argint. Carnea şi grîul se împuţinau. Toţi se temeau că vor muri de foame; unii ajunseseră să vorbească despi’e gurile hrănite degeaba, iar cei care se simţeau ameninţaţi tremurau de spaimă.

Din piaţa lui Khamon şi pînă la templul lui Melkarth, mormane de stîrvuri zăceau pe toate străzile. Vara era pe sfîrşite şi roiuri de muşte mari, negre, îi chinuiau pe soldaţi. Bătrînii cărau în spate pe răniţi, iar cetăţenii dreptcredincioşi făceau slujbe de îngropăciune pentru rudele şi prietenii lor, căzuţi cine ştie unde, pe cîmpul de luptă. Păpuşi mari de ceară cu păr pe cap, închipuind trupuri înveşmîntate, se înşirau pe pragul porţilor; ceara se topea la căldura faclelor aprinse şi vopseaua curgea pe umerii momîilor, în timp ce şiroaie de lacrimi scăldau feţele. celor vii, care se tînguiau alături în jeluiri funebre, în timpul acesta,. mulţimea alerga pretutindeni; cete înarmate cutreierau oraşul; căpitanii îşi strigau poruncile, şi necontenit se auzeau loviturile berbecilor care băteau. zidurile cetăţii.

Vremea se făcuse atît de caldă, încît trupurile morţilor, umflîndu-se, nu mai încăpeau în sicrie. în toate curţile se aprindeau ruguri, dar locul era pretutindeni atît de strimt, încît, adesea, focul se întindea asupra zidurilor vecine şi flăcările izbucneau pe ferestrele caselor, ca sîngele care ţîşneşte dintr-o rană deschisă. Moloh pusese stăpînire asupra Cartaginei.; strîngea în cleşte cetatea, se revărsa

pe străzi, sfîrteca pînă. şi leşurile.

Oameni purtînd, pe umeri în semn de deznădejde veşminte peticite şi, zdrenţe se strîngeau pe la răspîntii strigînd împotriva lui Hamilcar, împotriva Bătrînilor, prevestind prăbuşirea Cartaginei şi îndemnîndu-se la jaf şi la distrugere. Cei mai primejdioşi erau băutorii de huoskuama, care în sminteala lor se credeau fiare sălbatice şi se repezeau asupra trecătorilor, sfîşiindu-i. Gloata -se strîngea în. jurul lor şi nimeni nu se mai gîndea la apărarea Cartaginei. Pentru a-şi aduce la îndeplinire planurile, Hamilcar se gîndea să tocmească alţi soldaţi.

Ca să păstreze în cetate puterea Zeilor, cartaginezii legară chipurile lor în lanţuri. Aşternură văluri negre peste faţa Zeilor Pateci şi aşezară mantale din păr de capră în jurul altarelor. încercau să stîrneaseă gelozia Baalilor, şi ca să le aţîţe trufia le strigau în urechi: „Te laşi biruit? Cum? Ceilalţi Zei sînt mai tari decît tine? Dovedeşte-ţi puterea! Îjută-ne! Să nu ajungă celelalte neamuri să ne întrebe: «Unde vă sînt Zeii*?*» “

O spaimă necontenită stăpînea tagma preoţilor. Slujitorii Rabbetnei erau cei mai înfricoşaţi; reîntoarcerea zaimfului fusese zadarnică. Stăteau închişi în curtea a treia, puternic întărită ca o fortăreaţă. Unul singur îndrăznea să se arate; marele preot Şahabarim.

Venea la Salammbo. O privea în tăcere cu ochii lui pătrunzători, sau, într-o revărsare neaşteptată de cuvinte, o acoperea de aspre mustrări.

Oricît ar părea de neînţeles, nu-i putea ierta că se supusese poruncilor lui Şahabarim bănuia cele petrecute şi acest gînd stăruitor îi sporea _ ciuda de a se şti neputincios. Arunca asupra lui Salammbo întreaga vină a războiului. Mîtho, zicea el, venea asupra Cartaginei pentru a lua înapoi zaimful; îl blestema şi îşi bătea joc de acest barbar, care rîvnea la lucruri sfinte.

Altceva ar fi voit să spună marele preot; dar Salammbo nu se mai temea de el. Spaima care o cuprindea altădată se risipise. O linişte ciudată i se aşternuse în suflet. In privirea ei, mai puţin şovăitoare, strălucea acum **o** lumină

limpede.

Şarpele, în schimb, se arăta din nou suferind: şi fiindcă Salammbo părea, dimpotrivă, că prinde puteri, bătrîna Taanah era fericită văzînd că pitonul lua asupra lui boala stăpînei'sale.

Într-o 'dimineaţă îl găsiră sub patul împletit din. piei de bou, mai rece decît marmura şi cu capul năpădit de viermi. La strigătele sclavei, Salammbo se apropie şi împinse şarpele cu vîrful sandalei; iar Taanah rămase uimită, văzînd-o atît de nepăsătoare.

Fiica lui Hamilcar nu mai ţinea posturile cu rîvna de altădată. îşi petrecea zilele pe terasa cea înaltă, rezemindu-şi coatele de marginea balustradei şi privind departe. Creasta zidurilor însemna pe cer, la marginea oraşului, o linie frîntă, iar lăncile străjeriilor păreau de-a lungul lor o cunună de spice. între turnurile cetăţii se zăreau mişcările barbarilor; în zilele fără luptă îi vedea făcîndu-şi de lucru prin tabără şi deosebea fiecare îndeletnicire a lor. îşi dregeau armele, îşi ungeau părul sau îşi spălau în apa mării mîinile pătate de sînge. Corturile erau închise, vitele de povară niîncau, iar de departe tăişurile de coasă ale carelor de luptă rînduita în jumătate de cerc păreau un cimitir de argint la poalele muntelui. Cuvintele lui Şahabarim îi reveneau în minte» îl aştepta pe logodnicul ei, Narr'Havas. îl ura pe Mîtho şi totuşi ar fi dorit să-l mai revadă. Era poate singura fiinţă din toată Cartagina, care ar fi ştiut să-i vorbească fără teamă.

Hamilcar venea adesea în odaia fiicei sale. Se aşeza între perne, răsufla adine şi o privea aproape înduioşat, ca şi cum ar fi găsit lingă ea odihna ostenelilor sale. O ruga uneori să-i povestească drumul ei pînă în tabăra barbarilor şi ar fi vrut să ştie dacă o îndemnase cineva. Salammbo, cu un semn al capului, tăgăduia, atît era de mîndră de a fi mîntuit zaimful.

Întrebările lui Hamilcar se întorceau mereu la Mîtho, dar se prefăcea că nu dorea să cunoască altceva decît planurile lui de război. Nu înţelegea ce-a putut să facă Salammbo atîtea ceasuri în cortul barbarului. Fiica lui se

feri să-i vorbească despre Giscon; ea ştia că blestemele au în ele înşile o tainică putere, şi oricine le împărtăşea altora era în primejdie ca osîrîda lor să-l ajungă. Nu pomeni nici despre dorinţa ce-o avusese de a-1 ucide pe Mîtho; se temea să nu fie mustrată pentru nehotărîrea ei. Spunea că şalişimul părea furios, că izbucnea în strigăte de mînie şi că, pînă la urmă, adormise. Salammbo tiu istorisi mai mult, dintr-un simţămînt de ruşine sau, poate, fiindcă în deplina ei nevinovăţie nu dădea nici o însemnătate îmbrăţişărilor barbarului. Toate cele petrecute pluteau în mintea ei umbrită de mîhnire, ca amintirea nedesluşită a unui vis greu; nici n-ar fi ştiut să aleagă cuvintele potrivite pentru a-1 povesti.

Intr-o seară, pe cînd se aflau împreună, Taanah intră înspăimîntată în odaie. Un bătrîn, însoţit de un copil, se afla în curte şi cerea să-i vorbească lui Hamilcar.

Sufetul păli şi răspunse repede:

— Adu-1 aici!

Iddibal intră fără să se închine. Ţinea de mină un băiat înveşmîntat intr-o blană de ţap. Dînd la o parte gluga care îi acoperea faţa, bătrînul spuse:

— Iată-1, stăpîne. Primeşte-1 în casa ta.

TIamilcar şi sclavul său se duseră să tăinuiască intr-un alt colţ al încăperii.

Copilul rămase în picioare şi, cu ochii lui mai mult cercetători decît miraţi, privea lucrurile din odaie, şirurile de perle de pe perdelele de purpură şi pe tînăra femeie, măreaţă ca o regină, care se aplecase asupra lui.

Putea să tot aibă zece ani şi nu era mai înalt decît o sabie romană. Părul în inele îi umbrea fruntea boltită. Luminile ochilor lui păreau că vor să străpungă depărtările. Nările nasului subţire fremătau uşor, şi din toată făptura lui se desprindea acea tainică strălucire a celor sortiţi să îndeplinească fapte mari. Aruncînd de pe umeri haina lui prea grea, rămase înveşmîntat într-o piele de rîs, strînsă în jurul mijlocului; aştepta mîndru şi drept, proptind pe lespedea de piatră picioruşele lui înălbite de praf. Ca şi cum ar fi priceput că se pun la cale hotărîri

însemnate, stătea nemişcat, cu bărbia în piept, cu o mină la spate, şi cu un deget al celeilalte în gură.

In sfîrşit, Hamilcar făcu semn lui Salammbo să se apropie şi îi şopti:

— Il vei ascunde la tine, ai înţeles? Nimeni nu trebuie să ştie, nici oamenii casei.

Apoi, despărţindu-se de Iddibal, îl mai întrebă o dată dacă nu-1 zărise cineva.

— Nu, răspunse sclavul. Străzile erau pustii.

Războiul cuprinsese toate provinciile, şi lui lcldibal începuse să-i fie teamă pentru fiul stăpînului său. Neştiind unde să se mai ascundă, se furişase într-o luntre lingă ţărmul mării: trei zile stătuse la pîndă, cu privirile aţintite spre zidurile cetăţii. In seara aceea, cum nu zărise pe nimeni împrejurul templului lui Khamon, trecuse pe nesimţite strîmtoarea, şi fiindcă intrarea portului era deschisă, coborîse pe uscat lingă Arsenal.

În scurtă vreme însă, barbarii aşezară în faţa portului o plută uriaşă, pentru a tăia cartaginezilor legătura cu marea. Clădiră din nou alte turnuri de lemn şi ridicară din ce în ce mai înalt podul de pămînt din faţa cetăţii.

Toate drumurile care duceau la Cartagina erau păzite şi o foamete grozavă se abătuse asupra oraşului.

Fură omorîţi toţi cîinii, toţi catîrii, toţi măgarii, precum şi cei cincisprezece elefanţi cu care se întorsese Iiamilcar. Leii templului lui Moloh ajunseseră furioşi, şi hierodulii nu mai îndrăzneau să se apropie de ei. încercară să-i hrănească mai întîi cu barbarii răniţi; apoi cu trupurile calde încă ale morţilor: leii nu se atinseră de ele şi pieriră toţi. In fiecare seară, oamenii rătăceau de-a lungul zidurilor vechi ale cetăţii, culegînd printre pietre flori şi ierburi, pe care le fierbeau în vin; vinul era mai ieftin decît apa. Alţii se strecurau printre străjile duşmane şi încercau să fure de mîncare pe sub corturi; luaţi prin surprindere, barbarii îi lăsau eîteodată să se întoarcă nevătămaţi. în sfîrşit, sosi ziua cînd Bătrînii, ei între ei, hotărîră să taie caii lui Eşmun. Erau animale sfinte, în coama cărora preoţii împleteau panglici de aur, şi care prin însăşi fiinţa

lor închipuiau mişcarea Soarelui şi puterea focului, în înţelesul ei cel mai înalt. Carnea, tăiată în bucăţi deopotrivă, fu ascunsă în spatele altarului. în fiecare seară, pe cuvint că merg să se închine, Bătiînii luau calea templului şi se ospătau pe furiş, iar la plecare mai luau cu ei, sub mantale, cîte o ciozvîrtă pentru copii. Cetăţenii mai înstăriţi care locuiau pe străzile singuratice, departe de zidurile cetăţii, se încuiau în casă de teamă să nu fie prădaţi.

Pietrele catapultelor, ca şi resturile zidurilor care fuseseră dărîmate pentru înlesnirea apărării, se îngrămădeau de-a valma în mijlocul uliţelor. In'ceasurile cele mai liniştite, o mare mulţime se revărsa dintr-o dată, strigînd, şi fiăcări fluturau pe culmea Acropolei, ca nişte fîşii de purpură răsucite de vînt.

Cele trei catapulte mari nu se opreau nici o clipă. Urgia pe oare o dezlănţuiau era de neînchipuit. UJn cap de om, smuls de pe umeri, fu azvîrlit pînă pe treptele sisiţilor; pe strada Kinisdo, o femeie care năştea muri strivită de o bucată de marmură, iar pruncul, cu patul lăuzei, se rostogoli pînă în răspîntia Cinasynului, unde fură găsite aşternuturile.

Mai supărătoare erau gloanţele aruncătorilor cu praştia; cădeau pe acoperişul caselor, în grădini şi în mijlocul curţilor, unde oamenii stăteau la masă, ciugulind un prînz sărac şi oftînd din admcul pieptului. Gloanţele ucigătoare purtau pe faţa lor litere care se întipăreau în carne; pe trupurile celor morţi se puteau citi vorbe de ocară: *porc, şacal, vierme,* sau glume ca: *pune mina pe el! ce-am căutat, am găsit!*

Zidurile care se întindeau din marginea portului pînă în dreptul cisternelor căzură, iar locuitorii din Malqua se pomeniră prinşi între vechea fortăreaţă a Byrsei şi armata barbarilor. Cartaginezii se mulţumiră să întărească zidurile rămase în picioare, înălţîndu-le cît mai sus, şi lăsară la voia întîmplării pe cei de dincolo de ele. Aceştia pieriră pînă la unul, şi cu toate că nimeni nu-i iubea, toţi îl ţineau de rău pe Hamilcar pentru această neiertată cruzime.

A doua zi, sufetul dădu poruncă să se desfunde gropile în care îşi păstra grînele, iar slujitorii lui le împărţiră poporului. Trei zile de-a rîndul, cartaginezii mîncară pe săturate.

Cu atît mai chinuitoare ajunsese setea. însetaţii vedeau cum se revarsă sub ochii lor căderea de apă limpede a apeductului rupt în două. în lumina soarelui se ridica un abur uşor cu răsfrîngeri de curcubeu, şi un rîu subţire, şerpuind pe nisipul ţărmului, se pierdea în mare.

Hamilcar nu-şi pierduse nădejdea. Aştepta o întorsătură hotărîtoare, care să schimbe soarta războiului.

Sclavii lui desprinseră lamele de argint din templul lui Melkarth; traseră cu funiile patru corăbii din port, le aduseră pînă pe ţărmul Mappalei, făcură o spărtură în zidul din faţa mării, şi porniră spre Ţara Galilor, să năimească pe orice preţ alţi mercenari. Hamilcar era mîhnit că pierduse legătura cu Narr'Havas, pe care îl ştia în spatele barbarilor, gata să cadă asupra lor. Dar Narr'Havas, simţindu-şi puterile prea slabe, nu îndrăznea să pornească la luptă de unul singur. Sufetul a poruncit să se înalţe zidurile cu douăsprezece palme, a adunat în Acropole toate armele arsenalului şi a dres încă o dată stricăciunile maşinilor de război.

Frînglnile catapultelor erau împletite din vine scoase de la gîtul taurilor şi de la picioarele cerbilor; dar nu se mai găseau în toată Cartagina nici tauri, nici cerbi. Hamilcar ceru Bătrînilor părul soţiilor lor; femeile se supaseră, dar firele care se strînseră fură prea puţine. în palatul sisiţilor se aflau o mie două sute de sclave tinere. care urmau să fie vîndute lupanarelor din Gi'ecia şi Italia. Din părul lor înmlădiat cu unsori se puteau împleti cele mai bune funii pentru maşinile de război; se pierdea însă o marfă mult prea preţioasă. Se hotărî, aşadar, să fie alese acele soţii ale oamenilor din popor care aveau părul cel mai frumos şi mai bogat. Fără să ţină seamă de apărarea patriei, femeile se împotriviră cu strigăte de disperare cînd slujitorii celor o sută se năpustiră asupra lor cu foarfecele.

O furie nestăpînită îi cuprinse pe barbari. Cartaginezii

îi vedeau de departe cum îşi ungeau maşinile cu grăsimea leşurilor; mulţi le smulgeau unghiile ca să facă zale din ele. Le veni apoi în gînd să arunce cu puterea catapultelor ulcioare pline cu şerpi, pe care îi strîngeau negrii. Vasele de lut se spărgeau pe lespezile de piatră; iar şerpii, răspîndindu-se, mişunau atît de mulţi, de parcă ieşeau de sub ziduri ca dintr-un cuib al lor. Neîndestulaţi cu această născocire, barbarii mai adăugară altele: aruncau tot soiul de scîrnăvii, murdării de om, bucăţi de stîrvuri şi leşuri întregi. Ciuma izbucni din nou. Cartaginezilor le cădeau dinţii, iar gingiile li se albeau, ca ale cămilelor cînd se întorc dintr-un drum prea lung.

Mercenarii urcară maşinile de război pe podişul clădit în faţa cetăţii, deşi nu-1 ridicaseră încă în tot locul pînă la înălţimea zidurilor. In faţa celor douăzeci şi trei de turnuri de piatră, se ridicau tot atîtea turnuri de lemn. Toate tolenonele fuseseră înşirate în linie de bătaie, iar în mijlocul lor, ceva mai înapoi, se înălţa uriaşa helepolă a lui Demetrius Poliorsetul, pe care Spendius izbutise s-o întocmească după chipul şi asemănarea ei. în formă de piramidă, ca farul din Alexandria, avea o înălţime de o sută treizeci de coţi şi o lărgime de douăzeci şi trei; cele nouă caturi ale ei, care se îngustau spre vîrf, erau apărate cu plăci de aramă, în mijlocul căroi'a se deschideau porţi încărcate cu soldaţi. P.e puntea ei cea mai înaltă se ridica o catapultă între două baliste.

Hamilcar porunci să se aşeze cruci de pedeapsă pentru cei care începuseră să spună că cetatea ar trebui să se predea. Au fost chemate sub arme pînă şi femeile. Oamenii dormeau pe stradă, într-o înfricoşată aşteptare.-

Intr-o dimineaţă – era ziua şaptea a lui Nyssan – puţin înainte de răsăritul soarelui, cartaginezii fură treziţi de strigătul întregii mulţimi a barbarilor. Trîmbiţele nechezau în ţevi de plumb; goarnele mugeau ca nişte tauri. Toţi alergau spre zidurile cetăţii.

O pădure de lănci, de suliţi şi de săbii porni asupra Cartaginei. Scările se agăţară de ziduri şi în golul crenelurilor apărură capete de barbari.

Bîrne grele, purtate pe umăr de un şir întreg de oameni, băteau porţile; în locurile unde podul de pămînt lipsea, mercenarii porniseră să dărîme zidul în cohorte strînse; oamenii din linia întîi se aşezau în patru labe, cei din rîndul al doilea îngenuncheau peste ei, pînă la cei din urmă, care rămîneau în picioare; în alte părţi, pentru a urca, unii porneau în frunte, ceilalţi după ei ca o coadă, ţinînd scuturile deasupra coifurilor cu braţul sting şi apropiindu-le atît de strîns unul de altul, încît păreau laolaltă o uriaşă adunare de broaşte ţestoase. Gloanţele alunecau pe această armătură piezişă.

Cartaginezii azvîrleau peste ziduri pietre de moară, maiuri, butoaie, hîrdaie, paturi, tot ce avea greutate şi putea să ucidă. Unii pîndeau pe creneluri cu năvoade, iar barbarii prinşi în ochiurile plasei se zbăteau ca nişte peşti. Apărătorii dărîmau singuri meterezele, şi pereţi întregi se prăbuşeau într-un nor de praf; catapultele tră– geau unele asupra altora, pietrele se ciocneau în aer şi zburau în mii de bucăţi, abătîndu-se asupra luptătorilor ca o ploaie mereu înteţită.

Cele două mulţimi se încleştaseră într-o uriaşă învălmăşeală de trupuri omeneşti. Se răsuceau în loc pe cele două culmi potrivnice, rostogolindu-se necontenit-, fără să facă un pas înainte. Oamenii luptau culcaţi pe burtă ca şerpii, într-o cumplită încrîncenare. Femeile urlau aplecate peste metereze. Barbarii le smulgeau vălurile, şi goliciunea coapselor albe strălucea între braţele negrilor care le sfîşiau cu jungherele. Morţii prinşi în încleştarea mulţimii nu mai cădeau; rămîneau în picioare între umerii luptătorilor, cu privirile împietrite. Unii, cu amîndouă tîmplele străbătute de o lance, clătinau din cap ca nişte urşi. Gurile rămîneau deschise mai înainte de a putea striga; mîinile tăiate zburau prin aer; a fost un măcel, pe care cei rămaşi în viaţă aveau să-l pomenească multă vreme.

Turnurile de lemn şi turnurile de piatră revărsau de-o parte şi de alta o grindină de săgeţi. Tolenonele îşi mişcau cu repeziciune antenele lor lungi, şi barbarii care jefuiseră

în Catacombe vechiul cimitir al băştinaşilor azvîrleau asupra cetăţii lespezile de piatră de pe morminte. Sub greutatea panerelor prea încărcate, frînghiile se rupeau şi grămezi de oameni se prăbuşeau cu braţele în aer.

Pînă înspre amiază, veteranii hopliţilor se înverşunară asupra Taeniei, încercînd să pătrundă în port şi să nimicească corăbiile. Hamilcar porunci să se aprindă un foc de paie ude pe acoperişul templului lui Khamon; fumul îi orbi pe barbari. Gonindu-i în stingă portului, îi sili să îngroaşe rîndurile învălmăşite ale mulţimii care se îngrămădise în Malqua. Cîteva sintagme alcătuite din ostaşi zdraveni, aleşi pe sprinceană, izbutiră să spargă trei porţi; cuiele bătute în pereţi înalţi de scînduri îi opriră. A patra poartă căzu mai lesne; hopliţii săriră peste pragul ei, prăbuşindu-se în şanţul unde cartaginezii ascunseseră capcane. In colţul dintre răsărit şi miazăzi al cetăţii, Autharit cu oamenii lui dărîmară zidul, ale cărui crăpături fuseseră astupate cu cărămizi. Urcară

16

fără greutate povîrnişul mai departe, dar se pomeniră în faţa lor cu al doilea zid, clădit din pietre şi bîrne culcate de-a lungul, uri rînd de pietre urmînd unui rînd de bîrne, ca pe tabla unui joc de şah. Era un fel de a zidi pe care Hamilcar îl cunoştea din Galia şi i se pîruse potrivit pentru, apărare. Galii priveau cu uimire acele ziduri, care semănau atît de bine cu un oraş al lor. Porniră la luptă fără însufleţire şi fură nevoiţi să dea înapoi.

Tot drumul arcuit între strada Khamon şi Tîrgul-Verdeţurilor se afla în stăpînirea barbarilor; cu scurte izbituri de ţăruş samniţii ucideau pe răniţii care trăgeau să moară; priveau cum fumegă la picioarele lor dărîmăturile zidurilor, în timp ce încleştarea bătăliei se prelungea mai departe.

Aruncătorii-cu-praştia înaintau necontenit; dar în timpul luptei arcurile arcarniene se rupseseră, iar mulţi dintre ei azvîrleau pietrele cu mîna, ca ciobanii. Alţii aruncau gloanţe de plumb cu sfîrcul biciului. Zarxas, cu părul lui negru revărsat pe umeri, se ivea pretutindeni,

sărind de la un rînd la altul, şi îndemnînd pe baleari la luptă. îşi legase cîte un paner de fiecare parte a şoldurilor. culegea din ele cu mîna stingă gloanţe, iar braţul lui drept se învîrtea în aer ca roata unui car.

Pentru a putea ţine sub porunca lui pe toţi barbarii, Mîtho rămăsese cîtva timp departe de învălmăşeala bătăliei. I-a urmat pe mercenari de-a lungul golfului, a stat în apropierea lagunei cu numizii, a trecut pe malul lacului printre negri şi din largul cîmpiei a trimis la luptă, pe rînd, cohortele pornite asupra zidurilor cetăţii. încetul cu încetul s-a apropiat de toiul bătăliei. Mirosul sîngelui, priveliştea măcelului, sunetul goarnelor îl stîrniră. Intră în cort şi, descingîndu-şi platoşa, se înfăşură în blana leului, * ca într-o armură de luptă mai uşoară. Botul fiarei îi acoperea creştetul, înrămîndu-i obrazul intr-un cerc de colţi ascuţiţi, labele dinainte îi acopereau pieptul, iar unghiile picioarelor dinapoi îi ajungeau pînă mai jos de genunchi.

Îşi păstrase puternica cingătoare, în care strălucea securea cu două tăişuri; prinzînd în mîini spada lui grea se năpusti la atac, croindu-şi drum peste zidurile dărîmate. Secera în jurul lui pe cartaginezi de-a valma, ca tăietorii de lemne care, intrînd cu securea intr-un crîng de sălcii, se silesc să doboare cit mai multe pentru a-şi spori simbria. Pe cei care încercau să-l lovească din lături îi răsturna cu minerul săbiei; pe cei care îl înfruntau din faţă îi străpungea; pe cei care căutau să fugă îi despica în două. Pe cîţiva care îi săriră în spate îi strivi de stîlpul unei' porţi. Spada lui se ridica pe deasupra capetelor şi cădea; dar tăişul săbiei lovind colţul unui zid se frînse. Mîtho scoase securea lui cea grea şi porni să spintece pe cartaginezi înaintea şi înapoia lui, ca pe o turmă de oi. Rîndurile duşmanilor se răriseră din ce în ce mai mult şi ajunse singur în faţa celui de-al doilea zid, la poalele Acropolei. Poverile aruncate de pe creastă se învălmăşiseră pe trepte şi se rostogoleau peste zid. Mîtho se opri în mijlocul ruinelor şi strigă soldaţilor să-l urmeze. Zări penele coifurilor fluturînd deasupra capetelor, apoi cufundîndu-se iar, în fierberea mulţimii; pe toţi îi aştepta

pierzarea. Alergă spre ei, şi deodată larga coroană de pene roşii se strînse laolaltă, adunîndu-se în jurul lui. Dinspre străzile lăturalnice se revărsa potop de oameni. Săltat de subsuori şi purtat pe umerii barbarilor, Mîtho ajunse dincolo de metereze, pe podişul unei înalte terase.

La o poruncă a lui, toate scuturile se aşternură peste coifuri. Mîtho sări deasupra lor şi, învîrtind în mină securea lui cumplită, alerga spre Cartagina pe valurile de bronz ale scuturilor, ca un zeu al mării care îşi poartă tridentul peste talazuri.

Un om în rochie albă se plimba pe marginea zidului, privind cu nepăsare moartea care îl înconjura. Punea din cînd în cînd palma dreaptă deasupra ochilor, ca şi cum ar fi voit să deosebească chipul cuiva. Cînd Mîtho ajunse sub picioarele lui, privirile omului în alb se aprinseră; faţa lui palidă s-a crispat şi, ridicînd în aer braţele lui firave, a izbucnit în blesteme.

Mîtho nu le auzi; dar simţi săgetîndu-i inima o privire atît de sălbatică şi de cruntă, incit, cu un muget de fiară, repezi asupra lui tăişul securii. Alţii se năpustiră asupra lui Şahabarim; Mîtho, nemaizărindu-1, căzu pe spate, sleit de puteri,

16*

Un groaznic scîrţîit de roţi se auzi în legănarea unui val de glasuri răguşite care eîntau.

Era helepola cea mare, purtată de o mulţime de soldaţi; unii trăgeau de frînghii cu amîndouă mîinile, alţii împingeau din urmă cu umărul; dar deşi taluzul care se înălţa de pe cîmpie avea o înclinare abia simţită, maşina era atît de grea, încît nu putea să urce. Se urnise încet, clin zorii zilei, pe cele opt roţi prinse în cercuri de fier, asemenea unui munte care ar încerca să se suie pe-un altul.

Un berbec uriaş ieşi din pîntecele ei. Porţile celor trei laturi dinspre cetate ale helepolei se deschiseră, şi înăuntru apărură, ca nişte coloane de fier, platoşele soldaţilor înarmaţi. Urcau şi coborau pe cele două scări care legau între ele podurile maşinii. Aşteptau ca scoabele

uşilor să atingă zidul, pentru a porni la asalt. In mijlocul platfonnei înalte, frînghiile batistelor se răsuceau; oiştea cea mare a catapultei cădea.

Hamilcar stătea în picioare, pe acoperişul templului lui Melkarth. Bănuise că helepola se va îndrepta spre zidurile cele mai puternice şi, tocmai de aceea, mai puţin păzite. De mai multă vreme, sclavii săi căraseră fără încetare burdufuri de apă, vărsîndu-le în două şanţuri adinei de lut, din care apa curgea încet asupra terasei. Lucru de mirare, Hamilcar nu se arăta îngrijorat.

Dar cînd helepola s-a apropiat pînă la treizeci de paşi, a poruncit să se întindă seînduri deasupra străzilor, intre o casă şi alta, de la cisterne pînă pe înălţimea meterezelor. Oameni înşiraţi în lanţ îşi treceau din mînă în mînă coifurile şi amforele pline, deşertîndu-le necontenit. Cartaginezii erau furioşi văzînd cum se risipeşte atîta bunătate de apă; dar cînd berbecul sparse zidul, o fintînă revărsată ţîşni printre pietrele desprinse de la locul lor. Uriaşa clădire de aramă, cu cele două caturi ale ei cuprinzînd trei mii de soldaţi, începu să se clatine ca o corabie pe valuri. Apa, răspîndindu-se şi pătrunzînd în pămînt, desfundase drumul. Roţile helepolei se înnămoliră: între perdelele de piele se ivi capul lui Spendius, suflînd cu toată puterea într-un corn de fildeş. Smucindu-se într-o"ultimă sforţare, maşina uriaşă a mai înaintat vreo zece paşi; dar călcînd pe pămînt din ce în ce mai moale, se afundă în noroi cu roţile pîbă la osii, aplecîndu-se într-o parte. Catapulta se rostogoli pînă la marginea şanţului şi, tîrîtă de greutatea oiştei, căzu dărîmînd sub ea toate caturile de jos ale maşinii. Soldaţii care stăteau în picioare, gata de luptă în faţa porţilor lielepolei, se prăbuşiră în gol; încercînd să se agate de capătul grinzilor făceau să se încline şi mai mult uriaşa maşină, care se destrăma pîrîind din toate încheieturile.

Ceilalţi barbari alergară în ajutor. Cartaginezii coborîră de pe metereze şi-i loviră din spate, măcelărindu-i; se pomeniră însă la rîndul lor împresuraţi de carele înarmate cu tăişuri de coasă, şi se urcară din nou pe ziduri; apoi se

lăsă noaptea: barbarii se retraseră.

Nu se mai vedea pînă departe decît un furnicar de umbre negre, cuprinzînd tot largul cîmpiei, între marginea albastră a mării şi. fişia de argint a lagunei. Apa lacului amestecată cu sînge se întindea pînă în zare, ca o uriaşă mlaştină purpurie.

Pe culmea podului de pămînt zăceau atîtea mormane de morţi, incit părea clădită cu trupuri omeneşti. Ilelepola, împovărată de arme, se înălţa în mijlocul cîmpului de luptă, şi din cînd în cînd se desprindeau din scheletul ei frînturi uriaşe, ca blocurile de piatră ale unei piramide dărîmate. *i* în lungul meterezelor se zăreau urmele lăsate pe ziduri de revărsarea plumbului topit. Ici-colo, un turn de lemn prăbuşit ardea în flăcări, iar casele apăreau nelămurite, ca treptele unui amfiteatru în ruină. Trîmbe grele de fum se ridicau în văzduh intr-un vîrtej de scintei, pierzîndu-se pe întinderea cerului întunecat.

Cartaginezii, chinuiţi de sete, se năpustiră să sfărîme porţile cisternelor. Nu mai găsiră, pe fund, decît drojdiile unei ape’4mlăştinoase.

Ce soartă avea să-i mai aştepte? Mulţimea barbarilor era nesfîrşită; îşi vor împrospăta puterile şi se vor întoarce la luptă.

Toată noaptea poporul se aduna în cete, ţinînd sfat la colţul ’străzilor. Unii spuneau că ar fi bine să scoată afară din oraş pe bătrîni, pe femei şi pe bolnavi; alţii erau de părere că ar trebui să părăsească toţi cetatea şi să se aşeze intr-un. ţinut mai depărtat. Le lipseau însă corăbiile, aşa că piuă la răsăritul soarelui nimic nu hotărau.

Ziua următoare trecu fără luptă. Oamenii erau. sleiţi de puteri; cei care apucau să aţipească aveau înfăţişarea unor cadavre.

Cugetînci îndelung asupra nenorocirii care îi ajunsese, cartaginezii şi-au adus aminte că în anul acela nu trimiseseră în Eenicia jertfele, datorate în fiecare an lui Melkarth-Tyrianul. O cumplită spaimă îi cuprinse dintr-o dată: au înţeles că Zeii mînioşi împotriva Republicii o urmăreau cu răzbunarea lor.

Zeii aceştia erau stăpîni fără milă şi cruzi, nu se lăsau înduplecaţi decît cu rugăciuni şi daruriiar cel mai puternic dintre toţi se dovedise a fi Moloh-Mistuitbrul. Sufletul şi trupul oamenilor, viaţa însăşi se afla sub stăpînirea lui. Gîndindu-se la mîntuirea lor, cartaginezii obişnuiau să-i închine o parte de jertfă îndestulătoare, ca să-i potolească furiile. Ardeau fruntea şi ceafa copiilor cu fitiluri de lină aprinsă, şi fiindcă preoţii cîştigau bani buni de pe urma acestui fel de a-1 înduplecа pe Raal, ei îndemnau pe credincioşi să-l folosească, fiind cel mai lesnicios şi mai puţin dureros dintre toate.

De data aceasta era vorba de însăşi soarta Republicii. Şi fiindcă orice folos trebuia răscumpărat cu o pierdere,. învoiala încheindu-se totdeauna după nevoile celui slab şi pofta celui mai tare, nici o suferinţă nu era prea mare pentru a-1 împăca pe Zeu, şi cu cit jertfele omeneşti erau mai grele, eu atît Zeul se bucura mai mult. Acum, cînd soarta Cartaginei era în mina lui, nu mai era de ales. Moloh trebuia îmblînzit pe de-a-ntregul. Era singurul mijloc de a mîntui cetatea; nenumăratele pilde din trecut o dovedeau. Numai focul putea să purifice Cartagina! Victimele urmînd să fie alese din marile familii, poporul aştepta cu o bucurie sălbatică îndeplinirea jertfei.

Bătrînii ţinură adunare. Sfatul se prelungi pînă tîrziu. Hannon nu putea să lipsească, dar fiindcă nu mai era în stare să se aşeze pe scaun, se culcă în faţa uşii, pe jumătate ascuns sub ciucurii perdelei; iar cînd marele preot întrebă pe cei de faţă dacă sînt gata să-şi jertfească fiii, glasul lui ţîşni din umbră, ca mugetul unui zeu în întunericul unei peşteri.

li părea rău – striga el – că nu poate dărui patriei un vlăstar din sîngele său! Şi privirea i se îndreptă spre Hamilcar, care se afla în faţa lui, de cealaltă parte a încăperii. Sufetul, tulburat pînă în adîncul inimii, aplecă ochii în pămînt. Toţi încuviinţară pe rînd, cu un semn al capului, îndemnul care se desprindea din privirea lui Hannon. Hamilcar se văzu nevoit să răspundă marelui preot: „Aşa să fie!“ în cele din urmă, Bătrînii hotărîră jertfa

în cuvinte ocolite, după cum era obiceiul; fiindcă sînt fapte pe care oamenilor le vine mai uşor să le săvîrşească decît să le spună pe nume.

Vestea se răspîndi fără întîrziere în toată Cartagina. Cuvinte de jale se auziră pretutindeni; femeile se porniră să, bocească; bărbaţii lor încercau să le potolească şi le mustrau cu aspre ocări.

Trei ceasuri mai tîrziu, un zvon de necrezut se răspîndi: sufetul găsise izvoare de apă lîngă ţărmul mării. Tot oraşul alergă într-acolo. Cîteva ochiuri de apă se zăreau lucind în nisip. întinşi pe burtă, însetaţii se aplecau să bea.

Hamilcar însuşi n-ar fi ştiut să spună dacă fusese călăuzit de un îndemn al Zeilor, sau de amintirea nedesluşită a unor vorbe pe care le auzise de la tatăl său. Părăsind adunarea Bătrînilor, coborîse pînă la ţărmul mării, şi împreună eu sclavii lui se apucase să răscolească nisipul.

Sufetul dărui poporului haine, încălţăminte şi vin. împărţi tot griul pe care îl mai păstra în hambarele lui. Dădu voie mulţimii să pătrundă în palat şi îi îngădui să cerceteze bucătăriile, cămările şi toate încăperile – afară de odaia în care se afla Salammbo. Dădu de ştire că şase mii de mercenari din Galia se îndreptau spre Cartagina, iar regele Macedoniei îi trimitea în ajutor o armată.

Dar chiar de-a doua zi, izvoarele scăzură; pînă în seara celei de-a treia secară cu totul. Hotărîrea Bătrînilor era din nou pe toate buzele, iar preoţii lui Moloh se pregăteau pentru lucrarea lor.

Oameni înveşmîntaţi în haine negre treceau de la o casă la alta. In multe părţi găseau odăile pustii; gazda era dusă să cumpere de mîncare sau plecase după alte treburi grabnice; slujitorii lui Moloh nu mai aşteptau şi luau cu ei copiii. Unii, părinţi îi dădeau, prosteşte, de buna lor voie. Copiii erau duşi mai întîi în templul lui Tanit, în paza preoteselor, care aveau grijă să-i hrănească şi îi lăsau să se joace, pînă în ziua cea mare hotărîtă pentru jei’tfă.

Înfăţişîndu-se pe neaşteptate, preoţii îl găsiră pe Hamilcar în grădină.

— Am venit la tine, Barca, pentru ceea ce ştii... fiul tău...

Îi spuseră că într-o seară a lunii trecute, cîţiva oameni l-au văzut pe drumul Mappalelor, însoţit de un bătrîn.

Hamilcar simţi dintr-o dată că i se curmă răsuflarea, înţelegind că era zadarnic să se mai ascundă, se înclină, îi pofti să aştepte în casa-negoţurilor şi făcu semn sclavilor să stea de pază în apropiere.

A intrat în odaia lui Salammbo cu inima sfîşiată de durere. Prinse pe Hannibal cu o mină, smulse cu cealaltă şnurul unei haine de pe jos, legă mîinile şi picioarele copilului, îi vîrî un căluş în gură şi-l ascunse sub pielea de bou a patului, lăsînd să cadă pînă la pămînt aripa largă a unei perdele.

Hamilcar începu apoi să măsoare odaia în sus şi în jos; se frămînta neliniştit, ridica braţele amîndouă şi îşi muşca buzele. Apoi rămase cu ochii în gol, gîfîind ca şi cum ar fi aşteptat să moară.

În sfîrşit, bătu din palme de trei ori şi Giddenem se înfăţişă înaintea lui.

— Ascultă! îi porunci Hamilcar. Să alegi dintre sclavi un băiat de opt-nouă ani, cu ochi negri şi cu fruntea boltită. Să mi-1 aduci aici! Grăbeşte-te*!*

Giddenem se întoarse însoţit de un copil, o fiinţă firavă, cu burta umflată, tot atît de murdar ca şi zdreanţă jegoasă care îi spînzura pe şolduri. îşi ascundea capul între umeri şi cu dosul palmei îşi freca ochii plini de muşte.

Cum ar fi putui să-l asemuiască cineva cu I-lînnibal*'!* Ş.i nu mai era timp să caute altul! Hamilcar îl săgeta eu privirea pe Giddenem; îi venea să-l siringă de git.

— Pleacă! îi strigă, şi căpetenia sclavilor se făcu nevăzută.

Aşadar, nefericirea de care se temuse atît îl ajunsese! îşi încorda mintea în sforţări supraomeneşti să găsească un mijloc de scăpare, o ieşire din groaznicul impas.

Deodată se auzi, de dincolo de uşă, glasul lui Abdalonim. Slujitorii lui Moloh îşi pierduseră răbdarea.

Sufetul îşi înăbuşi un strigăt, ca şi cum l-ar fi ars cu un

fier înroşit. Făcu din nou cîţiva paşi prin odaie, apoi şe prăbuşi pe marginea balustradei, cu coatele pe genunchi, strîngîndu-şi fruntea între pumnii încleştaţi.

În cada de porfir mai rămăseseră două palme de apă pentru baia lui Salammbo. Biruindu-şi deopotrivă mîndria şi scîrba, Hamilcar luă copilul în braţe şi ca un negustor de sclavi începu să-l spele cu peria şi cu praf de lut. Luă apoi de pe un raft din perete două bucăţi de purpură, i le potrivi băiatului pe piept şi pe spate, prinzîndu-le de umeri în două copci de diamante. îi stropi creştetul capului cu parfum, îi înnodă în jurul gîtului un colan de chihlimbar şi-i puse în picioare sandale cu tocuri de perle – sandalele fiicei sale! Hamilcar fremăta de mînie şi de ruşine. Salammbo sărise să-l ajute, tot atît de tulburată ca şi tatăl ei. Copilul zîmbea, zăpăcit de atîta strălucire şi, prinzînd curaj, cînd Hamilcar îl luă de mînă începu să zburde şi să bată din palme.

Îl ţinea strîns, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-1 piardă; copilul, de durere, scîncea uşor alergînd alături de el.

Cum treceau prin faţa ergastulei, se auzi de sub un palmier un glas rugător şi înlăcrimat care murmura: „Stăpîne... stăpîne...”

Hamilcar se întoarse şi zări lîngă el o lepădătură de om, unul din acei nefericiţi care trăiau de; zi pe mîine la casa sufetului.

— Ce vrei?

o

Sclavul, tremurînd din tot trupul, îngînă:

— Sînt tatăl lui...

Hamilcar nu se opri. Sclavul mergea în urma lui, frînt din mijloc, cu genunchii îndoiţi şi cu fruntea la pămînt.. Pe faţa lui se întipărea o spaimă cumplită; gemea cu răsuflarea întretăiată, neîndrăznind nici să întrebe, nici să strige: „Iertare!“

In sfîrşit, îndrăzni să atingă uşor braţul stăpînului cu un deget:

— Vrei să-l?...

Nu avu destulă putere să sfîrşească vorba; Hamilcar, tulburat de durerea lui, se opri.

Atît de adîncă era însă prăpastia care îl despărţea de sclavi, încît nu-i trecuse niciodată prin minte că ar avea ceva de vorbit împreună. însăşi îndrăzneala lui i se păru o jignire şi o încălcare a drepturilor sale de stăpîn. îi răspunse cu o privire mai rece şi mai grea decît securea călăului; sclavul căzu în praf, fără simţire, la picioarele lui. Hamilcar păşi peste el, plecînd mai departe.

Cei trei oameni înveşmîntaţi în negru îl aşteptau în sala cea mare, în picioare lingă discul de piatră. Hamilcar se aruncă la pămînt sfîşiindu-şi haina, şi izbucni în strigăte de nestăpînită durere:

— Vai! Vai! Sărmanul meu Hannibal! Scumpul meu fiu! ■ Mîngîierea şi lumina vieţii mele! Ah! luaţi-mă, ucideţi-mă şi pe mine! Nefericire mie! Nefericire! (îşi rupea obrazul cu unghiile, îşi smulgea părul din cap şi plîngea cu hohote, ’ ca bocitoarele la eăpătîiul unui mort.) Luaţi-1! Nu mai pot îndura atîta suferinţă! Plecaţi! Omorîţi-mă cu el deodată! Slujitorii lui Moloh rămăseseră miraţi, văzînd că marele Hamilcar dovedeşte o inimă atît de slabă. Erau aproape înduioşaţi.

Deodată se auzi un zvon de paşi desculţi şi un gîfîit repede, ca răsuflarea unei fiare care aleargă; pe pragul celei de-a treia galerii) între stîlpii de fildeş, se ivi chipul unui om cu faţa palidă, dezlănţuit, înfricoşător! întinse – braţele în lături şi răcni:

— Copilul meu!

Hamilcar se aruncă într-un salt’ asupra sclavului, şi, astupîndu-i gura cu amîndouă manile, strigă cu glas şi mai puternic:

— E bătrînul care l-a crescut! îl iubeşte ca pe copi-»

lui Iui! Durerea l-a făcut să-şi piardă minţile! Ajunge! Destul!

Împingînd eu umărul pe cei trei preoţi şi pe copilul jertfit, Hamilear ieşi în grabă eu ei împreună.. înehizlnd uşa în urma lui cu piciorul.

Hamilear rămase cîtva timp pe loc să asculte, temindu-

se că se vor întoarce. Se gîndi apoi că ar fi trebuit să omoare sclavul, pentru a-1 împiedica să vorbească. Dar tot n-ar fi ocolit primejdia; ar fi mimat pe Zei, şi pedeapsa acestora s-ar fi abătut asupra fiului său. De aceea îşi schimbă gîndul şi porunci lui Taanah să-i ducă cele mai alese bunătăţi ale gurii: o pulpă de cerb, mazăre boabe şi dulceaţă de rodii. Sclavul, flămînzit de multă vreme, se năpusti asupra bucatelor şi lacrimi grele îi căzeau în mîncare.

Hamilear se întoarse în odaia iui Salammbo şi-l dezlegă pe Hannibal. Copilul, furios, îi muşcă mîinile piuă la sînge. Tatăl lui se apăra, m. mgund. u-1. Salammbo, ca să-l potolească, încercă să-l sperie cu Lamia, zmeoai-ca din Cyrena.

— Unde e? întrebă copilul,

Ii spuse apoi că o ceată de tîlharr veniseră să-l răpească şi să-l închidă într-o peşteră.

— Să vie, strigă Hannibal, îi omor pe toţi! ’

Hamilear îi destăinui groaznicul adevăr, dar copilul.

Înfruntînd pe tatăl său cu vorbe aspre, î-a strigat c-ă e stăpînul Cartaginei şi-i poate trimite la moarte pe toţi supuşii lui.

În cele din urmă, ostenit de atîtea frămîntărî şi de atît zbucium, adormi cu pumnii. strînşi. Vorbea în vis, cu fruntea culcată pe perna de purpură; ţinea capul puţin aplecat pe spate, şi braţul lui fraged, despărţit de trup, rămăsese întins ca şi cum ar fi dat o poruncă.

La căderea nopţii, Hamilear îl ridică pe braţe cu grijă şi coborî în întuneric scara galerelor. Trecînd prin casa negoţurilor, luă cu el un coş cu struguri şi un ulcior cu apă proaspătă. In faţa statuii lui Aletes din tainiţa cu pietre scumpe, copilul se trezi; zîmbea – ca şi celălalt – în braţele tatălui său, sub strălucirea luminilor care îl înconjurau.

Hamilcar era încredinţat acum că nimeni nu va mai putea să-i răpească fiul. Era un loc de nepătruns, legat de ţărmul mării printr-un tunel, pe care numai el îl ştia. Rotind privirea în jurul lui răsuflă adine, apoi aşează copilul pe un scăunel lingă scuturile de aur.

Nici o privire dinafară nu putea să ajungă pînă aici; nu mai avea nevoie de nici o pază. I-Iamilcar se simţea uşurat, ca o mamă care, după o lungă despărţire, şi-ar iii regăsit pe primul ei irăscut. Il strîngea la pieptul lui, rîzînd, îl mîngîia cu nume alintă toare şi îl acoperea cu sărutări. Micul Ilannibal, tulburat de atîta copleşitoare dragoste, tăcea.

Hamilcar se întoarse pe acelaşi drum, cu paşi de tăcere, pipăind zidurile pe întuneric; în sala cea mare, lumina albă a lunii pătrundea printr-una din ferestrele peretelui boltit; în mijlocul încăperii, sclavul sătul dormea întins pe pardoseala de marmură. ••Hamilcar îl privi. şi simţi în inima lui un fel de milă; cu virilul coturnului îi împinse un covor sub căpătîi. Apoi îşi îndreptă ochii spre Tanit, a cărei seceră de argint lucea pe întinsul cerului. Se simţea mai puternic decît Zeii şi se gîndea cu dispreţ la Baal.

. Pregătirile pentru jertfă începuseră.

Un perete al. templului lui Moloh fu dărîmat, pentru ca zeul de aramă să poată fi scos fără să se atingă cenuşa altarului. In zorii zilei, hierodulii îlîmpinseră pînă în piaţa lui Khamon.

Alunecînd pe cilindrii care îl susţineau, zeul trecea privind înapoi şi depăşind cu umerii lui înălţimea caselor. De departe zărindu-1, cartaginezii se împrăştiau în goană, căci nimeni, în afara clipelor lui de mînie, nu putea să-l privească pe Baal, nepedepsit.

O mireasmă pătrunzătoare plutea de-a lungul străzilor. Toate templele îşi deschiseră deodată porţile lor, lăsînd să treacă alaiul tabernacolelor, unele aşezate pe care, altele pe litiere purtate de preoţi. Mănunchiuri de pene fluturau! la colţurile tabernacolelor, şi raze de lumină răsăreau din globurile de cristal, de aur şi de argint care le împodobeau.

Baalimii, zeii Canaanului, născuţi odinioară din Baaicel-Mare, se întorceau la părintele lor, pentru a se umili şi a se mistui în faţa strălucirii sale.

Sub flamura lui Melkarth, de purpură uşoară, ardea *o*

flacără de petrol; peste cea viorie, a lui Khamon, se înălţa un falus de fildeş, prins într-o verigă de nestemate; între perdelele lui Eşmun, albastre ca cerul, un piton dormea încolăcit, muşcîndu-şi coada; Zeii-Pateci, duşi pe braţe de preoţii lor, păreau nişte copii uriaşi în scutece, atingînd cu călcîiele lor pămîntul.

Veneau apoi toate întrupările mai mărunte ale Baalilor: Baal-Samin, zeul spaţiilor cereşti, Baal-Peor, zeul munţilor sacri; Baal-Zebub, zeul putreziciunii, apoi zeii ţărilor vecine şi ai neamurilor de acelaşi sînge: Iar bal din Libia, Adramaleh al caldeenilor, Kijun al sirienilor; zeiţa cu chip de fecioară, Derceto, tîrîndu-se pe înotătoare, apoi trupul mort al lui Tamuz, întins pe năsălie între făclii şi coame de păr despletit. Pentru a supune Soarelui pe regii bolţii cereşti; şi pentru a-i împiedica să-i stînjenească puterea, preoţii purtau în vîrful prăjinilor stele de metal felurit colorate. Nici una nu lipsea, de ia Nebo cel negru, geniul lui Mercur, pînă la hidosul Pi. ahab, care e semnul constelaţiei Crocodilului. Abaddirii, pietrele căzute din lună, se învîrteau în praştii eu fire de argint; pîinişoare închipuind partea născătoare a femeii erau purtate în coşuri de preoţii lui Ceres; alţii veneau cu fetişurile şi amuletele tor; idoli uitaţi ieşeau la iveală; fuseseră aduse pînă şi podoabele sfinte ale corăbiilor, ca şi cum Cartagina ar fi voit să se adune întreagă, într-o reculegere închinată morţii şi durerii.

In faţa fiecărui tabernacol, un om purta pe creştetul capului un vas mare în care ardea tămîie. Nori de fum se ridicau ici şi colo, iar în ceaţa lor deasă se întrezăreau perdelele, ciucurii de cristal şi broderiile flamurilor sacre. Înaintau încet, fiind nespus de grele. Carele se împiedicau uneori pe pardoseala străzilor, iar credincioşii se grăbeau să atingă Baalimii cu poalele veşmintelor, pe care le păstrau după aceea ca pe un lucru sfinţit.

Zeul de aramă se îndrepta spre piaţa lui Khamon. Bogaţii, strîngînd în mîini sceptre cu măciulie ele smarald, se strînseseră în Kinisdo; supraveghetorii vişteriei, guvernatorii provinciilor, negustorii, ostaşii, corăbierii,

toată gloata nesfîrşită care însoţea alaiul, purtînd fiecare semnul slujbei şi uneltele meşteşugului său, se înşira în jurul tabernacolelor care coborau din înaltul Acropolei între două şiruri de preoţi.

In cinstea lui Moloh, toţi se împodobiseră cu cele mai scumpe giuvaeruri. Diamantele scînteiau pe negrul rochiilor; dar j inelele prea largi căzdeau de pe degetele slăbite, şi nu se putea închipui o privelişte mai jalnică decît mulţimea aceea de oameni tăcuţi, ai căror cercei spînzurau pe feţe străvezii şi ale căror tiare de aur încingeau frunţi încruntate într-o sfîşietoare deznădejde.

In sfîrşit, Baal ajunse în mijlocul pieţei. Preoţii ridicară în faţa lui o împrejmuire de zăbrele, pentru a ţine poporul departe; apoi rămaseră în picioare în jurul lui.

Slujitorii lui Khamon, în rochii de lînă roşcată, se rînduiră în faţa templului lor, sub coloanele porticului; pontifii lui Eşmun, în mantale de in, purtînd salbe din capete de cucufe şi tiare ţuguiate, se înşirară pe treptele Acropolei); preoţii lui Meikarth, în tunici viorii, cuprinseră latura dinspre apus; păzitorii abaddirurilor, strîns înfăşuraţi în fîşii de stofă frigiană, se aşezară spre răsărit; pe latura dinspre miazăzi se înşiruiră necromanţii cu trupul tatuat, bocitorii în haine peticite şi slujitorii Paterilor şi jYdonimilor, care ghiceau viitorul ţinînd între dinţi osul unui om mort. Preoţii lui Ceres, înveşmîntaţi în rochii’ albastre, mai puţin cutezători, se opriseră în strada Satheb, cîntînd cu glasul coborît un thesmoforion în graiul megarian.

Din cînd în cînd apăreau şiruri de oameni goi, unii cu braţele întinse peste umerii celorlalţi. Scoteau din adîncul pieptului sunete prelungi şi răguşite; priveau cu ochii înflăcăraţi spre uriaşul de aramă şi, învăluiţi într-un nor de praf, se legănau în unduire egală, toţi odată, ca şi cum ar fi fost puşi în mişcare de aceeaşi putere, \jeneau atît de năvalnici, încît, pentru a-i potoli, hierodulii îi siliră cu lovituri de beţe să se culce pe burtă, în faţa zăbrelelor de aramă.

Atunci se arătă, venind din adîncul Pieţei, un om

înveşmîntat într-o rochie albă. îşi făcu încet drum prin mulţime „1 şi poporul recunoscu pe marele preot al lui

Tariit, pe Şahabarim. O furtună de huiduieli îl întîmpină; în ziua aceea, stăpînită de semnul bărbăţiei, Zeiţa fusese ■dată uitării şi nimeni nu băgase de seamă lipsa preoţilor ei. Cu atît mai mare fu uimirea tuturor, cînd îl văzură pe Şahabarim deschizînd în gardul de zăbrele una din uşile prin care treceau cei veniţi să aducă jertfe Zeului. Preoţii lui Moloh, socotind că îndrăzneala lui era o profanare, se năpustiră încercînd să-l oprească. Îndopaţi cu carnea jertfelor, înveşrnîntaţi în purpură ca regii şi purtînd pe fruntea lor coroane cu trei cercuri, ei îşi strigau m. înia împotriva acestui eunuc străveziu, istovit în post şi rugăciuni; rîsul lor batjocoritor făcea. să le salte bărbile negre în lumina soarelui.

Şahabarim, fără să răspundă, merse înainte, străbătînd pas cu pas întreaga piaţă; ajunse la picioarele Zeului, şi, cu o mişcare largă a braţelor, îl atinse de o parte şi de alta; era gestul solemn al închinării. De multă vreme Rabbet îl făcea să sufere; şi dintr-o pornire a deznădejdii sale – sau' în lipsa unui zeu care să-i mulţumească pe de-a-ntregul cugetarea – hotărîse să i se închine lui Moloh.

Mulţimea, înfricoşată de această cutezătoare lepădare, porni într-un murmur prelung. Toţi simţeau că în clipa aceea se rupea cea din urmă legătură dintre sufletele lor şi buna Zeiţă a iertării.

Şahabarim, ca unul care îşi pierduse bărbăţia, nu putea să ia parte la slujba de preamărire a lui Baal. Oamenii înveşrnîntaţi în mantale roşii îl siliră să se îndepărteze. Şahabarim făcu ocolul tuturor tagmelor preoţeşti; apoi preotul fără zeu se pierdu în mijlocul mulţimii; oamenii se feriră din calea lui, lăsîndu-1 să treacă.

Un foc din lemne de aloes, de cedru şi de dafin ardea între picioarele Zeului uriaş. Flăcările îmbrăţişau vîrful aripelor lui largi, şi alifiile cu care fusese uns curgeau ca o sudoare de-a lungul picioarelor lui de aramă. In jurul lespedei rotunde pe care se înălţa, copii înfăşuraţi în văluri negre aşteptau în cerc, nemişcaţi, în timp ce braţele

nemăsurat de lungi ale colosului îşi aplecau palmele asupra lor, ca şi cum ar fi voit să smulgă acea cunună vie şi s-o ducă cu el în cer.

Bogaţii, Bătrinii, femeile, toţi credincioşii se îngrămădiseră la spatele preoţilor şi pe acoperişurile caselor. Stelele zugrăvite îşi încetaseră rotirea; tabernacolele fură aşezate pe pământ şi dîrele de fum ale jertfelnicelor se ridicau drept spre bolta cerului, ca ramurile albastre ale unui copac uriaş.

Unii căzură în nesimţire; alţii rămaseră ca împietriţi, cufundaţi într-un adine extaz. O spaimă nesfîrşită cuprinsese toate sufletele. încetul cu încetul, ultimele strigăte se stinseră şi poporul Cartaginei, cu răsuflarea întretăiată, aştepta cu groază împlinirea dorinţelor lui.

În sfîrşit, marele preot al lui Moloh, întinzind mîna pe sub vălurile copiilor, le smulse de pe frunte cîte o şuviţă de păr şi o aruncă în flăcări. Oamenii în mantale roşii intonară un imn de preamărire închinat Zeului.

— Mărire, ţie, Soare! Regele celor două lumi! Izvorul de viaţă care se zămisleşte pe sine! Părinte şi Mamă! Tată şi Fiu! Zeu şi Zeiţă.! Zeiţă şi Zeu!

Glasurile lor se topeau în izbucnirea de alămuri şi de strune, care pentru a acoperi ţipătul jertfelor porniseră să răsune deodată. Şeminitele cu opt coarde, kinoreie cu zece şi nebalele care aveau douăsprezece şuierau, scrîşneau, bubuiau. Ţevile lungi ale burdufurilor de piele scoteau un clipocit piţigăiat; tobele lovite cu toată puterea sunau repede şi înăbuşit; iar peste larma dezlănţuită a goarnelor, salsalimurile clămpăneau ca nişte aripi de lăcustă.

Hierodulii deschiseră cu cîrlige lungi cele şapte încăperi din cele şapte caturi ale colosului de aramă. în cea de sus au pus făină; în a doua o pereche de turturele; în a treia o maimuţă; în a patra un berbec; în a cincea o oaie, în a şasea, lipsind boul care s-ar fi cuvenit, aşezară o piele tăbăcită, luată din altar. A şaptea încăpere rămase goală.

Înainte de a merge mai departe, încercară puterea – braţelor Zeului. Lanţuri subţiri, legate de fiecare deget,

porneau peste umeri şi coborau pe spate. Trăgînd^de capătul lanţurilor, oamenii ridicau pînă în cot cele două mîini deschise, care aprepiindu-se una de alta, se întîlneau pe pîntece. Braţele se mişcară de cîteva ori, -în tresăriri repetate. Apoi cîntecul se opri. Nu se mai auzea decît pîlpiitul flăcărilor.

Preoţii lui Moloh dădură ocol uriaşei lespezi rotunde, cu ochii aţintiţi asupra gloatei.

Sosise clipa cînd unul din mulţime, cel dinţii, ar fi trebuit să se înfăţişeze şi, prin jertfa lui îndeplinită fără constrîngere, să-i îndemne pe ceilalţi. Dar nimeni nu se arăta, şi cele şapte pîrtii, de la zăbrelele de aramă pînă la picioarele Zeului, erau deşarte. Spre a da curaj poporului, preoţii îşi scoaseră pumnalele de la cingătoare şi începură să-şi spintece obrazul. Au fost aduşi în faţa Zeului fanaticii, care rămăseseră afară întinşi la pămînt. Li se aruncară dinainte cumplite unelte de fier, ca fiecare să-şi aleagă de bună voie schingiuirea. Unii îşi împlintau piroane în piept; alţii îşi însîngerau faţa, îşi aşezau cununi de spini pe fruntea şi, înlănţuindu-şi braţele, se înşiruiau în jurul copiilor, alcătuind un al doilea cerc, mai mare, care se strîngea şi se lărgea necontenit. Înaintau pînă la marginea zăbrelelor, dădeau înapoi şi se apropiau din nou, ehemînd la ei mulţimea intr-un vîrtej ameţitor de strigăte şi de sînge.

Încetul cu încetul, alţi credincioşi pătrunseră de-a lungul cărărilor, aruncînd în flăcări perle, vase de aur, potire şi sfeşnice, toate lucrurile de preţ ale bogăţiei lor; ofrandele se strîngeau din ce în ce mai multe şi mai strălucitoare. In sfîrşit, un om palid şi tremurînd de groază, abia ţinîndu-se pe picioare, împinse de la spate un copil. O mică umbră neagră se zări între mîinile Zeului, apoi dispăru într-un gol de întuneric. Preoţii se aplecară pe marginea lespezii rotunde, şi un cîntec nou izbucni, preamărind bucuria morţii şi renaşterea în veşnicie.

Copiii urcau încet şi în fumul care se înălţa învăluindu-i, păreau de departe că se pierd într-un nor. Nici unul nu tresări. Aveau mîinile şi gleznele legate. Vălurile negre îi

împiedicau să vadă, după cum nici faţa lor nu se zărea.

Hamilcar, înfăşurat într-o mantie roşie ca şi preoţii lui Moloh, stătea nemişcat lingă Baal, la înălţimea degetului cel mare al piciorului drept. Cînd veni rîndul celei de-a paisprezecea jertfe, mulţimea il văzu tresărind cu o nestăpînîtă mişcare de groază. Apoi, redobîndindu-şi liniştea, îşi încrucişă braţele ■ pe piept şi privi în pămînt. De cealaltă parte a uriaşului de aramă, marele preot rămăsese tot atît de încremenit ca şi el. Cu fruntea aplecată sub greutatea mitrei asiriene, privea pe pieptul lui placa de aur acoperită cu pietre mistice, care scînteiau în lumina de curcubeu a flăcărilor; cuprins de o adîncă tulburare, pălise. Hamilcar rămăsese cu fruntea înclinată; erau amîndoi atît de aproape de rug, încît poalele mantalelor lor fluturînd, din cînd în cîncl îl atingeau.

Braţele de aramă se mişcau din ce în ce mai repede, fără să se oprească o clipă. De cîte ori un copil era jertfit, preoţii lui Moloh întindeau mîna asupra lui şi, împovărîndu-1 de toate crimele poporului, strigau: „IsTu sînt fiinţe omeneşti, sînt boi! tc Iar mulţimea din jur repeta: „Sînt boi! Sînt boi *1“* Fanaticii urlau: „Mănîncă, Stăpîne. mănîncă!" Pe cînd preoţii Proserpinei, supunîndu-se de teamă dorinţelor Cartaginei, murmurau invocarea templului din. Eleusis: „Deschide zăgazul ploilor! Zămisleşte!”

Jertfele se prăbuşeau în gol, dispărînd ca o picătură de apă zvîrlită pe un fier înroşit şi un fum alb se înălţa peste purpura flăcărilor.

. Pofta nesătulă a Zeului nu se potolea. Cerea mereu. Pentru a-1 sătura, îi azvîrliră pe braţe grămezi întregi de trupuri legate în lanţuri. Fanaticii încercară să le socotească, pentru a vedea dacă numărul lor corespunde zilelor anului solar; dar veneau mereu altele, şi nu era cu putinţă să le deosebească în mişcarea tot mai grăbită a braţelor cumplite. Arderea jertfelor a durat ceasuri nesfîrşite, pînă la căderea’nopţii. Încetul cu încetul, strălucirea pereţilor de aramă se umbri, şi începură să se zărească trupurile care ardeau. Unora li şe părea că văd

şuviţe de păr, mîini şi picioare, forme omeneşti.

Cerul se întunecase. Nori grei s'e îngrămădiseră deasupra lui Baal. O piramidă de cărbuni se ridica pe rugul stins, pînă la genunchii uriaşului scăldat în sînge, care, răsturnîndu-şi capul pe spate, părea că se clatină beat de plăcere.

Pe măsură ce preoţii se grăbeau să sfîrşească, nebunia poporului creştea. Jertfele se împuţinaseră; unii strigau să fie cruţate; alţii mai cereau. Părea că zidurile încărcate de oameni se vor prăbuşi sub urletele de groază şi de fanatică voluptate. Credincioşii se îmbulzeau pe alei, tîrînd după ei copiii, care se încleştau de braţele lor; îi loveau ca să scape de ei şi să-i dea pe mîna oamenilor înveşmîntaţi în roşu. Cîntăreţii se opreau din cînd în cînd, istoviţi de puteri; se auzeau bocetele mamelor şi sfîrîitul grăsimii care cădea pe cărbuni. Băutorii de huoskuama umblau în patru labe şi se roteau în jurul Colosului, răcnind ca nişte tigri. Ydonimii îşi strigau profeţiile lor, iar fanaticii cîntau din buzele lor despicate. Mulţimea rupsese zăbrelele de aramă şi îşi aducea partea ' ei de jertfă; părinţi ai căror copii muriseră de mult azvîrleau în foc efigiile lor, jucăriile lor, osemintele lor. Se năpusteau cu cuţitele unii asupra altora, ucigîndu-se între ei. Hierodulii strînseră pe făraşuri de bronz cenuşa îngrămădită la marginea lespezii, apoi o aruncară în aer, ca jertfa să se răspîndească peste Cartagina şi pînă dincolo de stele.

Larma cea mare şi viitoarea de flăcări îi adunase pe barbari în marginea cetăţii; căţăraţi pe resturile helepolei pentru a vedea mai bine, priveau pe deasupra zidurilor, înfioraţi de groază.

VALEA SECURII

MAI-NAINTE DE A FI AJUNS CARtaginezii pe la casele lor, cerul întreg se acoperi de nori grei. Cei oare îşi ridicau privirea spre uriaşul de aramă simţeau stropi ■ mari de apă căzîndu-le pe frunte. începuse să plouă.

O ploaie îmbelşugată se revărsă în valuri toată noaptea. Tunete prelungi cutremurau văzduhul. Era glasul lui Moloh. Biruise asupra lui Tanit, şi acum zeiţa, purtîndu-şi

rodul în pîntece, îşi dăruia din înaltul cerului preaplinul sinului ei. Apărea din cînd în cînd într-un luminiş străveziu, culcată pe un pat de nori; apoi se înfăşură într-un văl de umbră, ca şi cum, ostenită, ar fi dorit să doarmă. Cartaginezii, încredinţaţi că ploaia e copilul lunii, o strigau pe nume ea să-i uşureze naşterea.

Ploaia se abatea peste acoperişuri şi curgea şiroaie, umplînd curţile cu ochiuri de apă, rostogolindu-se în cascadă pe scări şi rotindu-se în virtejuri la întretăierea străzilor. Cădea în grele valuri calde şi în şuviţe repezi; apa spumega lovindu-se de umerii ■ caselor şi fîşii lungi de pînză alburie păreau că plutesc peste ziduri. Acoperişurile negre ale templelor spălate de ploaie străluceau în lumina fulgerelor. Mii de şuvoaie coborau de pe dealul Acropolei; ici şi colo se prăbuşea un perete, iar puhoiul ducea de-a valma, pe luciul lespezilor, grinzi de lemn, bucăţi de moloz şi paturi sfărîmate.

Toată Cartagina scosese afai'ă amforele, ulcioarele, pînzele de cort; făcliile se stingeau şi oamenii se întoarseră să culeagă tăciuni aprinşi din rugul lui Baal. Cu capul răsturnat pe spate, beau ploaia cu gura deschisă. Unii, aplecîndu-se la marginea bălţilor pline cu noroi, îşi răcoreau braţele pînă la subsuori; îşi umpleau burta cu apă şi vărsau ca nişte bivoli. Sorbeau zburdind aerul umed în răcoarea dimineţii, şi în inima lor îmbătată de plăcere renăştea o nesfîrşită speranţă. Toate nenorocirile erau uitate. Patria îşi regăsea încă o dată puterile ei de viaţă.

Oamenii simţeau nevoia de-a abate asupra altora pornirea dezlănţuită a mîniei, cu care nu putuseră să se lovească pe ei înşişi. Jertfa pe care o săvîrşiseră nu trebuia să rămînă zadarnică; şi fără să-i încerce vreo remuşcare, se lăsau purtaţi de acea frenezie care leagă între ei pe făptuitorii unei crime fără întoarcere.

Furtuna îi surprinsese pe barbari în corturile lor şubrede; pătrunşi pînă la piele de ploaia din ajun, se bălăceau prin noroi, căutîndu-şi armele răvăşite, stricate, pierdute.

Hamilcar veni el însuşi, să-l caute pe Hannon şi, in

temeiul deplinelor sale puteri, îi încredinţă comanda armatei. Bătrînul sufet şovăi cîteva clipe între duşmănia pe care i-o purta şi dorinţa de a-i lua locul; in cele din urmă primi.

Hamilcar alese o galeră şi o înarmă, aşezînd cîte un catapult la cele două capete ale ei. A ancorat-o în golful din faţa portului; apoi, pe corăbiile care mai puteau să iasă în larg, îşi încărcă ostaşii lui cei măi buni:. Hotărîse, aşadar, să fugă; şi îndreptîndu-se spre miazănoapte, se pierdu în ceaţă.

Dar. trei zile mai tîrziu (pe cînd barbarii se pregăteau să reînceapă asaltul) oamenii sosiţi în goană din Libia aduseră vestea că Hamilcar se arătase pe ţărmul lor. Ridica de pretutindeni hrană şi se întindea în toată ţara.

Barbarii fură cuprinşi de furie, ca şi cum s-ar fi văzut trădaţi. Cei pe care asediul începuse să-i plictisească, galii mai cu seamă, nu statură mult pe gînduri şi plecară, cu gîndul de-a trece de partea lui Hamilcar. Spendius ar fi voit să reclădească helepola. Mîtho îşi croise în închipuire o cale dreaptă din cortul lui pînă la Megara şi jurase s-o urmeze; nici unul din oamenii lor nu-i părăsi. Numai cei comandaţi de Autharit plecară, lăsînd lî voia întîmplării latura dinspre apus a cetăţii: Zăpăceala era atît de mare, încît nimeni nu se gîndi să-i înlocuiască.

. NarrHavas îi pîndise pe mercenari din ascunzătoarea muntelui. Trecu apoi cu toţi ai lui dincolo de lagună, şi strecurîndu-se de-a lungul ţărmului, intră în Cartagina.

. Se înfăţişă ca un mîntuitor, în fruntea a şase mii de’ oameni, purtînd toţi făină sub mantale; aducea patruzeci de elefanţi, încărcaţi cu fîn pentru vite şi carne afumată. Cartaginezii se strînseră în jurul lor, dîndu-i fiecăruia cîte un nume. S-au bucurat de ajutorul ce le sosise, dar mai ales de vederea acelor puternice animale închinate lui Baal; era un semn al iubirii zeului; o dovadă că se hotărîse să intre în luptă pentru a-i apăra.

Narr’Havas fu întîmpinat de Bătrîni cu laude şi mulţumiri; se îndreptă apoi spre palatul lui Salammbo.

N-o mai văzuse din ziua cînd, în cortul lui Hamilcar,

înconjurat de cinci armate, simţise în mîna lui mîna ei rece şi moale; după logodna lor, Salammbo plecase la Cartagina. Iubirea de altădată, umbrită un timp de rîvna măririi, îi aprinsese din nou inima; aştepta cu nerăbdare să intre în drepturile lui; să-i fie soţie; s-o aibă.

Salammbo nu se putea deprinde cu gîndul că acest tînăr îi va fi odată stăpîn; şi cu toate că se ruga în fiecare zi lui Tanit cerîndu-i moartea lui Mîtho, pornirea ei împotriva libianului se potolise. Un simţămînt nelămurit îi spunea că ura cu care Mîtho o urmărise fusese, poate, o voinţă a zeilor – şi ar fi dorit să vadă în NarrHavas o altă întrupare a acelei patimi sălbatice care o mai ţinea încă sub vraja ei. Ar fi voit să-l cunoască mai cle-aproape, şi totuşi prezenţa lui o stînjenea. îi trimise vorbă că nu îi e îngăduit să-l vadă.

Adevărul era că Iîamilcar dăduse poruncă slujitorilor să nu-1 lase pe regele Numidiei să intre în odăile lui Salammbo. Ţinea să-l răsplătească pentru credinţa lui, dar ca să-l lege mai strîns, hotărîse să amine nunta pînă după sfîrşitul războiului. De teama sufetului, Narr'Iiavas nu mai stărui.

Înaintea celor o sută se înfăţişă ca un rege. Schimbă hotărîrile lor, ceru drepturi deosebite pentru oamenii lui, şi le împărţi slujbe mari. Iar barbarii nu voiau să-şi creadă ochilor văzîncl numizi pe creasta zidurilor.

Cartaginezii rămaseră şi mai surprinşi, cînd au zărit sosind pe o triremă punică patru sute de soldaţi de-ai lor, foşti prizonieri în Sicilia. Hamilcar înapoiase în taină Quiriţilor pe toţi oamenii de pe corăbiile latine, luate înainte de predarea cetăţilor tyriene; iar Roma, printr-un schimb cinstit de bune-deprinderi, liberase la rîndul ei pe prinşii cartaginezi. Solii barbari trimişi în Sardinia nu găsiseră ascultare, şi nici locuitorilor Uticei nu li se recunoscu dreptul de cetăţeni romani.

Iîieron, stăpînul Siracusei, urmase aceeaşi pildă. Pentru a-şi păstra puterea, avea nevoie de o înţelegere cu poporul cartaginez, de aceea se arătase prieten al canaaneenilor, le înlesnise plecarea şi le trimise o mie două sute de boi, pe lingă cincizeci şi trei de mii de nebeluri de grîu curat.

Mal era şi un alt temei puternic de a nu lăsa Cartagina în primejdie; dacă barbarii ar fi biruit, toată mulţimea, de la cel clintii soldat şi pînă la cel din urmă spălător de vase, s-ar fi răzvrătit; nici o cîrmuire şi nici un palat n-ar mai fi rămas în picioare.

În vremea aceasta, Hamilcar cutreiera ţinuturile răsăritene. Dădu peste cap pe gali; iar barbarii se pomeniră ia rîndul lor aproape împresuraţi.

Hamilcar îi hărţuia fără încetare; se apropia de ei, apoi se depărta din nou, şi stăruind în acest fel de luptă, izbutise încetul cu încetul să-i scoată pe mercenari din lagărele lor. Spendius se văzu nevoit să-i urmeze; în cele din urmă, Mîtho făcu la fel.

Nu depăşi Tunisul. Se adăposti între zidurile lui. Această prevedere se dovedi înţeleaptă, căci în curînd Narr'Havas, ieşind prin poarta lui Khamon, se ivi cu soldaţii şi elefanţii lui. Hamilcar îl chemase în ajutor, între timp, alte cete de barbari cutreierau ţinuturile învecinate, în căutarea şufetului.

La Clypea i se alăturaseră trei mii de gali. Trimise în Cyrenaica după cai şi la Brutium după arme. Şi hotărî să reînceapă războiul.

Niciodată voinţa lui nu fusese mai hotărîtă şi mintea lui mai rodnică. Vreme de cinci luni pline îşi purtă după el soldaţii. îşi alesese o ţintă şi îi îndrepta spre ea.

Împărţindu-se în cete mai mici, barbarii căutară mai întîi să-l împresoare. Toate încercările lor'dădură greş, şi se strînseră din nou laolaltă. Armata lor număra vi'e'o patruzeci de mii de oameni. în mai multe rînduri se amăgiră cu bucuria de a-i vedea pe cartaginezi dînd înapoi.

Supărarea mare le-o pricinuiau călăreţii lui Narr'Havas. Adesea, în ceasurile cele mai grele ale zilei, cînd înaintau în lungul cîmpiei moţăind sub povara armelor, se ridica deodată în» zare o dungă subţire de praf, un ropot de cai în galop răsuna, şi dintr-un nor în care scînteiau priviri înflăcărate se abătea o ploaie de săgeţi. Numi zii, purtînd pe umeri mantale albe, strigau de-a călare, ridicau braţele, strîngeau în pulpe' fugarii dezlănţuiţi şi, răsucind frîul cu o

mişcare scurtă, se făceau nevăzuţi. Găseau în urmă cămile încărcate eu alte mănunchiuri de suliţi, şi se întorceau tot mai năpraznici, urlînd ca lupii, zburînd ca vulturii. Barbai'ii de pe margini cădeau unul după altul, neavînd o clipă de răgaz pînă la ivirea nopţii, cînd încercau să găsească adăpost în valea muntelui.

Drumul era primejdios pentru pasul greu al elefanţilor, dar Hamilcar nu şovăi să-l urmeze. Străbătu lanţul muntos care se întinde de pe ţărmul înalt al Hermeumului pînă la culmea Zaguanului. Barbarii îşi închipuiau că vrea să ascundă astfel puţinătatea armatei sale; dar îngrijorarea' necontenită pe care Hamilcar le-o stîrnea ajunse pînă la urmă să-i scoată din fire mai'rău decît o înfrîngere. Nu-şi pierdură curajul şi merseră mai departe pe urma lui.

În sfîrşit, într-o seară, între Muntele-de-Argint şi Muntele-de-Plumb, în mijlocul unor stînci înalte, la intrarea unei văi, barbarii căzură pe neaşteptate asupra unei cete de veliţi; armata lui Hamilcar trebuia să fi fost pe-aproape, căci se auzea glas de trîmbiţi. Cartaginezii, surprinşi, o luară la fugă de-a lungul trecătorii. Drumul dădea într-o vale mărginită de rîpe repezi, semănînd eu tăişul unei securi. Barbarii se aruncară asupra veliţilor-; mai departe, printre vitele înspăimîntate, alţi cartaginezi fugeau de-a valma, cu sufletul la gură. Barbarii zăriră un om purtînd o mantie roşie: era Hamilcar. O furtună de glasuri îi strigă numele, iar rîndurile mercenarilor se avîntară intr-un tumult de furie şi de bucurie. O parte din ei – mai zăbavnici sau mai prevăzători – rămaseră pe pragul trecătorii. Dar călărimea cartagineză ieşi din desişul pădurii şi-i sili, cu lovituri de sabie şi lănci, să se alăture grosului armatei. In scurtă vreme, toţi barbarii se aflau pe cîmpie.

Apoi, această mulţime de oameni, după ce mai şovăi citva timp, se opri; nu mai găsea nici un loc de trecere.

Cei care nu se depărtaseră prea mult de gîtul văii încercară să se întoarcă înapoi, dar calea le era închisă. Rîndurile din urmă le strigau să descurce locul, şi izbindu-se de pereţii muntelui îi ocărau pe zăpăciţii care nu se

pricepeau să recunoască drumul.

Se întîmplase că, după ce toţi barbarii coborîseră pe cîmpie, oamenii lui Hamilcar, ascunşi după stînci, au desprins cu bîrne steiuri de piatră şi le-au rostogolit pe povîrnişul repede, astupînd pe de-a-ntregul strîmtoarea.

La cealaltă margine a cîmpiei se întindea o limbă de pămînt, crestată ici şi colo de crăpături adinei, ducînd pînă la picioarele podişului pe care se strînsese armata punică. Cartaginezii aşezaseră din vreme scări rezemate de peretele podişului, iar veliţii, strecurîndu-se printre crăpăturile pămîntului, izbutiseră să le suie, mai înainte de a fi ajunşi din urmă. Unii din ei, oprindu-se în vale, fură traşi cu funiile, căci malul era atît de nisipos şi de înclinat, incit nici pe brînci nu putea fi urcat. Barbarii n-au întîrziat să se arate. Dai-, o poartă uriaşă de fier, înaltă de patruzeci de coţi şi croită pe măsura văii, răsări dintr-o dată în calea lor, ca şi cum zidul unei cetăţi ar fi căzut din cer.

Aşadar, planul lui Hamilcar reuşise. Nici unul din mercenari nu cunoştea drumurile muntelui; cei care mergeau în frunte îi tîrau după ei şi pe ceilalţi. Stîncile, înguste la temelia lor, fuseseră rostogolite cu uşurinţă, şi în vreme ce barbarii fugeau, armata cartagineză scosesestrigăte înfricoşate, ca şi cum ar fi fost sfîrşitul pămîntului. Hamilcar fusese primejduit să-şi piardă veliţii; jumătate din ei nu se mai întoarseră; dar ar fi jertfit de douăzeci de ori pe atît pentru a-izbuti.

Barbarii se tălăzuiră toată noaptea în rînduri învălmăşite de la un capăt la altul al cîmpiei, pipăind muntele cu mîinile pentru a găsi un loc de trecere.

Iar cînd se făcu ziuă, se treziră înconjuraţi din toate părţile cu un perete de piatră albă, înalt şi neted. Nici o ieşire înaintea lor; nici un mijloc de a scăpa din capcană. Cele două locuri de trecere erau ••închise de poarta de fier şi de sfărîmăturile stîncilor.

Barbarii se priveau fără glas, îngrămădiţi unii în alţii, simţind în spinare o răceală de gheaţă şi pleoapele grele ca plumbul.

Se năpustiră asupra stîncilor, dar pietrele rostogolite

apăsau cu atîta greutate asupra celor rămase în picioare, incit nu izbutiră să le clintească din loc. încercară să se caţăre pînă pe culme, dar uriaşa grămadă de bolovani, cu ieşindul ei arcuit ca un pîntec, nu se lăsa încălecată. Se trudiră să sfredelească peretele de stîncă la cele două capete ale văii; uneltele lor se frînseră. Aprinseră un foc mare cu stîlpii corturilor lor; dar focul nu putea mistui muntele.

Se întoarseră în faţa porţii de fier zăbrelele ei erau prinse în piroane grele, groase ca nişte ţăruşi, ascuţite ca nişte ţepi de arici şi dese ca părul unei perii. Barbarii se aruncară cu toată furia asupra lor. Cei dintîi pătrunseră printre gratii pînă la şolduri; cei dinapoi se îmbulziseră asupra lor, şi toţi căzură de-a valma, lăsînd pe cumplitele gheare fîşii de carne şi smocuri de păr însîngerat. _

Cinci îşi mai regăsiră, puţin curajul, se opriră să cerceteze cită hrană le mai rămăsese. Mercenarii, care îşi. pierduseră lăzile, nu mai aveau de mîncare decît pentru două zile, ceilalţi nici măcar atît. Aşteptau caravana făgăduită de satele de la miazăzi.

Taurii, pe care cartaginezii îi goniseră de-a lungul văii ca să-i zăpăcească pe barbari, rătăceau slobozi prin împrejurimi. Barbarii i-au doborît cu lovituri de lance, i-au tăiat şi i-au mîncat; iar după ce şi-au săturat burţile, gîndurile li s-au mai veselit.

A doua zi au omorît toţi catîrii, vreo patruzeci; le-au răzuit pielea, le-au fiert măruntaiele şi le-au sfărîmat oasele. Nu-şi pierduseră nădejdea; armata tăbărîtă în faţa Tunisului prinsese desigur de veste şi nu va întîrzia să le vină în ajutor.

Dar în seara celei de-a cincea zi, foamea începu să-i chinuiască din nou; au ros cingătoarea de piele a săbiilor şi inelele de plută din fundul coifurilor.

Patruzeci de mii de oameni erau îngrămădiţi sub muntele care îi încercuia ca o arenă. Unii rămăseseră în faţa porţii de fier şi lingă peretele stîncilor; alţii se risipiseră în neorînduială. Cei mai puternici se fereau unii de alţii, iar cei mai temători se alăturau celor îndrăzneţi,

deşi n-aveau de aşteptat nici un ajutor de la ei.

Veliţii căzuţi în luptă începuseră să putrezească, şi au fost îngropaţi fără zăbavă: şanţurile nu se mai vedeau.

Barbarii zăceau alături şi tînjeau sleiţi de puteri. Din cînd în cînd, unul din ostaşii mai vechi trecea printre rîndurile lor, şi un urlet de groaznice blesteme izbucnea împotriva cartaginezilor, împotriva lui Hamilcar şi împotriva lui Mîtho, deşi acesta nu era cu nimic vinovat de nenorocirea care îi ajunsese.. Li se părea însă că suferinţa ■ lor ar fi fost mai mică, dacă s-ar fi găsit toţ' laolaltă. începeau apoi să geamă; unii plîngeau încet ca nişte copii.

Veneau la căpitanii lor şi îi rugau să le dea ceva care să le aline chinurile: căpitanii nu răspundeau nimic. sau, cuprinşi de furie, culegeau o piatră de pe jos şi le-o azvîrleau în obraz.

Adevărul e că mulţi ascunseseră în pămînt resturi de mîncare, cîţiva pumni de curmale ori o mină de făină; mîncau noaptea pe furiş, ascunzîndu-şi capul sub mantale. Cei care mai aveau încă săbii le ţineau în mină, zadarnic pregătiţi pentru luptă; cei mai bănuitori stăteau în picioare, rezemaţi de zidul muntelui.

Îşi învinuiau căpitanii şi îi ameninţau. Autharit nu se temea să se arate. Încăpăţînat ca un barbar, pe care nici o piedică nu-1 descurajează, se ducea de douăzeci de ori pe zi pînă în faţa stîncilor, sperînd de fiecare dată să descopere un loc de trecere; legănîndu-şi umerii lui grei, înveşmîntat în blănuri, semăna cu un urs care iese primăvara din bîrlogul lui, să vadă dacă s-au topit zăpezile.

Spendius, înconjurat de grecii lui, se ascunsese într-o văgăună; temător cum era, răspîndise vestea că a murit.

Toţi ajunseseră de-o slăbiciune respingătoare; pielea de pe ei se învineţise. In seara celei de-a noua zi, trei iberici muriră. Tovarăşii lor, înspăimîntaţi, îi lăsară singuri; ceilalţi barbari săriră să despoaie morţii, şi trupurile lor albe zăceau goale pe nisip, în bătaia soarelui. Apoi începură să le dea tîreoale garamanţii. Erau oameni deprinşi cu deşertul şi nu se închinau nici unui zeu. Cel mai bătrîn dintre ei făcu un semn, şi toţi scoaseră cuţitele,

tăind bucăţi de carne din trupurile celor morţi. Se lăsau pe vine şi, sprijiniţi în călcîie, începeau să înfulece. Ceilalţi îi priveau de departe; cîţiva strigară îngroziţi; dar mulţi erau aceia care, în adîncul ghidului lor, le pizmuiau curajul.

Înspre miezul nopţii, unii s-au apropiat şi, ascunzîndu-şi lăcomia, au cerut o îmbucătură, ca să-i încerce gustul, ziceau ei. Alţii, dintre cei mai cutezători, i-au urmat; numărul lor spori, şi în scurtă vreme se strînse o mulţime. Cei mai mulţi simţind pe limbă carnea rece o lăsau să le cadă din mînă; unii, dimpotrivă, o înghiţeau cu poftă.

Se îndemnau şi luau pildă unii de la alţii. Cîte unul, care se ţinuse pînă atunci deoparte, se ducea să stea de vorbă cu garamanţii – şi nu se mai întorcea. înfigeau bucăţile de carne în vîrful săbiilor şi le frigeau deasupra jeraticului; le presărau cu trei degete de praf şi se îmbrînceau să le aleagă pe cele mai gustoase. Iar după ce n-a mai rămas nimic din cele trei cadavre, ochii tuturor se îndreptară pe cîmp, să mai găsească altele.

Şi-au adus aminte atunci că aveau în mina lor douăzeci de cartaginezi prinşi în ultima luptă. Cum de nu se gîndiseră la ei? Cartaginezii fură ucişi; era o dreaptă răzbunare. Apoi, fiindcă nu voiau să moară de foame – şi pentru că felul acesta de mîncare începuse să le placă – barbarii începură să taie pe cărătorii de apă, pe grăjdari şi pe slujitorii mercenarilor. Ii căsăpeau în fiecare zi. Mîncau pe săturate, prindeau puteri şi nu mai erau trişti.

După ce ultimul grăjdar fu mîncat, privirile flămînzilor se îndreptară spre bolnavi şi spre răniţi. De vreme ce şi-aşa nu se puteau vindeca, nu era mai bine să le cruţe suferinţele? De cum vedeau pe unul clătinîndu-se pe picioare, strigau că e pierdut şi nu mai era bun decît să-i hrănească pe ceilalţi. Foloseau tot soiul de şiretlicuri pentru a le grăbi moartea; le furau ultima rămăşiţă a scîrnavei lor îmbucături; se prefăceau că se împiedică şi îi călcau în picioare, iar murinzii, ca să arate că mai sînt încă în putere, încercau să întindă braţele, să se ridice, să rîdă. Unii se trezeau din leşin, simţind un tăiş de ferăstrău retezîndu-le picioarele. Oamenii se ucideau între ei, de

multe ori fără nici o nevoie, numai dintr-o pornire a cruzimii lor, ca să-şi astîmpere furia.

A paisprezecea zi se abătu asupra armatei barbarilor o ceaţă apăsătoare şi caldă, cum se întîmplă de obicei spre sfîrşitul verii în acele ţinuturi. Această schimbare a vremii spori numărul morţilor; cadavrele putrezeau cu o repeziciune înspăimîntătoare în umezeala fierbinte, clocită între pereţii muntelui. Burniţa care cădea peste stîrvuri le înmuia carnea zdrenţuită şi, în curînd, cîmpul întreg se prefăcu intr-o uriaşă cloacă rău mirositoare. Aburi alburii pluteau deasupra pămîntului, pătrundeau în piele, înţepau nările, tulburau vederea. Barbarii credeau că sînt sufletele celor morţi, duhul răsuflării lor. O nesfîrşită scîrbă îi cuprinsese. Nu mai voiau nimic. îşi doreau moartea.

Două zile mai tîrziu vremea se limpezi, şi începu din nou să-i chinuiască foamea. Simţeau în pîntece un cleşte care le rupea măruntaiele. Se zvîrcoleau pe jos, muşcau pămîntul, îşi sfîşiau braţele cu dinţii, şi rîdeau ca nişte nebuni.

Mai cumplit sufereau de sete. Nu mai aveau nici o picătură de apă. Încă din a noua zi, toate burdufurile secaseră. îşi amăgeau arşiţa gurii lipindu-şi buzele de tăişul săbiilor, de fildeşul mînerelor, de arama zalelor.

Foştii conducători de caravane îşi strîngeau burta cu sfoară. Unii sugeau pietre. Alţii îşi sorbeau udul răcit în coifuri de bronz.

Aşteptau mereu să se ivească în zare armata Tunisului. Întîrzierea ei era cea mai bună dovadă că va sosi în curînd. Aveau încredere în vitejia lui Mîtho şi nu se îndoiau că le va veni în ajutor. „Mîine va fi aici!“ spuneau ei, şi zilele treceau.

La început s-au rugat; au adus jertfe; au chemat în ajutor bunătatea zeilor; dar văzîndu-se părăsiţi, nu mai simţeau împotriva, lor decît ură şi, ca să se răzbune, încercau să nu mai creadă în ei.

Oamenii cei mai aprigi pieriră cei dinţii; africanii se dovediră mai suferitori decît galii. în mijlocul balearilor, Zarxas stătea lungit la pămînt, cu părul răsfirat pe braţe,

nemişcat ca un mort. Spendius găsise o buruiană cu frunze late, mustoase, şi spunînd celorlalţi că e otrăvitoare, se hrănea cu ea pe ascuns.

Înfometaţii erau prea slabi ca să alunge cu pietre corbii care începuseră să se siringă. Din cînd în cînd, un vultur-cu-barbă se lăsa din zbor pe un stîrv şi se apuca să-l sfîrtece. Un om se apropia de el, tîrîndu-se cu lancea în dinţi şi, sprijinit într-un cot, ţintea îndelung, azvîrlind arma. Pasărea cu pene albe, speriată de zgomot se oprea, privea în jurul ei, apoi, liniştită ca im cormoran pe un colţ de stîncă, ciugulea mai departe leşul cu hidosul ei plisc galben; omul, descumpănit, cădea din nou pe burtă în praful unde zăcea. Unii izbuteau să prindă şerpi şi cameleoni. Dar ceea ce îi făcea să mai trăiască era dragostea lor de viaţă. Un singur gînd îi „

stăpînea, şi o voinţă îndărătnică de a fi le prelungea bătăile inimii.

Cei mai răbdători se ţineau strînşi laolaltă, aşezaţi. în cerc printre morţi, în mijlocul cimpiei; înfăşuraţi în mantalele lor. stăteau tăcuţi, adînciţi într-o negrăită tristeţe.

Oamenii născuţi la oraş îşi aduceau aminte de larma străzilor, de teatre, de taverne, de băi şi de dughenele bărbierilor, unde îşi dădeau întilnire toate poveştile. Ceilalţi revedeau cîmpurile scăldate în lumina apusului de soare, holdele de grîu rumen, boii mari urcînd blîndele coline, cu brăzdarul plugului pe grumaz. Călătorii zăreau puţuri cu apă; vînătorii îşi aminteau pădurile cu sălbăticiuni; ostaşii bătrîni se gîndeîu la bătăliile purtate; şi în toropeala care îi cuprindea, toate reînviau pe aripile închipuirii. Unii aveau vedenii şi plecau să caute în munte o poartă deschisă, încercînd să treacă prin ea. Alţii, închipuindu-şi că luptă cu furtuna pe mare, mînuiau cîrma corăbiei; tresăreau cîteodată înspăimîntaţi, crezînd că văd printre nori ostile Cartaginei. Mulţi visau cu ochii deschişi ospeţe îmbelşugate şi porneau să cînte.

Stăpîniţi parcă de o ciudată sminteală, îngînau mereu aceleaşi cuvinte şi făceau necontenit aceeaşi mişcare; iar

cînd ridicau capul şi se priveau unii pe alţii, izbucneau în hohote de plîns, văzînd înspăimîntătoarea urîţenie a chipului lor. Unii nu mai simţeau nici o durere, şi pentru a-şi trece vremea povesteau primejdiile trecute, din care izbutiseră să scape nevătămaţi.

Moartea îi aştepta pe toţi, neîndurată şi de neînlăturat. Zadarnic încercaseră în mai multe rînduri să scape din încercuire. Bucuroşi s-ar fi predat învingătorului – dar cum? Nici măcar nu ştiau unde l-ar fi putut găsi pe Hamilcar.

Vîntul sufla dinspre rîpa muntelui, purtînd nisipul în valuri pe deasupra porţii de fier care închidea trecătoarea; acoperea cu pulbere mantalele şi capetele barbarilor, ca şi cum pămîntul ar fi pornit peste ei să-i îngroape. Totul era nemişcare; şi muntele cel veşnic li se părea în fiecare dimineaţă mai înalt.

Stoluri mari de păsări treceau filfîind din aripi în larga libertate a cerului albastru. Oamenii închideau ochii să nu le vadă.

Simţeau mai întîi un vîjîit în urechi; unghiile li se învineţeau, frigul le pătrundea în oase, se culcau pe-o coastă şi se stingeau în tăcere.

Pînă în a nouăsprezecea zi muriseră două mii de asiatici, o mie cinci sute de oameni din Arhipelaguri, opt mii de libieni, mercenarii cei mai tineri şi unele triburi întregi: douăzeci de mii de soldaţi, jumătate din toată armata.

Autharit, care nu mai avea cu el decît cincizeci de gali, se pregătea să-şi facă singur seama, cînd pe culmea muntelui, drept în faţa lui, i se păru că vede o umbră omenească. Privită de jos, nu arăta mai înaltă decît un pitic, dar Autharit desluşi pe braţul lui sting un scut asemeni unei frunze de trifoi. Strigă: „Un cartaginez! —’c în faţa porţii de fier, sub stînci şi pe întinderea cîmpiei, barbarii se ridicară deodată în picioare, privind de jos soldatul care se plimba pe marginea prăpastiei.

Spendius luă un cap de bou, " îi legă coarnele cu două cingătoare, ca o diademă, şi-l înălţă pe vîrful unei prăjini,

în semn de pace. Soldatul se făcu nevăzut. Barbarii rămaseră în aşteptare.

In sfîrşit, către seară, ca şi cum s-ar fi desprins o aşchie de stîncă de pe malul înalt, se rostogoli pînă în vale o cingătoare de piele roşie, împodobită cu trei stele de diamante şi purtînd pecetea Marelui-Sfat: un cal sub un palmier. Era răspunsul lui Hamilcar, semnul de liberă-trecere pe care îl trimitea.

Barbarii nu mai aveau de ce să se teamă; orice nouă întorsătură a soartei însemna sfîrşitul suferinţelor lor. O bucurie nestăpînită îi cuprinse. Se îmbrăţişau; plîngeau. Spendius, Autharit şi Zarxas, patru italici, un negru şi doi spartani se îmbiară să ducă solia de pace. Nimeni nu fu împotrivă, dar nu ştiau pe ce cale vor putea să ajungă.

O lungă pîrîitură se auzi deodată dinspre stînci; cea mai înaltă din ele, clătinîndu-se de cîteva ori, se rostogoli pînă în vale.

Stînc-ile răsturnate de pe culme pentru a închide trecătoarea se prăvăliseră într-un povîrniş atît de repede, iar locul unde se grămădiseră era atît de strimt, incit barbarii nu reuşeau să-l urce; dar de partea, cealaltă a muntelui, puteau fi împinse cu uşurinţă. Cartaginezii au pus umărul, şi mai înainte de a se lumina de ziuă; stanele de piatră coborîseră pînă în marginea cîmpiei, ca treptele uriaşe ale unei scări prăbuşite.

Barbarii n-au izbutit să le suie; cartaginezii au coborît scări şi toată mulţimea s-a năpustit asupra lor. O lovitură de catapultă a împrăştiat-o. N-au fost îngăduiţi să se apropie decît cei zece.

Mergeau între clinabarii călări şi se sprijineau cu mina pe spinarea cailor.

Bucuria dinţii le trecuse;. începuseră să se simtă îngrijoraţi. Pedeapsa lui Hamilcar avea să fie cumplită. Spendius a încercat să-i liniştească:

— Să mă lăsaţi pe mine să vorbesc!

Se lăuda că va şti să găsească cuvintele nimerite pentru a scăpa armata din primejdie.

În spatele fiecărui tufiş stăteau ostaşi de pază. Se

înclinau salutînd cingătoarea pe care Spendius şi-o pusese pe umăr.

Ajungînd în lagărul punic, mulţimea cartaginezilor se strînse în jurul lor, şi li se părea că aud, ici şi. colo, şoptiri înfundate şi rîsete de batjocură. Uşa unui cort se deschise.

Hamilcar stătea pe un scaun în fundul cortului, dinaintea, unei mese scunde, pe care lucea tăişul unei săbii. în jurul lui, căpitanii aşteptau în picioare.

Zărind solia celor zece, făcu o mişcare înapoi apoi se aplecă să-i măsoare cu privirea.

Ochii lor, neobişnuit de măriţi, erau prinşi în cearcăne negre, care li se prelungeau pînă la tîmple; muchia ascuţită a nasului lor vînăt se ridica între obrajii supţi, brăzdaţi de cute adinei; pielea trupului lor, prea largă pentru muşchii subţiaţi, se pierdea sub un strat de praf cărămiziu; buzele li se lipeau de dinţii galbeni, şi răspîndeau în jurul lor o groaznică duhoare, ca nişte morminte deschise, ca nişte cadavre vii.

18

In mijlocul cortului, pe rogojina unde aveau să se aşeze căpitanii, fumega o strachină cu dovleac fiert. Barbarii rămaseră cu ochii ţintă asupra ei, tremurînd din tot trupul şi abia stăpînindu-şi lacrimile.

Hamilcar se întoarse să vorbească unuia din căpitani. Flămînzii, cu burta la părnînt, _ se azvîrliră asupra străchinii. îşi bălăceau faţa în grăsime, şi’ clămpănind din fălci, plîngeau cu sughiţuri. Nu atît de milă, ci mai mult mirîndu-se, Hamilcar îi lăsă să înfulece tot dovleacul. Apoi, după ce văzu pe cei zece ridicîndu-se, făcu semn celui care purta eingătoarea, poruncindu-i să vorbească. Lui Spendius îi era frică; se bîlbîia.

Ascultîndu-1, Hamilcar. învîrtea pe deget un inel mare de aur; era acelaşi cucare pusese sigiliul Cartaginei pe eingătoarea de piele. Il lăsă să cadă, iar Spendius se repezi să-l ridice; în faţa stăpînului, sclavul din el s-a deşteptat. însoţitorii lui tresăriră, judecind aspru această umilinţă.

Dar grecul îşi regăsi glasul şi, reamintind cruzimea lui Hannon, pe care îl ştia înduşmănit cu Barca, încercă să-l

înduioşeze cu înşirarea amănunţită a suferinţelor lor şi cu amintirea supunerii lor de altă dată. Vorbi vreme îndelungată, repezind cuvintele cu multă şiretenie şi uneori cu îndrăzneală; pînă la urmă, lăsîndu-se purtat de avîntul minţii lui înfierbîntate, nu se mai putea opri.

Hamilcar răspunse că se învoieşte să-i ierte. Era gata să încheie pacea – şi pentru totdeauna; dar cerea să i se predea, după alegerea sa, zece mercenari. Fără arme şi fără zale.

Solii nu se aşteptau la atîta mărinimie. Spendius strigă:

— Douăzeci dacă doreşti, stăpîne!

— Nu, zece îmi sînt de ajuns, răspunse cu blîndeţe Hamilcar.

Au fost duşi afară din cort, ca să se sfătuiască împreună. Autharit nu se putea învoi cu jertfirea celor zece soţi de arme. Zarxas îi spuse lui Spendius:

— De ce nu l-ai ucis? Spada lui era la un pas de tine!

— Pe el? întrebă Spendius; apoi mai spuse de cîteva ori: Pe el? Pe el? ca şi cum ar fi fost un lucru eu neputinţă, iar Hamilcar nemuritor.

Copleşiţi de osteneală, se culcară pe spate lingă pămînt, neştiind ce hotărîre să ia.

Spendius îi îndemna să primească. în sfîrşit, se întoarseră în cort cu răspunsul.

Sufetul întinse mîna pe rînd celor zece barbari, strîngîndu-le degetul cel mare; apoi îşi şterse palma de poala mantalei, scîrbit de atingerea acelor mîini zbîrcite şi moi, mînjite de grăsime vîscoasă. îi întrebă:

— Sînteţi toţi căpetenii ale barbarilor şi aţi jurat pentru ei?

— Da! fu răspunsul.

— De buna voastră voie, din toată inima, cu gîndul de a vă ţine făgăduiala?

Toţi mărturisiră că sînt gata să se întoarcă la ai lor pentru îndeplinirea celor hotărîte.

— Foarte bine, spuse din nou sufetul. Potrivit înţelegerii încheiate între mine Iiamilcar Barca şi trimişii mercenarilor, vă aleg pe voi zece şi vă păstrez!

Spendius căzu în nesimţire pe rogojină. Barbarii, ca şi cum s-ar fi lepădat de el, se strînseră laolaltă, fără să scoată nici un cuvînt, nici un geamăt.

Barbarii, care îi aşteptau, văzînd că nu se mai întorc, îşi închipuiră că i-au trădat: trimişii lor se vînduseră sufetului.

Au mai avut răbdare două zile: în dimineaţa celei de-a treia se hotărîră. Ajutîndu-se cu frînghii, cu ţăruşi şi săgeţi înfipte în chip de trepte pe fîşii de pînză, izbutiră să urce stîncile; lăsînd în urmă pe cei mai slabi, vreo trei mii porniră spre lagărul armatei barbare din faţa Tunisului.

Pe culmea dealului se întindea o poiana, semănată ici colo cu arbori mărunţi; barbarii ronţăiră în dinţi toţi mugurii. Trecură mai departe printr-un cîmp de bob; în cîteva clipe n-a mai rămas nici o păstaie, ca şi cum s-ar fi abătut pe pămînt un nor de lăcuste. După alte trei cea18*

suri de ’mers ajunseră pe un al doilea podiş, mărginit cu un brîu de coline verzi.

În unduirile dintre măguri, se zăreau venind în şir mănunchiuri sclipitoare, ca snopii unor spice de argint; barbarii, ferindu-şi ochii de lumina soarelui, desluşiră umbrele unor namile negre, care le purtau parcă în spinare. Umbrele se apropiau şi creşteau la fiecare pas. Erau turnuri de suliţi, ridicate pe umerii unor elefanţi înarmaţi pînă în dinţi.

Între vîrfurile uriaşilor colţi de fildeş, duceau în piept ascuţişul unui cumplit ţăruş de fier; purtau o brăţară de pumnale la genunchere şi platoşe de aramă peste şolduri; la. capătul trompei lucea tăişul unei spade cu minerul prins într-o. legătură de piele. Porniseră toţi o dată din adîncul cîmpiei şi înaintau în şiruri lungi la distanţe egale.

O spaimă fără nume îi încremeni pe barbari. Nici măcar nu încercară să fugă. Fără să prindă de veste, se pomeniră încercuiţi.

Elefanţii îşi deschiseră drum în mijlocul mulţimii, spintecînd-o cu piepturile şi răvăşind-o cu colţurile dinţilor de fildeş, cum răstoarnă fierul plugului brazdele pămîntului arat. Tăiau, sfîrtecau, secerau cu tăişul trompelor, iar turnurile aruncătoare de flăcări revărsau un

potop de lavă aprinsă, ca nişte vulcani în mers. Nu se mai vedea decît o învălmăşeală de trupuri omeneşti, ca nişte pete albe, frînturi de aramă, zale cenuşii, sînge roşu ţîşnind, iar fiarele dezlănţuite treceau peste grămezile de morţi, ca valurile unei mări de întuneric. Cea mai furioasă dintre ele era purtată de un numid cu o cunună de pene pe frunte, care azvîrlea lăncile cu o iuţeală înspăimîntătoare, scoţînd din cînd în cînd un şuierat prelung şi ascuţit; în toiul măcelului namilele uriaşe întorceau capul spre el, ca nişte cîini ascultători.

Treptat-treptat, cercul se strîngea. Barbarii, sleiţi de puteri, nu mai erau în stare să se apere. Elefanţii ajunseră curînd în mijlocul cîmpiei. Locul era strimt. Uriaşii se îngrămădeau de-a valma, ridicîndu-se în două picioare şi cioenindu-se în dinţi. Narr'Havas izbuti. să-i domolească, întorcîndu-i în pas grăbit spre coline.

Două cete de barbari se ascunseseră într-o vîlcea şi, lepădînd armele, ridicau braţele spre corturile punice, cerşind în genunchi îndurare.

Cartaginezii le legară mîinile şi picioarele, întinzîndu-i la pămînt, unul lîngă altul. Apoi dădură drumul elefanţilor.

Piepturile trosneau ca'nişte lăzi sfărîmate; fiecare pas de elefant zdrobea cîte două, picioarele lor grele se afundau în trupuri de om, cu o mişcare a şoldurilor care îi făcea parcă să şchiopăteze. Nu se opriră nici o clipă; au mers pînă la capăt.

. Liniştea se aşternu din nou pe întinsul cîmpiei. Se făcea noapte. Hamilcar privea cu desfătare împlinirea răzbunării sale.

Apoi deodată, tresări. La şase sute de paşi mai departe, se zăreau alţi barbari! Erau patru sute de mercenari dintre cei mai zdraveni – etrusci, libieni şi spartani – care se strînseră de la început, în aşteptare, pe culmea dealului. Văzînd măcelul care însingera cîmpia, porniseră să-şi taie cale spre lagărul cartaginez. Coborau în rînduri strînse, într-o aprigă şi uimitoare ordine de bătaie.

Un crainic fu trimis în drumul lor. Hamilcar avea nevoie de soldaţi; le preţuia vitejia şi îi primea fără gînd ascuns.

Trimisul Cartaginei le arătă locul pînă unde puteau să se apropie şi unde aveau să găsească de mîncare. Barbarii alergară într-acolo, ospătîndu-se toată noaptea. Cartaginezii începură să murmure, învinuindu-1 pe Hamilcar că îi părtineşte pe mercenari.

Se răzgîndise în faţa acestei nepotolite porniri de ură '? Sau fusese numai o vicleană prefăcătorie? A doua zi, cu capul gol şi fără sabie, Hamilcar însoţit de-un pilc de clinabari se înfăţişă mercenarilor, spunîndu-. le că are prea multă lume de hrănit şi nu mai poate să-i păstreze lîngă el. Dar, fiindcă avea nevoie de oameni şi voia să-î aleagă pe cei mai vrednici, hotărîse să le încerce curajul într-o luptă fără cruţare; pe învingători îi va reţine în garda lui. Era o moarte ca oricare alta. Hamilcar porunci soldaţilor săi să se dea la o parte (căci steagurile punice îi împiedicau pe mercenari să privească în zare) şi deodată se arătară cei o sută nouăzeci de elefanţi ai lui Narr' Havas. Veneau înşiruiţi unul după altul, ridicînd în aer trompele lor înarmate cu junghere, ca nişte braţe de uriaşi învîrtind securile deasupra capului.

Barbarii se priviră în ochi fără să scoată un cuvînt. Nu moartea îi făcea să pălească, ci cumplita încercare pe care erau nevoiţi s-o primească.

Viaţa trăită împreună statornicise între aceşti oameni apropieri de adîncă prietenie. Tabăra, pentru cei mai mulţi din ei însemna patria; singuri pe lume, se iubeau între ei ca şi cum ar fi fost fraţi; dormeau alături sub aceeaşi manta la lumina stelelor. In pribegia lor fără sfîrşit, de-a lungul atîtor ţări felurite, pe drumuri cu întîmplări neaşteptate şi cu vărsări de sînge, se înfiripau legături de inimă ciudate, însoţiri de ruşine, mai trainice uneori decît o căsătorie; cel mai puternic îl apăra pe cel mai firav în iureşul bătăliilor, îl trecea peste prăpăstii, îi ştergea sudoarea de pe fruntea înfiorată de friguri, şi fura ca să-i aducă de mîncare; iar celălalt, copil cules de pe marginea drumurilor şi crescut între mercenari, îl răsplătea pe ocrotitorul său cu o mie de îngrijiri gingaşe şi cu alintări de soţie.

Acum îşi schimbau între ei salbele şi cerceii, darurile ce-şi făcuseră după încercări de primejdie, în ceasuri de nestăpînită bucurie. Toţi cereau să moară; nici unul nu se îndura să lovească. Unul mai tînăr spunea altuia cu bai'ba căruntă: „Nu! Nu! Tu eşti mai puternic şi ne vei răzbuna! Ucide-mă!“ Iar celălalt. răspundea: „Eu nu mai am mulţi ani de trăit! Străpunge-mi inima şi nu şovăi!” Fraţii se priveau' strîngîndu-şi mîinile, şi iubitul îşi lua rămas bun pentru totdeauna de la iubitul lui, plîngîndu-i pe umăr.

Îşi scoasei'ă platoşele, ca vîrful săbiilor să pătrundă mai lesne; iar pe trupul lor se vedeau crestate, ca nişte inscripţii pe o columnă, rănile pe care le primiseră luptîncl pentru Cartagina.

Se înşirară pe patru rînduri, ca gladiatorii, şi cu paşi nesiguri porniră la luptă. Unii, legaţi la ochi, învîrteau săbiile în aer ca pe nişte toiaguri de cerşetori. Cartaginezii îi huiduiau, strigîndu-le că sînt laşi. Barbarii se îndîrjiră, şi s-a încins în curînd o luptă aprigă, cumplită, fără cruţare.

Uneori, doi oameni plini de sînge cădeau unul în braţele celuilalt şi mureau sărutîndu-se. Nici unul n-a dat înapoi. Se năpusteau cu pieptul în ascuţişul săbiilor. Năvăleau cu atîta furie, încît cartaginezii, privindu-i de departe, se înspăimîntau.

În sfîrşit, barbarii se opriră. Strigăte răguşite ieşeau din piepturile lor, şi ocinii lor străluceau printre şuviţele lungi, care le atîrnau peste obraz, ca şi cum ar fi fost scăldate într-o baie de purpură. Unii cădeau răsucindu-se în aer ca panterele cînd sînt izbite în frunte. Alţii rămîneau încremeniţi, privind mortul care le zăcea la picioare; apoi deodată, sfîşiindu-şi faţa cu unghiile, apucau sabia cu amîndouă mîinile şi şi-o împlîntau în pîntece.

Mai rămăseseră şaizeci. Cerură să bea. Cartaginezii le strigară să arunce armele şi după ce-i văzură fără arme, le-au adus apă.

Însetaţi se repeziră să bea şi, în timp ce îşi cufundau capul în găleţi, şaizeci de cartaginezi au sărit asupra lor şi i-au ucis înfigîndu-le cuţitele în spate.

Aşa poruncise Hamilcar, ca să-i facă pe plac armatei

prin această trădare şi s-o cî. ştige de partea lui.

Războiul se sfîrşise; cel puţin aşa socotea sufetul. încredinţat că Mîtho e biruit dinainte, dădu fără întîrziere semnalul de plecare.

Iscoadele se întoarseră spunînd că văzuseră o mulţime de oameni care se îndrepta spre Muntele-de-Plumb. Hamilcar nu era îngrijorat. Acum, după ce barbarii fuseseră nimiciţi, nici o primejdie nu mai putea să vină dinspre partea nomazilor. Lucrul de căpetenie era să cuprindă Tunisul. Rărind popasurile, porni într-acolo.

Lui. Narr'Havas îi încredinţă cinstea de a duce în Cartagina vestea cea mare a biruinţei; regele Numidiei, mîndru de isprăvile sale, se grăbi să se înfăţişeze lui Şalammbo.

Fiica lui Hamilcar il primi in grădinile ei, la umbra unui bătrîn sicomor, întinsă pe perne de piele aurită, si avînd lînga ea pe Taanah. Purta pe faţă o năframă albă care îi acoperea fruntea şi gura, lăsînd să i se vadă numai ochii; dar sub vălul străveziu, buzele ei străluceau asemeni nestematelor care îi împodobeau degetele. Salammbo îşi ţinea mîinile înfăşurate şi, cît timp stătu de vorbă cu oaspetele ei, nu făcu nici o mişcare.

Narr'Iiavas îi vesti înfrîngerea barbarilor. Salammbo îi mulţumi, binecuvîntîndu-1 pentru ajutorul ce-1 dăduse tatălui ei. Regele Numidiei îi istorisi întreaga desfăşurare a luptei.

In preajma lor porumbeii gungureau pe ramurile palmierilor şi păsări de tot felul se fugăreau prin iarbă: galeoli guleraţi, prepeliţe de Tartessus şi bibilici punice. Grădina, lăsată multă vreme în părăsire, îşi înmulţise frunzişul; vrejurile castraveţilor-amari se căţărau pe crengile eanefieienilor, asclepiade mătăsoase răsăriseră pe întinsul răzoarelor de trandafiri; tot soiul de plante împleteau aşternuturi de leagăn, din frunze şi din flori. Razele soarelui, căzînd pieziş, însemnau ici şi colo, ca într-o pădure, umbra unei frunze pe pămînt. Blîndele vieţuitoare ale grădinii se sălbăticiseră, şi o rupeau la fugă la cel clintii zgomot. Din cînd în cînd se ivea o gazelă,

purtînd pe copitele ei negre pene împrăştiate de păun. Larma oraşului depărtat se pierdea în murmurul valurilor. Nici un. nor nu se zărea pe cerul albastru; nici o pînză nu flutura pe mare.

Narr'Havas vorbise. Salammbo, fără să-i răspundă, îl privea. Regele numizilor era înveşmîntat într-o rochie de in înflorată, cu ciucuri de aur pe poale; două săgeţi de argint îi prindeau părul împletit peste urechi; ţinea în mina Iui dreaptă minerul unei lănci împodobit cu inele de chihlimbar şi eu şuviţe de păr împletit.

Salammbo îl privea, şi o lume de gînduri nedesluşite o stăpînea. Acest tînăr războinic, cu glas dulce şi mers femeiesc, îi desfăta ochii cu farmecul întregii lui făpturi şi i se părea ca o soră mai mare, pe care Baalii *i-o* trimiseseră s-o ocrotească. îşi aduse aminte de Mîthd şi nu putu să-şi potolească dorinţa de-a şti ce soartă avusese.

Narr'Havas îi spuse că oastea cartagineză se îndreaptă spre Tunis şi-l va prinde. Pe măsură ce îşi arăta încrederea în biruinţă, amintind cît de slabe erau puterile lui Mîtho, o bucurie nespusă părea că o însufleţeşte pe Salammbo. Buzele îi tremurau, răsufla greu, iar cinci Narr'Havas făgădui să-l omoare cu mina lui, a strigat:

— Da! Da! Ucide-1! Trebuie!

Regele Numidiei răspunse că aceasta era dorinţa lui cea mai arzătoare, de vreme ce, războiul o dată sfîrşit, va fi soţia lui.

Salammbo tresări şi aplecă fruntea.

Vorbind mai departe, Narr'Havas îşi asemui iubirea cu florile care tînjesc de dorul ploii, cu drumeţii pierduţi în noapte aşteptînd zorile. îi spuse că e mai frumoasă decît luna, mai dulce decît vîntul dimineţii, mai blîndă decît chipul primitor al gazdei celei bune. îi făgădui să-i aducă din ţara negrilor lucruri rare, cum nu se mai văzuseră în Cartagina, iar odăile casei lor vor fi aşternute pe jos cu pulbere de aur.

Se lăsau umbrele serii, şi în aer se răspîndeau miresme îmbălsămate. Se priviră îndelung, fără să-şi vorbească, şi ochii lui Salammbo, lucind prin vălurile lungi, păreau două

stele în luminişul unui nor. înainte de apusul soarelui, Narr'Havas se ridică şi-şi luă rămas bun.

În ceasul cînd părăsi Cartagina, Bătrînii răsuflară uşuraţi. Poporul îl primise cu mai multă însufleţire decît prima oară; dacă Hamilcar şi regele Numidiei vor în~frînge singuri pe barbari, nimeni nu va putea să le mai stea în cale; de aceea, pentru a umbri gloria lui Barca, hotărîră să-i trimită în ajutor – pentru mîntuirea Republicii – pe omul cel mai îndrăgit de ei, pe bătrînul Hannon.

Hannon porni fără întîrziere spre ţinuturile apusene, cu gîndul de a răzbuna ruşinea pe care o suferise pe acele locuri. Dar nu întîlni în calea lui nici pe băştinaşi, nici pe barbari; se ascunseseră, fugiseră, muriseră. Furia lui se abătu asupra pămîntului. Arse ruinele ruinelor, nu lăsă în picioare nici un copac, nici un fir de iarbă. Schingiui copiii şi pe schilozii pe care îi prinse din urmă; dădu poruncă soldaţilor să siluiască femeile înainte de a le ucide, iar pe cele mai frumoase să le culce în litiera lui; boala urîtă de care suferea îi aţîţa porniri cumplite şi încerca să şi le aline cu mînia dezlănţuită a unui om deznădăjduit.

Adeseori, pe creasta colinelor, corturi negre se prăbuşeau ca răsturnate de vînt, şi roţi de car prinse în cercuri sclipitoare se rostogoleau la vale, cu un geamăt înăbuşit. Triburile care împresuraseră Cartagina rătăciră cîtăva vreme pe cîmp, aşteptînd biruinţa barbarilor pentru a se întoarce; dar, fie de teamă, fie de foame, se risipiseră pe la casele lor şi nu se mai vedeau.

Hamilcar nu-1 pizmuia pe Hannon pentru vitejiile iui; era însă nerăbdător să sfîrşească războiul. De aceea ii trimise poruncă să pornească asupra Tunisului. Hannon, care îşi iubea' patria, se găsi sub zidurile cetăţii în ziua hotărîtă.

Cetatea Tunisului era, apărată de băştinaşi, de cei doisprezece mii de mercenarişi de toţi mîncătorii-descîrnăvii, care, ca şi Mîtho, aveau ochii aţintiţi asupra Cartaginei. Şelişimul şi gloata priveau deopotrivă zidurile ei înalte, visînd din depărtare desfătări nesfîrşite. în această înfrăţire a urilor, pregătirile pentru luptă se

săvîrşiră lesne. îşi croiră coifuri din burdufuri de piele, tăiară palmierii de prin grădini şi îşi ciopliră suliţi, săpară fîntîni, şi, drept hrană, prindeau în apa lacului peşti mari, albi, îngrăşaţi cu stîrvuri şi cu scîrnăvii. Zidurile dărăpănate, aşa cum le dorise gelozia Cartaginei, erau atît de slabe, incit un brînci părea de ajuns-pentru a le dărîma. Mîtho astupă spărturile cu pietrele caselor. Erau pregătirile celei din urmă lupte; n-avea nici o speranţă, dar îşi zicea că norocul armelor e schimbător.

Apropiindu-se de cetate, cartaginezii zăriră pe creasta zidurilor umbra unui om care se ridica peste metereze pînă aproape de brîu. Săgeţile zburau în jurul lui fără să-l înfricoşeze mai mult decît un stol de rîndunele. Lucru foarte ciudat, nici una nu-1 atingea.

Hamilcar îşi aşează tabăra la marginea de miazăzi a cetăţii; Narr'Havas, la dreapta lui, cupi'indea cîmpia Rhadesului, iar Hannon malul lacului. Păstrîndu-şi locurile lor, cei trei generali aveau să porneîscă deodată atacul asupra cetăţii.

De la început, Hamilcar ţinu să. arate mercenarilor că ii va pedepsi ca pe nişte sclavi. Porunci ca cei zece soli să fie crucificaţi unul lingă altul, pe dealul din faţa oraşului.

Îngroziţi de cumplita privelişte, apărătorii cetăţii lăsară zidurile pustii.

Planul lui Mîtho era să se strecoare pe lingă tabăra lui Narr'Havas atît de repede, ca numizii să nu apuce a ieşi din corturi; apoi să cadă în spatele pedestrimii cartagineze, prinzînd-o în cleşte, între trupele lui şi cele dinăuntrul cetăţii. Ieşi pe cîmp în fruntea celor mai încercaţi dintre soldaţii săi.

Narr'Havas îl zări. Trecu pe malul lacului şi-l îndemnă pe Hannon să-i trimită ajutor lui Hamilcar. îl socotea oare pe Barc-a atît de slab, încît să nu poată a se împotrivi mercenarilor? Era o viclenie sau un gînd prostesc? Cine ar fi putut să spună?

În dorinţa de a-şi umili potrivnicul, Hannon nu stătu în cumpănă, porunci să sune goarnele şi se îndreptă asupra barbarilor cu toată armata. Barbarii făcură calea întoarsă,

şi, pornind în iureş asupra cartaginezilor, i-au dat peste cap, împrăştiindu-i. Călcîndu-i în picioare, înaintară ca o furtună pînă în faţa cortului lui Hannon.

Generalul ţinea sfat de război cu treizeci dintre cei mai de seamă Bătrîni ai Cartaginei. Rămase încremenit văzînd îndrăzneala barbarilor. îşi strigă căpitanii, dar mulţimea se repezi asupra lui cu pumnii strînşi, acoperindu-1 cu ocări; cei care ajungeau să pună mîna pe el îl ţineau cu greutate, să nu le scape. Hannon încerca să le şoptească la ureche: „Vă dau tot de-mi cereţi! Sînt bogat!' Scăpaţi-mă!" îl scoaseră afară pe braţe. Oricît era de greu, picioarele nu-i atingeau pămîntul. Bătrîni î avură aceeaşi soartă. Hannon, din ce în ce mai înspăimîntat, striga:, –, M-aţi învins! Sînt prizonierul vostru! Vreau să mă răscumpăr! Ascultaţi-mă, prieteni! —" Purtat pe umeri şi strivit din toate părţile, nu înceta să g'îngăvească: „Ce-aveţi de gînd? Ce vreţi să faceţi cu mine? Vedeţi că nu mă împotrivesc... Eu totdeauna am fost bun cu voi...41

O cruce uriaşă apăru în faţa cortului. Barbarii urlau: „Aici! Aici!" Hannon striga peste glasurile lor, cerînd, în numele zeilor, să-l ducă în faţa şalişimukii; voia să-i împărtăşească un plan care avea să-i mîntuiască pe toţi. '

Mulţimea se opri în loc. Unii spuseră că ar trebui să-l cheme pe Mîtho; cîţiva plecară în căutarea lui.

Hannon se prăbuşi în iarbă; i se părea că vede în jurul lui un şir nesfîrşit de cruci, ca şi cum chinurile în care avea să piară se înmulţeau; voia să creadă că se înşela, că nu era decît o singură cruce, că nu era nici una... în cele din urmă îl ridicară în picioare.

— Vorbeşte! îi spuse Mîtho.

Hannon se arătă gata să i-1 predea pe Hamilcar; intrînd apoi împreună în Cartagina, vor domni amîndoi, ca nişte regi.

Mîtho se depărtă, făcînd semn oamenilor lui să se grăbească. „E o viclenie pentru a cîştiga timp", gîndea el.

Barbarul se înşela. Hannon nu mai avea nimic de nădăjduit şi putea să tăgăduiască orice. îl ura atît de aprig pe Hamilcar, în'cît, pentru cea mai îndoielnică încercare de

a se mîntui pe sine, l-ar fi jertfit fără nici o remuşcare, dimpreună cu toată armata lui.

Bătrînii zăceau în nesimţire la picioarele celor treizeci de cruci, cu subsuoarele prinse în frînghii. Bicisnicul sufet, înţelegînd în sfîrşit că va trebui să moară, izbucni în plîns.

Îi smulseră de pe el restul de veşminte ce-i mai acopereau trupul – şi făptura lui respingătoare apăru în. toată goliciunea ei. Bube răscoapte acopereau această namilă fără nume, grăsimea de pe pulpe îi atîrna peste unghiile picioarelor, ca o zdreanţă mucegăită, iar lacrimile curgînd şiroaie de-a lungul obrajilor puhavi îi dădeau o înfăţişare de-o înfricoşătoare tristeţe, pe care n-ar fi putut s-o arate nici un alt chip omenesc. Panglica regală care îi încingea fruntea zăcea în praf, laolaltă cu părul lui alb.

Temîndu-se că nu vor găsi frînghii destul de tari ca să-l ridice, barbarii îl ţintuiră pe cruce înainte de a o înălţa – aşa cum obişnuiau cartaginezii. Biciuită de durere, întreaga mîndrie a lui Hannon se trezi. îi acoperea pe călăi cu ocări şi blesteme. Se zvîrcolea şi făcea spume la gură ca o fiară a mărilor, strigîndu-le că va fi răzbunat şi toţi vor pieri în chinuri de-o mie de ori mai cumplite.

Avea dreptate. De ceaLaltă parte a oraşului, unde se zăreau limbi de flăcări şi nori de fum, solii mercenarilor trăgeau să moară.

Cîţiva au leşinat, dar răcoarea vîntului îi trezi. Spînzurau cu bărbia în piept şi trupurile lor alunecaseră puţin, deşi aveau braţele bătute în cuie deasupra capului; de pe călcîiele lor şi de pe mîini cădeau picături grele de sînge, ca fructele coapte de pe ramurile unui pom; Cartagina, marea, munţii şi cîmpia, li se părea că se învîrtesc ca o roată uriaşă; uneori un nor de praf se ridica în aer, învăluindu-i în vîrtejul lui. O sete mistuitoare îi ardea, limba li se lipea de cerul gurii şi simţeau pe trup o sudoare rece, curgînd o dată cu viaţa care li se stingea.

Departe, în adîncul nesfîrşit al străzilor, întrezăreau ca prin ceaţă soldaţi în mers şi valuri de săbii; larma bătăliei ajungea nedesluşită pînă la urechile lor, cum aud corăbierii, strîngind în braţe catargul, învolburarea mării

în toiul furtunii. Italicii, mai voinici decît ceilalţi, aveau încă putere să strige; lacedemonienii tăceau, cu pleoapele închise; Zarxas, atît de vînjos altădată, se clătina ca o trestie frîntă; etiopianul de lingă el îşi răsturnase capul peste braţul crucii; Autharit, nemişcat, învîrtea ochii în fundul orbitelor, părul lui lung, prins într-o crăpătură a lemnului, îi acoperea fruntea, şi horcăitul care îi ieşea din piept semăna cu un muget de mînie. Un straniu curaj îi revenise lui Spendius; privea acum viata cu un adînc dispreţ şi aştepta moartea cu nepăsare, ca pe o apropiată şi veşnică dezlegare.

În agonia lor tresăreau cîteodată, simţind pe buze o fluturare de pene. Aripi mari se legănau în jurul lor ca nişte umbre; şi un croncănit prelung se auzea. Crucea lui Spendius era cea mai înaltă şi asupra ei se abătu cel dinţii vultur. Grecul îşi întoarse faţa spre Autharit şi îi spuse încet, cu un zîmbet de neînţeles:

— Ţii minte leii din drumul spre Sicca?

— Erau fraţii noştrj, răspunse galul murind.

Între timp, Hamilcar spărsese zidul cetăţii şi pătrunsese în Tunis. O pală de vînt x'isipi fumul, limpezind zarea pînă sub meterezele Cartaginei; se deosebea o mulţime de oameni, privind în depărtare de pe culmea templului lui Eşmun; Hamilcar zări, la stingă lui, pe malul lacului, treizeci de cruci uriaşe.

Pentru a părea mai înfricoşătoare, barbarii le îuîlţaseră legînd unul deasupra celuilalt catargele corturilor lor; cadavrele celor treizeci de Bătrîni spînzurau în largul cerului. Pe pieptul lor se zărea parcă un roi de fluturi albi; erau penele săgeţilor pe care soldaţii lui Mîtho le trăseseră asupra lor.

In vîrful crucii celei mai înalte sclipea o panglică de aur, căzînd peste un umăr al cărui braţ lipsea. Hamilcar abia putu să-l recunoască pe Hannon. Oasele lui şubrede scăpaseră din legătura scoabelor de fier, şi fîşii de came zdrenţuită îi atîrnau pe braţe; nu mai rămăseseră pe cruce decît resturi sfîşiate, asemeni hălcilor de fiară sălbatică pe care le atîrnă vînătorii la uşa casei lor.

Hamilcar nu aflase nimic; zidurile oraşului îl'împiedicau să vadă mai departe, iar căpitanii pe care îi trimisese la cei doi generali nu se mai întorseseră. Fugarii sosiţi între timp aduseseră vestea înfrîngei'ii lui Hannon. Armata punică se opri. Tulburaţi de această întorsătură a războiului tocmai cînd se socoteau biruitori, ostaşii îşi pierdură cumpătul, nemaivoind să asculte poruncile lui Hamilcar.

Folosindu-se de această şovăială, Mîtho, după. ce spulberă oastea lui Hannon, se întoarse asupra numizilor. NarrTIavas dădu drumul elefanţilor, dar mercenarii, cu făclii smulse de pe ziduri, se risipiră pe întinderea cîmpiei ca o mare de flăcări, şi fiarele îngrozite o luară la goană spre mare, învîlmăşindu-se, ucigîndu-se unele pe altele, şi sfîrşind înecate sub povara platoşelor prea grele. NarrTIavas puse în mişcare călărimea; dar barbarii se culcară cu faţa la pămînt, şi cînd caii se apropiară de ei la trei paşi, se năpustiră sub burţile lor, spintecîndu-le cu jungherele. Cînd sosi Barca, jumătate din numizi pieriseră.

Mercenarii erau însă prea istoviţi pentru a primi lupta cu Hamilcar. Se retraseră în rînduială pînă la muntele Apelor-Calde. Sufetul, din prevedere, nu-i urmări, ci se îndreptă spre gurile Macarului.

Stăpînea Tunisul, dar din întreg oraşul nu mai ramă. sese decît o învălmăşeală de ruine; de sub zidurile prăbuşite ale cetăţii şi pînă în largul cîmpiei, se întindeau mormane de dărîmături; iar mai departe, între malurile golfului, cadavrele elefanţilor izbite de vînt se ciocneau între ele, ca un arhipelag de stînci negre purtat pe valurile mării.

Pregătindu-se de război, Narr'Havas îşi. golise pădurile. Strînsese elefanţii tineri ca şi pe cei bătrîni, bărbaţi şi femei, secătuind toată puterea de luptă a regatului său. Mulţimea, care îi văzuse de departe pierind, se jelea pe îtrăzi, chemîndu-i pe nume, ca pe nişte prieteni răposaţi: „Vai! Vai! Vai! *Nebiruitul! Fulgerul! Rindunica!"* îi pomenea mai des decît pe cetăţenii morţi. A doua zi, zărind corturile barbarilor pe muntele Apelor-Calde, poporul fu cuprins de-o disperare atît de adîncă. încît mulţi, femei mai ales, se

azvîrliră cu capul în jos de pe culmea Acropolei.

Nu se ştia ce plănuieşte Hamilcar. Trăia singur în cortul lui, ţinînd pe lingă el un copil străin; nimeni nu era primit la masa lor, nici Narr'Havas. Sufetul îi arăta, totuşi, o deosebită prietenie, mai ales acum, după înfrîngerea lui Hannon; dar regele Numidiei ţinea prea mult să ajungă fiul lui Hamilcar, ca să se încreadă în măgulitoarele cuvinte cu care sufetul îl lăuda.

Această tăcere înşelătoare ascundea urzeli îndemînatice. Hamilcar izbutise cu tot felul de făgăduieli să cîştige de partea lui pe fruntaşii satelor; mercenarii se pomeniră izgoniţi şi hărţuiţi ca nişte fiare sălbatice. Intrau într-o pădure şi copacii începeau să ardă; se opreau să bea dintr-o fîntînă şi apa era otrăvită; intrau să doarmă peste noapte într-o peşteră şi a doua zi se trezeau zidiţi ca în mormînt. Aliaţii lor, neamurile care pînă atunci îi apăraseră, le erau acum vrăjmaşe; oamenii care le cădeau în spate purtau arme cartagineze.

Unora dintre barbari li se spuzise obrazul ca o pecingine roşie; se molipsiseră punînd mina pe Hannon, credeau ei. Alţii spuneau că s-au înveninat de cînd mîncaseră peştii lui Salammbo. Nu simţeau însă nici o remuşcare şi plănuiau profanări şi mai grozave pentru înjosirea zeilor Cartaginei; ar fi dorit să-i nimicească pe toţi.

Vreme de trei luni cutreierară astfel ţărmul răsăritean al mării; apoi poalele munţilor Selium, pînă la hotarul de nisip al deşertului. Căutau un. adăpost, oriunde l-ar fi aflat. Utica şi Hippo-Zarytul nu-i trădaseră, dar amîndouă cetăţile erau împresurate de Hamilcar. Se îndreptară spre miazănoapte, la întîmplare, pe drumuri necunoscute. Mintea lor era tulburată de multele încercări prin care trecuseră.

Ajunseseră la capătul răbdării şi erau din zi în zi mai descurajaţi. Intr-o dimineaţă se treziră sub rîpele de la Cobus, încă o dată în faţa Cartaginei.

Războiul începu din nou. Puterile luptătorilor se arătau egale, dar erau şi unii şi alţii atît de osteniţi, incît, în locul

necontenitelor hărţuieli, ar fi dorit o mare bătălie; o luptă pe viaţă şi pe moarte, cea din. urmă.

Mîtho hotărî s-o ceară el însuşi sufetului. Unul din libieni se arătă gata să ducă solia. Văzîndu-1 plecînd, toţi erau încredinţaţi că nu se va mai întoarce..

S-a înapoiat în aceeaşi seară.

Hamilcar primea lupta. Cele două armate aveau să se înfrunte a doua zi, la răsăritul soarelui, pe cîmpul Rhadesului.

Mercenarii voiau să ştie ce vorbe mai spusese sufetul, şi libianul povesti:

— Văzîhdu-mă că nu plec, m-a întrebat: „Ce mai aştepţi?"' „Să fiu ucis", am răspuns. Hamilcar a spus: „Nu. Du-te. O să-ţi vie nndul mîine, odatăcu ceilalţi".

Această mărinimie îi uimi pe barbari; unii se arătau înfricoşaţi, iar Mîtho îşi zicea că era mai bine ca solul să fi fost ucis.

Ii mai rămăsese trei mii de africani, o mie două sute de greci, o mie cinci sute de campanieni, două sute deiberi, patruzeci de gali şi o ceată de tîlhari nomazi din Naffur, pe care îi culesese din ţara Curmalelor; cu totul şapte mii două sute nouăsprezece oameni, şi nici o sintagmă întreagă. Oamenii astupaseră spărturile platoşelor cu oase de animale, iar în locul coturnilor de bronz încălţaseră sandale de cîrpă. îi atîrnaseră pe tunici plăci de fier şi de aramă; zalele zdrenţuite le spînzurau pe şolduri; pe braţele lor păroase şi pe obraz purtau urme de răni ca nişte fire de purpură.

Amintirea morţilor căzuţi în încrîncenarea bătăliilor le răscolea sufletele şi le sporea înverşunarea; fără să-şi dea prea bine seama, se simţeau slujitorii unui Zeu ai Oropsiţilor, preoţii Răzbunării lumii întregi. îi îndîrjea suferinţa unei prea mari nedreptăţi, şi îi asmuţea, mai ales, priveliştea Cartaginei. Se legară cu jurămînt să lupte unii pentru alţii pînă la moarte.

Au tăiat vitele de povară şi au mîncat pe săturate, ca să-şi sporească puterile. Unii s-au culcat să doarmă; alţii rămaseră de veghe, închinîndu-se fiecare altei stele.

Cartaginezii se arătară pe cîmpul de luptă înaintea lor. îşi frecaseră cu ulei marginea scuturilor, ca să alunece săgeţile; pedestraşi care purtau părul lung, şi-l tăiaseră pe frunte. în al cincilea ceas al zilei, Hamilcar dădu poruncă soldaţilor să arunce mîncarea din cratiţe, socotind că se vor bate mai bine flămînzi. Armata lui număra paisprezece mii de oameni; de două ori mai mult decit a mercenarilor. îl stăpînea, totuşi, o nelinişte mai tulburătoare decît oricînd. Infrîngerea lui ar fi însemnat pieirea Republicii, iar pentru el moartea pe cruce. Biruinţa îi deschidea drumul spre Pirinei, pînă în Galia şi peste Alpi; va pătrunde în Italia, aşezînd în lume pentru veşnicie stăpînirea neamului lui Barca. De douăzeci de ori se trezi în timpul nopţii, supraveghind pregătirile de luptă pînă în cele mai neînsemnate amănunte. O mare îngrijorare domnea în rîndurile punice.

Narr'Iiavas nu mai avea încredere în numiz-ii lui. îşi spunea că barbarii ar fi putut să-i biruie. O slăbiciune ciudată îl cuprinsese, şi bea într-una cupe pline cu apă.

Un om, pe care nu-1 cunoştea, dădu la o parte uşa cortului şi aşeză pe pămînt o cunună din cristale de sare. împodobită cu romburi de sidef şi desene hieratice însemnate cu praf de pucioasă: era cununa de nuntă, pe care logodnicele' din Cartagina obişnuiau s-o trimită mi**la** – Salammbo relui lor; era, o mărturie de dragoste şi un semn de chemare.

Totuşi fiica lui Hamilcar nu-1 iubea pe Narr'Havas. Amintirea lui Mîtho o stăpînea cu o stăruinţă de nesuferit; i se părea că moartea lui i-ar fi uşurat gîndurile, aşa cum se, vindecă muşcătura şarpelui zdrobind capul năplrcii pe rana care a lăsat-o. Regele Numidiei aştepta cu nerăbdare să, fie soţul ei, şi fiindcă Hamilcar hotărîse ca. nunta să se facă după biruinţă, Salammbo îi trimitea acel dar, pentru a-1 îmbărbăta la luptă. Temerile lui Narr'

Iiavas se risipiră şi nu se mai gîndea acum decît la fericirea de care se va bucura, alături de o femeie atît de frumoasă., '

.. Aceeaşi dorinţă îl înflăcărase şi pe Mîtho; dar,

înfrînîndu-şi patima, îşi dăruia acum întreaga dragoste soţilor lui de arme. îi iubea ca pe o parte din el însuşi, aşa eum iubea ura care îl, însufleţea; îşi simţea gîndui mai înalt şi braţele mai tari; vedea limpede ce avea de făcut, şi. dacă suspina uneori, era fiindcă îşi aducea aminte de Spendius.

Mîtho îşi rîndui armata pe şase şiruri egale. La mijloc îi aşează pe etrusci, legaţi unul de altul cu un lanţ de bronz; veneau în urmă arcaşii şi aruncătorii-cu-praştia, iar cele două aripi le întări cu oamenii din Naffur, călări pe cămile cu păr scurt, împodobite cu pene de struţ.

Hamilcar îi împărţi pe cartaginezi în aceeaşi ordine. Înaintea pedestrimii, alături. de veliţi, se ţineau clinaba-rii, iar în urma tuturor, numizii. In zorii zilei, cele două oşti se aflau faţă în faţă, aruncîndu-şi de departe priviri ucigaşe. Au fost, la început, cîteva clipe de şovăială, apoi se dezlănţui bătălia.

Barbarii, frămîntînd pămîntul în picioare, înaintau încet, ca să-nu-şi piardă răsuflarea. Mijlocul armatei cartagineze se arcuia ca ieşindul unei potcoave. Apoi, deodată, întreg văzduhul răsună de zgomotul unei cumplite loviri, ca şi cum piepturile a două stoluri de corăbii ar fi trosnit ciocnindu-se în luptă. Şirul dintîi al barbarilor se deschise ca o poartă, şi o ploaie de săgeţi, de pietre şi de suliţi porni din următoarele rînduri ale arcaşilor şi alo aruncătorilor-cu-pfăştia. Rotundul armatei cartagineze se întinse cu -încetul într-o linie dreaptă; apoi s-a răsfrînt ca un arc întors pe dos; cele două aripi ale Veliţilor s-au apropiat, strîngîndu-se ca un cleşte. Barbarii, care se înverşunaseră împotriva falangei, fură prinşi la mijloc şi păreau pierduţi. Mîtho îi opri, şi în timp ce aripile cartagineze înaintau, cele trei rînduri din urmă ale barbarilor se desfăşurară pe laturi, întinzîndu-se pe o întreită lungime.. — Mercenarii care alcătuiau cele două aripi ale frontului începură însă să slăbească, mai ales cei din stingă* care nu mai aveau săgeţi; veliţii au căzut asupra lor secerîndu-i pe capete. Mîtho îi retrase mai înapoi. La aripa dreaptă luptau campanienii, înarmaţi cu

securi; pe aceştia îi îndreptă asupra aripei stingi a cartaginezilor. Mijlocul oastei barbare porni la atac; cei de pe margini, mai puţin primejduiţi, ţineau în frîu pe veliţi.

Hamilcar îşi împărţi călărimea în cete, şi aşezînd între ele pe hopliţi, o aruncă asupra mercenarilor.

Acest corp de oaste, avînd forma unui con, înainta cu un rînd de călăreţi în frunte, desfăşurînd pe laturile lui largi o pădure de lănci. Barbarii nu le puteau ţine piept. Numai pedestraşii greci purtau platoşe de aramă; ceilalţi luptau cu junghere legate în vîrful prăjinilor, cu tăişuri de coasă culese de prin ogrăzi şi cu săbii fau* rite din cercuri de roată. Lamele prea moi se îndoiau lovind şi, în timp ce barbarii se opreau să le îndrepte sub talpa piciorului, cartaginezii îi măcelăreau din toate părţile.

Numai etruscii, legaţi între ei cu lanţuri, nu dădeau înapoi; şirurile celor morţi rămîneau în picioare, şi acest. val de bronz se îndoia şi se strîngea iar, mlădios ca un şarpe şi de nepătruns ca un zid. La adăpostul lui barbarii îşi refăceau rîndurile, răsuflau o clipă şi se întorceau la luptă, strîngînd în mînă armele lor rupte.

Mulţi dintre ei nici nu mîi aveau arme, şi se năpus— teau asupra cartaginezilor muşcîndu-le faţa ca nişte cîini. Galii îşi scoseseră tunicile şi îşi arătau de departe, cu mîndrie, trupurile lor puternice şi albe; unii îşi sfî■ şiau rănile pentru a înspăi mintă pe duşman. In mijlocul sintagmelor punice nu se mai auzea nici un glas de comandă; flamurile îşi trimiteau semne pe deasupra norilor de praf, iar luptătorii înaintau purtaţi de iureşul mulţimii care îi ducea cu ea.

Hamilcar dădu poruncă numizilor să dezlănţuie atacul; nafurii se năpustiră să-i înfrunte.

Înveşmîntaţi în rochii negre, purtînd un smoc de păr pe creştetul capului şi pe braţe scuturi din piele de rinocer, mînuiau un paloş fără miner, legat de mină cu sfoară; cămilele împodobite cu pene scoteau un fel de gungurit prelung şi răguşit. Tăişurile de fier se abăteau fără greş, apoi se ridicau din nou, lăsînd să cadă alături un braţ retezat. într-o furie nebună, cămilele goneau printre

rîndurile, falangei. Unele, cu piciorul frînt, alergau şchiopătînd ca nişte struţi săgetaţi.

Pedestrimea punică se întoarse asupra barbarilor rupîndu-i în două; aripile lor, pierzînd legătura între ele, se frămîntau în loc. Armele cartaginezilor le încercuiau, strălucind cî nişte cununi de aur. Virfurile1 săbiilor fluturau în mijlocul învălmăşelii ca nişte albe lumini scînteietoare. Trupurile clinabarilor căzuţi în luptă zăceau pe întinderea cîmpiei; mercenarii îi dezbrăcau de platoşele lor şi se întorceau la luptă. Cartaginezii, nemaideosebindu-i, se amestecau între rîndurile lor. O cumplită zăpăceală îi cuprinsese; se opreau pe loc, dădeau înapoi, se risipeau. In strigătele de biruinţă ale barbai'ilor se împrăştiau ca sfărîmăturile unei corăbii împinse de furtună. Hamilcar privea deznădăjduit cum armata lui pierea, zdrobită de isteţimea lui Mîtho şi de vitejia neînfrînată a mercenarilor.

Deodată, un răpăit prelung de tobe răsună în adîncul zării. Era o> mulţime de bătrîni, de bolnavi, ••de copii nevîrstnici şi de femei, care ieşise înspăimîntată din Cartagina. Ca şi cum s-ar fi pus sub ocrotirea unui scut uriaş de apărare „ducea cu ea singurul elefant care mai rămăsese. Republicii; era cel cu trompa tăiată, pe care şi-l păstrase Hamilcar.

În clipa aceea, li se păru cartaginezilor că. Patria, desprinzîndu-se de zidurile cetăţii, le aducea porunca de a muri pentru ea. Pornirea furiei lor se înteţi şi, cu numizii. în frunte, se'aruncară în luptă din nou.

Barbarii se sprijineau pe o măgură din mijlocul cîmpiei. N-ăveau sorţi de izbîndă, nici măcar speranţa de a scăpa cu viaţă; dar erau cei mai puternici, cei mai cutezători.

Oamenii din Cartagina azvîrleau pe deasupra capotelor numizilor frigări, ciocane, grătare; soldaţii care vix'îseră groaza în consulii Romei căzeau acum sub beţele pe care li le aruncau în cap femeile. Poporul punic îi nimicea pe mercenari.

Barbarii se retrăseseră pe culmea măgurii. Cercul lor se strîngea după fiecare asalt al cartaginezilor. De două ori încercară să coboare, dar fură nevoiţi, să dea repede

înapoi. Năvălind de-a valma, loveau cu suliţele printre picioarele rîndurilor din faţă, nimerind la întîmplare. Alunecau intr-o baltă de sînge. Pe povîrnişul pieziş, morţii se rostogoleau pînă la marginea cîmpiei. Elefantul care încerca să urce, se afunda în cadavre pînă la burtă, simţind. parcă o plăcere nespusă să calce peste morţi; trompa lui bearcă îşi înălţa din cînd în cînd vîrful retezat, ca o lipitoare uriaşă.

O clipă, lupta se opri în loc. Cartaginezii, scrîşnind din dinţi, priveau spre culmea măgurii, unde barbarii rămăseseră în picioare. Apoi porniră din nou la atac şi vărsarea de sînge reîncepu. Barbarii îi lăsau să se apropie, strigînd că se dau prinşi, dar se aruncau asupra lor şi, cu un răget cumplit, se ucideau; şi pe măsură ce morţii cădeau, ceilalţi, apărîndu-se, călcau peste ei.. Era ca o piramidă, care încetul cu încetul creştea.

În curînd nu mai rămaseră decît cincizeci. Apoi douăzeci, trei, numai doi: un samnit înarmat cu o secure şi Mîtho, care mai ţinea în mină sabia lui.

Samnitul, cu genunchii îndoiţi, lovea în jurul lui, strigîndu-i lui Mîtho să se ferească: „La dreapta, stăpîne! La stingă! Apleacă-te! “

Mîtho îşi pierduse zalele de pe umeri, nu mai avea nici platoşă, nici coif: era gol, mai galben ca moartea, cu părul vîlvoi, cu colţurile gurii în spume, iar tăişul săbiei lui se rotea atît de repede, încît părea că îl înconjoară cu un nimb de lumină. O piatră îi frînse sabia aproape de miner. Samnitul căzuse şi valul cartaginezilor se apropia. Mîtho ridică spre cer mîinile goale şi, deschizînd braţele ca şi cum s-ar fi azvîrlit în mare de pe vîrful unei stînci, se aruncă cu pieptul în suliţi.

Suliţele, se dădură, la o parte din faţa lui. Mîtho se năpusti de mai multe ori asupra lor, dar armele parcă nu voiau să-l atingă.

Simţind o sabie sub călcîi, se aplecă s-o ridice, dar căzu în aceeaşi clipă, cu pumnii şi genunchii legaţi. Narr’ Havas, care îl pîndise pas cu pas, văzîndu-1 cum se apleacă, aruncase asupra lui un năvod, prinzîndu-1 în

ochiurile lui ca pe o fiară sălbatică.

L-au legat pe elefant, cu braţele în cruce, şi toţi cartaginezii, cîţi puteau să umble, porniră, î. nconjurîndu-1, intr-o larmă asurzitoare spre Cartagina.

Printr-o ciudată îhtîmplare, vestea despre marea biruinţă ajunsese în cetate încă din cel de-al treilea ceas al nopţii. Clepsidra templului lui Khamon picurase ceasul al cincilea, eînd mulţimea, ajunse în Malqua. Mîtho deschise ochii. Se aprinseseră atîtea lumini deasupra caselor, incit oraşul întreg părea în flăcări.

O furtună de strigăte nedesluşite se apropia; Mîtho, culcat pe spate, privea stelele. în urma lui s-a închis o poartă, şi un adine întuneric l-a cuprins.

A doua zi, la acelaşi ceas al serii, cel din urmă dintre oamenii părăsiţi în valea Securii îşi dădea sufletul.

După plecarea soţilc-r lor de lupţă, zuagezii se hrăniră cîtva timp cu grohotişul sfărîmăturilor de stîpcă. Barbarii-îl aşteptau mereu pe Mîtho; istoviţi şi descurajaţi, rămăseseră pe loc, cu acea încăpăţînare a bolnavului legat de patul ■ suferinţei lui. în cele din urmă, nemaiavind ce mînca, plecară. Nu mai rămăseseră decît o mie trei sute de barbari; pentru a sfîrşi cu ei nu mai era nevoie de nici o luptă.

În cei trei ani de război, fiarele sălbatice, leii mai cu seamă, se înmulţiseră în voie. Narr'Havas asmuţise gonacii asupra lor şi îi vînase. Apoi, aşezînd din loc în loc capre ca momeală, îi alungase pînă în valea Securii.

Într-o zi, Bătrmii trimiseră un om de-al lor să cerceteze cîţi barbari se mai găseau în viaţă.

Leii zăceau pe întinderea cîmpiei, culcaţi printre stîrvuri'. Morţii mai purtau încă veşmintele şi armele lor, dar nici faţă, nici braţe nu mai aveau. Unii păreau încă întregi. Alţii putreziseră cu totul, şi coifurile erau pline cu cranii prăfuite. Picioax-ele descărnate se iveau de sub genunchere; scheletele îşi păstraseră mantalele şi oasele uscate la soare străluceau ca nişte pete albe pe aşternutul nisipurilor.

Leii se odihneau cu pieptul la pămint şi cu labele

întinse, clipind din ochi in lumina soarelui, pe care albul stîncilor o răsfringea înzecit. Unii, aşezaţi pe picioarele dinapoi, ’ priveau ţintă în depărtare; alţii, pe jumătate ascunşi în coama lor bogată, dormeau încolăciţi, sătui, osteniţi, plictisiţi, tot atît de nemişcaţi ca şi stîneiie munţilor, ca şi morţii. Se lăsa noaptea; flamuri roşii fluturau în largul zării spre apus.

Dintr-unul din mormanele de morţi risipite pe întinsul cîmpiei, se desprinse umbra nedesluşită a unei fantome. Un leu se ridică, proieetînd o formă monstruoasă peste zarea înflăcărată – şi aruncîndu-se asupra omului îl doborî cu o singură lovitură de labă.

Întins pe burtă, îşi înfipse colţii în carnea caldă încă, şi începu să-i rupă măruntaiele.

Apoi căscă gura largă şi scoase un răget prelung; ecoul muntelui îl duse mai departe, pînă se pierdu în tăcerea necuprinsă a deşertului.

Deodată, porni la vale o revărsare de pietriş rostogolit. Un freamăt de paşi repezi se auzi, şi dinspre poarta de fier care închidea valea, se zăriră boturi ascuţite, urechi ciulite, şi luminile galbene ale unor ochi lacomi. Ei’au şacalii care veneau să mănînce resturile.

Trimisul Cartaginei, care privea aplecat peste prăpastie, făcu calea întoarsă.

MATHO

O IMENSĂ BUCURIE CUPRINSESE Cartagina, o bucurie a tuturor, adîncă, fără margini, dezlănţuită; oamenii reclădiră zidurile dărîmate, poleiră din nou chipul zeilor, aşternură pe străzi ramuri de mirt şi aprinseră tămîie la răspîntii; mulţimea umplea terasele, iar veşmintele ei’, în tot felul de culori, străluceau în lumină ca nişte straturi de flori.

Peste murmurul necontenit de glasuri, se auzeau stri. gătele cărătorilor de apă, care veneau să stropească pavelele; sclavii. lui Hamilcar împărţeau poporului orz prăjit şi felii de carne proaspătă; trecătorii se opreau în drum şi se îmbrăţişau plîngînd. Cetăţile tyriene căzuseră, nomazii fuseseră împrăştiaţi, barbarii nimiciţi. Valuri

multicolore de pînză acopereau culmea Acropolei; pintenii triremelor înşirate de-a lungul digurilor străluceau ca *o* salbă de diamante; se simţea pretutindeni rînduiala restabilită, viaţa nouă care renăştea, o nemăsurată fericire înflorind pretutindeni. Era ziua nunţii lui Salammbo cu regele Numidiei. /.

Pe terasa templului lui Khamon se întinseseră trei mese lungi, încărcate cu vase uriaşe de aur: pentru Preoţi, pentru Bătrîni şi pentru Bogaţi. La o a patra masă, mai înaltă, aveau să se aşeze Hamilcar, Narr'Havas şi Salammbo. Redobîndind zaimful, ea mîntuise Patria, şi poporul făcea din nunta ei o sărbătoare obştească, în largul pieţii de jos, mulţimea aştepta sosirea miresei.

O a doua plăcere, mai aprigă, îi aţîţa nerăbdarea; pentru aceeaşi zi fusese făgăduită uciderea lui Mîtho.

Fusese vorba, mai întîi, să-l jupoaie de viu; să-i toarne pe gît plumb topit; să-l lase să moară de foame; să-l lege de un copac şi o maimuţă să-i crape capul cu pietre; o pîngărise pe Tanit şi cinocefalii ei aveau s-o răzbune. Alţii erau de părere să-l înfăşoare în fîşii de lină înmuiate în ulei şi să-l plimbe prin oraş pe-o cămilă; se bucurau dinainte, închipuindu-şi cum se va zvîrcoli încins de flăcări ca o torţă în bătaia vîntului. ■*.

Dar care din cetăţeni vor fi aleşi pentru a-1 sehingiui? De ce să fie unii lipsiţi de această plăcere? Trebuia să se găsească un fel de moarte la care să ia parte întreaga cetate; toate armele, toate mîinile, tot ce era cartaginez, de la pietrele de pe stradă pînă la valurile mării, să-l sfîşie, să-l zdrobească, să-l înece. Aşadar, Bătrînii hotărîră să fie fugărit de la închisoare pînă în piaţa lui Khamon, cu mîinile legate la spate „neînsoţit. Nimeni n-avea voie să-l lovească în inimă, ca să nu moară prea repede; nici să-i crape ochii, ca să-şi vadă supliciul pînă la capăt; să nu azvîrle asupra lui cu nimic şi să nu-1 rupă cu mai mult de trei degete deodată…

Deşi urma să fie scos din temniţă abia spre sfîrşitul zilei, mulţimea de pe străzi, părîndu-i-se că l-ar fi văzut, năvăli spre Acropole şi se întoarse dezamăgită. Oamenii se

înşiruiseră pe străzi încă din ajun şi aşteptau în picioare, strigîndu-se din depărtare unii pe alţii şi arătîndu-şi unghiile pe care le lăsaseră să crească, pentru a sfîşia mai bine. Unii se plimbau dintr-un loc în altul, fără astîmpăr; alţii păliseră la faţă, ca şi cum ei înşişi ar fi trebuit să moară.

Deodată, de dincolo de Mappale, se iviră mănunchiuri mari de pene fluturînd pe deasupra capetelor. Salammbo ieşea din palat. Mulţimea scoase un oftat de uşurare.

Alaiul înainta încet, pas cu pas.

Veneau în frunte preoţii Zeilor-Pateci, apoi preoţii lui Eşmun, preoţii lui Melkarth, şi ceilalţi la rînd, cu aceleaşi podoabe şi în aceeaşi rînduială, pe care o păstraseră la slujba jertfei. Preoţii lui Moloh treceau cu frunţile aplecate; mulţimea, cuprinsă parcă de remuşcare, se dădea la o parte la vederea lor. Preoţii Rabetnei păşeau semeţi, purtînd în mîini lirele lor; preotesele, care urmau în rodiii străvezii,. galbene şi negre, ţipau ca păsările şi se zvîrcoleau ca nişte vipere; altele, în sunetul flautelor, se legănau închipuind jocul stelelor, iar din veşmintele lor uşoare se răspîndea de-a lungul străzilor o adiere de miresme dulci. Aplauze izbucniră la trecerea printre femei a kedeşimilor; ei întruchipau Divinitatea hermafroditǎ şi, cu pleoapele vopsite, parfumaţi şi îmbrăcaţi ca femeile, le semănau, deşi n-aveau sîni, iar şoldurile le erau înguste. Ziua aceea era închinată femeii.: în aer plutea o tainică poftă de plăcere; torţele începuseră să ardă în umbra pădurii sfinte. Noaptea avea să fie a desfrînării; trei corăbii cu femei sosiseră din Sicilia, şi alte curtezane fuseseră aduse din deşert.

Tagmele preoţeşti, pe măsură ce soseau, se înşirau în curţile templului, de-a lungul galeriilor şi pe cele două scări gemene, care se întîlneau pe culmea zidurilor. Valuri de rochii albe se iveau printre coloane şi întreaga clădire se împodobise eu statui omeneşti – tot atît de nemişcate ca şi cele de piatră.

’Au urmat, după preoţi, guvernatorii provinciilor, supraveghetorii Visteriei şi toţi Bogaţii. O larmă

necontenită fremăta în oraşul de jos. Din străzile vecine se revărsa o mulţime de lume, şi hierodulii înarmaţi cu beţe se sileau să stăvilească puhoiul; cînd, trecînd printre tiarele de aur ale Bătrînilor, se ivi într-o lectică cu baldachin de purpură Salammbo.

Un strigăt de bucurie umplu Lot văzduhul, chimvalele şi crotalele prinseră să cînte şi, în sunetul tamburinelor, baldachinul de purpură se pierdu între cele două coloane ale templului.

La înălţimea primului cat apăru clin nou. Apoi, străbătînd terasa, Salammbo se aşează pe un tron cioplit dintr-o spinare de broască ţestoasă. Sub picioare avea un scăunel de fildeş cu. trei trepte; pe marginea primei trepte doi copii de negru stăteau în genunchi; din cînd în cînd, Salammbo îşi rezema pe creştetul lor mîinile încărcate de inele grele.

De la glezne pînă la coapse era înfăşurată într-o reţea de ochiuri mărunte cu luciri de sidef, asemeni solzilor de peşteo cingătoare albastră îi strîngea mijlocul şi un văl răscroit ca două seceri de lună lăsa să i se vadă. sinii; doi ciorchini de nestemate le ascundeau vîrfurile. în păr purta pene de păun înstelate cu pietre preţioase, şi o mantie largă, albă ca zăpada, îi cădea pe umeri; cu coatele lipite de trup, cu genunchii strînşi, cu braţele prinse în brăţări de diamant, stătea dreaptă ca o statuie sacră.

Pe două scaune mai joase, şedeau tatăl şi soţul ei. Narr' Havas, înveşmîntat într-o lungă rochie aurie, îşi pusese pe frunte coroana din cristale de sare, de sub care porneau două şuviţe de păr împletite, închipuind coarnele lui Ammon; iar Hamilcar, în tunica lui viorie, brodată cu frunze de am', purta la şold sabia lui de luptă.

În golul dintre mese, lîngă o baltă de ulei trandafiriu, pitonul negru al templului lui Eşmun se încolăcea muşcîndu-şi coada. O columnă de aramă, purtînd în vîrfui ei un ou de cristal, se înălţa în mijlocul cercului pe care îl făcea şarpele, iar razele soarelui, răsfrînte în căderea lor, se răspîndeau împrejur pretutindeni.

La spatele lui Salammbo se strînseseră, în rochiile lor

de in, preoţii lui Tanit; în dreapta ei, ca o linie de aur, se înşirau tiarele Bătrînilor, iar de cealaltă parte, linia verde pe care o prelungeau sceptrele de smarald ale Bograţilor; în ••adîncul încăperii, rochiile roşii ale preoţilor lui Moloh se închegau parcă intr-un zid de purpură. Celelalte tagme preoţeşti cuprinseseră terasele de jos. Străzile gemeau de lume. Mulţimea se urcase pe acoperişurile caselor, şi alte şiruri lungi ajungeau pînă pe culmea Acropolei. Avînd poporul la picioarele ei şi deasupra bolta cerului, împrejmuită de mare, de munţi şi de zările ţării întregi, Sa'lammbo, în strălucirea ei, părea însăşi întruparea lui Tanit, zeiţa şi sufletul Cartaginei.

Ospăţul trebuia să ţină toată noaptea. Pe covorul de lină vopsită care acoperea mesele joase, fuseseră împlîntate, ca nişte arbori, lampadare cu. mai multe braţe; ulcioare mari de chihlimbar, amfore de sticlă albastră, linguri de bagă şi pîinişoare rotunde se înşirau de-a lungul celor două rînduri de talere tivite cu mărgăritare; ciorchini de struguri atîrnau, cu frunzele lor, pe coarde de ivoriu; bucăţi mari de gheaţă se topeau în vase de abanos; munţi întregi de lămîi dulci, de rodii, de castraveţi, de pepeni se înălţau pe tăvi de argint; mistreţi cu gura deschisă înotau în pulbere de mirodenii*;* iepuri în blana lor păreau gata să sară dintre flori; felurite cărnuri tocate umpleau căuşul scoicilor; plăcintele erau împletite cu tîlc, iar de sub clopotele care acopereau tăvile cu mîncăruri, porneau în zbor porumbei.'

Sclavii, cu mînecile suflecate, păşeau în vîrful picioarelor; din cînd în cînd, lirele începeau să cînte un imn de preamărire, şi un zvon de glasuri se înălţa să-i răspundă. Freamătul mulţimii, neîntrerupt ca talazurile mării, stăruia în jurul ospăţului, legănîndu-1 pe valurile unei muzici care venea de departe; unii îşi aminteau petrecerea mercenarilor, şi toţi pluteau pe aripile unei fericiri nemărginite. Soarele cobora dincolo de zare, şi secera de aur a lunii se ridica de cealaltă margine a cerului.

Ca şi cum ar fi auzit o chemare, Salammbo întoarse

capul; poporul, care avea ochii aţintiţi asupra ei, îi urmări privirea.

Poarta temniţei, tăiată în stînca Acropolei, se deschisese, şi în gura ei neagră se ivi pe prag un om în picioare.

Făcu cîţiva paşi, îndoindu-se din mijloc şi privi înspăimîntat, ca fiarele cînd se regăsesc dintr-o dată în libertate.

Lumina îl orbea; rămase cîteva clipe nemişcat. Mulţimea îl recunoscu şi parcă îşi pierdu răsuflarea.

Trupul acelui osîndit era pentru ea o privelişte neobişnuită, luminată de o strălucire aproape zeiască. Toţi se aplecau şă-1 vadă, mai cu seamă femeile. Ardeau de dorinţa de a privi pe omul care le ucisese-soţii şi pe copiii lor; în adîncul sufletului lor, fără să-şi dea seama, se trezea o pornire mişelească; în pofta de a-1 vedea mai de aproape, era un amestec ciudat de remuşcări şi de-o nestăpînită ură.

Mîtho a mai făcut cîţiva paşi şi, dintr-o dată, mulţimea, o clipă uluită, îşi regăsi stăpînirea de sine. O pădure de braţe se ridică, şi omul nu se mai zări.

Scara care urca pe Acropole avea şaizeci de trepte. Mîtho le coborî ca şi cum ar fi fost tîrît de un puhoi, din vîrful unui munte-; de trei ori mulţimea îl văzu sărind; apoi, în josul scării, se prăbuşi.

Umerii lui sîngerau; ••pieptul i se zbătea în răsuflări din adînc. Se încorda cu atîta putere să rupă legăturile care îl strîngeau, încît braţele lui, încrucişate pe spinarea goală, se umflau ca nişte şerpi tăiaţi în bucăţi.

Din locul unde se găsea, porneau mai multe străzi. De-a lungul fiecăreia din ele se întindea un şir întreit de lanţuri de bronz, legate de buricul Zeilor-Pateci; mulţimea se îngrămădise pe lîngă zidurile caselor, iar în mijlocul străzii, slujitorii Bătrînilor păzeau trecerea, învîrtind în mînă harapnice de piele.

Unui din ei îl lovi pe Mîtho cu toată puterea, îmbrîncindu-1 să meargă.

Mulţimea întindea mîinile pe deasupra lanţurilor,

strigînd că i se lasă osînditului un drum prea larg; iar Mîtho mergea mereu, lovit, împuns şi sfîşiat de mii de degete. Cînd ajungea la capătul unei străzi, i se deschidea înainte alta; de mai multe ori se aruncă asupra mulţimii, încercînd s-o sfîşie cu dinţii, dar lanţurile îl opreau; lumea se ferea şi rîdea.

Un copil îi rupse urechea; o fată, ascunzînd sub mînecă vîrful unui fus, îi spintecă obrazul; unii îi smulgeau smocuri de păr şi fîşii de carne; alţii, cu prăjini în mînă, îi mîngîiau faţa cu bureţi înmuiaţi în scîrnăvie. Un val de sînge îi ţîşni din partea dreaptă a gîtului. Toată mulţimea aceea era cuprinsă de o bezmetică beţie. Acest ultim barbar întrupa în ochii cartaginezilor pe toţi barbarii, toată armata lor. Se răzbunau pentru toate spaimele pe care le încercaseră, pentru toate ruşinile pe care le înduraseră. Furia poporului creştea mereu nesătulă. Lanţurile prea întinse ameninţau să se rupă, şi zadarnic loveau sclavii mulţimea încercînd s-o ţină în loc. Unii se agăţaseră de colţul caselor, alţii scoteau capul printre ziduri, iar rănile pe care nu puteau să le facă le urlau.

Erau înjurături groaznice, vorbe de ocară scîrnave, îndemnuri batjocoritoare şi blesteme crîncene; ca şi cum chinurile pe care le suferea nu erau de ajuns, îi prevesteau altele şi mai cumplite, dincolo de moarte.

Un răcnet uriaş se revărsa asupra Cartaginei cu o stăruinţă nătîngă. Cîte o frîntură de. cuvînt, un" strigăt răguşit şi frenetic îşi făcea drum prin' mulţime şi trecea din gură în gură. fără sfîrşit. Zidurile fremătîu de sus pînă jos, iar lui Mîţho i se părea că cele două laturi ale străzii se năpustesc asupra lui cu braţe uriaşe, să-l smulgă de la pămînt şi să-l sugrume în aer.

Îşi aducea aminte că încercase altă dată o simţire asemănătoare. Era aceeaşi mulţime, erau aceleaşi priviri, era aceeaşi mînie; dar. paşii lui erau atunci liberi, toţi i se fereau din cale; purta pe umerii lui veşmîntul unui zeu. Amintirea acelor clipe se lămurea tot mai mult şi îi umplea sufletul cu o covîrşitoare tristeţeUmbre mari treceau pe dinaintea ochilor lui; vedea oraşul rotindu-se ca înt'r-o

viitoare; sîngele îi curgea şiroaie din coapsele sfîşiate – şi se simţea murind. Genunchii i se îndoiră şi căzu încet pe pietrele străzii.

Cineva din mulţime veni cu fierul roşit în foc al unui trepied din templul lui Melkarth şi i-1 lipi de rană. Carnea sfîrîi, fumegînd. Huiduielile mulţimii acoperiră răcnetul de durere. Mîtho se ridică din nou în picioare.

Ifăeu şase paşi, apoi căzu iar; a treia, a patra oară: şi de fiecare dată un alt chin îl silea să se scoale. Azvîrleau prin ţevi de fier asupra lui uleifierbinte; îi aruncau sub picioare cioburi de'sticlă, Mîtho mergea înainte. Iri -colţul străzii Sateb se opri sub streaşină unei dughene, sprijinindu-se cu spatele de zid, şi rămase nemişcat.

Sclavii. Marelui-Sfat se năpustiră asupra lui cu bicele din piele de hipopotam, şi cu atîta furie îl loveau, îneît sudoarea curgea ca ploaia de pe ciucuriiturneelor lor. Mîtho părea că nu simte; apoi, deodată, adunîndu-şi ultimele puteri, o luă la goană orbeşte,. tremurînd din buze, ca şi cum un frig pătrunzător l-ar fi cuprins. Slrăbătu strada Budesului, strada, Soepo, lăsă în urmă tîrgul Verdeţurilor şi ajunse în piaţa lui Khamon.

Aici era în mina preoţilor. Sclavii au dat la o parte mulţimea; locul pe care se afla era acum mai larg. Mîtho privi în jurul lui şi o văzu pe Salammbo.

La cei dinţii paşi ai lui, se indicase în-picioare; apoi, pe măsură ce Mîtho se apropia, veni pînă la marginea terasei, şi încetul cu încetul nu mai văzu în jurul ei. decît pe Mîtho. O necuprinsă tăcere se făcuse în inima ei – era ca o genune, în care toată lumea dispăruse sub stăpînirea unui singur gînd, a unei singure amintiri, a unei singure priviri. Omul acela, care venea spre ea, o chema.

Numai ochii lui mai păstraseră în ei ceva omenesc. Trupul lui înalt nu mai era decît o arătare scăldată în sînge; legăturile rupte îi aliniau de-a lungul coapselor, amesteeîndu-se laolaltă cu vinele pumnilor lui descărnaţi; gura îi rămăsese larg deschisă şi din orbitele ochilor lui ţîşneau două flăcări, a căror văpaie îi cuprinsese parcă tot părul; şi nefericitul mergea mereu.

Ajunse la picioarele terasei. Salammbo se aplecă asupra balustradei şi, privind ochii aceia înspăimîntători, îşi aduse aminte de tot ceea ce omul din faţa ei suferise pentru ea. Acum murea, ’ dar Salammbo îl revedea în cortul lui, în genunchi, cuprinzîndu-i mijlocul cu braţul lui şi murmurîndu-i cuvinte de iubire; îi era dor să le mai asculte o dată, să le primească în inima ei; nu voia să-l vadă murind! In aceeaşi clipă, Mîtho tresări prelung; Salammbo îşi înăbuşi un strigăt; Mîtho se prăbuşi pe spate şi rămase nemişcat.

Salammbo, aproape în nesimţire, fu purtată pe braţe pînă la tronul ei de preoţii care o înconjurau acoperind-o cu laude. Era biruinţa ei! Toţi băteau din palme şi frămîntau pămîntul, urlîndu-i numele.

Un om se repezi asupra mortului. Deşi îi lipsea barba, purta pe umeri mantia preoţilor lui Moloh, iar la cingătoare spatula de aur cu care se tăiau cărnurile jertfite Zeului. Cu o singură lovitură spintecă pieptul lui Mîtho şi-i’smulse inima. Şahabarim o aşează pe o lingură. şi, în••inzînd braţul, o închină soarelui.

Soarele cobora dincolo de mare; razele lui se abăteau asupra inimii roşii, pătrunzînd-o ca nişte săgeţi. Pe măsură ce zvîcnirile ei se potoleau, soarele se cufunda în valuri; o dată cu cea din urmă tresărire a inimii, dispăru.

Atunci, din ţărmul golfului pînă-n istmul lagunei, şi din mai’ginea istmului pînă dincolo de far, pe toate străzile, în toate casele, deasupra tuturor templelor, un singur strigăt a răsunat. Contenea o clipă, apoi izbucnea din nou, făcînd să se cutremure zidurile. Cartagina se dezlănţuia în spasmul unei bucurii titanice şi a unei nemărginite speranţe.

Narr’Ilavas, îmbătat de mîndrie, cuprinse cu braţul lui stîng mijlocul lui Salammbo, ca un viitor stăpîn al ei, iar cu mîna dreaptă prinse un potir, de aur, ca să-l închine în cinstea geniului nepieritor al Cartaginei.

Salammbo s-a ridicat cu el o dată şi, ţinînd o cupă în mină, a voit la rîndul ei să bea. Dar s-a prăbuşit, cu capul pe spate, peste pernele tronului, palidă, nemişcată, cu

buzele întredeschise. Părul ei despletit se revărsa pînă la pămînt.

Astfel muri fiica lui Hamilcar, fiindcă atinsese eu mîna ei veşmîntul lui Tanit.

HNDICE

'Aegale: insule din Sicilia, în faţa muntelui Eryx, undo Lutatius i-a învins pe cartaginezi, punînd capăt primului război punic (264. —241 î.e.n.).

Agazymba: lac din Abisinia.

Ammon: zeu egiptean pe care fenicienii îl venerau, socotit ca întrupînd principiul focului.

assa-joetida: condiment extras din sucul unor plante ombelifere. *Bactriana:* ţinut în Africa Centralii î *baaras:* plantă socotită a avea proprietăţi magice.

Barca: mică aşezare din partea de sud-vest a Cartaginei. *bdelimn:* răşină aromatică.

beka: unitate de măsură pentru greutăţi, avînd 7,10 gr., *bematist:* cel care avea în sarcina sa să socotească distanţa străbătută de o armată.

beţaş: unitate de suprafaţă, aproximativ 000 metri pătraţi. *Brutium:* veche denumire a Calabriei,

Byrsa: colină, leagănul Cartaginei.

Byzacena: regiune supusă Cartaginei, pe al cărei teritoriu sc aflau oraşele Hadrumet, Leptis şi Tacape. *cdb:* măsură de capacitate, aproximativ 1,16 1.

Cabiri: zei proteguitori ai navigaţiei.

calais: piatră preţioasă asemănătoare cu smaraldul.

Campania: regiune din partea de sud a vechii Italii. *caniabri:* triburi din vechea Spanie, locuind pe cursul superior al Ebrului.

cant ar: vas de argilă sau metalic cu torţi, atribut al lui Bacus. *carclamomu:* plantă asiatică din care se extrăgea un ulei întrebuinţat drept condiment.

Cassiteride: veche denumire a Insulelor Britanice. *cinabru:* vopsea de culoare stacojie.

c*inamomă:* specie de arbust din care se extrăgea scorţişoara; altă varietate producea camforul. *clinabar:* luptător călare, purtînd scut.

Colchida: Ţinut din Asia Mică, situat la sud de Caucaz. *Comagena:* provincie din Siria. *crotale:* un fel de castaniete.

cămin: seminţe de plante ombelifere care servesc drept condiment.

Cirenaica: ţinut african situat între Egipt şi golful Tripoli, capitala vechii Cyrene.

Drepănum: veche denumire a oraşului Trepani, unde cartaginezii i-au învins pe romani la începutul primului război punic (250 î.e.n.).

ergastală: temniţă pentru sclavi.

Elathia: port la Marea Roşie.

Eşmun: unul din cei mai de seamă zei fenicieni (asemuit de către greci cu Esculap), al cărui templu se înălţa pe cţlina Byrsei. *Eziongaber:* cetate din Arabia. *jenicopter:* flamingo. *filipendulă:* plantă vivace cu flori albe.

galbanam: răşină de arbust căreia i se dădeau întrebuinţări medicale.

g ar amanţi: trib libian care se hrănea cu reptile.

Sarajăios: lac din Maurilania. *getuli:* trib libian.

gomor: măsură de capacitate de aproape doi litri.

Hadrumet: veche denumire a actualului oraş Sousse, în Tunisia. *Heracleca:* port din Sicilia.

hieroduli: sclavi slujind pe lingă preoţi, pentru serviciul religios. *hin:* măsură de capacitate de 3,5 litri. *hoplit:* soldat din infanterie.

hxicskuama: plantă din familia Solaneelor, narcotică şi stupefiantă.

kikar: măsură de capacitate babiloniană. *kinnor:* instrument muzical cu coarde, asemănător ghitarei. *kommer:* măsură de capacitate de aprox. 2. hectolitri. *lausonia:* arbust din care se extrage un colorant roşu (bene). *Lusitania:* veche denumire a Portugaliei.

malobatru; plantă orientală din care se extrage un ulei odorant. *Marmarica:* ţinut din partea de nord a Africii, lingă Cirenaica. *Melkarth:* zeu sidonian pe ’ care grecii îl asimilau lui Hercule. *metopion:* răşină cu întrebuinţări terapeutice. *min:* măsură de greutate valorînd 750 grame.

nebal: instrument muzical cu coarde, ’asemănător cu harpa. *Oestrymon:* veche denumire a capului Land’s End, din sudul Angliei de astăzi.

pateci: zei fenicieni reprezentaţi adeseori ca nişte păpuşi.

Phiscus: veche denumire a oraşului Ras-el-Ilazat (Libia).

Platea: insulă pe coasta Cirenaicei (Libia).

Ptah: zeu egiptean venerat în Memfis.

Rabbet: o altă denumire a zeiţei Tanit.

Husicacla: port în Cirenaica. *salasimuri:* chimvale.

sandăţlrum: piatră preţioasă de culoare verde. *siclu:* monedă de argint (15 grame) care slujea şi ca măsură de capacitate.

silfiu: plantă cu tulpina şi mugurii comestibili şi a cărei rădăcină avea întrebuinţări în medicină.

sistru: instrument muzical alcătuit din lame metalice şi împodobit cu clopoţei.

sintagmă: formaţie militară alcătuind un pătrat pe a cărui latură se înşiruiau şaisprezece oameni.

strigiliu: un fel de perie cu care era frecat corpul în timpul băii. *strob:* arbore ale cărui frunze erau arse pentru a răspîndi mirosul lor plăcut.

sujet: la început rang judecătoresc, a devenit cu timpul titlul conducătorilor militari şi politici ai Cartaginei. *stirax:* răşină aromatică. *şa sil:* varietate de mărar.

Taproban: **-veche denumire a Ceylonului.**

Tartessus: ţinut şi aşezare din vechea Spanie, ale cărui mine de asgint erau vestite.

Tenar: Capul Matapan.

velit: soldat de infanterie uşoară în armata romană.

Kantip: mercenar spartan, a organizat armata cartagineză împotriva Romei şi l-a învins pe Regulus (255 î.e.n.).

Zeret: măsură ebraică de lungime.

I **Ospăţul fi**
II Tabăra din Sicca 23
III Salammbo 44
IV Sub zidurile Cartaginei..... 63

V Tanit... 71
VI Hannon 36
VII Hamilcar Barca..... 106
VIII Bătălia de la Macar 142
IX în război 160
X **Şarpele 175**
XI Sub cort 188
XII Apeductul 217*)*
XIII Moloh 221
XIV.....**Valea Securii – 260**
XV Mîtho... 206
Indice